



МОНГОЛБАНК



ЖИЛИЙН ТАЙЛАН 2015

МОНГОЛБАНКНЫ ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ҮГ



Н.ЗОЛЖАРГАЛ
Монголбанкны Ерөнхийлөгч

Эрхэмсэг хатагтай, ноёд оо

Олон улсын санхүүгийн хямралын дараах дэлхийн голлох эдийн засгийн хандлага, Хятад улсын эдийн засгийн бүтцийн өөрчлөлт нь хөгжиж буй улс орнуудын, ялангуяа түүхий эдийн экспорт давамгайлсан эдийн засагт шинэ орчныг бий болгож байна.

Энэхүү шинэ орчинд нэгдүгээрт, өндөр хөгжилтэй болон хөгжиж буй орнуудын эдийн засгийн өсөлтийн потенциал буурч, дэлхийн эдийн засгийн өсөлт ойрын 10 жилд нам түвшинд хадгалагдах хандлагыг юуны өмнө дурдах нь зүйтэй. Хоёрдугаарт, урд хөршийн эдийн засгийн хурдацтай өсөлт саарч, экспорт, хөрөнгө оруулалтад суурилсан эдийн засгийн бүтцээс дотоодын хэрэглээ, үйлчилгээний салбарт тулгуурласан буюу урт хугацааны илүү тогтвортой өсөлтийн загвар руу аажим шилжиж байна. Гуравдугаарт, дэлхийн зах зээл дээрх түүхий эдийн үнийн супер циклийн уналтын мөчлөг 2012 оноос эхэлж, эрдэс түүхий эдийн үнэ унаж, бага үнийн түвшин цаашид хадгалагдахаар байна. Дөрөвдүгээрт, олон улсын санхүүгийн хямралын дараагаас Ази, Латин америкийн өсөлттэй эдийн засаг руу чиглэж байсан хөрөнгийн урсгал сүүлийн 3 жилд эргэж, хөгжиж буй орнуудаас хөрөнгө гадагшлах хандлага үргэлжлэхээр байна. Эцэст нь макро эдийн засгийн бодлого, ялангуяа мөнгөний бодлого “уламжлалт бус” хэлбэрт шилжиж, түүний эдийн засаг дахь үүрэг оролцоо нь зөвхөн үнийн тогтвортой байдал, санхүүгийн тогтвортой байдлаар хязгаарлагдахааргүй өргөжиж, энэ нь өндөр хөгжилтэй орон төдийгүй хөгжиж буй орнуудад ч түгээмэл жишиг боллоо.

Сүүлийн 3 жилд бий болсон энэхүү шинэ нөхцөл нь ашигт малтмалын үнэ, гадаадын хөрөнгө оруулалтаас хэт хамааралтай болсон, макро бодлого нь хуримтлалыг гэхээсээ хэрэглээг дэмжиж ирсэн, эдийн засагт хуримтлалтын тогтолцоо буюу хамгаалалтын механизмуудыг бий болгож чадаагүй байсан манайх шиг улс орнуудын эдийн засагт хүчтэй цочрол үүсгэж, макро эдийн засгийн бодлогод хүндхэн сорилт болж байлаа. Монгол Улсын экспортын үнийн индекс 2015 онд 28.5 хувиар буурч гадаад худалдааны нөхцөл 25.1 хувиар муудлаа. Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт цэвэр дүнгээр 2012 онд 4.4 тэрбум ам.доллар байсан бол 3 жилийн дотор 0.1 тэрбум болж огцом буурсан.

Ийм нөхцөлд дотоодын эдийн засаг, санхүүгийн салбарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, богино хугацаанд эдийн засаг огцом агших эрсдэлээс сэргийлэх, санхүүгийн болон макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хадгалах үндсэн зорилтууд бүхий бодлогыг 2013-2015 онд амжилттай хэрэгжүүлээ. Дээрх бодлого нь зорилт, агуулга болон цаг хугацааны хувьд: (1) 2013-2014 оны эдийн засгийг “зөөлөн газардуулах” бодлогын арга хэмжээ, (2) макро бодлогын нэгдсэн өөрчлөлтөөр эдийн засгийн тэнцвэрийг дэмжих 2015 оны бодлогын арга хэмжээ гэсэн үе шаттай байв.

Хэрэгжүүлсэн бодлогын үр дүнд инфляцийн зорилтыг хангаж, төлбөрийн тэнцэл, инфляци, өрхийн зардал, нийт эдийн засгийн бүтцэд зайлшгүй шаардлагатай суурь өөрчлөлт, тохиргоонууд хийгдэж, санхүү, эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хадгалав. Тухайлбал:

- Хэрэглээний үнийн индексээр илэрхийлэгдсэн жилийн инфляци 2012 онд 14.0 хувь байсан бол 2015 оны эцэст 1.9 хувь болж инфляцийн зорилтыг хангав. Ийнхүү ДНБ-ий бодит өсөлт бүхий орчинд нам, тогтвортой инфляцийн эерэг орчныг бүрдүүлэхэд нэгд, өмнө нь инфляцийн 1/3-ийг бүрдүүлдэг байсан нийлүүлэлтийн гаралтай инфляцийн дарамт сүүлийн 3 жилийн дотор тэг болсон, хоёрт, эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжих мөнгөний бодлогын төлөвийг 2015 оны туршид хадгалснаар нийт эрэлт буурч хэрэглээ хумигдсан, гуравт, төлбөрийн урсгал болон нийт тэнцлийн алдагдал буурч валютын зах

тогтворжихын хэрээр төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханшийн инфляци дахь сөрөг нөлөөлөл буурсан зэрэг нь нөлөөллөө. Цаашид 2016-2018 онд инфляцийн зорилтот 5-7 хувийн түвшинг хангах үндсэн нөхцөл бүрдэв.

- Монгол Улсын төлбөрийн урсгал тэнцлийн алдагдал 2012 онд 3362 сая ам.доллар буюу ДНБ-ий 27 хувьтай тэнцэх хэмжээнд байсан бол 2015 онд 469 сая ам.доллар буюу ДНБ-ий 4 хувь болж буурлаа. Үүнд барааны гадаад худалдааны тэнцэл 2015 онд 883 сая ам.долларын ашигтай болж, 2012 онтой харьцуулахад 3.2 тэрбум ам.доллараар сайжирсан нь шууд нөлөөлөв. Төлбөрийн нийт тэнцэл 2013 онд 1867 сая ам.долларын алдагдалтай гарч байсан бол алдагдлын хэмжээ нь буурсаар 2015 онд 268 сая ам.доллар болж буураад байна. Ийнхүү урсгал тэнцлийн алдагдлыг 3 жилийн дотор 7.2 дахин бууруулж, төлбөрийн тэнцлийн бүтцэд зарчмын эерэг өөрчлөлт гарснаар 2016 оноос эхлэн төлбөрийн нийт тэнцэл алдагдалгүй байх боломж бүрдэж байна.
- Санхүүгийн салбарт системийн шинжтэй эрсдэл үүсэхээс сэргийлж, банкуудын төлбөрийн чадварыг хадгаллаа. 2015 оны эцэст банкны салбарын өөрийн хөрөнгийн харьцаа 17.9 хувь, төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын харьцаа 39.7 хувь байсан нь зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтээс харгалзан 5.9, 14.7 нэгж хувиар өндөр, системийн хэмжээнд эрсдэл даах чадвар өндөр байна. Зээл болон хадгаламжийн долларжилт сүүлийн 3 жилийн дотор харгалзан 8 болон 3 нэгж хувиар буурсан байна. Банкны системийн чанаргүй зээл нийт зээлийн 7.4 хувийг, татан буугдсан банкуудыг хасч тооцсоноор 5.5 хувийг эзэлж байна.
- Гадаад валютын улсын нөөц 2014 оны 05 дугаар сараас хойш 20 сарын турш 1.3-1.7 тэрбум ам.долларын түвшинд тогтвортой байна. 2015 оны эцэст гадаад валютын улсын нөөц 1323 сая ам.доллар байсан нь валютын төлбөртэй импортын сүүлийн 3 сарын дунджаар тооцоход 5.5 сарын импортын хэрэгцээг хангах түвшинд буюу олон улсын жишиг доод түвшнээс өндөр хэвээр байлаа. Цаашид валютын орох урсгалыг нэмэгдүүлэн төлбөрийн нийт тэнцлийг алдагдалгүй байлган, макро эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг бүрэн хангаж чадвал гадаад валютын улсын нөөц өсөх болно.
- Орон сууцны ипотекийн санхүүжилтийн тогтвортой тогтолцоог бүрдүүлэх хөтөлбөрийн үр дүнд сүүлийн 2.5 жилийн дотор ипотекийн зээлийн үлдэгдэл 3.5 дахин өсч 3.4 их наяд төгрөгт, зээлдэгчдийн тоо 2.4 дахин өсч 77.1 мянгад, ипотекийн зээлээр баталгаажсан бондын хэмжээ 2.0 их наяд төгрөгт хүрчээ. Энэхүү хөтөлбөрөөр дундаж давхаргын хуримтлал өсч, өрхийн зардлын бүтцэд эерэг өөрчлөлт гаран, цаашид эрэлтийн гаралтай инфляцийн дарамт бага байхад эергээр нөлөөлнө.

Ийнхүү нам, тогтвортой инфляцийн орчныг бүрдүүлж, эдийн засагт шаардлагатай тохиргоог 2013-2015 онд хийснээр хэрэглээнээс хуримтлалд шилжих зарчмын эерэг өөрчлөлтүүд гарч, 2016 оноос эхлэн макро эдийн засгийн “Шинэ тэнцвэр”-ийн бодлогыг хэрэгжүүлэх суурь нөхцөл бүрдээд байна.

Энэхүү бодлого нь: (1) Нам, тогтвортой инфляцийг хадгалах, (2) Улсын төсвийг нэгдмэл, бодитой, алдагдалгүй болгох, (3) Төлбөрийн нийт тэнцлийг алдагдалгүй байлгах, (4) Санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах, (5) Засгийн газрын өрийн зохистой удирдлагыг хэрэгжүүлэх гэсэн үндсэн зорилт, тулгууртайгаар хэрэгжинэ.

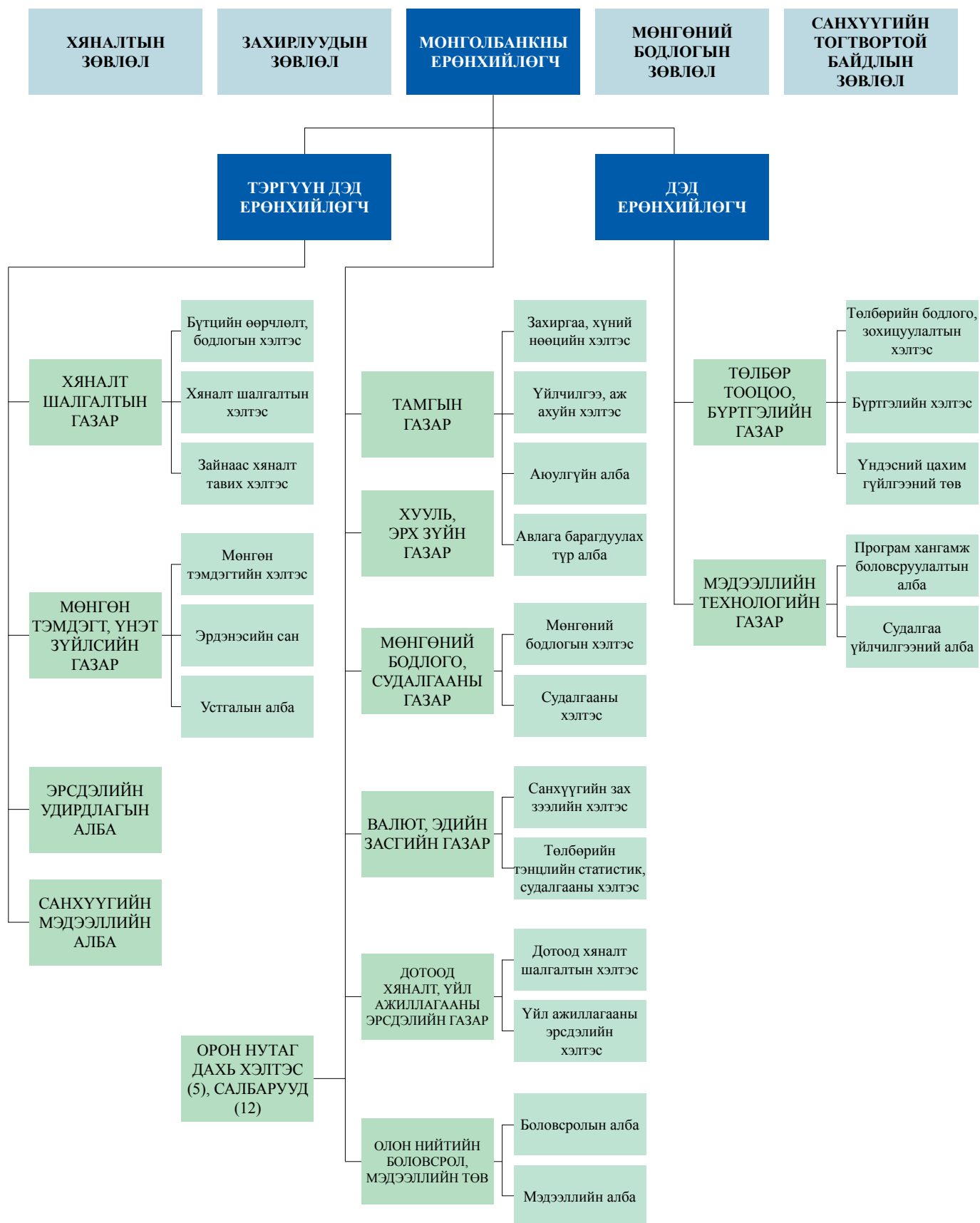
Макро эдийн засгийн энэхүү шинэ тэнцвэрийн бодлогын хүрээнд Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2016 онд баримтлах үндсэн чиглэлийг “эдийн засгийн урт хугацааны тогтвортой өсөлтийн суурь болох макро эдийн засгийн шинэ тэнцвэрийг хангах, банк, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хадгалах” хэмээн томъёолж, инфляцийг 2016 онд 7 хувьд, 2017-2018 онд 5-7 хувийн хязгаарт тогтвортой байлгах зорилт дэвшүүлээд байна.



Н. ЗОЛЖАРГАЛ

Монголбанкны Ерөнхийлөгч

МОНГОЛБАНКНЫ БҮТЭЦ, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ (2015)



ГАРЧИГ

1. МОНГОЛ УЛСЫН МАКРО ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОЙМ	9
1.1 Бодит сектор	9
1.2 Гадаад сектор	13
1.3 Мөнгө, санхүүгийн сектор	19
1.4 Улсын төсөв	27
2. ТӨРИЙН МӨНГӨНИЙ БОДЛОГЫН ХЭРЭГЖИЛТ	29
2.1 Мөнгөний бодлогын үндсэн зорилт, арга хэмжээ, үр дүн	29
2.2 Банкны салбарын тогтвортой байдлыг хангах бодлогын хэрэгжилт	35
2.3 Гадаад валютын улсын нөөцийн удирдлага	37
2.4 Монгол Улсын төлбөрийн систем	40
2.5 Банк санхүүгийн салбарын хууль тогтоомжийн өөрчлөлт, шинэчлэл	42
2.6 Олон нийтийн санхүүгийн суурь мэдлэгийг дээшлүүлэх хөтөлбөр	43
3. МОНГОЛБАНКНЫ МӨНГӨНИЙ ЗАХ ЗЭЭЛ ДЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА	47
3.1 Төв банкны үнэт цаас	47
3.2 Төв банкны санхүүжилт	47
3.3 Засгийн газрын үнэт цаас	48
3.4 Гадаад валютын дуудлага худалдаа	49
3.5 Дотоодын зах зээлээс алт худалдан авах үйл ажиллагаа	50
4. МОНГОЛБАНКНЫ БҮТЭЦ, БУСАД ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА	53
4.1 Монголбанкны бүтэц, зохион байгуулалт, хүний нөөцийн бодлого	53
4.2 Гадаад харилцаа	54
4.3 Олон нийттэй харилцах харилцаа	55
4.4 Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх арга хэмжээ	56
4.5 Дотоод хяналт, үйл ажиллагааны эрсдэлийн удирдлага	58
4.6 Бэлэн мөнгөний хангалт	59
4.7 Мэдээллийн технологи	60
4.8 Монголбанкнаас 2015 онд баталсан эрх зүйн баримт бичгүүд	60
5. АУДИТААР БАТАЛГААЖСАН САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАН	63
6. СТАТИСТИКИЙН ХАВСРАЛТУУД	157

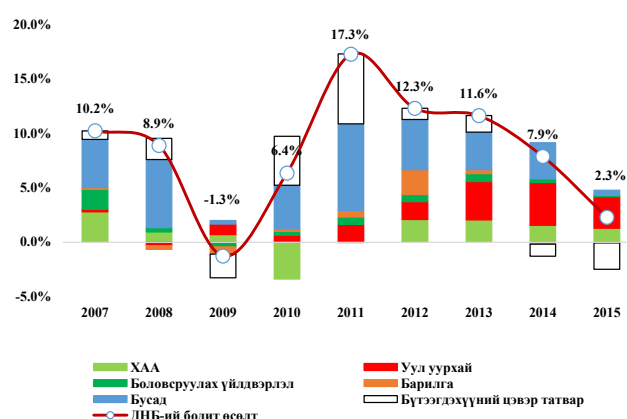
1.1 БОДИТ СЕКТОР

Эдийн засгийн бодит өсөлт

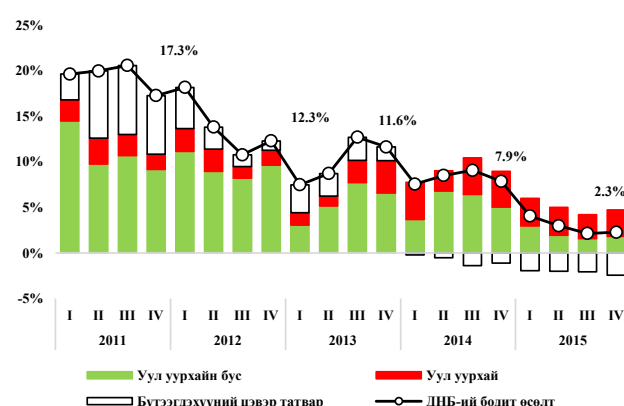
Монгол Улсын дотоодын нийт бүтээгдэхүүн (ДНБ)-ий бодит өсөлт 2015 онд 2.3% болж, өсөлтийн хурдац нь 2014 оны гүйцэтгэлээс 5.6 нэгж хувиар саарсан үзүүлэлттэй гарлаа. Эдийн засгийн бодит өсөлтөд хөдөө аж ахуй, уул уурхайн салбарын үзүүлэх хувь нэмэр харьцангуй тогтвортой хадгалагдаж эерэг нөлөө үзүүлсэн бол улсын төсвийн нөлөөлөл буюу бүтээгдэхүүний цэвэр татварын бодит өөрчлөлт 2014 оны 02 дугаар улирлаас эхлэн сөрөг утгатай болж, энэхүү хандлага 2015 оны турш үргэлжилсэн нь ДНБ-ий бодит өсөлтийг бууруулах чиглэлд нөлөөтэй байв.

2015 оны эцсийн байдлаар ДНБ-ий 2.3%-ийн бодит өсөлтийг задаргаагаар нь 2010 оны зэрэгцүүлсэн үнээр авч үзвэл уул уурхайн салбар 2.9 нэгж хувийг, хөдөө аж ахуйн салбар 1.3 нэгж хувийг, үйлчилгээ 0.6 нэгж хувийг, тээвэр ба агуулахын салбар 0.4 нэгж хувийг, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбар 0.1 нэгж хувийг тус тус бүрдүүлсэн бол бүтээгдэхүүний цэвэр татвар -2.4 нэгж хувь, худалдааны салбар -0.5 нэгж хувь, барилгын салбар -0.1 нэгж хувиар бууруулах нөлөө үзүүлжээ (Зураг 1-2).

Зураг 1. ДНБ-ий бодит өсөлтөд үзүүлэх хувь нэмэр



Зураг 2. ДНБ-ийн бодит өсөлтийн задаргаа

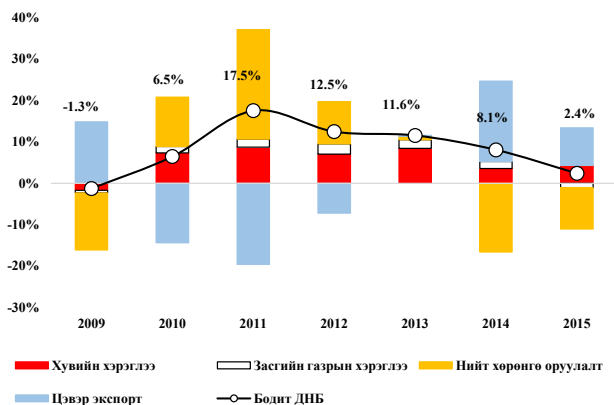


Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

Эцсийн ашиглалтын аргаар тооцсон ДНБ-ий задаргаанаас харахад нийт хөрөнгө оруулалт 2014 онд эрс багасч, 2015 онд үргэлжлэн буурч байгаа нь эдийн засгийн өсөлтөд сөргөөр нөлөөлсөн байна. Харин эцсийн хэрэглээ харьцангуй тогтвортой түвшинд байж, 2009 оны эдийн засгийн хямралын үеийнх шиг агшиж буураагүй байна. Гадаад худалдааны тэнцэл 2015 онд 872 сая ам.долларын ашигтай гарснаар цэвэр экспорт ДНБ-ий бодит өсөлтөд голлох эерэг нөлөөг үзүүлсэн (Зураг 3-4).

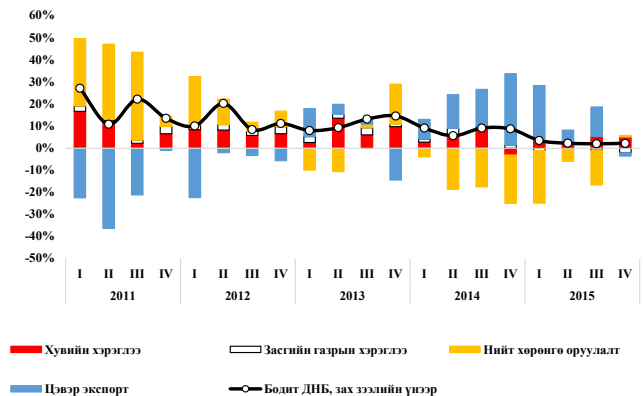
2013 оноос эхлэн цэвэр экспорт ДНБ-ий өсөлтийг нэмэгдүүлэх чиглэлд эерэг, гэвч хөрөнгө оруулалт эдийн засгийн өсөлтийг бууруулах чиглэлд сөрөг нөлөөтэй байсаар байна. Харин өрхийн хэрэглээний ДНБ-д үзүүлэх хувь нэмэр 2014 оны 4 дүгээр улирлаас эхлэн тасралтгүй буурч, өсөлт нь саарсан хэвээр байна.

Зураг 3. ДНБ-ий бодит өсөлтийн задаргаа (эцсийн ашиглалтын аргаар)



Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

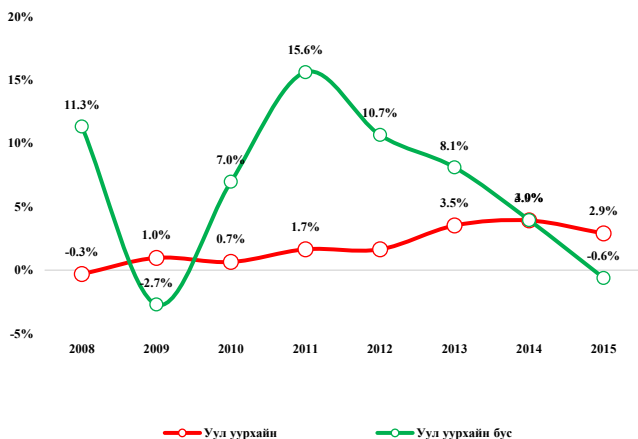
Зураг 4. ДНБ-ий бодит өсөлтийн задаргаа (эцсийн ашиглалтын аргаар, улирлаар)



Эрдэс баялгийн бус сектор

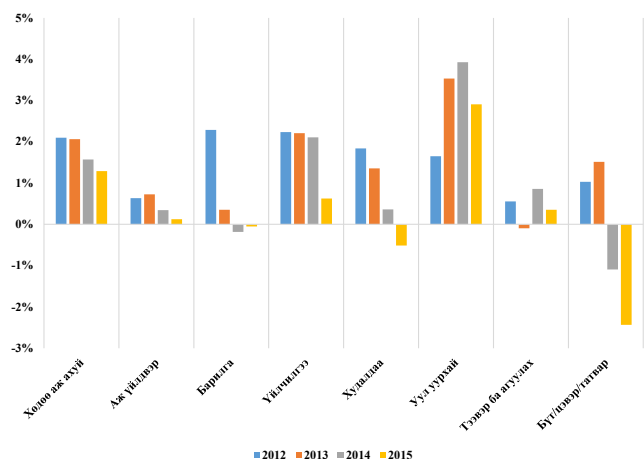
Эрдэс баялгийн бус дотоодын нийт бүтээгдэхүүний өсөлт 2015 онд -0.6 % болж буурсан нь өмнөх оны гүйцэтгэлээс 4.5 нэгж хувиар саарсан үзүүлэлт юм. Хэдийгээр эдийн засгийн бодит өсөлтөд эрдэс баялгийн бус секторын үзүүлэх хувь нэмэр сүүлийн 4 жил буурч байгаа боловч 2009 оны хямралын жилтэй харьцуулахад огцом буураагүй байна. Харин эдийн засгийн бодит өсөлтөд уул уурхайн салбарын эзлэх хувь сүүлийн жилүүдэд харьцангуй тогтвортой байж 2015 оны гүйцэтгэлээр өсөлт нь 2.9%-д хүрчээ (Зураг 5).

Зураг 5. Эрдэс баялгийн бус салбарын өсөлт



Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

Зураг 6. ДНБ-ий бодит өсөлтийн задаргаа (үйлдвэрлэлийн бүрэлдэхүүн салбаруудын өсөлт)



Эрдэс баялгийн бус салбарын өсөлтийн голлох хувийг хөдөө аж ахуйн салбарын 1.3 нэгж хувийн өсөлт бүрдүүлсэн. Харин өмнөх онуудад дотоодын нийт бүтээгдэхүүний өсөлтөд голлох хувь нэмрийг оруулж байсан үйлчилгээний салбарын өсөлт 2015 онд 0.6 нэгж хувьд хүрч, өмнөх оноос өсөлт нь 1.5 нэгж хувиар саарсан байна. Тайлант онд бүтээгдэхүүний цэвэр татвар -2.4 нэгж хувиар, худалдааны салбар -0.5 нэгж хувь буурсан нь эрдэс баялгийн бус салбар буурахад голлох нөлөөг үзүүлжээ (Зураг 6). Уул уурхайн бус салбарын бодит өсөлт 2015 оны 02 дугаар улирлаас эхлэн сөрөг утгатай болсон.

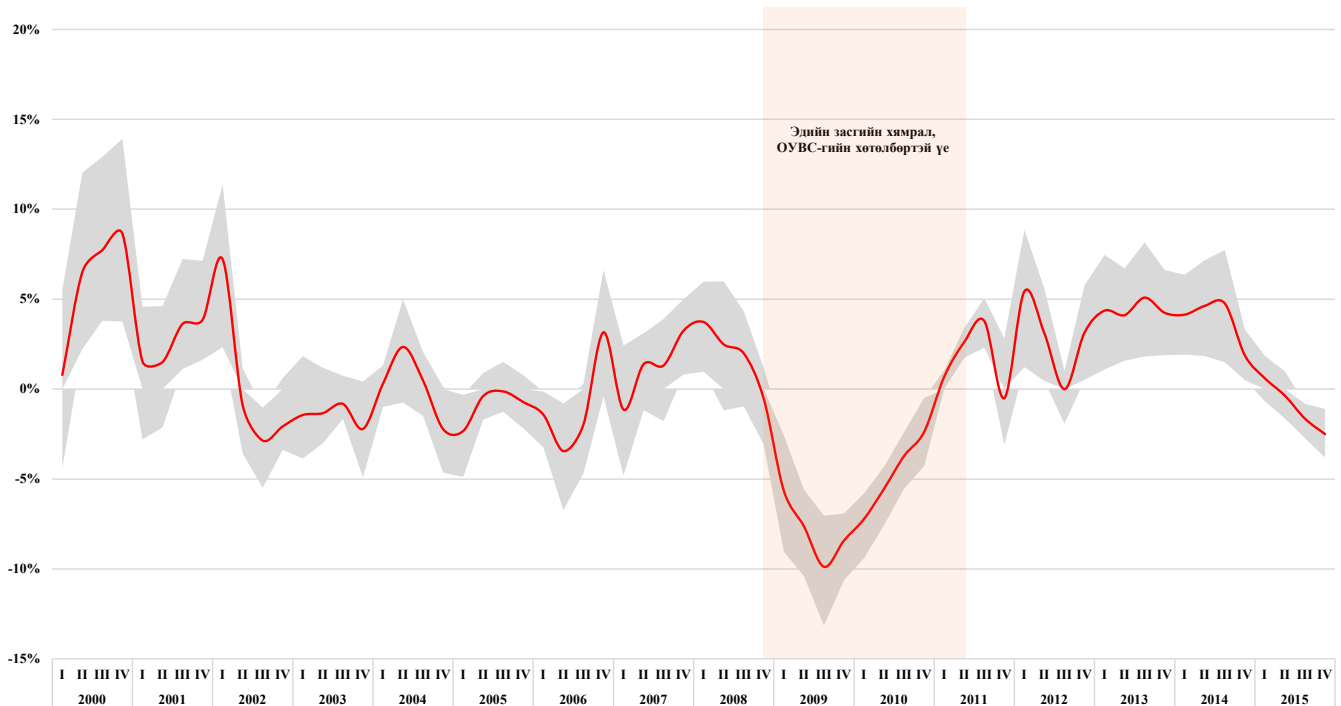
Үйлдвэрлэлийн зөрүү

Нийт үйлдвэрлэлийн зөрүү (бодит ДНБ – потенциал ДНБ) 2015 оны 02 дугаар улирлаас эхлэн 4 улирал дараалан сөрөг утгатай байна. 2009 оны хямрал болон ОУВС-гийн хөтөлбөртэй байх үед нийт үйлдвэрлэлийн зөрүү 2008

оны 4 дүгээр улирлаас 2011 оны 1 дүгээр улирлыг дуустал буюу дараалсан 10 улирал сөрөг утгатай байв (Зураг 7).

Үйлдвэрлэлийн зөрүүг салбараар авч үзвэл хөдөө аж ахуй болон барилга угсралтын салбарт нейтраль, харин боловсруулах үйлдвэрлэл, худалдаа болон үйлчилгээний салбарт тус тус сөрөг утгатай байна. Энэ нь эдийн засгийн тэнцвэрийг хангасан орчинд эдгээр салбарын өсөлтийг дэмжих шаардлага байгааг харуулж байна (Зураг 8).

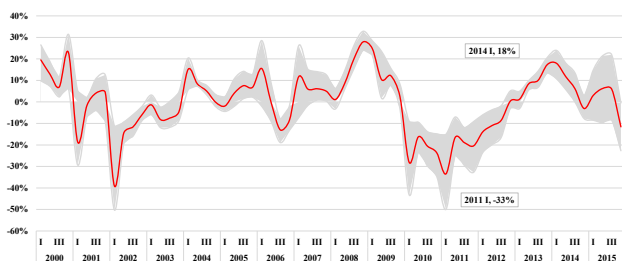
Зураг 7. Нийт үйлдвэрлэлийн зөрүү (2000-2015)



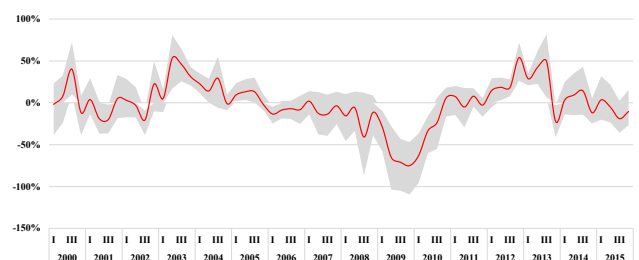
Эх суралж: Монголбанк

Зураг 8. Үйлдвэрлэлийн зөрүү (салбараар)

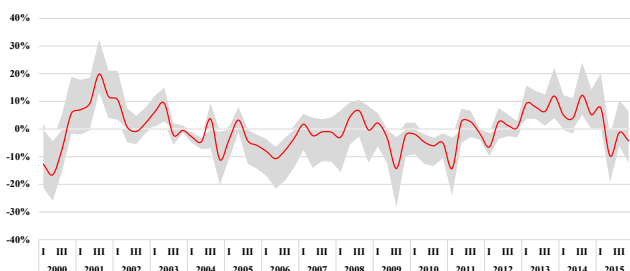
Хөдөө аж ахуйн салбарын үйлдвэрлэлийн зөрүү



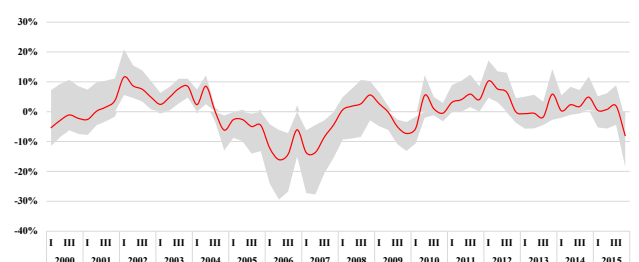
Барилгын салбарын үйлдвэрлэлийн зөрүү



Аж үйлдвэрийн салбарын үйлдвэрлэлийн зөрүү



Худалдаа, үйлчилгээний салбарын үйлдвэрлэлийн зөрүү

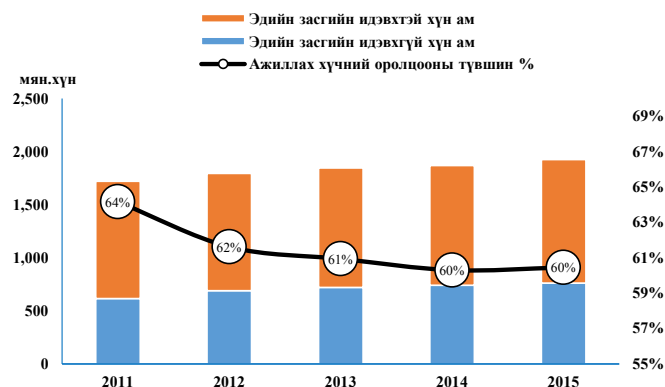


Эх суралж: Монголбанк

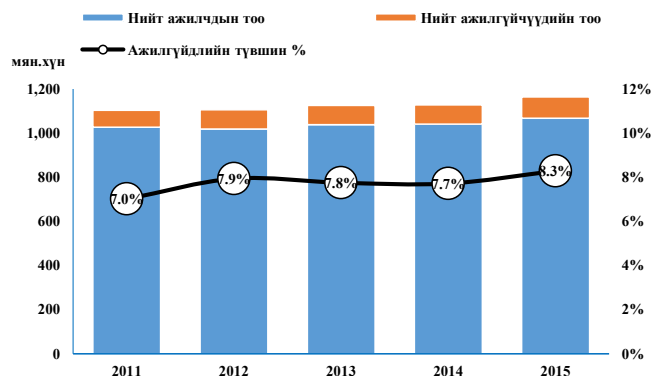
Ажил эрхлэлт

Хөдөлмөрийн насны хүн амын тоо өмнөх оноос 3.0%-аар өсч, 2015 оны эцсийн байдлаар 1925.6 мянгад хүрсэн байна. Үүнээс эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам буюу нийт ажиллах хүч 60.5%-ийг эзэлж байгаа бөгөөд ажиллах хүчний оролцооны түвшин¹ өмнөх оноос 0.2 нэгж хувиар нэмэгджээ (Зураг 9). Харин нийт ажиллагсдын тоо 2014 оноос 26.8 мянгаар өсч 1067.6 мянгад хүрсэн бол нийт ажилгүйчүүдийн тоо 9.4 мянгаар нэмэгдэж, ажилгүйдлийн түвшин 8.3%-д хүрсэн байна (Зураг 10).

Зураг 9. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин



Зураг 10. Ажилгүйдлийн түвшин



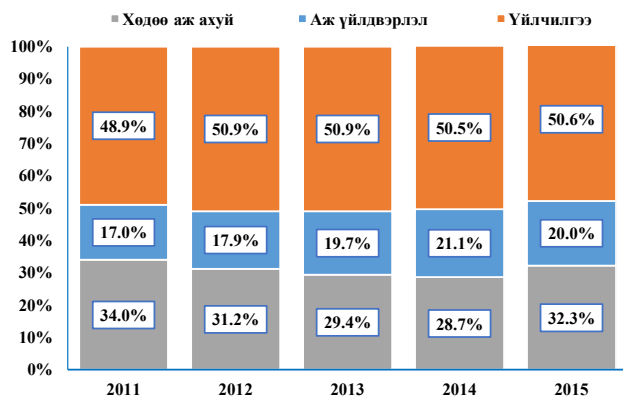
Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

Нийт ажилчдын тоог эдийн засгийн гол салбаруудын ангиллаар авч үзвэл 2015 онд 334.9 мянга буюу 32.3% нь хөдөө аж ахуйн салбарт, 207.3 мянга буюу 20.0% нь аж үйлдвэрлэлд, 525.3 мянга буюу 50.6% нь үйлчилгээний салбарт тус тус ажиллаж байна (Зураг 11).

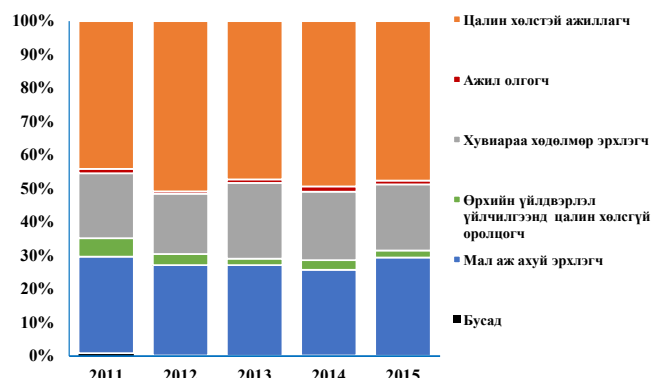
Нийт ажилчдыг хөдөлмөр эрхлэлтийн хэв шинжээр авч үзвэл 508.1 мянга буюу нийт ажилчдын 47.6% нь цалин хөлстэй ажилчид байгаа бол 12.3 мянга буюу 1.2% нь ажил олгогчид байна. Харин хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчид 210.1 мянга буюу 19.7%, өрхийн үйлдвэрлэл үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцогч 22.8 мянга буюу 2.1% байгаа бол мал аж ахуй эрхлэгчид 313.7 мянга буюу нийт ажилчдын 29.4%-ийг бүрдүүлж байна (Зураг 12).

Цаашид 2016 оноос макро эдийн засгийн “шинэ тэнцвэр”-ийг бүрэн хангахгүй бол мөнгөний нийлүүлэлтийг хувийн хэвшлийн зээлээр нэмэгдүүлэх боломж хязгаарлагдмал хэвээр байх, агшилт бүхий эдийн засгийн салбарууд улам агших, ингэснээр ажилгүйдлийн түвшин өсөх эрсдэлтэй байна.

Зураг 11. Ажилчдын тоо (эдийн засгийн салбараар)



Зураг 12. Ажилчдын тоо (хөдөлмөр эрхлэлтийн хэв шинжээр)



Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

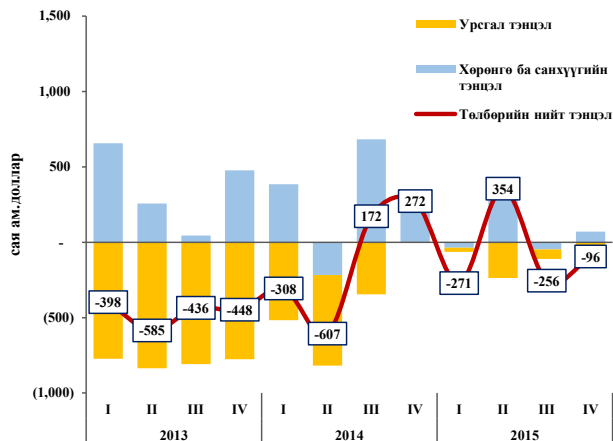
¹ Ажиллах хүчний оролцооны түвшин нь эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын нийт хөдөлмөрийн насны (15-с дээш) хүнд эзлэх хувийг илэрхийлнэ.

1.2 ГАДААД СЕКТОР

Төлбөрийн тэнцэл

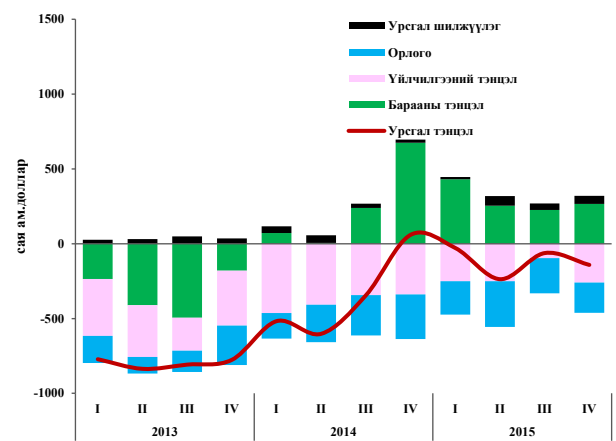
Төлбөрийн тэнцлийн статистикийн 2015 оны жилийн эцсийн гүйцэтгэлээр урсгал данс 469 сая ам.долларын алдагдалтай, хөрөнгө ба санхүүгийн данс 382 сая ам.долларын ашигтай, статистикийн алдаа ба орхигдуулга -180.8 сая ам.доллар гарснаар нийт тэнцэл 268 сая ам.долларын алдагдалтай гарч, алдагдлын хэмжээ 2014 оноос 43%-аар буюу 203 сая ам.доллараар буурсан үзүүлэлттэй байна.

Зураг 13. Төлбөрийн тэнцлийн гүйцэтгэл



Эх сурвалж: Монголбанк

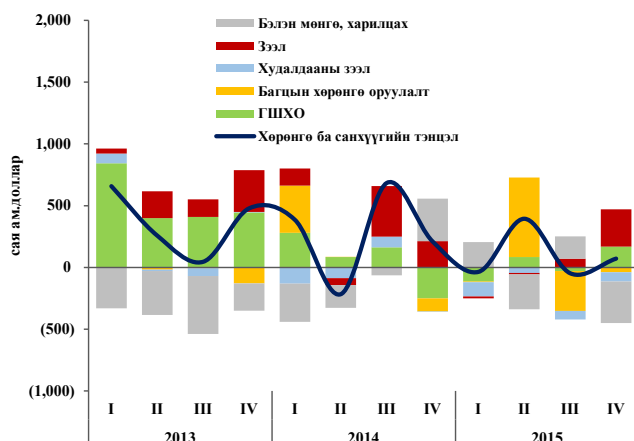
Зураг 14. Урсгал тэнцлийн бүтэц



Урсгал тэнцлийн алдагдал 2015 онд өмнөх оноос 67%-аар буюу 936 сая ам.доллараар буурсан бөгөөд үүнд барааны гадаад худалдааны ашиг 18%-аар буюу 184 сая ам.доллараар өсч, үйлчилгээний худалдааны алдагдал 45%-аар буюу 696 сая ам.доллараар буурсан нь голлох нөлөөг үзүүлсэн.

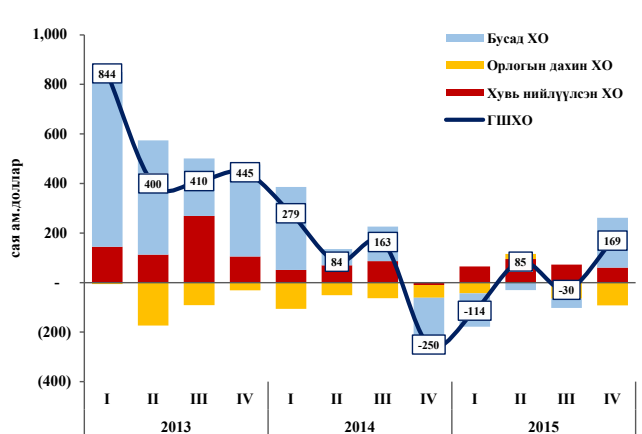
Урсгал тэнцлийн алдагдлын ДНБ-д эзлэх хувь 2011-2013 онд дунджаар 26% байсан бол 2014 онд 11%, 2015 онд 4% болж буураад байна.

Зураг 15. Хөрөнгө ба санхүүгийн тэнцлийн бүтэц



Эх сурвалж: Монголбанк

Зураг 16. Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын бүтэц



Хөрөнгө ба санхүүгийн тэнцлийн ашиг 2015 онд өмнөх оноос 64%-аар буюу 680 сая ам.доллараар буурч 382 сая ам.долларт хүрсэн. Энэ нь зээлийн данс цэвэр дүнгээр 51%-аар буюу 361 сая ам.доллараар буурч 345 сая ам.доллар болсноор голлон тайлбарлагдаж байна.

Барааны гадаад худалдаа

Монгол Улсын барааны гадаад худалдааны тэнцэл 1990 оноос хойшхи хугацаанд 1994, 1995, 2006, 2014 болон 2015 онуудад ашигтай, бусад онд алдагдалтай гарч байв. Тайлант 2015 онд гадаад худалдааны тэнцэл 872 сая ам.долларын ашигтай байсан нь өнгөрсөн оноос 334 сая ам.доллараар сайжирсан үзүүлэлт юм.

Хүснэгт 1. Барааны гадаад худалдааны гүйцэтгэл (сая ам.доллар)

Төрөл	2013	2014	2015	Өөрчлөлт (15'/14')	
				Мөнгөн дүн	Хувь
Эргэлт	10,627	11,011	8,467	-2,545	-23%
Экспорт	4,269	5,775	4,669	-1,105	-19%
Импорт	6,358	5,237	3,797	-1,439	-27%
Тэнцэл	-2,089	538	872	334	

Эх сурвалж: Гааль, татварын ерөнхий газар

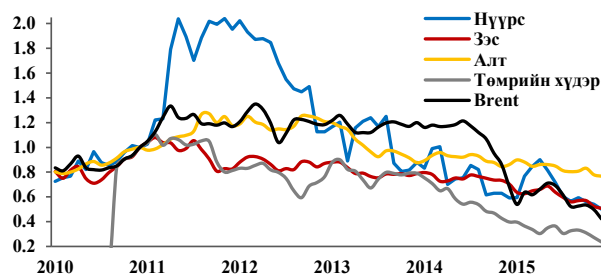
Үүнд импортын 27%-ийн бууралт нь экспортын 19%-ийн бууралтаас мөнгөн дүнгээр илүү байсантай холбоотой бөгөөд улмаар гадаад худалдааны нийт эргэлт 8,467 сая ам.долларт хүрч, өмнөх оноос 23%-аар буурсан байна.

Экспорт: 2015 онд экспорт 19%-аар буюу 1.1 тэрбум ам.доллараар буурсан нь чулуун нүүрс 294 сая, зэсийн баяжмал 293 сая, боловсруулаагүй нефть 247 сая, төмрийн хүдрийн экспорт 219 сая ам.доллараар тус тус буурсантай холбоотой байна. Хэдийгээр зэсийн баяжмал болон түүхий нефтийн экспортын биет хэмжээ өсөлттэй байсан ч, дэлхийн зах зээлд түүхий эдийн эрэлт болон үнэ буурсан нь экспортыг бууруулах нөлөө үзүүлжээ.

Алтны үнэ: АНУ-ын Холбооны нөөцийн банк мөнгөний тэлэх бодлогыг хумьж, бодлогын төлөвийг чангаруулах чиглэлд өөрчлөх төлөвтэй болсон нь ам.долларын ханш чангарахад нөлөөлж, алтанд хөрөнгө оруулалт хийх сонирхолыг бууруулах нөлөө үзүүлсэн ба Блүмберг агентлагийн шинжээчид БНХАУ, Энэтхэг улсын биет алтны эрэлт сүүлийн 2 жилийн турш буурсан нь алтны үнэд нөлөөлсөн гэж үзсэн. Улмаар алтны үнийн индекс 2015 онд 11%-аар буурсан.

Зэсийн үнэ: Дэлхийн зэсийн хэрэглээний 45-50 хувийг бүрдүүлдэг БНХАУ-ын эдийн засгийн өсөлт 2015 онд үргэлжлэн удааширнаас аж үйлдвэрлэл суларч, суурь металлын эрэлт буурсан. Түүнчлэн сүүлийн хэдэн жилд нийлүүлэлт тогтмол өндөр байснаас агуулахад хадгалагдаж буй нөөц хангалттай байгаа нь зэсийн үнэд сөргөөр нөлөөлсөн байна. Дээрх хүчин зүйлсээс шалтгаалан Лондонгийн металлын бирж дэх цэвэршүүлсэн зэсийн үнэ өмнөх оноос 28%-аар буурчээ.

Зураг 17. Дэлхийн зах зээл дэх түүхий эдийн үнийн индекс (2010/12=1.0)



Эх сурвалж: Блүмберг

Коксжих нүүрсний үнэ: БНХАУ-д хийгдэж буй эдийн засгийн бүтцийн өөрчлөлттэй холбоотойгоор тус улсын хөрөнгө оруулалтын хэмжээ буурсан нь гангийн үйлдвэрлэл буурах, улмаар түүний эрэлтээр тодорхойлогдох коксжих нүүрсний эрэлт буурахад нөлөөлсөн. Түүнчлэн хүлэмжийн хийн ялгаралыг бууруулах, агаарын бохирдолттой тэмцэх зорилгоор эрчим хүчний нүүрсний хэрэглээг бууруулж байгаа зэргээс шалтгаалан Монгол Улсаас нийлүүлж буй бүх төрлийн нүүрсний хилийн үнийн индекс 2015 оны эцэст өмнөх оноос 15%-аар буурлаа.

Төмрийн хүдрийн үнэ: Дэлхийн эдийн засгийн өсөлт удааширч, аж үйлдвэрлэлийн өсөлт сулрах хандлага үргэлжилж буй сөрөг орчинд төмрийн хүдрийн үнэ 2015 онд 40%-аар буураад байна.

Түүхий нефтийн үнэ: Боловсруулаагүй нефтийн үнийн индекс 2015 онд 39%-аар буурсан нь нефтийн эрэлт 1.7 хувиар өсч сүүлийн таван жилийн хамгийн өндөр өсөлтийг үзүүлсэн² хэдий ч ОПЕК-ийн орнууд болон ОХУ нийлүүлэлтээ нэмэгдүүлсэн, Ираны эсрэг тавигдсан хориг цуцлагдсанаар нийлүүлэлт нэмэгдэх төлөвтэй байгаатай холбоотой байв.

² IMF "World economic outlook" October 2015

Хүснэгт 2. Экспорт, голлох ангиллаар (сая ам.доллар)

Төрөл	2014			2015			Өөрчлөлт	
	Тоо хэмжээ (мян. нэгж)	Дүн	%	Тоо хэмжээ (мян. нэгж)	Дүн	%	Дүн	Өсөлт
1. Уул уурхай		5,184	90%		4,092	88%	(1,092)	-21%
1.1. Зэсийн хүдэр, баяжмал	1,378	2,574	45%	1,478	2,280	49%	(293)	-11%
1.2. Чулуун нүүрс	19,480	849	15%	14,426	555	12%	(294)	-35%
1.3. Боловсруулсан нефть	6,885	635	11%	8,135	387	8%	(247)	-39%
1.4. Төмрийн хүдэр, баяжмал	6,324	446	8%	5,065	227	5%	(219)	-49%
1.5 Мөнгөжөөгүй алт /кг/	10,041	405	7%	11,343	421	9%	15	4%
1.6. Цайрын хүдэр, баяжмал	99	113	2%	84	102	2%	(12)	-10%
1.7. Жонш, лейцит, нефелинт	314	72	1%	280	65	1%	(6)	-8%
1.8. Молибдений хүдэр, баяжмал	4	36	1%	5	29	1%	(6)	-17%
1.9. Гянтболдын хүдэр, баяжмал	2	20	0%	2	14	0%	(6)	-30%
1.10. Мөнгө /тонн/	42	33	1%	54	10	0%	(22)	-68%
1.11. Бусад	18	3	0%	53	2	0%	(1)	
2. Мал аж ахуй		361	6%		329	7%	(32)	-9%
2.1. Амьд мал, малын мах	3	7	0%	5	14	0%	6	88%
2.2. Арьс, шир	298	36	1%	340	33	1%	(3)	-8%
2.3. Малын өлөн гэдэс	0	8	0%	0	9	0%	1	10%
2.4. Ноолуур	7	294	5%	7	252	5%	(42)	-14%
2.5. Ноос, бусад үс хялгас	9	15	0%	14	21	0%	6	36%
2.6. Бусад	0	0	0%	0	1	0%	0	140%
3. Газар тариалан		29	0%		27	1%	(2)	-5%
3.1. Үр тариа, рапс	85	27	0%	67	25	1%	(3)	-9%
3.2. Жимс, самар, хүнсний ногоо	5	1	0%	1	1	0%	0	55%
3.3. Бусад	0	0	0%	9	1	0%	1	157%
4. Аж үйлдвэрлэл		199	3%		218	5%	19	10%
4.1. Хүнс	1	6	0%	4	26	1%	20	357%
4.2. Ноолууран эдлэл	1	24	0%	1	25	1%	1	4%
4.3. Бусад хувцас, гутал, эдлэл	1	8	0%	1	10	0%	2	x5
4.4. Уул уурхай	20	58	1%	35	78	2%	21	36%
4.5. Цахилгаан, электрон бараа	0	4	0%	0	4	0%	(0)	-6%
4.6. Машин механик, тоног төхөөрөмж, эд анги	2	92	2%	1	69	1%	(23)	x3
4.7. Бусад	192	8	0%	185	6	0%	(2)	-21%
5. Бусад		2	0%		2	0%	(0)	-5%
5.1. Эрчим хүч	0	1	0%	0	1	0%	0	43%
5.2. Хог хаягдал	1	2	0%	1	2	0%	(0)	-18%
Нийт дүн		5,775			4,669		(1,106)	-19%

Эх сурвалж: Гааль, татварын ерөнхий газар, Монголбанк

Импорт: 2015 онд импорт 27%-аар буюу 1.4 тэрбум ам.доллараар буурахад дараах хүчин зүйлс голлон нөлөөлөв. Үүнд:

- Хэрэглээний барааны импорт 278 сая ам.доллараар буюу 16%-аар буурсан, үүнээс түргэн эдэлгээтэй бараа 16%-аар, удаан эдэлгээтэй бараа 25%-аар тус тус буурчээ. Түргэн эдэлгээтэй барааны хувьд хүнсний импортын бууралт 87 сая ам.доллар байсан нь голлох хувийг эзэлж байгаа бөгөөд энэ өөрчлөлтийн 50 сая ам.доллар нь үнийн өөрчлөлтөөс, 37 сая ам.доллар нь биет хэмжээний өөрчлөлтөөс шалтгаалсан байна. Удаан эдэлгээтэй бараанаас авто машин, түүний сэлбэг хэрэгслийн импорт 94 сая ам.доллараар буурчээ;
- Монгол Улсад орох хөрөнгө оруулалтын хэмжээний бууралт, мөн уул уурхайн салбарын удаашралтай холбоотойгоор машин, механик тоног төхөөрөмж, эд ангийн импорт 33%-аар буурсан бол дотоодын барилгын материалын үйлдвэрлэл нэмэгдсэнээс шалтгаалан барилгын материалын импорт 38%-аар тус тус

буурснаар хөрөнгө оруулалтаар санхүүжигддэг бүтээгдэхүүний импорт 31%-аар буюу 654 сая ам.доллараар буурчээ;

- Нефтийн бүтээгдэхүүний импорт 447 сая ам.доллараар буурсан нь дэлхийн зах зээл дээрх нефтийн бүтээгдэхүүний үнэ буурсан, уул уурхайн салбарын үйлдвэрлэл буурсантай уялдан тус салбарт ашиглагдах нефтийн бүтээгдэхүүний хэрэглээ багассантай холбоотой байна.

Хүснэгт 3. Импорт, голлох ангиллаар (сая ам.доллар)

Төрөл	2014		2015		Өөрчлөлт	
	Дүн	Нийт импортод эзлэх хувь	Дүн	Нийт импортод эзлэх хувь	Дүн	Хувь
Хэрэглээний бүтээгдэхүүн	1,379	26%	1,101	29%	(278)	-20%
Түргэн эдэлгээтэй	764	15%	643	17%	(121)	-16%
Хүнс	531	10%	445	12%	(87)	-16%
Тамхи	57	1%	59	2%	2	4%
Сахар, какао, шоколад	111	2%	85	2%	(26)	-23%
Согтууруулах болон согт.биш ундаа	54	1%	39	1%	(15)	-28%
Гурил, будаа, гурилан бүтээгдэхүүн	75	1%	67	2%	(8)	-10%
Хүнсний ногоо, жимс, жимсгэнэ	53	1%	47	1%	(6)	-11%
Сүү, сүүн бүтээгдэхүүн	34	1%	20	1%	(13)	-40%
Төрөл бүрийн өөх тос	31	1%	27	1%	(4)	-14%
Мах, махан бүтээгдэхүүн	26	0%	19	1%	(6)	-24%
Бусад хүнсний бүтээгдэхүүн	91	2%	81	2%	(11)	-12%
Эм, тариа	82	2%	75	2%	(7)	-8%
Бусад түргэн эдэлгээтэй бараа	151	3%	123	3%	(27)	-18%
Удаан эдэлгээтэй	615	12%	459	12%	(157)	-25%
Гутал, хувцас, цүнх	58	1%	49	1%	(9)	-15%
Гэр ахуйн цах.хэрэгсэл ба тавилга	137	3%	94	2%	(43)	-32%
Авто машин, түүний сэлбэг хэрэгсэл	348	7%	254	7%	(94)	-27%
Бусад удаан эдэлгээтэй бараа	73	1%	62	2%	(11)	-15%
Хөрөнгө оруулалтын бүтээгдэхүүн	2,098	40%	1,443	38%	(654)	-31%
Машин, механик тоног төхөөрөмж, эд анги	1,114	21%	749	20%	(364)	-33%
Суудлаас бусад тээврийн хэрэгсэл, эд анги	281	5%	113	3%	(169)	-60%
Машин механик, тоног төхөөрөмж, эд анги	832	16%	637	17%	(196)	-23%
Барилгын материал	756	14%	473	12%	(284)	-38%
Төмөр, ган, метал эдлэл	357	7%	204	5%	(154)	-43%
Хуванцар эдлэл	49	1%	33	1%	(16)	-34%
Цемент, тоосго, барилгын чулуун эдлэл	128	2%	71	2%	(57)	-45%
Мод, модон эдлэл	67	1%	52	1%	(15)	-23%
Керамик эдлэл	10	0%	10	0%	0	2%
Бусад барилгын материалууд	144	3%	103	3%	(41)	-29%
Хөрөнгө оруулалтын бусад бараа	228	4%	222	6%	(6)	-3%
Аж үйлдвэрлэлийн орц	592	11%	516	14%	(76)	-13%
Хүнсний орц	32	1%	28	1%	(4)	-12%
Химийн бүтээгдэхүүн	93	2%	89	2%	(4)	-4%
Даавуу, утас, арьс, савхин эдлэл	17	0%	16	0%	(0)	-3%
Цахилгаан эрчим хүч	130	2%	129	3%	(1)	-1%
Металлын хүдэр, баяжмал болон хаягдал	0	0%	1	0%	1	212%
Бусад аж үйлдвэрлэлийн зориулалтат	320	6%	252	7%	(68)	-21%
Нефтийн бүтээгдэхүүн	1,155	22%	707	19%	(447)	-39%
Дизель түнш	656	13%	377	10%	(280)	-43%
АИ-92, АИ-95	320	6%	228	6%	(92)	-29%
А-80 болон бусад	178	3%	103	3%	(76)	-42%
Бусад	14	0%	29	1%	16	116%
Нийт дүн	5,237		3,797		(1,439)	-27%

Эх сурвалж: Гааль, татварын ерөнхий газар, Монголбанк

Үйлчилгээний гадаад худалдаа

Үйлчилгээний гадаад худалдааны алдагдал 2015 онд өмнөх оноос 45%-аар буурч 857 сая ам.долларт хүрсэн.

Барааны импорт буурсантай уялдан тээврийн үйлчилгээний алдагдал өмнөх онтой харьцуулахад 45%-аар буурч -250 сая ам.доллар, аялал жуулчлалын үйлчилгээний алдагдал 48%-аар буурч 171 сая ам.доллар, бизнесийн удирдлагын зөвлөх үйлчилгээний алдагдал 64%-аар буурч -103 сая ам.доллар болсон нь үйлчилгээний алдагдал буурахад нөлөөлсөн гол хүчин зүйлс байв.

Хүснэгт 4. Үйлчилгээний гадаад худалдаа (сая ам.доллар)

Үйлчилгээний гадаад худалдааны дансны нэр төрөл	2013	2014	2015	Өөрчлөлт (15'/14')	
				Дүн	%
1. Тээвэр	-683	-458	-250	-208	-45%
2. Аялал жуулчлал	-210	-328	-171	-157	-48%
3. Харилцаа холбоо	-69	-75	-45	-29	-39%
4. Барилга	-169	-69	-66	-3	-5%
5. Даатгал	-55	-31	-38	7	22%
6. Санхүүгийн үйлчилгээ	-30	-99	-52	-47	-47%
7. Компьютер, мэдээлэл	-28	-26	-26	0	2%
8. Патент, тэмдэгт, лицензийн хураамж	-13	-11	-13	2	23%
9. Хуулийн зөвлөгөө, төлөөлөл	-8	-8	-17	9	117%
10. Нягтлан бодох бүртгэл, аудитын	-18	-7	-7	0	4%
11. Бизнесийн удирдлагын зөвлөх	-31	-284	-103	-181	-64%
12. Архитектур, инженер, техникийн	-9	-144	-78	-66	-46%
13. Бусад үйлчилгээ	9	-13	10	-23	-174%
Нийт үйлчилгээ	-1314	-1553	-857	-696	-45%

Эх сурвалж: Монголбанк

Гадаад хөрөнгө оруулалтын позиц

Монгол Улсын гадаад хөрөнгө оруулалтын позиц 2015 оны эцэст -24,645 сая ам.долларын үлдэгдэлтэй байна. Монгол Улсаас гадагш хийсэн нийт хөрөнгө оруулалтын дүн буюу гадаад актив 3,218 сая ам.доллар, үүний 41%-ийг гадаад валютын улсын нөөц, 40%-ийг бусад хөрөнгө оруулалтын актив, 12%-ийг шууд хөрөнгө оруулалт, 7%-ийг багцын хөрөнгө оруулалт бүрдүүлж байна.

Монгол Улсад оруулсан нийт хөрөнгө оруулалтын дүн 27,863 сая ам.доллар, үүний 60%-ийг гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт, 29%-ийг бусад хөрөнгө оруулалтын пассив, 11%-ийг багцын хөрөнгө оруулалт тус тус бүрдүүлж байна. Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын 36% буюу 6,063 сая ам.долларыг хувь нийлүүлэгчийн дүрмийн сан дахь хөрөнгө оруулалт, 64% буюу 10,690 сая ам.долларыг охин компанийн толгой компаниасаа авсан зээл буюу компани хоорондын өглөг, санхүүжилт эзэлж байна.

Хүснэгт 5. Монгол Улсын гадаад хөрөнгө оруулалтын позиц, 2015 оны эцэст (сая ам.доллар)

А. ГАДААД АКТИВ		3,218	Б. ГАДААД ПАССИВ		27,863
1. Шууд хөрөнгө оруулалт (гадаад руу)	377		1. Шууд хөрөнгө оруулалт (гадаадаас)		16,753
2. Багцын хөрөнгө оруулалт	227		2. Багцын хөрөнгө оруулалт		2,956
3. Санхүүгийн дериватив	8		3. Санхүүгийн дериватив		13
4. Бусад хөрөнгө оруулалт	1,283		4. Бусад хөрөнгө оруулалт		8,142
5. Нөөц актив	1,323				
			В. ПОЗИЦ		-24,645

Эх сурвалж: Монголбанк

Гадаад хөрөнгө оруулалтын позиц 2015 онд өмнөх онтой харьцуулахад 4%-аар буюу 956 сая ам.доллараар нэмэгдсэн байна. Үүнд дараах хүчин зүйлс голлон нөлөөлжээ:

- Гадаад актив 6%-аар буюу 219 сая ам.доллараар буурч, гадаад пассив 3%-аар буюу 736 сая ам.доллараар нэмэгдсэн;
- Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын богино позиц 37 сая, бусад хөрөнгө оруулалтын богино позиц 495 сая, багцын хөрөнгө оруулалтын богино позиц 95 сая ам.доллараар өссөн;
- Гадаад валютын улсын нөөц 20%-аар буюу 327 сая ам.доллараар буурсан.

Хүснэгт 6. Гадаад хөрөнгө оруулалтын позицын өөрчлөлт (сая ам.доллар)

Үзүүлэлтүүд	2013	2014	2015	Өөрчлөлт (15'/14')	
				Дүн	%
ГШХО-ын позиц	-15,471	-16,338	-16,375	37	0%
Багцын ХО-ын позиц	-2,083	-2,633	-2,728	95	4%
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн позиц	0	-3	-5	-2	
Бусад ХО-ын позиц	-5,134	-6,365	-6,860	495	8%
ГВУН-ын үлдэгдэл	2,248	1,650	1,323	-327	-20%
Нийт позиц	-20,440	-23,689	-24,645	956	4%

Эх сурвалж: Монголбанк

Гадаад өр

Монгол Улсын нийт гадаад өрийн үлдэгдэл³ 2015 оны эцэст 21,829 сая ам.доллар болж, өмнөх оноос 4%-аар буюу 887 сая ам.доллараар өсөв. Нөлөөлсөн хүчин зүйлс нь:

- Банкуудын гадаадын банк, санхүүгийн байгууллагаас урт хугацаат зээл авснаар хадгаламжийн байгууллагын гадаад өр 26%-аар буюу 416 сая ам.доллараар өссөн;
- Үндэсний мөнгөн тэмдэгтийг харилцан солилцох своп хэлцэл болон бусад хүчин зүйлсийн нөлөөгөөр Төв банкны гадаад өглөг 392 сая ам.доллараар нэмэгдсэн;
- Компани хоорондын зээллэг буюу охин компани нь толгой компаниасаа авсан хөрөнгө оруулалт 61 сая ам.доллараар буюу 1%-аар өссөн байна.

Хүснэгт 7. Монгол Улсын нийт гадаад өр (сая ам.доллар)

Үзүүлэлт	2013	2014	2015	Өөрчлөлт (15'/14')	
				Дүн	%
Нийт гадаад өр	19,022	20,942	21,829	887	4%
I. Засгийн газар	3,684	3,610	3,648	38	1%
Засгийн газрын гадаад өр/ДНБ (%)	0%	0%	31%	31%	
II. Төв банк	1,065	1,568	1,960	392	25%
III. Хадгаламжийн байгууллага (Төв банкнаас бусад)	1,298	1,629	2,045	416	26%
Богино хугацаат	200	315	331	16	5%
Урт хугацаат	1,098	1,314	1,714	400	30%
IV. Бусад сектор	2,633	3,522	3,501	-21	-1%
Богино хугацаат	406	562	409	-153	-27%
Урт хугацаат	2,228	2,960	3,093	133	4%
V. Хөрөнгө оруулагчаас авсан зээл (Компани хоорондын зээллэг)	10,341	10,615	10,676	61	1%

Эх сурвалж: ЗГ-ын мэдээллийг Сангийн яам, бусад мэдээллийг Монголбанк боловсруулав.

Харин хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгж байгууллагууд гадаад зээлийн эргэн төлөлтөөс шалтгаалан бусад секторын гадаад өр 2015 онд өмнөх оноос 1%-аар буюу 21 сая ам.доллараар буурсан байна.

Засгийн газрын гадаад өрийн ДНБ-д эзлэх хувь хэмжээ 2013-2015 онуудад 29%-31% хооронд тогтвортой түвшинд байна (олон улсын аргачлалын дагуу Хөгжлийн банкны гадаад өрийг бусад сектор хэсэгт ангилсан).

³ Засгийн газар, хувийн хэвшил, бусад сектор бүгд

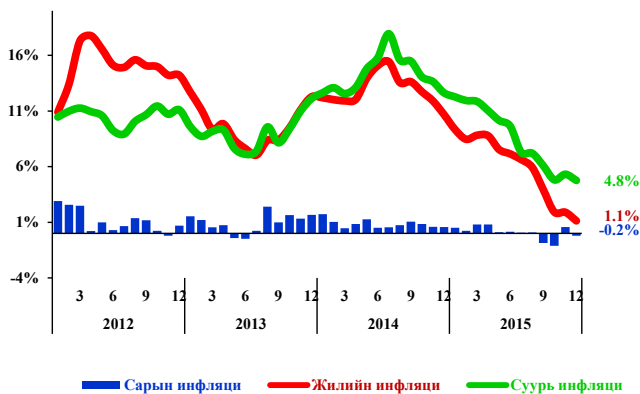
1.3 МӨНГӨ, САНХҮҮГИЙН СЕКТОР

Инфляци

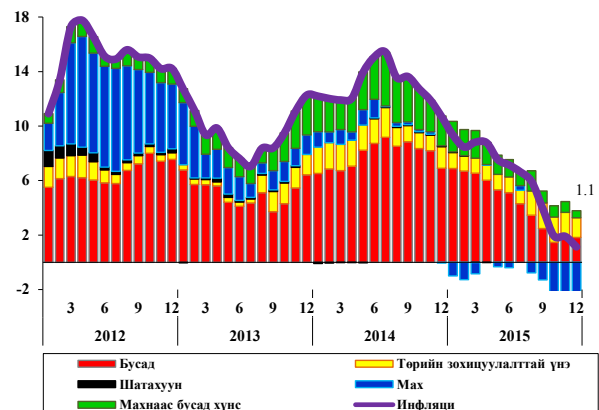
Монголбанкны үндсэн зорилт нь үнийн тогтвортой байдлыг хангах буюу инфляцийг нам тогтвортой түвшинд байлгах явдал билээ. Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2015 онд баримтлах үндсэн чиглэлд инфляцийн дунд хугацааны зорилтыг 7 хувь гэж тодорхойлсон. Тайлант онд хэрэглээний үнийн индексээр хэмжсэн жилийн инфляци улсын хэмжээнд 1.9 хувь, Улаанбаатар хотын хэмжээнд 1.1 хувь гарлаа. Үүнийг 2014 оны эцсийн түвшинтэй харьцуулан үзвэл харгалзан 9.1, 9.6 нэгж хувиар буурсан үзүүлэлт юм. Ийнхүү инфляцийн түвшин 2015 оны эцэст зорилтот түвшнээс доогуур, нам түвшинд хүрэхэд дараах хүчин зүйлс голлон нөлөөлсөн: (1) Эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжих зорилгоор мөнгөний бодлогын хүүг 2014 оны 7 сард 1.5 нэгж хувиар, 2015 оны 1 дүгээр сард 1 нэгж хувиар нэмэгдүүлж 13% болгосон бөгөөд 2015 оны туршид мөнгөний бодлогын хатуу төлөвийг хадгалсан нь дотоод эрэлт, хэрэглээ хумигдахад нөлөөлж, эрэлтээс шалтгаалах инфляцийн дарамт буурсан, (2) Нийлүүлэлтийн гаралтай инфляцийн дарамт 3 жилийн дотор арилсан, (3) Төлбөрийн тэнцэлд шаардлагатай бүтцийн тохиргоо хийгдэж валютын зах тогтворжихын хэрээр төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханшийн инфляци дахь сөрөг нөлөөлөл буурсан зэрэг болно.

Өндөр хэлбэлзэлтэй бараа, бүтээгдэхүүнийг хэрэглээний сагснаас хасч тооцдог суурь индексийн жилийн өөрчлөлт 2015 оны эцэст 4.8 хувь гарлаа. Суурь инфляци ийнхүү 2014 онтой харьцуулвал 7.9 нэгж хувиар буурсан ба сүүлийн 1.5 жилийн хугацаанд тасралтгүй буурсаар байна. Суурь инфляцийн тооцоонд ордоггүй мах, сүү, хүнсний ногооны үнийн өөрчлөлт бага түвшинд байгаа нь суурь инфляци ерөнхий инфляциас өндөр байх шалтгаан болж байна. Түүнчлэн мах, сүү, хүнсний ногооны дундаж үнэ 2015 оны сүүлийн 5 сар дараалан буурсан нь суурь инфляци болон ерөнхий инфляцийн хоорондын зөрүү нэмэгдэхэд нөлөөлөв (Зураг 18).

Зураг 18. Улаанбаатар хотын сарын болон жилийн инфляци, суурь инфляци



Зураг 19. Улаанбаатар хотын жилийн инфляцийн задаргаа



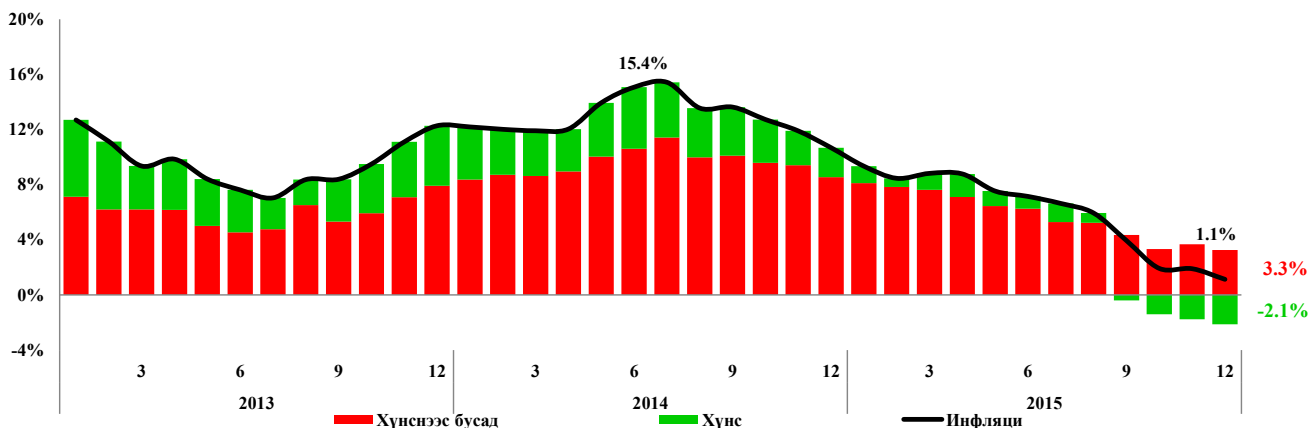
Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

Улаанбаатар хотын 2015 оны жилийн инфляци (1.1%)-ийг бүтцээр нь задлан үзвэл мах, махан бүтээгдэхүүн -2.66, махнаас бусад хүнсний бүтээгдэхүүн 0.53, төрийн зохицуулалттай үйлчилгээ 1.45, бусад бараа, бүтээгдэхүүн 1.82 нэгж хувийг тус тус бүрдүүлж байна. Уг бүлгүүдийн үнийн өөрчлөлтийн жилийн инфляцид эзлэх хувь, хэмжээг 2014 онтой харьцуулбал тус бүр харгалзан 2.60, 1.67, 0.13 болон 5.08 нэгж хувиар буурчээ (Зураг 19).

Оны эцэст хүнсний үнийн өөрчлөлт жилийн инфляцид -2.13 нэгж хувийн нөлөө үзүүлсэн ба үүнийг 2014 онтой харьцуулан үзвэл 4.27 нэгж хувиар буурсан үзүүлэлт юм. Үүнд оны сүүлийн хагаст махны нийлүүлэлт их байснаас үнэ огцом буурсан нь голчлон нөлөөлсөн. Оны сүүлийн хагаст мах, махан бүтээгдэхүүний үнэ нийтдээ 36.2 хувиар буурсан бөгөөд тодруулбал, уг хугацаанд хонь ба үхрийн махны үнэ 2900-3500 төгрөгөөр хямдарчээ. Харин хүнсний бус бараа, бүтээгдэхүүний үнийн өөрчлөлт 2015 оны инфляцид 3.26 нэгж хувийн нөлөө үзүүлсэн нь 2014 оноос 5.28 нэгж хувиар бага байна. Үүний гол шалтгаалан нь суурь үеийн өндөр өсөлтийн нөлөөнөөс гадна дотоод эрэлт хумигдсантай холбоотой. Ирэх саруудад хүнсний үнэ улирлын чиг хандлагаа дагаад нэмэгдэхээр байгаа ч, жилийн инфляцийг бууруулах нөлөө нь үргэлжлэхээр байна. Харин хүнсний бус бараа, бүтээгдэхүүний

үнийн инфляцид үзүүлэх дарамт ирэх саруудад буурч, 01-03 дугаар улирлуудад инфляци үргэлжлэн буурах, харин 4 дүгээр улирлаас эргэн өсөх хандлагатай байна (Зураг 20).

Зураг 20. Хүнс ба хүнсний бус бүтээгдэхүүний инфляцид үзүүлэх нөлөө



Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

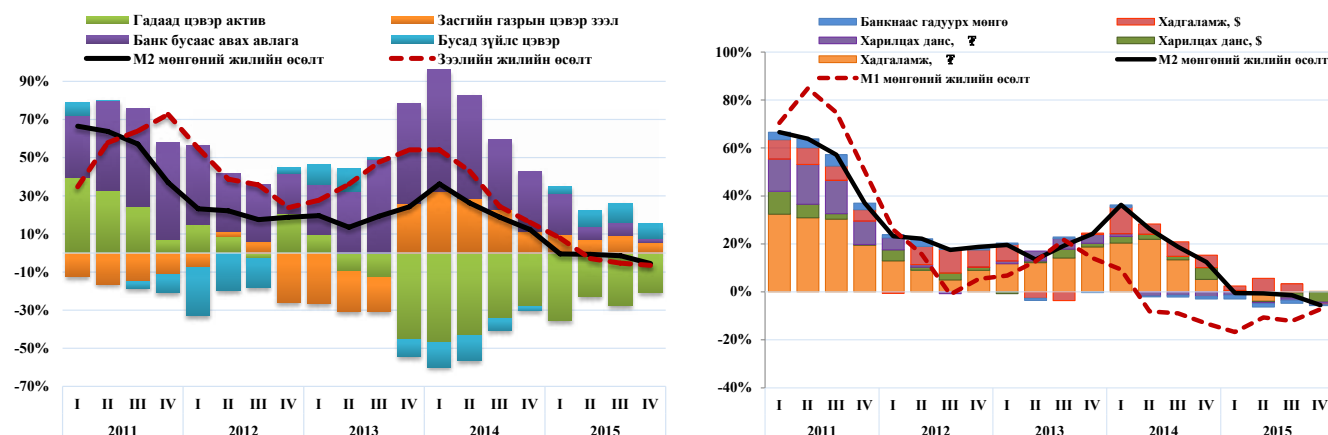
Мөнгө, зээлийн үзүүлэлтүүд

Мөнгөний нийлүүлэлтийн гадаад эх үүсвэрийн бүрэлдэхүүн хэсэг 2015 онд үргэлжлэн буурсантай зэрэгцэн дотоод эх үүсвэрийн өсөлт саарснаар M2 мөнгө өмнөх жилээс 5.5 хувиар буурлаа. Үүнтэй уялдан банкны салбарын зээлийн үлдэгдэл 2015 оны эцэст 6.5 хувиар багаслаа.

Мөнгөний нийлүүлэлтийг актив талаас авч үзвэл хөрөнгийн дотогшлох урсгал татарснаас банкны системийн гадаад цэвэр актив (ГЦА) үргэлжлэн багасч 2015 онд жилийн өмнөх түвшнээсээ 2.3 дахин буурсан. Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт ДНБ-ий 1 хувьд ч хүрэхгүй болж багассаныг даган эдийн засгийн дотоод идэвхжил саарч байгаа нь дотоод цэвэр актив (ДЦА)-ын жилийн өсөлт 2015 онд 44.7 хувиас 13.1 хувь болж буурахад нөлөөлж байна.

Эдийн засаг дахь мөнгөний нийлүүлэлт ийнхүү буурч байгаа нь нөгөө талаас банкны системийн эх үүсвэрүүд багассантай холбоотой. 2015 оны эцсийн байдлаар төгрөгийн хадгаламжаас бусад төрлийн харилцах, хадгаламж буурсан. Мөн хамгийн өндөр хөрвөх чадвартай мөнгө болох M1 мөнгө 2015 онд жилийн өмнөх түвшнээсээ буурсан хэвээр байгаа нь мөнгөний нийлүүлэлт хумигдахад нөлөөлж байна.

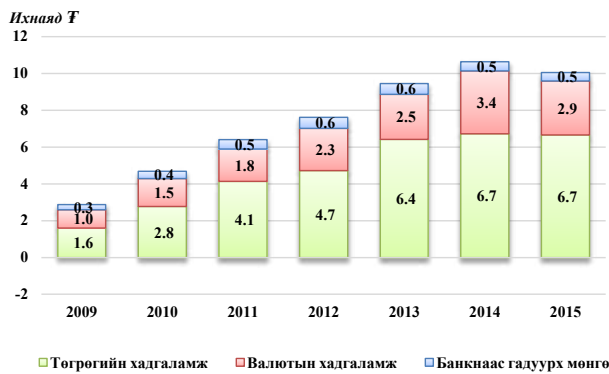
Зураг 21. M2 мөнгөний жилийн өсөлтийн бүрэлдэхүүн: актив, пассив



Эх сурвалж: Монголбанк

Мөнгөний нийлүүлэлтийг бүтцээр нь авч үзвэл сүүлийн жилүүдэд өсөлттэй байсан валютын харилцах, хадгаламжийн үлдэгдэл төгрөгийн ханш сулрахтай зэрэгцэн 2015 оны эцсийн байдлаар жилийн 14 хувиар буурсан. Актив талаас нь авч үзвэл дотоод цэвэр актив (ДЦА)-ын M2 мөнгөний нийлүүлэлтэд эзлэх хувь нэмэгдсээр 2015 оны эцсийн байдлаар M2 мөнгөний 140.5 хувийг бүрдүүлж байгаа бол гадаад цэвэр актив (ГЦА) үргэлжлэн багассаар өмнөх оны эцсээс 2.3 дахин буураад байна.

Зураг 22. M2 мөнгөний нийлүүлэлтийн бүтэц: актив, пассив

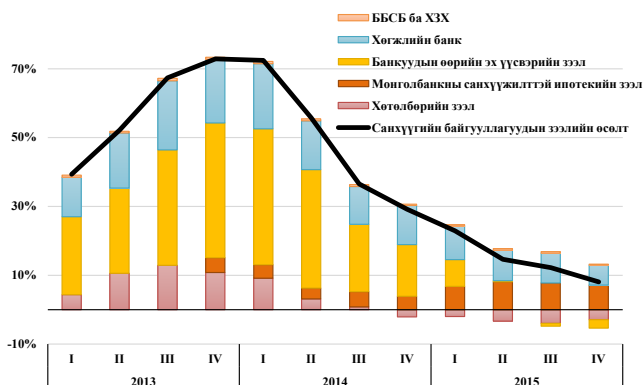


Эх сурвалж: Монголбанк

Санхүүгийн байгууллагуудын⁴ зээлийн жилийн өсөлт сүүлийн 2 жил дараалан саарсаар 2015 оны эцэст 8 хувьд хүрсэн. Нийт санхүүгийн байгууллагуудын зээлийн үлдэгдэл 2015 оны эцэст 17.9 их наяд төгрөг байгаа ба үүний 61 хувийг банкуудын өөрийн эх үүсвэрийн зээл, 24 хувийг Хөгжлийн банк, 11 хувийг орон сууцны ипотекийн зээл эзэлж байна. Санхүүгийн байгууллагуудын зээлийн өсөлтийг орон сууцны ипотекийн зээл болон Хөгжлийн банкнаас олгож буй санхүүжилтүүд голчлон бүрдүүлсэн. Харин банкуудын өөрийн эх үүсвэрийн зээл 2015 оны эцэст нийт санхүүгийн байгууллагуудын зээлийг бууруулах нөлөө үзүүлж байна.

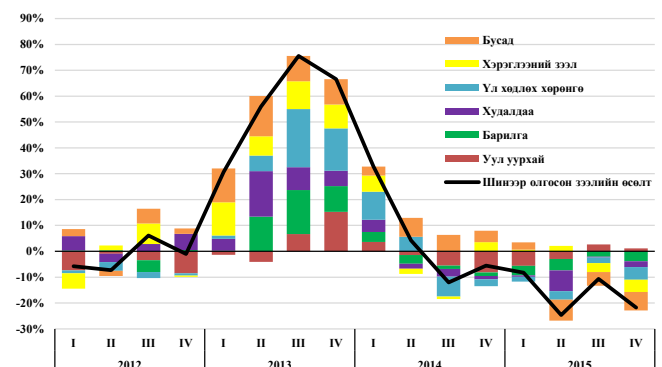
Банкуудын шинээр олгосон зээл 2015 оны эцэст жилийн 22 хувиар саарсан. Банкуудын шинээр зээл олголт ийнхүү хумигдаж байгаа нь нийт эрэлт буурсан, банкуудын эх үүсвэр багассан, эдийн засаг, бизнесийн идэвхжил саарсан, бизнесийн эрсдэл өндөр байгаа зэрэгтэй холбоотой. Өмнөх жилийн эцэстэй харьцуулахад уул уурхайгаас бусад салбаруудад шинээр олгосон зээл буурсан. Салбарууд дотроос барилга, үл хөдлөх хөрөнгийн салбарт олгосон зээл харгалзан жилийн 37, 43 хувиар буурсан нь банкуудын шинээр олгосон зээлийг 9 нэгж хувиар сааруулах нөлөө үзүүлжээ.

Зураг 23. Санхүүгийн байгууллагуудын зээлийн жилийн өсөлт, бүрэлдэхүүнээр



Эх сурвалж: Монголбанк

Зураг 24. Банкуудын шинээр олгосон зээлийн жилийн өсөлт, салбараар

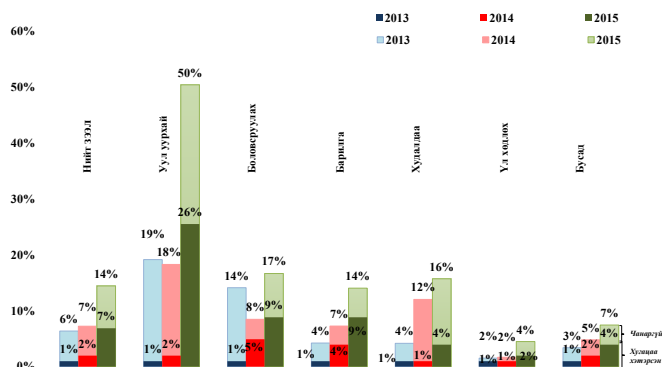


Банкуудын шинээр олгосон зээл буурахын зэрэгцээ банкуудын чанаргүй зээл 2015 онд өмнөх жилээс 2 нэгж хувиар өсч 7 хувь, хугацаа хэтэрсэн зээл 5 нэгж хувиар өсч 7 хувь болжээ. Хугацаа хэтэрсэн зээлийн хэмжээ ихээр нэмэгдэж байгаа нь ирээдүйд чанаргүй зээл нэмэгдэж болзошгүйг илэрхийлж байна. Хугацаа хэтэрсэн болон чанаргүй зээлийг эдийн засгийн салбараар нь ангилбал уул уурхайн салбарт олгосон зээл дийлэнхийг эзэлж байна.

Банкуудын валютаар олгосон зээлийн чанар нийт төгрөгийн зээлтэй харьцуулахад 2015 онд илүү муудсан байна. Валютын хугацаа хэтэрсэн зээл 2014 оны эцэстэй харьцуулахад хурдацтай нэмэгдэж 7 дахин өссөн бол валютын чанаргүй зээлийн эзлэх хувь өсч 12 хувьд хүрсэн байна.

⁴ Санхүүгийн байгууллагууд нь банк, хадгаламж, зээлийн хориоо, МИК, Хөгжлийн банк болон банк бус санхүүгийн байгууллагуудаас бүрддэг.

Зураг 25. Банкуудын чанаргүй болон хугацаа хэтэрсэн зээл, салбарын нийт зээлд эзлэх хувиар



Эх сурвалж: Монголбанк

Санхүүгийн салбар

Монгол Улсын санхүүгийн салбарт банкны салбарын эзлэх хувь өндөр хэвээр байна. Улс орнуудын санхүүгийн салбарыг бүтцээр нь авч үзвэл банк эсвэл хөрөнгийн зах зээл төвлөрсөн байдаг бөгөөд банк, банк бус санхүүгийн байгууллага, даатгал, хадгаламж зээлийн хоршоо, үнэт цаасны мэргэжлийн оролцогч компаниудын нийт актив, тайлант хугацааны ашиг, өөрийн хөрөнгө зэрэг олон үзүүлэлтийг ашиглан энэхүү бүтцийг тодорхойлдог. Манай улсын хувьд санхүүгийн салбарын бүтцийг сүүлийн 2 жилийн тоон мэдээлэлд үндэслэн дээрх үзүүлэлтээр тодорхойлбол банкны салбар нь 2015 оны эцсийн байдлаар санхүүгийн салбарын нийт активын 95.7 хувь, нийт ашгийн 79.9 хувь, нийт өөрийн хөрөнгийн 80.1 хувийг тус тус эзэлж байна.

Хүснэгт 8. Санхүүгийн салбарын бүтэц (тэрбум төгрөг)

	Актив		Ашиг		Өөрийн хөрөнгө	
	Дүн	Эзлэх хувь	Дүн	Эзлэх хувь	Дүн	Эзлэх хувь
2015 он						
Банк	21,521	95.7%	218	79.9%	2,427	80.1%
ББСБ	623	2.8%	46	17.0%	424	14.0%
Даатгал	173	0.8%	7.1	2.6%	94	3.1%
ХЗХ	98	0.4%	2.2	0.8%	21	0.7%
Үнэт цаасны оролцогч	68	0.3%	-0.7	-0.3%	62	2.0%
2014 он						
Банк	22,582	96.6%	326	88.5%	2,134	81.7%
ББСБ	508	2.2%	36	9.9%	332	12.7%
Даатгал	153	0.7%	2.2	0.6%	75	2.9%
ХЗХ	81	0.3%	4.0	1.1%	19	0.7%
Үнэт цаасны оролцогч	56	0.2%	-0.2	-0.1%	53	2.0%

Эх сурвалж: Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хороо

Банкны салбарын зуучлалын түвшин хөгжингүй болон бүрэлдэж буй эдийн засагтай орнуудын дунджаас өндөр байна. Хөгжингүй болон бүрэлдэж буй эдийн засагтай орнуудын санхүүгийн зах зээлийн бүтцийг санхүүжилтийн эх үүсвэрийн харьцаагаар⁵ тооцож үзэхэд санхүүгийн зах зээл дэх банкны салбарын оролцоо 20-80 хувь орчимд хэлбэлздэг байна. Хөрөнгийн зах зээл хөгжсөн АНУ-ын хувьд энэ үзүүлэлт 20 орчим хувьтай

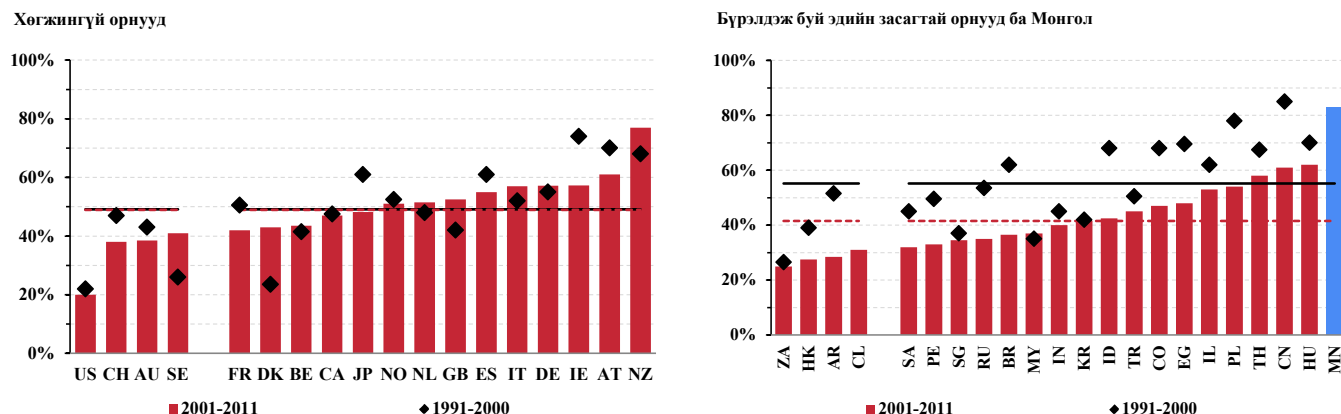
⁵ Банкны салбарын санхүүжилтийг банкны салбарын санхүүжилт дээр хувицаа, бондын зах зээлийн үнэлгээг нэмж харьцуулсан харьцаа. Уг харьцаа өндөр байх тусам тухайн улсын санхүүгийн зах зээл банк төвтэй, бага байх тусам хөрөнгийн зах зээл төвтэй болохыг илэрхийлнэ.

Зураг 26. Банкуудын валютын чанаргүй болон хугацаа хэтэрсэн зээл, валютын зээлд эзлэх хувиар



байдаг бол Австри, Унгар, Шинэ Зеланд зэрэг улсуудад энэхүү харьцаа 80 орчим хувь буюу банкны санхүүжилт давамгайлдаг байна. Харин Монгол Улсын хувьд дээрх үзүүлэлтийг бондын зах зээлийн үнэлгээг оруулалгүйгээр тооцоход дунджаар 83 хувьтай байгаа нь мөн санхүүгийн секторт банкны салбар давамгайлж буйг илтгэнэ.

Зураг 27. Банкны салбарын зээлийн нийт санхүүжилтийн эх үүсвэрт эзлэх хувь*



Эх сурвалж: BIS (2014), “Financial structure and growth”.

Тэмдэглэл: *Нийт санхүүжилтийн эх үүсвэрийг банкны салбарын зээл, хувьцаа болон бондын зах зээлийн үнэлгээ (Market Capitalization)-ний нийлбэрээр авсан. AR-Аргентин, AT-Австри, AU-Австрали, BE-Бельги, BR-Бразил, CA-Канад, CH-Швейцарь, CL-Чили, CN-Хятад, CO-Колумб, DE-Герман, DK-Дани, EG-Египет, ES-Испани, FI-Финлянд, FR-Франц, GB-Англи, HK-Хонконг, HU-Унгар, ID-Индонез, IE-Ирланд, IS-Израйл, IN-Энэтхэг, IT-Итали, JP-Япон, KR-Солонгос, MX-Мексик, MY-Малайз, MN-Монгол, NL-Нидерланд, NO-Норвеги, NZ-Шинэ Зеланд, PE-Перу, PL-Польш, RU-Орос, SA-Саудын Араб, SE-Швед, SG-Сингапур, TH-Тайланд, TR-Турк, US-АНУ, ZA-Өмнөд Африк.

Технологийн дэвшил, олон улсын худалдаа, хөрөнгө оруулалтын харилцан хамаарал зэрэг олон хүчин зүйлсээс шалтгаалан сүүлийн 20 жилийн хугацаанд олон улсын санхүүгийн зах зээлийн бүтэц ихээхэн хувьсан өөрчлөгдсөн бөгөөд ялангуяа бүрэлдэж буй эдийн засагтай орнуудын хөрөнгийн зах зээлийн эдийн засагт гүйцэтгэх үүрэг сүүлийн жилүүдэд ихээр нэмэгдэж байна. Харин хөгжингүй улс орнуудын хувьд сүүлийн 20 жилийн хугацаанд энэхүү үзүүлэлт харьцангуй тогтвортой байна.

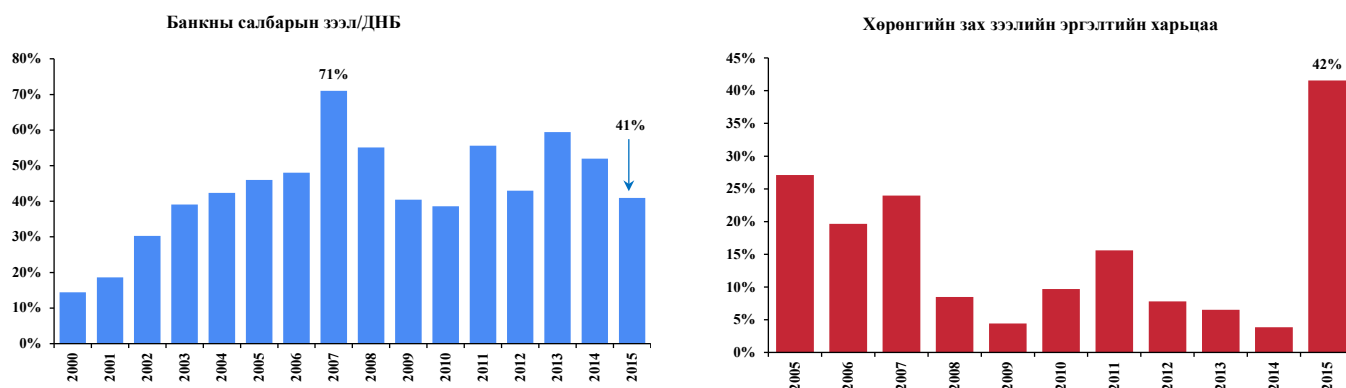
Санхүүгийн салбарт ийнхүү банкны системд давамгайлж байгаа нь санхүүгийн салбарын бүтцийг тодорхойлох суурь шалтгаантай холбоотой байна. Өндөр хөгжилтэй орнуудын санхүүгийн зах зээл нь банкны салбараас харьцангуй хамаарал багатай, хөрөнгийн зах зээл төвтэй байх нийтлэг зүй тогтол ажиглагддаг. Олон улсын төлбөр тооцооны банк (BIS)-ны судалгаагаар энэхүү бүтэц бүрэлдэхэд дараах үндсэн 4 суурь хүчин зүйлс нөлөөлдөг байна.

- *Иргэдийн санхүүгийн боловсрол*: иргэдийн санхүүгийн боловсрол өндөр байх нь хөрөнгийн зах зээлийн бүтээгдэхүүний хэрэгцээ шаардлагыг нэмэгдүүлж, хөгжлийнх нь үндэс суурь болдог;
- *Институцийн хөгжил*: өмчлөх эрхтэй холбоотой эрх зүйн орчин нь найдвартай, зохицуулалт сайтай байх нь хөрөнгийн зах зээлийн хөгжлийг дэмждэг;
- *Мэдлэгт суурилсан эдийн засгийн салбар*: хөгжингүй орнуудад уг салбар өндөр түвшинд хөгжсөн байдаг. Энэ салбарын онцлог нь биет хөрөнгөөс илүүтэйгээр хүмүүн капиталын нөөцийг ашигладаг ба банкнаас зээл авахад үйл ажиллагаанд нь биет хөрөнгө түлхүү шаарддаг бусад салбартай харьцуулахад барьцаа хөрөнгө муутай байдаг. Иймд мэдлэгт суурилсан салбарын хувьд хөрөнгийн зах зээлээс санхүүжилт босгох нь илүү хялбар, зардал багатай арга юм;
- *Компаниудын хэмжээ*: компаниудын хэмжээ болон санхүүгийн систем дэх банкны салбарын давамгайл байдал нь хоорондоо сөрөг хамааралтай байдаг. Учир нь жижиг компаниудад хөрөнгийн зах зээлд хувьцаагаа санал болгох нь харьцангуй зардал өндөртэй байдаг тул банкны зээлээс хамаарал өндөр байдаг байна.⁶

⁶ BIS (2014), “Financial structure and growth”.

Банкны салбарын гүнзгийрэлтийн үзүүлэлт зохистой байгаа хэдий ч, хөрөнгийн зах зээлийн гүнзгийрэлтийн үзүүлэлт олон улсын дунджаас доогуур байна. Олон улсын төлбөр тооцооны банк (BIS)-наас 2014 онд хийсэн судалгааны үр дүнгээс үзэхэд: банкуудын зээл, ДНБ-ий харьцаа 40 хувь хүртэл, хөрөнгийн зах зээлийн эргэлтийн харьцаа 95 хувь хүртэл өсөх нь эдийн засгийн өсөлтийг хурдасгах нөлөөтэй бөгөөд дээрх түвшингүүдээс давах нь эдийн засгийн өсөлтийн хурдцыг удаашруулах нөлөө үзүүлдэг байна.

Зураг 28. Монгол Улсын санхүүгийн салбарын гүнзгийрэлт

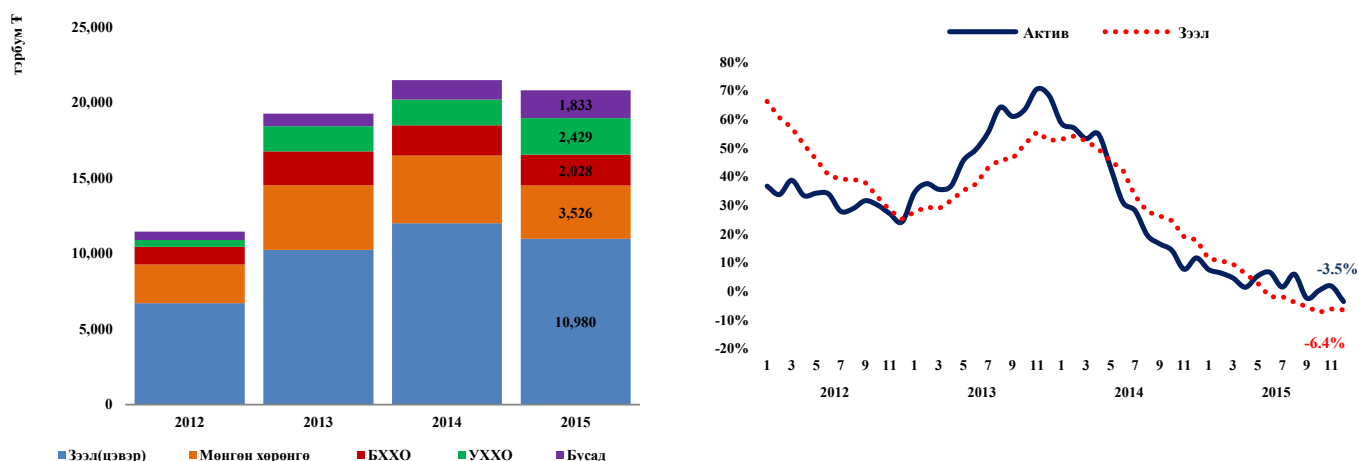


Эх сурвалж: Монголбанк, Монголын хөрөнгийн бирж.

Банкны салбарын төлөв байдал

Банкны салбарт тайлант оны эцсийн байдлаар нийт 14 банк, 1482 салбар нэгжтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна. Нийт хадгаламж эзэмшигчдийн тоо 2.8 саяд хүрч 2014 оны эцэстэй харьцуулахад 120.2 мянгаар нэмэгдсэн бол нийт зээлдэгчдийн тоо 846.0 мянгад хүрч 43.0 мянгаар нэмэгдлээ. Банкны салбарын нийт активын хэмжээ 2015 оны эцэст 20.8 их наяд төгрөгт хүрч өмнөх оны эцсээс 3.1 хувиар буюу 665.9 тэрбум төгрөгөөр буурлаа. Нийт активын 52.8 хувь нь зээл, 17.0 хувь нь мөнгөн хөрөнгө, 9.8 хувь нь богино хугацаат хөрөнгө оруулалт, 11.7 хувь нь урт хугацаат хөрөнгө оруулалт, үлдэх 8.8 хувь нь бусад төрлийн хөрөнгө байна.

Зураг 29. Банкны салбарын нийт актив хөрөнгийн бүтэц, жилийн өөрчлөлт



Эх сурвалж: Монголбанк

Активын өсөлт буурахад банкны салбарын зээлийн үлдэгдэл өмнөх оны эцсээс 792.9 тэрбум төгрөгөөр буурч 11.5 их наяд төгрөгт хүрсэн нь нөлөөлжээ. Банкуудын тогтвортой эх үүсвэр болох харилцах, хадгаламжийн хэмжээ төдийлөн өсөөгүйн зэрэгцээ гадаадын зах зээлээс эх үүсвэр татан төвлөрүүлэх нөхцөл сайжраагүй, эдийн засгийн голлох салбаруудад олгосон зээлийн чанар муудаж байгаа зэрэг нь зээл олголтыг буурууллаа.

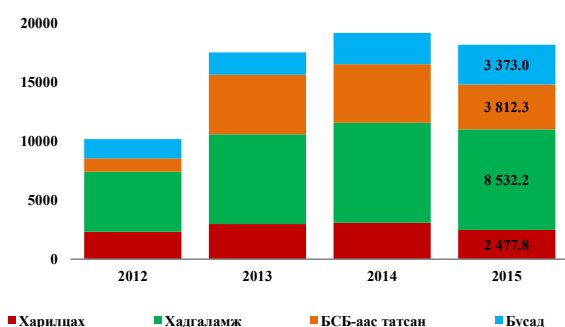
Нийт зээлийн өрийн үлдэгдлийн 86.2 хувь буюу 10.0 их наяд төгрөгийн зээл хэвийн ангилалд, 7.4 хувь буюу 850.5 тэрбум төгрөгийн зээл хугацаа хэтэрсэн ангилалд, 5.5 хувь буюу 633.4 тэрбум төгрөгийн зээл чанаргүй ангилалд

Орон сууцны борлуулалт удааширсны улмаас зарим барилгын компаниудын үйл ажиллагаа доголдож эхэлсэн нь барилгын салбарт олгосон зээлийн эргэн төлөлтөд сөргөөр нөлөөлж байна. Барилгын салбарт олгосон нийт зээлийн 9.5 хувь нь хугацаа хэтэрсэн ангилалд ангилагдсан байгаа бөгөөд цаашид чанаргүй ангилалд шилжих эрсдэлтэй байна. Мөн бөөний болон жижиглэнгийн худалдаа, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт олгосон зээлийн чанар системийн дунджаас доогуур байна.

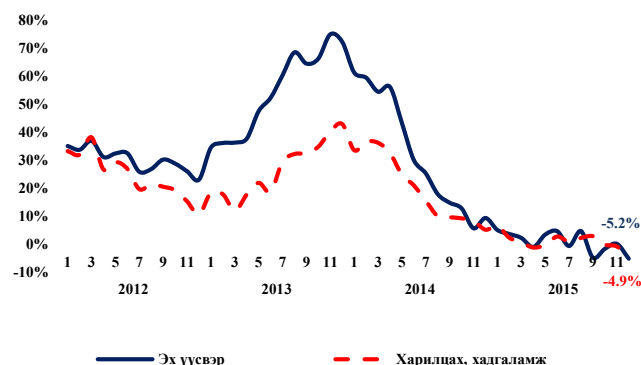
Харин нийт зээлийн багцын 40.9 хувийг бүрдүүлж буй иргэдэд олгосон хэрэглээний болон орон сууцны ипотекийн зээлийн эргэн төлөлт харьцангуй сайн буюу чанаргүй зээлийн хувь нь харгалзан 2.5, 0.6 хувьтай байна.

Банкны салбарын нийт эх үүсвэрийн хэмжээ тайлант оны эцэст 18.2 их наяд төгрөгт хүрч өмнөх оны эцсээс 5.2 хувиар буюу 556.2 тэрбум төгрөгөөр буурлаа. Эх үүсвэрийн өсөлтийн хувь өмнөх оноос 14.6 нэгж хувиар буурахад нэг талаас эдийн засагт орж ирэх гадаад валютын урсгал бүрэн сэргээгүй, гадаад активт мэдэгдэхүйц эерэг өөрчлөлт гараагүй, нөгөө талаас Монголбанкнаас өмнөх жилүүдэд хэрэгжүүлсэн орон сууцны ипотекийн болон бусад хөтөлбөрийн зээлүүд хуваарийн дагуу эргэн төлөлтөөрөө буурч, эдийн засгаас цэвэр дүнгээрээ төгрөгийн нийлүүлэлт багассаар байгаа нь нөлөөлж байна. Нийт эх үүсвэрийн 60.5 хувийг иргэд, аж ахуй нэгж, төрийн байгууллагуудаас татан төвлөрүүлсэн харилцах хадгаламж, 21 хувийг банк санхүүгийн байгууллагаас татсан эх үүсвэр, үлдэх 18.5 хувийг банкнаас гаргасан үнэт цаас, төслийн зээлийн санхүүжилт зэрэг бусад төрлийн эх үүсвэрүүд бүрдүүлж байна.

Зураг 33. Эх үүсвэрийн бүтэц (тэрбум төгрөг)



Зураг 34. Эх үүсвэрийн жилийн өсөлт

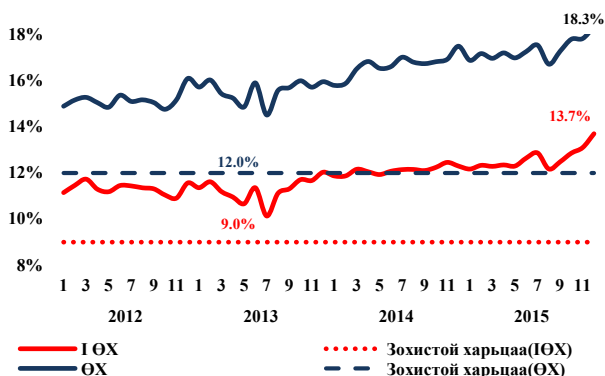


Эх сурвалж: Монголбанк

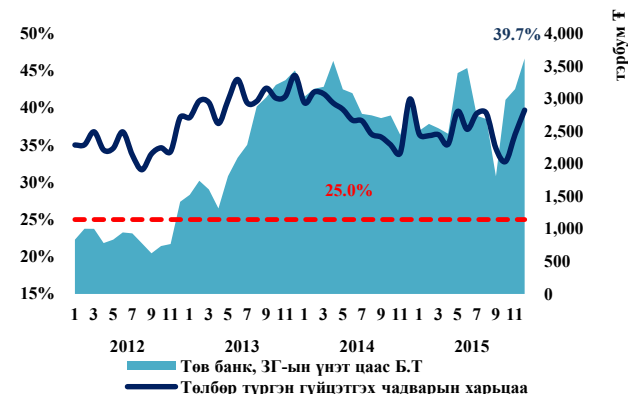
Банкны салбарын өөрийн хөрөнгө болон төлбөрийн чадварын үзүүлэлтүүд

Банкны системийн эрсдэл даах чадварыг тодорхойлдог өөрийн хөрөнгө тайлант онд 14.3 хувиар буюу 331.7 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдэн 2.5 их наяд төгрөгт хүрлээ. Мөн банкны салбарын нэгдүгээр зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээний үзүүлэлт 13.7 хувь, нийт өөрийн хөрөнгө хүрэлцээний үзүүлэлт 18.3 хувь байгаа нь Монголбанкнаас тогтоосон зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтээс харгалзан 4.7, 6.3 нэгж хувиар өндөр байна.

Зураг 35. Банкны системийн өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээ



Зураг 36. Төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын харьцаа



Эх сурвалж: Монголбанк

Харин банкны салбарын нийт түргэн борлогдох активын хэмжээ 2015 оны эцэст 7.1 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оноос 646.7 тэрбум төгрөгөөр буурсан боловч системийн төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын харьцаа Монголбанкнаас тогтоосон доод хязгаарлалтаас 14.7 нэгжээр илүү буюу 39.7 хувь байна. Өөрөөр хэлбэл, банкны систем нийт татан төвлөрүүлсэн хөрөнгийн 40 орчим хувийг харилцагчийн анхны шаардлагаар төлбөр, тооцоо хийхэд ашиглагдах хөрвөх чадвар өндөртэй актив, хөрөнгөд байршуулсан байна.

Гадаад валютын ханшийн савалгаанаас үүсч болох алдагдлыг банкны эрсдэл даах чадвартай нь уялдуулах зорилгоор тэдгээрийн гадаад валютын нээлттэй позиц, өөрийн хөрөнгийн харьцаанд нэг валютын хувьд +/-15 хувиас, нийт валютын хувьд +/-40 хувиас тус тус хэтрэхгүй байх зохистой харьцааг Монголбанкнаас мөрдүүлдэг бөгөөд тайлант оны эцэст эдгээр үзүүлэлтүүд харгалзан 2.0 хувь, -3.3 хувь байна.

1.4 УЛСЫН ТӨСӨВ

Засгийн газрын санхүү

Эдийн засгийн өсөлт саарч, бизнесийн идэвхжил удааширсантай холбоотойгоор 2015 оны нэгдсэн төсвийн орлого бүрдэлт хүндрэлтэй байлаа. Орлогын тасалдалтай холбоотойгоор 2015 онд 2 удаа тодотгол хийж төсвийн зардлыг бууруулсан. Монгол Улсын нийт тэнцвэржүүлсэн төсвийн орлого, тусламжийн дүн 2015 оны урьдчилсан гүйцэтгэлээр 5973.8 тэрбум төгрөг, нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүн 7136.9 тэрбум төгрөг болж, төсвийн алдагдал 1163.1 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 5 хувьтай тэнцэх хэмжээнд гарав.

Төсвийн орлого

Нийт тэнцвэржүүлсэн орлого, тусламжийн дүн 5973.8 тэрбум төгрөг болж төлөвлөсөн хэмжээнээс (Тодотгол 2) 1.6 хувь буюу 100.6 тэрбум төгрөгөөр, өмнөх оны мөн үеэс 5.4 хувь буюу 340.4 тэрбум төгрөгөөр бага байлаа.

Төсвийн нийт тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламжийн 86.1 хувийг татварын орлого, үлдсэн 13.9 хувийг татварын бус орлого бүрдүүллээ. Төсвийн нийт тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламжийн дүн өнгөрсөн оноос буурахад татварын бус орлого 288.5 тэрбум төгрөгөөр буурсан нь голлох нөлөөг үзүүлжээ. Татварын бус орлого 85.2 хувийн гүйцэтгэлтэй гарсан нь нийтлэг татварын бус орлого, тэр дундаа хувьцааны ногдол ашиг 12.1 хувийн гүйцэтгэлтэй буюу 86 тэрбум төгрөгөөр, хүүгийн орлого 77.7 хувийн гүйцэтгэлтэй буюу 41.5 тэрбум төгрөгөөр дутсантай холбоотой юм. Хэдийгээр нэмэгдсэн өртгийн албан татварын орлого 86.5 хувийн гүйцэтгэлтэй (161.5 тэрбум төгрөг дутсан) гарсан ч орлогын албан татвар, тэр дундаа аж ахуй нэгжийн орлогын албан татвар 180 тэрбум төгрөгөөр (134.7 хувийн гүйцэтгэлтэй), бусад татвар, төлбөр, хураамж 107.9 тэрбум төгрөгөөр (114 хувийн гүйцэтгэлтэй) давсан нь татварын орлого 100.9 хувийн гүйцэтгэлтэй гарах шалтгаан боллоо. Бусад татвар, төлбөр, хураамж төлөвлөгөөнөөс 107.9 тэрбум төгрөгөөр илүү гарахад ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр төлөвлөгөөнөөс 12.7 хувь буюу 68.9 тэрбум төгрөгөөр илүү байсан нь чухал нөлөөг үзүүлжээ.

Төсвийн зарлага

Төсвийн нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүн төлөвлөсөн хэмжээнээс (Тодотгол 2) 116.2 тэрбум төгрөг буюу 1.6 хувиар бага, өмнөх оны мөн үеэс 7.6 тэрбум төгрөг буюу 0.1 хувиар буурч 7136.9 тэрбум төгрөг байв.

Урсгал зардал (нийт зарлага ба цэвэр зээлийн 80.6 хувь) өмнөх оны мөн үеэс 456.5 тэрбум төгрөг буюу 8.6 хувиар, эргэж төлөгдөх төлбөрийг хассан цэвэр зээл (нийт зарлага ба цэвэр зээлийн 0.7 хувь) 31 тэрбум төгрөг буюу 38.7 хувиар багассан бол хөрөнгийн зардал (нийт зарлага ба цэвэр зээлийн 18.7 хувь) 433.1 тэрбум төгрөг буюу 24.5 хувиар буурсан байна.

Урсгал зардлыг бүрэлдэхүүн хэсэг тус бүрээр нь авч үзвэл бараа, үйлчилгээний зардал (урсгал зардлын 49.1 хувь) өмнөх оны мөн үеэс 168.7 тэрбум төгрөг буюу 6.4 хувиар, зээлийн үйлчилгээний төлбөр (урсгал зардлын 12.7 хувь) 230.7 тэрбум төгрөг буюу 46.1 хувиар нэмэгдсэн бол татаас ба шилжүүлэг (урсгал зардлын 38.1 хувь) 57.1 тэрбум төгрөг буюу 2.7 хувиар буурчээ.

Алдагдлыг санхүүжүүлэх эх үүсвэр

Тайлант хугацаанд гадаад зээлийн үндсэн төлбөрт 121.1 тэрбум, дотоод зээлийн үндсэн төлбөрт 5.3 тэрбум, Засгийн газрын богино хугацаат дотоод бондын үндсэн төлбөрт 1,077.9 тэрбум, урт хугацаат дотоод бондын үндсэн төлбөрт 992.3 тэрбум төгрөгийг тус тус төлж, 294.6 тэрбум төгрөгийн гадаад төслийн, 199.3 тэрбум төгрөгийн гадаад хөтөлбөрийн зээл тус тус авч, Засгийн газрын 1,077.6 тэрбум төгрөгийн богино хугацаат дотоод, 314.4 тэрбум төгрөгийн урт хугацаат гадаад, 1,359.0 тэрбум төгрөгийн урт хугацаат дотоод бондыг тус тус арилжаалсан байна.

Цаашид улсын төсвийн орлогын тасалдал үргэлжилж, алдагдал өсөхөөр байна. Төсвийн алдагдалтай байдал үргэлжлэх нь Засгийн газрын өрийг нэмэгдүүлэх, хувийн хэвшлийг шахах сөрөг нөлөөтэй. Иймд макро эдийн засгийн “Шинэ тэнцвэр”-ийн бодлогын хүрээнд:

- 2016 оны төсвийн зардлыг бууруулах, 2016-2018 онуудад улсын төсвийг алдагдалгүй байлгах,
- Засгийн газрын гадаад өрийн үйлчилгээний дунд хугацааны төлөвлөгөөг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна.

ШИГТГЭЭ

Төсвийн тогтвортой байдлын хуулинд өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлсэн Засгийн газрын өрийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд харьцуулсан харьцаа 2015 оны төсвийн жилд одоо байгаа түвшинд буюу 58.3 хувиас, 2016 оны төсвийн жилд 55 хувиас, 2017 оны төсвийн жилд 50 хувиас, 2017 оны төсвийн жилээс эхлэн 40 хувиас тус тус хэтрүүлэхгүй байхаар заасан. Харин нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн алдагдлыг 2015 онд тухайн жилийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 5 хувиас, 2016 онд тухайн жилийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 4 хувиас, 2017 онд тухайн жилийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 3 хувиас, 2018 оны төсвийн жилээс эхлэн тухайн жилийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 2 хувиас тус тус хэтрүүлэхгүй байхаар заасан.

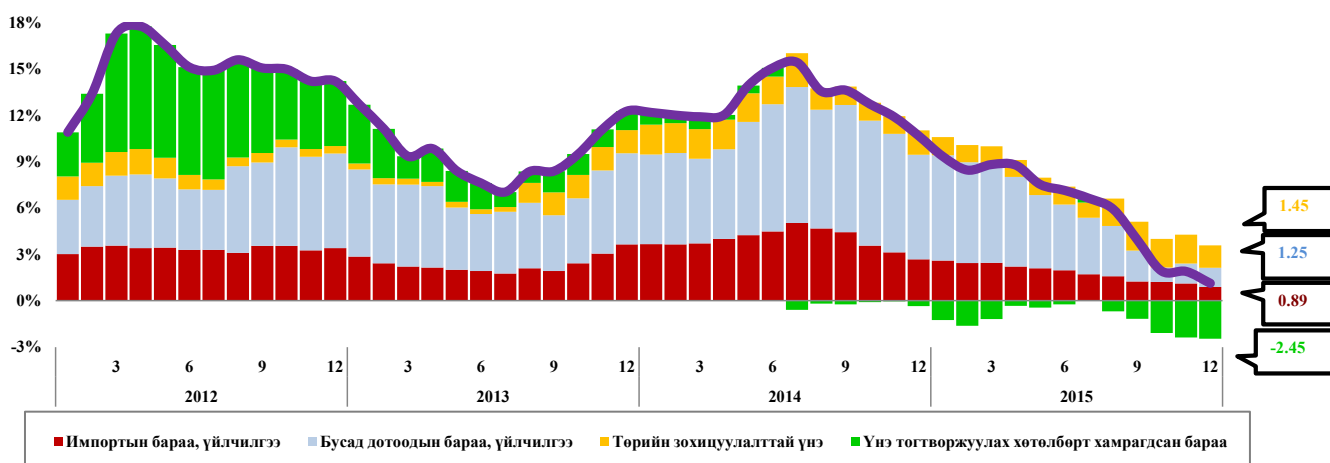
2.1 МӨНГӨНИЙ БОДЛОГЫН ҮНДСЭН ЗОРИЛТ, АРГА ХЭМЖЭЭ, ҮР ДҮН

Жилийн инфляци 2015 оны эцэст улсын хэмжээнд 1.9%, Улаанбаатар хотод 1.1% болж, өнгөрсөн оноос харгалзан 9.1, 9.6 нэгж хувиар буураад байна. Үнийн өндөр хэлбэлзэлтэй бараа, бүтээгдэхүүнийг хасч тооцсон суурь инфляци 2014 оны эцэст 12.6% байсан бол 2015 оны эцэст 4.8% болж буурчээ. Ийнхүү инфляцийн түвшин 2015 оны эцэст улсын болон Улаанбаатар хотын хэмжээнд огцом буурч, зорилтот түвшинд гарлаа.

2015 оны эцсийн Улаанбаатар хотын жилийн инфляци (1.1%)-ийг бүтцээр нь задлан үзвэл мах, махан бүтээгдэхүүн -2.66, махнаас бусад хүнсний бүтээгдэхүүн 0.53, төрийн зохицуулалттай бараа, үйлчилгээ 1.45, бусад бараа, үйлчилгээ 1.82 нэгж хувийг тус тус бүрдүүлж байна. Өргөн хэрэглээний бараа, бүтээгдэхүүний үнийн ерөнхий төлөвийг харвал 2015 онд махны үнэ өмнөх оноос огцом буурч инфляцийг бууруулах нөлөө үзүүлж байгаа бол бусад бараа, бүтээгдэхүүний үнийн өсөлт бүрэлдэхүүн тус бүрээр саарч байгаа хандлага үргэлжилсээр байна.

Инфляци нам түвшинд хүрсэн нь нэг талаас “Гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний үнийг тогтворжуулах дунд хугацааны хөтөлбөр”-ийн үр дүнд нийлүүлэлтийн гаралтай инфляцийн дарамт 2013-2014 онуудад эрс буурч, 2015 оны эхнээс арилсантай холбоотой юм. Тухайлбал, үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрт хамрагдсан бараа, үйлчилгээний үнэ 2012 онд жилийн инфляцийн 4.2 нэгж хувийг бүрдүүлж байсан бол хөтөлбөр хэрэгжсэнээр 2013 онд жилийн инфляцид эзлэх хувь 1.2 нэгж хувь, 2014 онд -0.4 нэгж хувь, 2015 онд -2.45 нэгж хувь болж буурсан байна. Төрийн зохицуулалттай бараа, үйлчилгээний үнийн жилийн инфляцид эзлэх хувь хэмжээ хэвээр байгаа бол импортын болон дотоодын бусад бараа, үйлчилгээний үнэ буурах хандлага үргэлжилж байна.

Зураг 37. Жилийн инфляци (голлох 4 ангиллаар)



Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

Макро бодлогын өөрчлөлтийн нэгдсэн төлөвлөгөө (СМАР)-ний хүрээнд мөнгөний бодлого нь 2015 онд эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжихэд чиглэсэн. Ингэснээр төлбөрийн тэнцэл сайжрах, валютын зах тогтворжих, төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханшийн инфляци дахь сөрөг нөлөөлөл үргэлжлэн буурах, улмаар төгрөгийн тогтвортой байдал буюу төгрөгөөр илэрхийлэгдсэн бараа, үйлчилгээний үнийн тогтвортой байдал хангагдах нөхцөл бүрдэнэ.

Эдийн засгийг зөөлөн газардуулах, тогтворжуулах, гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийг нам, тогтвортой түвшинд байлгах зорилгоор 2012 оны 04 дүгээр улирлаас эхлэн хэрэгжүүлсэн бодлогын арга хэмжээний

үр дүнд хөтөлбөрт хамрагдах барааны үнийн өсөлтийн инфляцид үзүүлэх шууд нөлөөлөл эрс буурч, 2010-2012 оны дунджаар нийлүүлэлтийн гаралтай инфляци нийт инфляцийн 1/3-ийг эзэлдэг байсан бол 2013 онд 1/6, 2014 онд 1/20 болж буурсан. 2015 оны эцэст жилийн инфляци 1.9 хувь болж буурсан бөгөөд үүнд нэг талаас хөтөлбөрт хамрагдсан барааны үнэ буурсан нь, нөгөө талаас нийт эрэлт буурч, хэрэглээ агшсанаар эрэлтийн гаралтай инфляци буурсан нь шууд нөлөө үзүүлэв.

2014 оны эхний хагаст гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт, гадаад цэвэр актив буурсан хандлага үргэлжилж, төсөвтэй адилтгах хөрөнгө оруулалтын зарцуулалтууд буурахгүй, гадаад валютын орох урсгал, төлбөрийн тэнцлийг сайжруулах арга хэмжээний үр дүн хангалттай бус байсан тул Монголбанк 2014 оны 07 дугаар сараас эхлэн мөнгөний бодлогын төлөвийг алгуур чангаруулах чиглэлд өөрчилж, мөнгөний бодлогын хүүг 1.5 нэгж хувиар нэмэгдүүлэн 12% болгосон. Мөнгөний бодлогын зөвлөл 2015 оны 01 дүгээр сард мөнгөний бодлогын хүүг 1.0 нэгж хувиар нэмэгдүүлэн 13% болгосон бөгөөд 2015 оны 4 болон 07 дугаар сарын зөвлөлийн ээлжит хурлаар мөнгөний бодлогын хүүг өөрчлөлгүй хэвээр хадгалах шийдвэрийг тус тус гаргасан байна. Ийнхүү 2014 оны 07 дугаар сараас хойш 18 сарын туршид мөнгөний бодлогын хатуу төлөвийн хадгалав.

Мөнгөний бодлогын төлөвийг ийнхүү 2014 оны сүүлийн хагасаас эхлэн үе шаттай, алгуур чангаруулсан нь гадаад худалдааны нөхцөл сайжирч, гадаад валютын орох урсгал нэмэгдэх хүртэл макро эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжих зорилгоор төгрөгийн өгөөжийг нэмэгдүүлсэн бодлогын арга хэмжээ байв. Эдийн засгийг зөөлөн газардуулах зорилгоор 2013-2014 онуудад хэрэгжүүлсэн мөнгөний “уламжлалт бус” бодлогын үр дүнд нийлүүлэлтийн гаралтай инфляцийн дарамт эрс буурсны зэрэгцээ мөнгөний уламжлалт арга хэрэгслээр эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжсэн нь нийт эрэлтийг хумих, төлбөрийн тэнцлийн урсгал дансны алдагдал 2015 оны урьдчилсан гүйцэтгэлээр өмнөх оны мөн үеэс 857 сая ам.доллараар буюу 2.6 дахин буурах, жилийн инфляци 2015 оны эцэст 1.9% болж 2014 оны эцсийн гүйцэтгэлээс 9.1 нэгж хувиар буурах, санхүүгийн болон макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хадгалахад тус тус эерэгээр нөлөөлж байна.

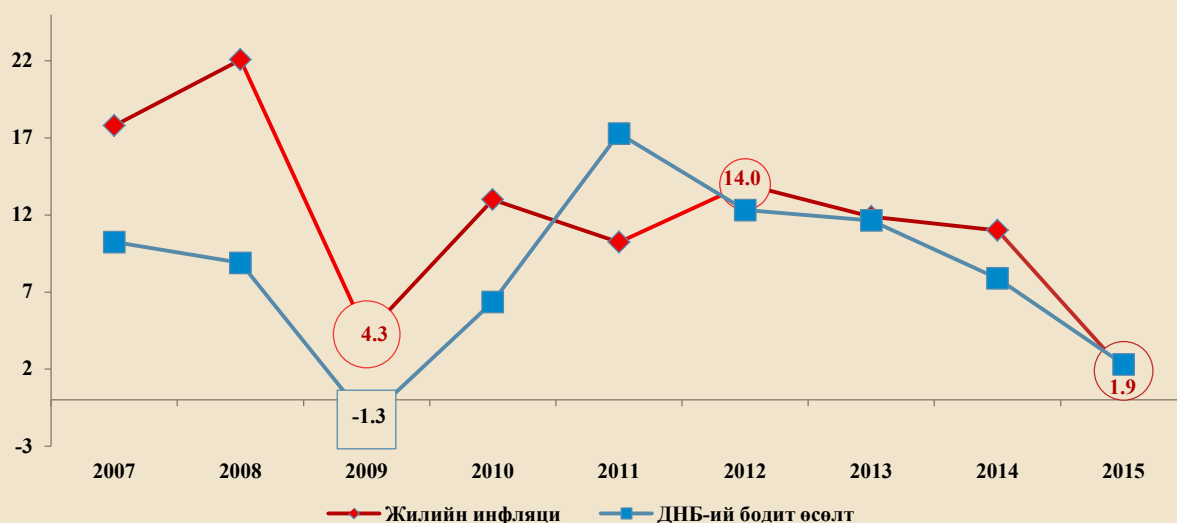
ШИГТГЭЭ 1. ГОЛ НЭРИЙН БАРАА, БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ ҮНИЙГ ТОГТВОРЖУУЛАХ ДУНД ХУГАЦААНЫ ХӨТӨЛБӨРИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ҮР ДҮН

Монгол Улсад инфляцийн түвшин түүхэн хугацаанд байнга өндөр, хэлбэлзэл ихтэй байж ирсэн. Энэ нь эдийн засаг савлагаа ихтэй нэг салбар (уул уурхайн олборлох үйлдвэрлэл), гадаад зах зээлээс хэт хамааралтай болсны зэрэгцээ эдийн засагт эрсдэл үүсэхэд түүнийг зөөллөх хамгаалалтын механизмууд буюу хуримтлалгүй явж ирсэнтэй холбоотой байв.

2007-2015 онд инфляци ердөө 2 тохиолдолд нь нэг оронтой тоонд орсон байдаг. Эхнийх нь 2009 оны санхүү, эдийн засгийн хямралаар ДНБ-ий бодит өсөлт 2008 оны +8.9%-аас 2009 онд -1.3% болж агшихад инфляци 22.1%-аас 4.2% болж буурч байжээ. Харин 2015 онд ДНБ-ий бодит өсөлт 2.3% байхад инфляци 1.9% болж бууран зорилтот түвшнээс доогуур гарлаа.

2010-2012 онуудад инфляци 13.0%, 10.2%, 14.0% буюу байнга хоёр оронтой тоонд байсан. Нийт эрэлт өссөнөөс гадна Засгийн газрын болон хувийн хэрэглээ огцом тэлсэн нь эрэлтийн гаралтай инфляцийг нэмэгдүүлж байв. Түүнчлэн инфляцийн 1/3-ийг нийлүүлэлтийн гаралтай инфляци, түүний дотор хүнс, махны үнийн өсөлт дангаар бүрдүүлж байжээ. Зөвхөн махны үнэ 2010-2012 онд жил бүр дунджаар 34%-аар, 2012 онд 44%-аар өсч байсан байна.

Зураг 38. ДНБ-ий бодит өсөлт ба жилийн инфляци (2007-2015)



Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

Энэ нь бага, дундаж орлоготой иргэдийн бодит орлогод 20-80%-ийн сөрөг нөлөө, ачаалал бий болгож, нийгмийн дундаж давхаргыг дунджаас доогуур, эмзэг, ядуу бүлэг рүү шахах сөрөг нөлөөтэй байсан юм. Иймд инфляцийг бууруулж, нам, тогтвортой түвшинд байлгах зайлшгүй шаардлага гарсан.

1. Хөтөлбөр хэрэгжүүлэхийг даалгасан УИХ-ын шийдвэрүүд

Ийм учраас УИХ-аас 2012 оны №57, 2013 оны №62, 2014 оны №34, №69 дүгээр тогтоол гэх мэтээр шаардлагатай шийдвэрүүдийг тухай бүр гаргаж байв. Эдгээр тогтоол шийдвэрээр дараах арга хэмжээ авахыг Засгийн газар, Монголбанкинд даалгасан байдаг:

- (1) Иргэдийн өргөн хэрэглээний гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийн тогтвортой байдлыг хангах үр дүнтэй арга хэмжээ авах;
- (2) Нийлүүлэлтийн гаралтай инфляцийн нөлөөллийг хязгаарлах хамтарсан бодлого баримтлах;
- (3) Үнийг тогтворжуулах цогц механизм боловсруулж хэрэгжүүлэх;
- (4) Хөтөлбөрт иж бүрэн дүн шинжилгээ хийж, түүний үр өгөөжийг нэмэгдүүлэх;
- (5) Хөтөлбөрийн арга хэрэгслийг зах зээлийн механизмд суурилсан хэлбэрт шат дараатай шилжүүлэх;
- (6) Хөтөлбөрт хяналтын тогтолцоог сайжруулах, хөтөлбөр хэрэгжиж байгаа салбарт өрсөлдөөний шударга бус орчин бий болохоос урьдчилан сэргийлэх, ил тод, нээлттэй байдлыг хангаж ажиллах;
- (7) Хөтөлбөрт иж бүрэн дүн шинжилгээ хийж, УИХ-д танилцуулан, цаашид хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх эсэхийг шийдвэрлүүлэх;
- (8) Нийлүүлэлтийн гаралтай инфляцийг аймаг, нийслэлийн түвшинд нам, тогтвортой байлгах арга хэмжээ авах;
- (9) Хөтөлбөрийг зах зээлийн зарчимд шилжүүлэх замаар иргэдийн хэрэглээний гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийн тогтвортой тогтолцоог бий болгох;
- (10) Хөтөлбөрөөс үе шаттай гарах арга замыг сонгож хэрэгжүүлэх.

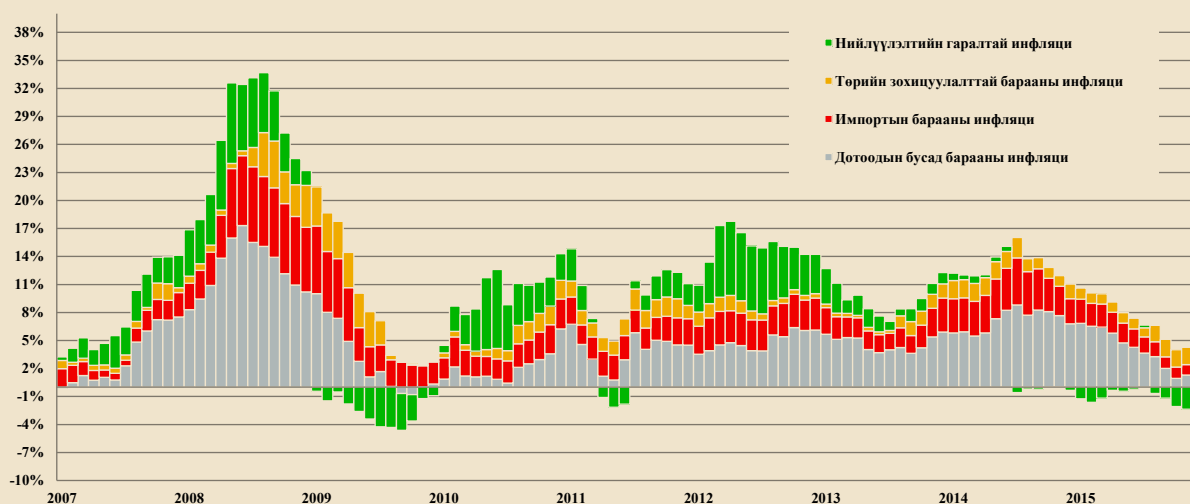
2. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлсэн ерөнхий схем

Хөтөлбөрийг хувийн хэвшлийн зээл (агуулах дахь бүтээгдэхүүний нөөц буюу хөдлөх хөрөнгийг барьцаалсан банкны зээл буюу агуулахын санхүүжилтийн арга хэрэгсэл)-ээр санхүүжүүлсэн. Хөтөлбөр дараах дэс дараатай хэрэгжсэн. Үүнд:

- Засгийн газраас хөтөлбөрт хамрагдах ААН-ийг сонгон шалгаруулж, гэрээ байгуулна.
- ААН агуулах дахь бүтээгдэхүүн (мах, улаан буудай, шатахуун)-ий нөөцөө барьцаалж банкинд хөнгөлөлттэй хүүтэй зээл авах хүсэлт гаргана.
- Банк ААН-ийн хүсэлтийг судалж, эрсдэлийг нь үнэлэн, зээлийн хорооны шийдвэрээ бие даан гаргана.
- Монголбанкнаас банкинд зээл олгоно. Банк Монголбанкнаас авсан зээлийн эх үүсвэрээр ААН-д хөтөлбөрийн зээл олгохдоо агуулах дахь бүтээгдэхүүний нөөц болон бусад хөрөнгийг нь барьцаална. Зээл бүрийн цаана барьцаа хөрөнгө байна. ААН-д олгосон зээлийн эрсдэлээ банк хариуцна.
- ААН банкинд вексель бичиж өгнө.
- ААН банкнаас авсан зээлийн эх үүсвэрээр агуулах дахь бүтээгдэхүүний нэмэлт нөөцийг бүрдүүлнэ.
- Агуулах дахь бүтээгдэхүүний нөөцийг хөтөлбөрт заасан нөхцөл, Засгийн газар ААН хооронд байгуулсан гэрээний дагуу зах зээлд улирлын чанартай борлуулна.
- ААН борлуулалтын орлогоос банкны зээлийн төлбөрийг бүрэн төлж барагдуулна.
- Монголбанк банкинд олгосон зээлийг хугацаанд нь бүрэн төлүүлнэ. Ингэхдээ хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэгч ААН банкинд зээлээ төлсөн эсэхээс үл хамааран Монголбанк дахь банкны харилцах данснаас суутгаж болно.
- Хөтөлбөрийн зээлийн эх үүсвэрийг анх Монголбанк банкинд олгосон зээл хэлбэрээр 2012-2013 онд 100% шийдвэрлэж байсан бол 2013-2014 онд 80%, 2014-2015 онд 60% болгон бууруулж, үлдсэн 20% болон 40%-ийг банк өөрийн эх үүсвэрээр санхүүжүүлсэн болно.
- Монголбанк 2015 онд хөтөлбөрийн өмчлөл, зээлийн үлдэгдлийг Засгийн газарт шилжүүлж, хөтөлбөрөөс бүрэн гарсан.

3. Хөтөлбөрийн үр дүн

Зураг 39. Монгол Улсын жилийн инфляци, түүний бүтэц дэх өөрчлөлт (2007-2015)



Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

Хөтөлбөрийн үр дүнд нийлүүлэлтийн гаралтай инфляци 3 жилийн дотор тэг (0.0) болсон. Хэрэглээний үнийн индексээр хэмжигдэх жилийн инфляци 3 жилийн дотор 14.0%-аас 1.9% болж буурсан бөгөөд цаашид инфляци нам, тогтвортой түвшинд хадгалагдах нөхцөл бүрдсэн.

4. Хөтөлбөрийн зээлийн үлдэгдэл

Гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний үнийг тогтворжуулах дунд хугацааны хөтөлбөрийн хүрээнд нийт 5 дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж дууссан.

Дээрх 5 дэд хөтөлбөрийн хүрээнд банкуудаас олгосон зээлийн нийт үлдэгдэл 2013 оны эцэст 714 тэрбум төгрөг байсан. Хөтөлбөрийн зээлүүд гэрээнд заасан хуваарийн дагуу эргэн төлөгдсөөр зээлийн нийт үлдэгдэл 2014 оны эцэст 634 тэрбум төгрөг, 2015 оны эцэст 232 тэрбум төгрөг, 2016.06 сарын байдлаар 126 тэрбум төгрөг болж буурсан. Хөтөлбөрийн зээлийн үлдэгдэл хуваарийн дагуу эргэн төлөгдсөөр 2016 оны эцэст 27 тэрбум төгрөг, 2017 оны эцэст 0 болно.

Хүснэгт 9. Гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний үнийг тогтворжуулах дунд хугацааны хөтөлбөрийн хүрээнд хэрэгжүүлсэн дэд хөтөлбөрүүдийн зээлийн үлдэгдэл, тэрбум төгрөгөөр (хугацааны эцэст)

		2013	2014	2015.06.30	2015.12.31	2016.12.31	2017.12.31
“Хүнсний гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний үнийг тогтворжуулах” дэд хөтөлбөр	Махны нөөц бүрдүүлэх, үнийг тогтворжуулах	61.6	17.3	30.2	-	-	-
	Гурилын үнийг тогтворжуулах	12.5	47.0	21.2	-	-	-
	Хүнсний бүтээгдэхүүний зоорь, агуулахыг нэмэгдүүлэх, эрчимжсэн аж ахуйг хөгжүүлэх	99.0	132.2	111.1	82.2	7.6	-
“Шатахууны жижиглэнгийн худалдааны үнийг тогтворжуулах” дэд хөтөлбөр		192.0	176.1	92.2	-	-	-
“Өргөн хэрэглээний импортын бараа, бүтээгдэхүүний өртгийг бууруулах” дэд хөтөлбөр		12.0	15.9	7.7	1.3	-	-
“Барилгын салбарыг дэмжих, улмаар орон сууцны үнийг тогтворжуулах” дэд хөтөлбөр	Барилгын гол нэр төрлийн материалын дотоодын нийлүүлэлтийн тогтвортой байдлыг хангах	169.7	211.7	200.8	147.9	19.1	-
	Зайлшгүй импортлох шаардлагатай барилгын материалын нийлүүлэлтийн хязгаарлалтыг арилгах	99.4	-	-	-	-	-
	Дэвшилтэт технологи бүхий байгаль орчинд ээлтэй барилгын материал үйлдвэрлэх төслүүдийг дэмжих	-	-	-	-	-	-
“Нүүрсний аюулгүйн нөөц бүрдүүлэх, түлш, эрчим хүчний салбарын өвөлжилтийн бэлтгэл хангах, эрчим хүчний үнэ, тарифыг тогтворжуулах” дэд хөтөлбөр		67.9	33.6	12.2	0.3	-	-
Нийт		714.1	633.8	475.4	231.7	26.7	-

Эх сурвалж: Монголбанк

5. Тайлагнал, ил тод байдал

- Монголбанкнаас УИХ-ын 2012 оны №57, 2013 оны №62, 2014 оны №69 дүгээр тогтоолууд, Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2013, 2014, 2015 онд баримтлах үндсэн чиглэлийн биелэлтийг УИХ-ын Эдийн засгийн байнгын хороонд улирал бүр, нийт 12 удаа албан бичгээр хүргүүлсэн.
- Монголбанкнаас Төрийн мөнгөний бодлого, мөнгөний бодлогод сөрөг нөлөөтэй хүчин зүйлс, эрсдэлийн тухай, мөн Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн тайланг Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн ажлын албанд жилд 4 удаа, 2013-2015 онд нийт 12 удаа хүргүүлсэн.
- Монголбанк Хөтөлбөрийн хэрэгжилт, үр дүнгийн талаар УИХ-ын нэгдсэн чуулган, УИХ-ын холбогдох байнгын хороод, УИХ дахь намын бүлгүүдийн хуралдаанд шаардлагатай үед тухай бүр сонсгол, мэдээлэл хийж, хэрэгжилтийг тайлагнаж, холбогдох мэдээллийг хүргүүлж ажилласан.
- Монголбанк Хөтөлбөрт хийсэн дүн шинжилгээний тайланг УИХ-ын Эдийн засгийн байнгын хороонд 2014 оны 05 дугаар сард, Хөтөлбөрийн үнэлгээ, дүгнэлт, зөвлөмжийг Засгийн газарт 2015 оны 03 дугаар сард тус тус хүргүүлсэн.

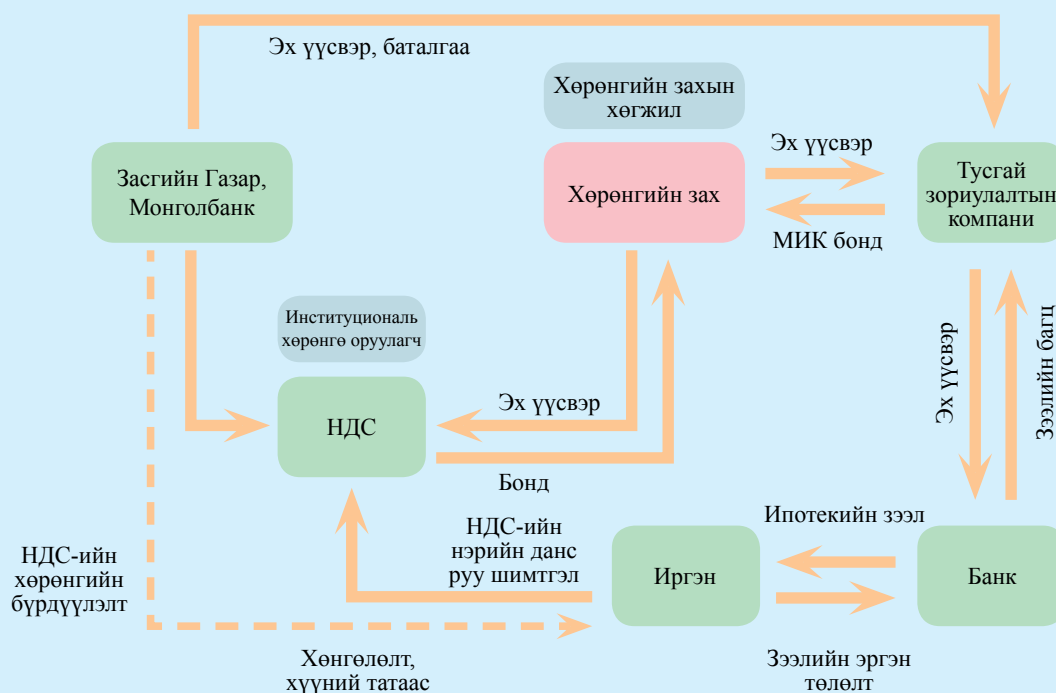
- Монголбанк Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн явц байдлыг олон нийтэд, өөрийн цахим хуудасны <https://www.mongolbank.mn/pricestability.aspx> гэсэн холбоосоор болон нийтийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр тогтмол тайлагнасан.

ШИГТГЭЭ 2. ОРОН СУУЦНЫ САНХҮҮЖИЛТИЙН ТОГТВОРТОЙ ТОГТОЛЦООГ БИЙ БОЛГОХ ХӨТӨЛБӨР

Ипотекийн санхүүжилтийн тогтвортой тогтолцоог бий болгох талаар хамтран ажиллах харилцан ойлголцлын санамж бичгийг Монголбанк Засгийн газартай 2013 оны 04 дүгээр сарын 13-ны өдөр байгуулсан. Энэ хүрээнд Монголбанкнаас 2013 оны 06 дугаар сарын 14-ний өдөр баталсан “Орон сууцны ипотекийн санхүүжилтийн журам”-ын дагуу ерөнхий гэрээг банкууд болон МИК-тай байгуулж, өмнө олгосон орон сууцны ипотекийн зээлийг дахин санхүүжүүлэхэд болон шинээр ипотекийн зээл олгоход зориулж 2015 оны байдлаар 3.0 их наяд төгрөгийг банкуудад байршуулсан болно.

Орон сууцны ипотекийн санхүүжилтийн хөтөлбөрийн хүрээнд банк ипотекийн зээл олгож энэхүү зээлийг багцлан Тусгай зориулалтын компани /МИК ОССК ХХК/-д худалдаж шинээр олгох ипотекийн зээлийн эх үүсвэрийг бүрдүүлнэ. Харин Тусгай зориулалтын компани орон сууцны ипотекийн зээлийг багцлан ипотекийн зээлээр баталгаажсан бондыг хөрөнгийн зах зээлд гарган эх үүсвэр татна.

Зураг 40. Орон сууцны санхүүжилтийн систем

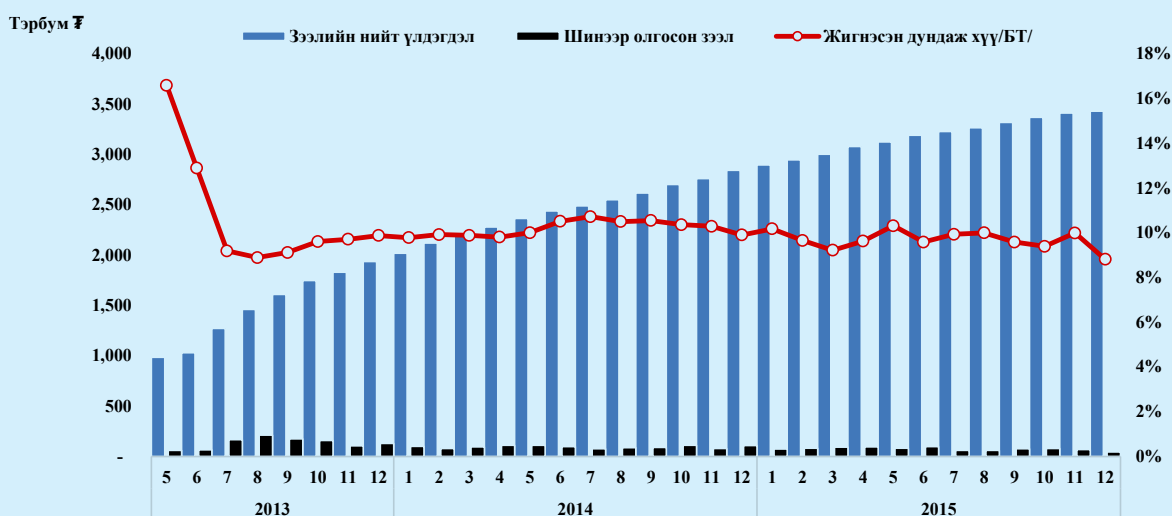


Эх сурвалж: Монголбанк

Энэхүү хөтөлбөр хэрэгжиж эхэлснээр орон сууцны ипотекийн зээлийн үлдэгдэл 2015 онд 3.4 их наяд төгрөгт хүрч, нийт 77,105 зээлдэгч орон сууцны ипотекийн зээл аваад байна. Тайлант оны байдлаар зээлийн жигнэсэн дундаж хүү жилийн 8.8 хувьд хүрсэн. Үүнээс 2015 онд 11,731 зээлдэгчид нийт 701.8 тэрбум төгрөгийн орон сууцны ипотекийн шинэ зээл олгогдож, 74.1 тэрбум төгрөгийн 8 хувийн ипотекийн зээл буцаан төлөгдсөн байна.

Ийнхүү орон сууцны ипотекийн санхүүжилтийн тогтвортой тогтолцоог бий болгосноор Монгол Улс хэрэглээний эдийн засгаас хуримтлалтай эдийн засагт шилжих, нийгмийн дундаж давхаргын хуримтлал, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх, хөдөлмөрийн зах зээлийн ил тод байдлыг сайжруулах, нийгмийн даатгалын сангийн орлогыг нэмэгдүүлэх эерэг нөлөөллүүд бий болно. Уг тогтолцоо нь урт хугацаанд эргээд инфляцийг бууруулахад эерэгээр нөлөөлж, эдийн засгийн урт хугацааны тогтвортой өсөлтийн зорилтыг хангах болно.

Зураг 41. Орон сууцны ипотекийн зээл (хөтөлбөр эхэлснээс хойшхи хугацаанд)



Эх сурвалж: Монголбанк

2.2. БАНКНЫ САЛБАРЫН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫГ ХАНГАХ БОДЛОГЫН ХЭРЭГЖИЛТ

Монголбанк 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар нийт 12 банкинд иж бүрэн болон хэсэгчилсэн шалгалтыг хууль тогтоомжийн хүрээнд хийж, илэрсэн зөрчилд улсын байцаагчийн акт тогтоох, шийтгэвэр ногдуулах зэрэг арга хэмжээг авч ажиллав. Шалгалтын мөрөөр гарсан Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн тушаалын биелэлтэд тогтмол хяналт тавьж байна.

Банкны тухай хууль, Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2010 оны 07 дугаар сарын 30-ны өдрийн 460 дугаар тушаалаар батлагдсан “Банкны үйл ажиллагааны зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийг тогтоох, түүнд хяналт тавих журам”, Монголбанкны Ерөнхийлөгч, Сангийн сайдын 2010 оны 08 дугаар сарын 11-ний өдрийн 475/182 дугаар тушаалаар батлагдсан “Активыг ангилах, активын эрсдэлийн сан байгуулж, зарцуулах журам” болон холбогдох бусад хууль, тогтоомжуудын хүрээнд банкуудын үйл ажиллагаанд зайнаас тогтмол хяналт тавин ажиллаж байна.

Монголбанкнаас санхүүгийн салбарыг болзошгүй эрсдэлээс сэргийлэхэд чиглэсэн мөчлөг сөрсөн бодлого хэрэгжүүлж, дотоод актив чанаргүйдэх эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээ авч ажиллаж байна.

Монголбанк 2015 оны 01-02 дугаар сард “Системийн хяналт болон болзошгүй хямралаас урьдчилан сэргийлэх чадварыг сайжруулах” чиглэлээр ОУВС-гаас техник туслалцаа авсан. ОУВС-гийн техник туслалцааны зөвлөмж, Дэлхийн банкны Ажлын хэсгийн Хөгжлийн бодлогын зээл (DPL)-ийн матрицын төсөлд тусгагдсан зөвлөмжүүдэд үндэслэн Монголбанк “Санхүүгийн тогтвортой байдлыг бэхжүүлэх, Базель-III стандартыг хангахад чиглэсэн эхний шатны арга хэмжээ”-ний төслийг боловсруулаад байна.

Чанаргүй активын эргэн төлөлтийг гүйцэтгэх чиглэлд мэргэшсэн, мэргэжлийн байгууллага байгуулан ажиллах эхний судалгааг гүйцэтгэж, түүнийг байгуулах боломж, суурь эрх зүйн орчинг тодорхойлсон. Энэхүү байгууллагыг санхүүгийн системд нэвтрүүлснээр чанаргүй активын хоёрдогч зах зээл хөгжиж, санхүүгийн салбарын зардлыг бууруулах, эрсдэлийн удирдлагын оновчтой тогтолцоо бүрдэх боломжийг олгоно. Мөн системийн хэмжээнд активын чанар алдагдах тохиолдолд санхүүгийн зуучлалыг хэвийн үргэлжлүүлэх суурь нөхцөлийг хадгалах давуу тал бүрдэнэ гэж үзэж байна.

Банкны хяналт шалгалтын Базелийн хорооноос тогтоосон зарчим, олон улсад мөрдөгддөг жишгийн дагуу банкны нэгдсэн хяналт шалгалтыг хэрэгжүүлэхэд Монгол Улсад хүчин төгөлдөр мөрдөж байгаа Банкны тухай хууль болон бусад хууль тогтоомжтой нийцэж байгаа эсэх талаар Монголбанкнаас нэгдсэн хяналт шалгалтын зарчим, шалгуур үзүүлэлт тус бүрээр судалж, урьдчилсан дүгнэлтийг гаргаад байна. Монголбанк нь энэхүү ажлын хүрээнд Азийн хөгжлийн банкны олон улсын зөвлөлтэй хамтран ажилласан бөгөөд энэ хүрээнд Банкны тухай хуулийн 3 болон

43 дугаар зүйлд тодорхойлсон банкны нэгдэл, банкны нэгдсэн хяналт шалгалт, түүнийг хэрэгжүүлэх журмын зохицуулалтуудыг сайжруулах, банкны нэгдлийн хэмжээнд санхүүгийн зохистой шалгуур үзүүлэлт тогтоох, нэгдсэн хяналт шалгалтын дагуу банкны нэгдэлд авах албадлагын арга хэмжээ, хянан шалгагчийн бүрэн эрхтэй холбоотой хууль эрх зүйн зохицуулалтыг судалсан. Банкны нэгдсэн хяналт шалгалтын талаарх судалгааны эцсийн үр дүнд үндэслэн хэрэгжүүлэх шаардлагатай арга хэмжээг Банкны хууль тогтоомжийн хүрээнд судлан, хууль тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шаардлагатай эсэхийг тогтоохоор ажиллаж байна.

Олон улсын жишгээр хяналт шалгалтын аргачлал нь гүйцэтгэлд суурилсан аргачлалаас эрсдэлийн үнэлгээнд суурилсан хяналт шалгалтын аргачлалд шилжих хандлагатай болсон тул банкуудын ирээдүйд хүлээж болзошгүй эрсдэлийг урьтаж илрүүлэх, оновчтой тооцоолох, хяналт шалгалтын нөөц, чадавхийг эрсдэл өндөртэй гэж үзсэн үйл ажиллагааны чиглэлд түлхүү хуваарилах, улмаар системийн эрсдэл үүсэх сөрөг үр дагаврын далайцыг бууруулах зохицуулалтын дэвшилтэт аргачлалыг нэвтрүүлэхэд Монголбанкны зүгээс онцгой анхааран ажиллаж байна. Тус ажлын хүрээнд шинэ аргачлалыг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай журам, гарын авлага боловсруулахаар тус асуудлаар мэргэшсэн олон улсын зөвлөхтэй хамтран ажиллаж, эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтын журмын төслийг урьдчилсан байдлаар боловсруулаад байна.

ОУВС-гийн мэргэжилтнүүдийн өгсөн техник туслалцаа, зөвлөмжийн дагуу банкны хяналт шалгалт хийх бүтэц зохион байгуулалтыг сайжруулан, эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтыг хэрэгжүүлэхэд тохиромжтой байдлаар шинэчлэх асуудлыг хэлэлцэж байна.

“Банкны хяналт шалгалтын дунд хугацаанд хэрэгжүүлэх стратеги” төслийг баталж, ойрын 5 жилд банкны хяналт шалгалтын хүрээнд хийгдэх онцлох арга хэмжээнүүдийг шат дараатайгаар авч хэрэгжүүлэхээр дунд хугацааны төлөвлөгөөнд тусгасантай холбогдуулан Базел стандартад шилжих стратеги хөтөлбөрийн анхны хувилбарыг олон улсын зөвлөх боловсруулан, ойрын 5 жилийн хугацаанд Базел III стандартад шилжихэд Монголбанкны зүгээс баримтлах бодлого, авах арга хэмжээг энэхүү хөтөлбөрт тусгалаа. Энэхүү цуврал стандартыг нэвтрүүлснээр нийт банкны салбарын эрсдэл даах чадварыг сайжруулахын зэрэгцээ хяналт шалгалтын олон улсад мөрдөгдөх стандартад нийцсэн хяналт, зохицуулалтын аргачлалыг ашиглах боломж бүрдэнэ.

Түүнчлэн банкуудад мөрдөгдөж буй нягтлан бодох бүртгэлийн багц материалыг санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартад нийцүүлэн шинэчлэн боловсруулж, 2015 оны 02 дугаар сарын 06-ны өдрийн А35/20 дугаар тушаалаар Сангийн яамтай хамтран баталж, банкуудаас тайлан хүлээн авах програм хангамжийг шинэчилсэн болно.

Банкуудын олон нийтэд тайлагнадаг мэдээллийн стандарт загвар, зөвлөмжийг шинэчлэх ажлын хүрээнд Монголбанк, Нидерландын хөгжлийн банк, Олон улсын санхүүгийн корпораци болон Монголын банкны холбооноос хамтран зохион байгуулсан “Компанийн засаглалын хэлэлцүүлэг”-ийн үр дүнд холбоотой этгээдийн зээл болон хувьцаа эзэмшигчдийн ашиг сонирхлын зөрчилдөөний асуудлуудыг хэрхэн амжилттай удирдан шийдвэрлэх талаар олон улсын шилдэг туршлагад нийцүүлсэн зөвлөмжийн төслийг боловсруулаад байна. Банкны тухай хууль болон банкны зохистой засаглалын зарчмыг хэрэгжүүлэх журмын дагуу банкууд зарим мэдээллийг олон нийтэд цахим хуудсаараа дамжуулан тайлагнах үүрэгтэй. Энэхүү үүргийн хүрээнд банкуудын олон нийтэд тайлагнадаг мэдээллийг стандарт загварыг боловсруулан Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2015 оны 12 дугаар сарын 24-ний өдрийн А-200 дугаар тушаалаар батлуулсан.

Сүүлийн жилүүдэд банкны салбарын эрсдэл даах чадварыг хадгалах, санхүүгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, зах зээлийн дэд бүтцийг хөгжүүлэх тодорхой зорилтуудыг Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар баримтлах үндсэн чиглэлд тогтмол тусган, хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна. Тайлант онд дараах томоохон бодлогын арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүллээ. Үүнд:

- **Банкуудын хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн доод хэмжээг 50 тэрбум төгрөг болгон нэмэгдүүллээ.**

Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2015 оны 04 дүгээр сарын 01-ний өдрийн А-58 дугаар тушаалаар банкны хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн доод хэмжээг 50 тэрбум төгрөг байхаар шинэчлэн тогтоолоо. Банкны хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн доод хэмжээг 1991 онд 50 сая төгрөгөөр анх тогтоож эхэлсэн бол 1995 онд 400 сая төгрөг, 1999 онд 2 тэрбум төгрөг, 2001 онд 4 тэрбум төгрөг, 2006 онд 8 тэрбум төгрөг, 2011 онд 16 тэрбум төгрөгөөр тус тус тогтоож байсан. Банкны хувь нийлүүлсэн хөрөнгийг ийнхүү нэмэгдүүлснээр банкны салбарын эрсдэл даах чадвар сайжрахын зэрэгцээ, банкууд томоохон төслүүдийг бие даан санхүүжүүлэх чадавхийг нэмэгдүүлэх, хувь нийлүүлэгчдийн санхүүгийн хариуцлагыг дээшлүүлэх, цаашлаад жижиг банкуудын үйл ажиллагааг идэвхжүүлэн банкны салбарт шударга өрсөлдөөнийг бүрэлдүүлэх зэрэг олон давуу талыг бий болгоно.

- **Санхүүгийн салбарын активын удирдлагын бүтцийг төрөлжүүлэх, хоёрдогч зах зээлийг хөгжүүлэх ажлыг эхлүүлээ.**

Тайлант онд активын удирдлагын үр ашигтай, байнгын ажиллагаатай тогтолцоог бүрдүүлэхэд Монголбанкны баримтлах бодлого, оролцоо, үүсгэн байгуулагдах институцийн бүтэц, зохион байгуулалтын судалгааг гүйцэтгэж, хувийн салбарын оролцоотой Активын удирдлагын компанийг үүсгэн байгуулах саналыг 2015 оны 10 дугаар сард банкуудад танилцуулсан. Улмаар хамтран ажиллах ерөнхий гэрээг байгуулан, компанийг үүсгэн байгуулах гэрээ, дүрмийг боловсруулан, үүсгэн байгуулагчийн анхдугаар хурлыг хуралдуулж, Төлөөлөн удирдах зөвлөлийг бүрдүүлээд байна.

Мөн Активын удирдлагыг үр ашигтай гүйцэтгэхэд шаардлагатай эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх зорилгоор Азийн хөгжлийн банкнаас санхүүгийн болон техник туслалцаа авахаар тохиролцож харилцан ойлголцлын санамж бичиг байгуулан, цаашид энэ чиглэлд хамтран ажиллахаар болоод байна.

- **Банкны нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартад нийцүүлэв.**

Банкны санхүүгийн тайлагналыг олон улсын нягтлан бодох бүртгэлийн стандартад нийцүүлэх зорилгоор сүүлийн 3 жилд авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний үр дүнд 2015 оны 02 дугаар сард Монголбанкны Ерөнхийлөгч, Сангийн сайд хамтран “Банкны нягтлан бодох бүртгэлийн багц материал”-ыг шинэчлэн баталсан.

Энэ багц материалтай уялдах банкны сарын тайлангийн шинэ загварыг турших, сайжруулах, мэдээллийн агууллагыг баяжуулах үйл ажиллагааг 2015 онд банкуудтай хамтран гүйцэтгэсэн бөгөөд 2016 оны эхнээс олон улсын нягтлан бодох бүртгэлийн стандартад нийцсэн тайланд үндэслэн банкуудын эрсдэл даах чадварыг үнэлж эхлээд байна.

- **Чанаргүй активыг тэнцлээс хасах эрх зүйн орчныг сайжрууллаа.**

Монголбанкны Ерөнхийлөгч, Сангийн Сайдын 2015 оны 12 дугаар сарын 04-ний өдрийн А-182/324 дүгээр хамтарсан тушаалаар “Активыг ангилах, активын эрсдэлийн сан байгуулж, зарцуулах журам”-д өөрчлөлт оруулан банкууд муу активыг тэнцлээс хасахдаа шүүхийн шийдвэрт үндэслэдэг байсан зохицуулалтыг өөрчлөн Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн шийдвэрээр хасах боломжийг нээлээ. Ингэснээр цаашид төлөгдөхгүй нь тодорхой болсон, төлбөр хариуцагч нь сураггүй болсон зэрэг зээлийг тэнцлээс шуурхай хасах боломжтой болж банкны зардлыг бууруулах боломж бүрдсэн.

- **Эрсдэлийн үнэлгээнд суурилсан хяналт шалгалтын аргачлалыг хөгжүүлэх арга хэмжээг үргэлжлүүлж байна.**

Хяналт шалгалтын аргачлалыг гүйцэтгэлд суурилсан аргачлалаас эрсдэлийн үнэлгээнд суурилсан хяналт шалгалтын аргачлалд шилжүүлэн, хяналт шалгалтын нөөцийг оновчтой хуваарилах, хүлээж болзошгүй эрсдэлийг урьтаж илрүүлэх, бодлогын арга хэмжээг тухай бүр авах замаар системийн эрсдэлийг бууруулахад Монголбанкнаас онцгой анхаарал хандуулж байна.

Энэ арга хэмжээний хүрээнд тайлант онд банкинд газар дээрх хяналт шалгалт хийх аргачлалыг боловсронгуй болгох судалгааг гүйцэтгэн, эрсдэлд суурилсан аргачлалд тулгуурласан журмыг боловсруулан Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн тушаалаар батлан, үйл ажиллагаандаа мөрдөж эхлэв.

2.3 ГАДААД ВАЛЮТЫН УЛСЫН НӨӨЦИЙН УДИРДЛАГА

Монголбанк Гадаад валютын улсын нөөц (ГВУН)-ийн удирдлагыг хэрэгжүүлэхдээ “Төв банк (Монголбанк)-ны тухай” хуулийн 5, 21 дүгээр зүйлд заасны дагуу нөөцийн гадаад төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадвар, найдвартай байдлыг хангаж зөвхөн дээрх нөхцөлүүд бүрэн хангагдсан тохиолдолд нөөцийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлэх зарчмыг баримтлан ажилладаг билээ.

2015 онд Монголбанк хүлээн зөвшөөрөгдөхүйц эрсдэлийн түвшинд гадаад валютын улсын нөөцийн бүтцийг баталж, түүний хүрээнд нөөцийн активын бүтэц, хөрөнгө оруулалтын тохиромжтой хугацаа, хөрөнгө оруулалтын боломжит хэрэгслүүдийг тус тус тодорхойлон ажилласан. Түүнчлэн ГВУН-ийн хөрөнгө оруулалтуудын зах зээлийн үнэлгээг тогтмол хийж, зах зээлийн эрсдэлүүдийг тооцох, зээлийн эрсдэл болон холбогдох хязгаарлалтуудад хяналт тавих, дэлхийн зах зээлийн нөхцөл байдлыг тогтмол ажиглан судалж, холбогдох мэдээ тайлан бэлтгэх ажлуудыг хийж гүйцэтгэсэн.

2015 онд Монголбанкнаас ГВУН-ийг зээлийн эрсдэл харьцангуй бага, дэлхийн эдийн засагт тэргүүлэгч АНУ, Япон, Франц, Англи гэх мэт орнуудын төв банкууд, Олон улсын төлбөр тооцооны банк (BIS) зэрэг зээлжих зэрэглэл өндөртэй банкуудад харилцах, хадгаламж хэлбэрээр байршууллаа.

Дэлхийн эдийн засгийн өсөлт тайлант онд удаашралтай хэвээр байсан нь БНХАУ-ын эдийн засгийн өсөлт саармагжсан, газрын тосны үнийн уналт болон ам.долларын ханшийн чангаралт зэргээс голчлон шалтгааллаа. АНУ-ын Холбооны нөөцийн банк (ХНБ)-ны Нээлттэй зах зээлийн хорооны 12 дугаар сарын хурлаар 0-0.25 хувийн хооронд байсан бодлогын хүүг 25 суурь нэгжээр нэмж 0.25-0.5 хувь болгосон. Ийнхүү ХНБ бодлогын хүүгээ нэмэгдүүлэн үнэт цаас худалдан авах хөтөлбөрөө бүрэн зогсоосон тул Засгийн газрын богино, урт хугацаат үнэт цаасанд хөрөнгө оруулалтын үргэлжлэх хугацааг нэмэгдүүлэлгүй дээд тал нь 3 жил байхаар тооцоолж хөрөнгө оруулав.

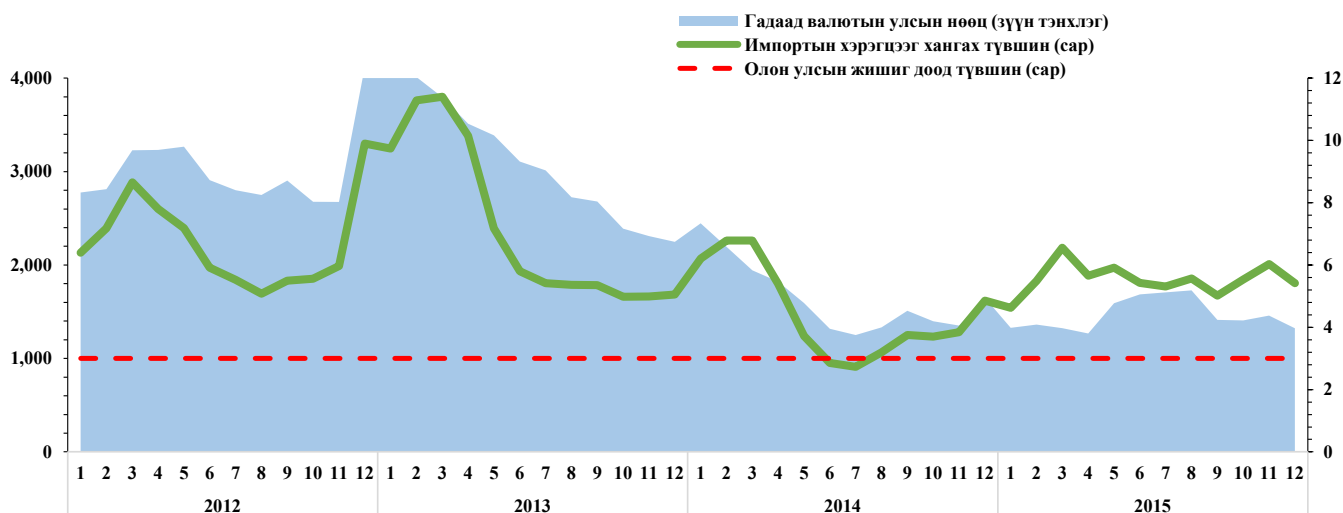
Европын төв банкнаас инфляцийн эсрэг мөнгөний зөөлөн бодлого явуулж хүүгийн түвшинг тэгээс доош түвшинд хүргэсэн нь еврогийн ханшийг ам.долларын эсрэг сулруулж ГВУН-ийн еврогийн хөрөнгө оруулалтын өгөөжийг буурахад хүргэв. Мөн Хятадын ардын банкнаас мөнгөний зөөлөн бодлогыг хэрэгжүүлж юанийн ам.долларын эсрэг ханшийг чөлөөлж эхэлсэн ба ОУВС-гаас юанийг зээлжих тусгай эрхийн нөөцийн багцад оруулах шийдвэр гаргасан нь 2015 оны эцэст юанийн ам.доллартай харьцах ханш 4.62 хувиар сулрахад нөлөөлсөн.

Монгол Улсын ГВУН 2015 оны эцэст 1323.2 сая ам.долларт хүрч оны эхнээс 19.8 хувиар буюу 326.8 сая ам.доллараар буурсан. Энэ нь олон улсын жишиг доод түвшин болох валютын төлбөртэй импортын 3 сарын буюу 12 долоо хоногийн хэрэгцээг дараах байдлаар бүрэн хангаж байгаа үзүүлэлт юм. Үүнд:

- 2015 оны 12 дугаар сарын валютын шууд төлбөртэй импортын дүнгээр авч үзвэл 5.2 сарын буюу 20.9 долоо хоногийн хэрэгцээг хангах түвшинд,
- Валютын шууд төлбөртэй импортын сүүлийн 3 сарын дундаж гүйцэтгэлээр авч үзэхэд 5.4 сарын буюу 21.7 долоо хоногийн хэрэгцээг хангах түвшинд тус тус байв (Зураг 42).

ГВУН оны эхнээс 19.8 хувиар буурахад: i) банкуудын гадаад валютын ностро харилцах данс болон бэлэн валютын зузаатгал, ii) Сангийн Яам, Монголбанкны гадаад төлбөр, iii) ГВУН-ийг бүрдүүлэгч голлох валютуудын ханш ам.долларын эсрэг суларсан зэрэг нь голлон нөлөөлсөн.

Зураг 42. Гадаад валютын улсын нөөц (сая ам.доллар) ба импортын хэрэгцээг хангах түвшин (сараар)



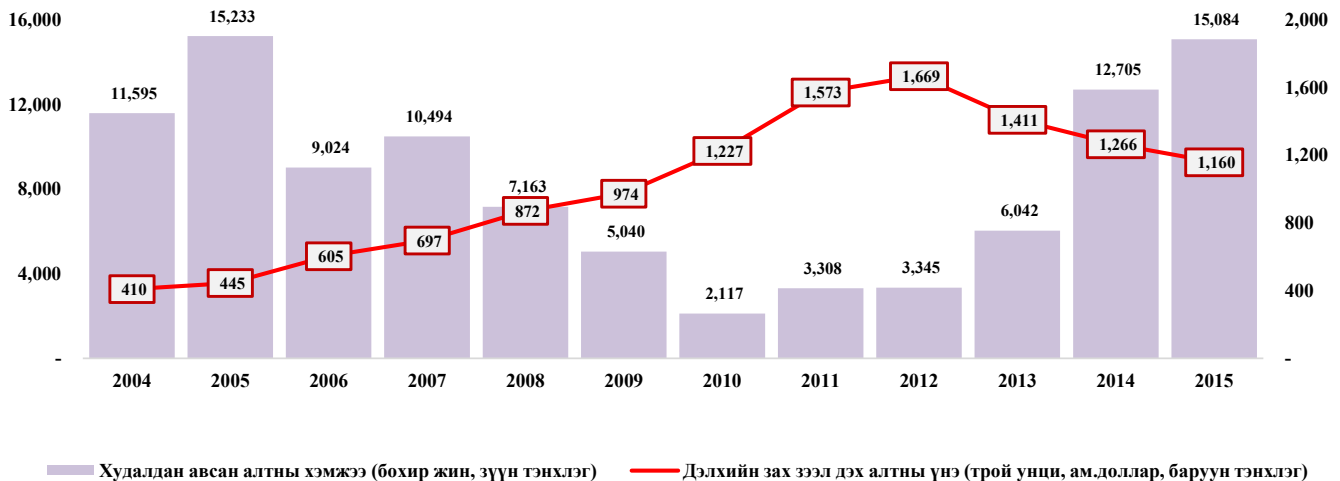
Эх сурвалж: Монголбанк

Монгол Улсын Их Хурлын 2015 оны 41 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Эдийн засгийн хүндрэлээс гарах арга хэмжээний хөтөлбөр”-ийн 7.1 дэх заалт, Монгол Улсын Засгийн газрын 2015 оны 94 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр заалт, Засгийн газрын 2015 оны 311 дүгээр тогтоолын дагуу алт олборлолтыг дэмжих замаар ГВУН-ийг нэмэгдүүлэх зорилгоор Монголбанк, Сангийн яам, Уул уурхайн яам хамтарч “Алт худалдан авах урьдчилгаа санхүүжилтийн арга хэмжээ”-г баталсан. Уг арга хэмжээний хүрээнд алт олборлогч аж ахуйн нэгжүүдэд эргэлтийн хөрөнгийн санхүүжилтийг олгох юм. Түүнчлэн экспортын санхүүжилтийн тогтолцоог бэхжүүлэх, алтны салбарын санхүүжилтийн тогтолцоог төгөлдөржүүлэх ажлын хүрээнд гадаад зах зээлээс “Sumitomo Mitsui

Banking Corporation”, “the Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ, Ltd”, “Samsung C&T Corporation”-тай алт эргүүлэн төлөх нөхцөлтэй гэрээ байгуулах замаар эх үүсвэр бүрдүүлсэн.

2014 онд “Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль” батлагдсанаар алт тушаалт нэмэгдэж, 2015 онд Монголбанкинд нийт 15.1 тонн алт тушаасан байна. Энэ нь өмнөх оны мөн үеэс 18.7 хувиар өссөн үзүүлэлт юм (Зураг 43).

Зураг 43. Монголбанкны худалдан авсан алтны хэмжээ (жилээр)



Эх сурвалж: Монголбанк

Төв банкны тухай хуулийн 5 болон 21-т заасны дагуу Монголбанк гадаад валютын улсын нөөцийн аюулгүй байдлыг хангах, хөрвөх чадварыг хадгалах үүрэг хүлээдэг бөгөөд дээрх нөхцөлүүд бүрэн хангагдсан тохиолдолд нөөцийн өгөөжийг нэмэгдүүлэх зорилготой.

Тайлант онд Монголбанк улсын гадаад валютын нөөцийн бүтцийг боловсруулан батлаж, түүний хүрээнд ажиллаа. Батлагдсан бүтцийн хүрээнд нөөцийн активын хуваарилалт, хөрөнгө оруулалтын зохистой хугацаа, боломжит санхүүгийн хэрэгслүүдийг тодорхойлсон. Мөн нөөцийн зах зээлийн үнэлгээг тогтмол хийж, зах зээлийн болон санхүүгийн эрсдэлийг тооцоолох, холбогдох эрсдэлийн хязгаарлалтуудад хяналт тавих, олон улсын санхүүгийн орчин, захуудын өөрчлөлтийг ажиглах, холбогдох мэдээ тайлан бэлтгэх гэх мэт ажлуудыг гүйцэтгэлээ.

Тайлант оны 12 сарын 16-нд, Холбооны нөөцийн банк бодлогын хүүгээ 25 суурь нэгжээр өсгөсөн нь сүүлийн найман жил үргэлжилсэн мөнгөний тэлэх бодлогын эргэх цэг болов. Европын төв банк болон Японы төв банкнаас явуулж буй мөнгөний тэлэх бодлого нь жилийн турш улам эрчимжсэн нь цаашид голлох төв банкуудын мөнгөний бодлогын чиглэлд хазайлт үүсэх хүлээлтийг нэмэгдүүлж дэлхийн санхүүгийн захууд болон валютын ханш дагаж хөдлөхөд хүргэв. Улмаар санхүүгийн захын оролцогчид ам.долларын ханш чангарах хүлээлттэй болсон юм. Тайлант онд еврогийн ханш ам.долларын эсрэг 10 хувиар суларсан ба АНУ-ын Сангийн яамны үнэт цаасны өгөөж, Германы Засгийн газрын үнэт цаасны өгөөж хоёрын зөрүү 200 суурь нэгжид дөхсөн байна. Ам.долларын чангаралт болон түүхий эдийн үнийн уналт нь хөгжиж буй орнуудын валютын ханшинд дарамт үзүүлж, улмаар эдийн засгийн өсөлтийг удаашруулах, санхүүгийн тогтворгүй байдлыг нэмэгдүүлэх зэрэг сөрөг нөхцөл байдлыг үүсгэх эх үүсвэр болсон байна.

Иймд нөөцийн батлагдсан лимитийн хүрээнд, найдвартай байдлыг хангах зорилгоор Төв банкууд болон Олон улсын төлбөр тооцооны банкны харилцах, хадгаламжийн данс, АНУ-ын Засгийн газрын богино болон дунд хугацаат үнэт цаас, Японы засгийн газрын болон Олон улсын төлбөр тооцооны банкны богино хугацаат үнэт цаас, алтны харилцах дансанд /нөөцийг/ байршуулав.

Тайлант хугацаанд харилцагч банк, санхүүгийн байгууллагын санхүүгийн чадавхи муудсан, зээлжих зэрэглэл буурсан зэрэг шалтгаанаар алдагдал хүлээгээгүй ба зээлийн эрсдэлийн лимит зөрчигдсөн тохиолдол гараагүй байна.

Бусад төв банкуудын туршлага, Дэлхийн банкны зөвлөмжийн дагуу нөөц хөрөнгийг 0-1 жилийн төлбөр түргэн гүйцэтгэх хугацаатай багц ба 0-3 жилийн үргэлжлэх хугацаатай хөрөнгө оруулалтын багц болгон ангилж батлагдсан бенчмаркын дагуу удирдсан болно. 2015 оны эцсийн байдлаар гадаад валютын нөөц 1422.8 сая ам.доллартай

тэнцэж байсан нь оны эхнээс 13.6% буюу 224.1 сая ам.доллараар буурсан үзүүлэлт юм. Нийт нөөцийн 93 хувийг төлбөр түргэн гүйцэтгэх багц, үлдсэн 7% хувийг хөрөнгө оруулалтын багцад тус тус байршуулсан ба нийт нөөцийн дундаж үргэлжлэх хугацаа 8 сар байв. Энэ нь нөөцийн төлбөр түргэн гүйцэтгэх нөхцөлийг бүрэн хангасан үзүүлэлт болно.

Гадаад валютын улсын нөөцийн удирдлагыг сайжруулах, туршлага судлах зорилгоор бусад орны Төв банкууд болон Дэлхийн банктай хамтран ажиллав.

2.4 МОНГОЛ УЛСЫН ТӨЛБӨРИЙН СИСТЕМ

Монголбанк нь Монгол Улсын төлбөрийн системийг удирдан зохион байгуулах, хяналт тавих, системийн үр ашигтай, найдвартай, тасралтгүй ажиллагааг хангах, бэлэн бус төлбөр тооцоог дэмжих бодлогыг баримтлан ажиллаж байна.

Монгол Улсын төлбөрийн системийг хөгжүүлэх стратегийн бодлогын баримт бичгийг шинэчлэх, хууль эрх зүйн орчныг сайжруулах, төлбөрийн системд тавих хяналтын чадавхийг бэхжүүлэх үндсэн зорилгын хүрээнд Монголбанк нь Дэлхийн банкнаас техник туслалцааг авч эхэлсэн бөгөөд үүний үр дүнд Монгол Улсын төлбөрийн системийн дунд хугацааны (2015-2020) стратегийн баримт бичиг болон Үндэсний төлбөрийн системийн хуулийн төслийг боловсруулж, эрх бүхий бусад байгууллагуудтай хамтран ажиллаж байна.

Төлбөрийн системийн найдвартай, үр ашигтай ажиллагааг хангах зорилтын хүрээнд Монголбанк нь төлбөрийн системийн оператор, оролцогчийн үйл ажиллагаанд тогтмол хяналт тавьж, төлбөрийн хэрэгслийн зөвшөөрөл олгон ажиллахын зэрэгцээ оператор болон оролцогчийн мөрдөн ажиллавал зохих “Төлбөрийн системд мөрдөх мэдээллийн технологийн тасралтгүй, найдвартай ажиллагааны журам”, “Төлбөрийн систем, түүний оролцогчийн үйл ажиллагаанд газар дээр нь шалгалт хийх журам”-ыг тус тус батлан гаргалаа. Түүнчлэн, их болон бага дүнтэй төлбөр тооцооны систем, картын нэгдсэн сүлжээ, тэдгээрийн оролцогчийн үйл ажиллагаанд газар дээр хийх төлөвлөгөөт шалгалтыг хуваарийн дагуу хийж, иргэд болон банкуудаас ирүүлсэн гомдлын мөрөөр гэнэтийн шалгалтуудыг хийж гүйцэтгэлээ.

Төлбөр тооцооны системийн хороо болон Үнэт цаасны хороодын олон улсын байгууллагын теникийн зөвлөлөөс тодорхойлон гаргасан “Санхүүгийн зах зээлийн дэд бүтцийн зарчмууд”-ын хэрэгжилт холбогдох системүүдийн түвшинд хэрхэн хангагдаж байгааг тодорхойлж, хэрэгжилтийн түвшинг ахиулж, тогтмол хангуулахад дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор “Үнэт цаасны төлбөр тооцооны системийн үнэлгээ”, “Их дүнтэй төлбөр тооцооны системийн үнэлгээ”, “Бага дүнтэй төлбөр тооцооны системийн үнэлгээ”-г тус тус хийж гүйцэтгэсэн. Энэхүү үнэлгээг хийснээр системүүдийн үйл ажиллагаа нь олон улсын стандартад нийцэж буй эсэхийг тодорхойлох, өөрсдийн түвшинг тогтоох ач холбогдолтой юм. Үнэлгээгээр төлбөрийн системийг зохицуулах, хяналт тавих тусгайлсан хууль буюу Үндэсний төлбөрийн системийн хууль зайлшгүй шаардлагатай болохыг баталгаажуулсан болно.

Хүснэгт 10. Банк хоорондын 2012-2015 оны гүйлгээний тоо, дүн (мянган ширхэг, их наяд төгрөг)

	2012		2013		2014		2015	
	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн
I улирал	914.9	5.7	3846.3	9	4 513.4	13.3	5 231.4	12.0
өсөлт (%)	14.6	53.8	320.4	58.4	17.3	48.1	15.9	-9.7
II улирал	1 249.4	7.5	4 664.10	13.3	5 087.2	15	5 824.7	15.9
өсөлт (%)	16	38.5	273.3	77.7	9.1	12.7	14.5	5.8
III улирал	1 018.5	8.4	4 524.50	16.1	4 789.2	13.9	5 844.0	17.7
өсөлт (%)	12.7	40.2	344.2	91.7	5.8	-13.6	22.0	27.5
IV улирал	3 954.9	9	4 780.10	17.5	5 466.5	22.8	5 313.9	14.1
өсөлт (%)	247.1	8.4	20.9	94.2	14.4	30.4	-2.8	-38.3
Нийт	7 137.8	30.6	17 815.00	55.9	19 856.3	65.0	22 213.9	59.7
өсөлт (%)	82.1	30.7	149.6	82.8	11.5	16.3	11.9	-8.2

Эх сурвалж: Монголбанк

Зураг 44. Банк хоорондын гүйлгээний өсөлт (2012-2015)



Эх сурвалж: Монголбанк

Тайлант хугацаанд хийгдсэн банк хоорондын нийт гүйлгээний тоо 2012 оноос хойш тогтмол өссөөр 2015 онд 22.2 сая ширхэг гүйлгээ хийгдэж, 11.9 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна. Харин банк хоорондын нийт гүйлгээний дүн 59.7 их наяд төгрөг болж, өмнөх оныхтой харьцуулахад 8.2 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна. Энэ нь өмнөх оны 04 дүгээр улиралд гүйлгээний дүн огцом өсөж, тайлант хугацаанд буцаж буурсантай холбоотой.

Төлбөрийн карт

Төлбөрийн картны хэрэглээний үзүүлэлт жил тутамд өсөж байгаа нь иргэдийн бэлэн бус төлбөрийн хэрэгслийг өдөр тутмын төлбөр тооцоонд ашиглах сонирхол өндөр байгааг харуулж байна. Банкууд Виза, Мастеркарт, Юнионпэй, Ү карт болон Американ экспресс гэсэн 5 төрлийн төлбөрийн картыг өөрийн оноосон нэрээр гаргаж байна. Тайлант хугацаанд нийт картны 53.3 хувийг үндэсний брэнд Ү карт дангаар эзэлж, зах зээлд түлхүү ашиглагдаж байна.

Хүснэгт 11. Төлбөрийн картны хэрэглээ

Картны хэрэглээний тоо		2013	2014	2015	Орон нутаг	Өсөлт (%)
Идэвхтэй ашиглагдаж буй картны тоо	Картны тоо/сая ширхэг/	3.5	3.6	4.1	1.2	13.0
	/сая ширхэг/	1.3	1.4	2.3	0.7	68.2
Төхөөрөмжийн тоо		2013	2014	2015	Орон нутаг	Өсөлт (%)
ПОС	ПОС	9 535	12 015	14 780	3 177	23.0
	МПОС	-	2 084	4 381	241	110.2
	ПОБ	2 765	1 848	1 930	1 014	4.4
	АТМ	1 032	1 229	1 545	315	25.7
	Бусад	314	24	41	-	70.8
Гүйлгээний тоо, дүн		2013	2014	2015	Орон нутаг	Өсөлт (%)
ПОС	Тоо/сая ширхэг/	13.6	24.1	38.1	6.8	58.3
	Дүн/тэрбум төгрөг/	738.7	1 099.0	1 571.9	161.5	43.0
МПОС	Тоо/сая ширхэг/	0.0	0.0	0.2	0.0	2380.9
	Дүн/тэрбум төгрөг/	0.0	0.9	4.6	0.1	406.3
ПОБ	Тоо/сая ширхэг	1.4	3.8	1.0	0.4	-73.4
	Дүн/тэрбум төгрөг	422.5	972.9	191.2	31.6	-80.3
АТМ	Тоо/сая ширхэг/	57.0	103.1	117.2	24.0	13.7
	Дүн/тэрбум төгрөг/	4 647.5	6 392.1	6 863.5	1 091.0	7.4
Нийт	Тоо/сая ширхэг/	72.0	131.0	156.6	31.2	19.5
	Дүн/тэрбум төгрөг/	5 808.7	8 464.9	8 631.1	1 284.2	2.0

Эх сурвалж: Монголбанк

2.5 БАНК, САНХҮҮГИЙН САЛБАРЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН ӨӨРЧЛӨЛТ, ШИНЭЧЛЭЛ

Тайлант онд УИХ-аас банк, санхүүгийн салбарт холбогдох хууль тогтоомжийг сайжруулах хүрээнд Төв банк / Монголбанк/-ны тухай хууль, Банкны тухай хууль, Банк, эрх бүхий хуулийн этгээдийн мөнгөн хадгаламж, төлбөр тооцоо, зээлийн үйл ажиллагааны тухай хууль, Банкин дахь мөнгөн хадгаламжийн даатгалын тухай хууль, Зээлийн батлан даалтын сангийн тухай хууль, Зээлийн мэдээллийн тухай хууль, Хадгаламж, зээлийн хоршооны тухай хууль, Төлбөр тооцоог үндэсний мөнгөн тэмдэгтээр гүйцэтгэх тухай хууль, Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хууль, Валютын зохицуулалтын тухай хууль, Банк бус санхүүгийн үйл ажиллагааны тухай хууль, Эрдэнэсийн сангийн тухай хууль, Ашигт малтмалын тухай хууль, Банкин дахь мөнгөн хадгаламжид баталгаа гаргах тухай хуулинд тус тус нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийг батлан гаргажээ.

Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хууль:

Өрийн удирдлагын тухай хууль 2015 оны 02 дугаар сарын 18-ны өдөр батлагдсанаар өрийн удирдлагын бодлого, зохицуулалтын хүрээнд өрийн зохистой түвшинг хангах, дунд хугацааны стратегийг хэрэгжүүлэх, Засгийн газар, орон нутаг зээллэг хийх замаар өр үүсгэх, дамжуулан зээлдүүлэх, Засгийн газрын өрийн баталгаа гаргах, тэдгээрийг бүртгэх, тайлагнах, хяналт тавихтай холбогдсон харилцааг зохицуулжээ. Энэхүү хууль батлагдсанаар Төв банк / Монголбанк/-ны тухай хууль тогтоомжийн бүрэлдэхүүнд Өрийн удирдлагын тухай хууль орсон ба Монголбанк Засгийн газрын санхүүгийн зуучлагчийн үүрэг гүйцэтгэхдээ улсын нийт гадаад өрийн үлдэгдлийг улирал тутам санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагатай хамтран гаргах, олон нийтэд мэдээлэх, Засгийн газрын хийх зээллэгийн хэмжээ нь Монгол Улсын мөнгөний болон валютын зах зээлд нөлөөлөхүйц байх тохиолдолд тухай бүр холбогдох санал зөвлөмжийг санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлэх үүргийг хүлээхээр заасан.

Банкны тухай хууль:

1. Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хууль 2015 оны 01 дүгээр сарын 29-ний өдөр шинэчлэн батлагдсанаар Банкны тухай хуулийн 2 дугаар зүйлийн 2.1 дэх хэсэгт “энэ хууль гэсний өмнө Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хууль гэж, 20 дугаар зүйлийн 20.1 дэх хэсэгт “Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуулийн 16, 20 дугаар зүйлд гэснийг Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуулийн 17.1 дэх хэсэг, 21 дүгээр зүйлд гэж” тус тус нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан.
2. Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хууль 2015 оны 06 дугаар сарын 19-ний өдөр шинэчлэн батлагдсанаар **Банкны тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.1 дэх хэсгийг** “Банкны санхүүгийн тайлан нь Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1-д заасны дагуу **банкны санхүүгийн тайлан нь санхүүгийн байдлын тайлан, орлогын дэлгэрэнгүй тайлан, өмчийн өөрчлөлтийн тайлан, мөнгөн гүйлгээний тайлан, санхүүгийн тайлангийн тодруулга гэсэн бүрэлдэхүүнтэй байхаар өөрчлөлт оруулсан.**
3. **Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хууль** 2015 оны 07 дугаар сарын 09-ний өдөр шинэчлэн батлагдсантай холбоотойгоор Банкны тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлд “Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын урамшууллын орлогыг олгох үйлчилгээнд төлбөр тооцооны үйлчилгээний хөлс тооцохгүй.” гэсэн 11.6 дахь хэсгийг нэмж оруулав. Дээрх нэмэлт орсоноор банкууд нэмэгдсэн өртгийн албан татварын урамшууллын орлогыг олгох үйлчилгээнд төлбөр тооцооны үйлчилгээний хөлс тооцохгүй байхаар зохицуулсан байна.
4. Гааль, татварын ерөнхий газрын эрх зүйн байдлын тухай хууль 2015 оны 12 дугаар сарын 18-ны өдөр шинэчлэн батлагдсантай холбоотойгоор Банкны тухай хуулийн 7 дугаар зүйлд “Гааль, татварын алба хуульд заасан чиг үүргээ хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан шаардсан” гэсэн 7.2.8 дахь заалт нэмсэнээр мэдээлэл авах эрх бүхий этгээдэд Гааль, татварын албыг хамааруулав.

Валютын зохицуулалтын тухай хууль:

Өрийн удирдлагын тухай хууль 2015 оны 02 дугаар сарын 18-ны өдөр батлагдсантай холбоотойгоор Валютын зохицуулалтын тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1 дэх хэсэгт “Сангийн яам хөтөлнө” гэснийг “холбогдох хууль тогтоомжид заасны дагуу хөтөлнө” гэж өөрчлөлт оруулж, 14.2-14.5 дахь хэсгийг тус тус хүчингүй болсонд тооцсон.

Дээрх хуульд өөрчлөлт орсоноор гадаад орон болон олон улсын банк, санхүүгийн байгууллагаас Засгийн газрын шугамаар авсан гадаад зээл тусламжийн нэгдсэн бүртгэлийг Сангийн яам хөтөлдөг байсныг холбогдох хууль тогтоомжид заасны дагуу хөтлөхөөр болсон.

Ашигт малтмалын тухай хууль:

Ашигт малтмалын тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.2 дахь хэсгийн “0,1 америк доллар” гэснийг “145 төгрөг” гэж, “0,2 америк доллар” гэснийг “290 төгрөг” гэж, “0,3 америк доллар” гэснийг “435 төгрөг” гэж, “1,0 америк доллар” гэснийг “1450 төгрөг” гэж, “1,5 америк доллар” гэснийг “2175 төгрөг” гэж, “5 америк доллар” гэснийг “7250 төгрөг” гэж, 32.3 дахь хэсгийн “15 америк доллар” гэснийг “21750 төгрөг” гэж, “5 америк доллар” гэснийг “7250 төгрөг” гэж, 34 дүгээр зүйлийн 34.5 дахь хэсгийг “Энэ хуульд америк доллароор илэрхийлсэн зардлын тооцоог хийхдээ тухайн өдрийн Монголбанкнаас тогтоосон албан ёсны ханшийг баримтална.” гэж өөрчлөлт оруулсанаар хайгуулын тусгай зөвшөөрлийн төлбөрийг америк доллараар бус төгрөгөөр тооцох, америк доллараар илэрхийлсэн зардлын тооцоог хийхдээ тухайн өдрийн Монголбанкнаас тогтоосон албан ёсны ханшийг баримтлахаар болсон.

Банкин дахь мөнгөн хадгаламжид баталгаа гаргах тухай хууль

Эрүүгийн хууль 2015 оны 12 дугаар сарын 03-ны өдөр шинэчлэн батлагдсантай холбоотойгоор Банкин дахь мөнгөн хадгаламжид баталгаа гаргах тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.1.3 дахь заалтад “Эрүүгийн хуульд заасан банк, санхүүгийн үйл ажиллагаатай холбоотой гэмт хэрэг, авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг, түүнчлэн терроризмыг санхүүжүүлэх гэмт хэрэг үйлдсэн нь шүүхээр нотлогдсон этгээдийн өөрийн болон бусдын нэр дээр байршуулсан мөнгөн хадгаламж.” гэж өөрчлөлт оруулав.

Эрүүгийн хууль батлагдсантай холбоотойгоор Эрүүгийн хуулийн 20 дугаар бүлэгт заасан банк, санхүүгийн үйл ажиллагаатай холбоотой гэмт хэрэг, 28 дугаар бүлэгт заасан албан тушаалын гэмт хэрэг гэсэн заалтыг Эрүүгийн хуульд заасан банк, санхүүгийн үйл ажиллагаатай холбоотой гэмт хэрэг, авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг гэж өөрчилсөн байна.

Зөрчлийн тухай хууль

Зөрчлийн тухай хууль 2015 оны 12 дугаар сарын 04-ний өдөр батлагдсантай холбоотойгоор Банкны тухай хууль, Банк, эрх бүхий хуулийн этгээдийн мөнгөн хадгаламж, төлбөр тооцоо, зээлийн үйл ажиллагааны тухай хууль, Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хууль, Банкин дахь мөнгөн хадгаламжийн даатгалын тухай хууль, Зээлийн батлан даалтын сангийн тухай хууль, Зээлийн мэдээллийн тухай хууль, Хадгаламж, зээлийн хоршооны тухай хууль, Төлбөр тооцоог үндэсний мөнгөн тэмдэгтээр гүйцэтгэх тухай хууль, Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хууль, Валютын зохицуулалтын тухай хууль, Банк бус санхүүгийн үйл ажиллагааны тухай хууль, Эрдэнэсийн сангийн тухай хууль, Банкин дахь мөнгөн хадгаламжид баталгаа гаргах тухай хуулинд “Энэ хуулийг зөрчсөн албан тушаалтны үйлдэл нь гэмт хэргийн шинжгүй бол Төрийн албаны тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.”, “Энэ хуулийг зөрчсөн хүн, хуулийн этгээдэд Эрүүгийн хууль, эсхүл Зөрчлийн тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.” гэж тус тус өөрчлөлт оруулав.

Зөрчлийн тухай хууль нь хууль, захиргааны хэм хэмжээний актыг зөрчсөн үйлдэл, эс үйлдэхүйг зөрчилд тооцох, түүнийг үйлдсэн хүн, хуулийн этгээдэд шийтгэл оногдуулах, шударга ёсны тогтолцоог бэхжүүлэхэд оршиж байгаа бөгөөд дээр дурдсан хуулиудыг зөрчсөн тохиолдолд Төрийн албаны тухай хууль, Зөрчлийн тухай хууль, Эрүүгийн хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэхээр болсон.

2.6 ОЛОН НИЙТИЙН САНХҮҮГИЙН СУУРЬ МЭДЛЭГИЙГ ДЭЭШЛҮҮЛЭХ ХӨТӨЛБӨР (2015)

Хөтөлбөрийн үндэслэл

Санхүүгийн тогтвортой байдал нь иргэдээс санхүүгийн зах зээлд итгэх итгэлийг бататгах, бүх нийтийн санхүүгийн мэдлэгийг дээшлүүлэх, санхүүгийн зах зээлд оролцогчдын хууль ёсны эрх ашгийг хамгаалах, санхүүгийн гэмт хэрэг, зөрчлийн гаралтыг багасгах гэсэн хоорондоо нягт уялдаа бүхий зорилтуудыг хэрхэн хангаж байгаагаар тодорхойлогддог. Санхүүгийн тогтвортой байдлыг дунд, урт хугацаанд хангах, санхүүгийн зах зээлийг хөгжүүлэхэд иргэдийн санхүүгийн суурь мэдлэгийг дээшлүүлэх асуудал ач холбогдол өндөртэй хэвээр байна. Зах зээл өргөжин тэлж, дэвшилтэт технологи олноор нэвтэрч, банк, санхүүгийн салбар хөгжин, санхүүгийн зуучлал гүнзгийрэхийн

хэрээр санхүүгийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний төрөл төрөлжин олширсоор байна. Манай улсад иргэн, өрх гэрийн түвшинд санхүүгийн суурь мэдлэг хангалттай бус байгаагаас санхүүгийн буруу шийдвэр гаргаж эрсдэлд орох, энэ нь санхүүгийн салбарт сөрөг нөлөөлөл үүсгэх эрсдэлтэй байгаа нь энэхүү хөтөлбөрийг өргөн цар хүрээтэй, үр өгөөжтэй хэрэгжүүлэх шаардлагыг зүй ёсоор бий болгож байгаа юм.

Хөтөлбөрийн тухай

Иймээс Монголбанк, Сангийн яам, Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны яам, Санхүүгийн зохицуулах хороо хамтран Дэлхийн банкны техник туслалцааны хүрээнд “Олон нийтийн санхүүгийн суурь мэдлэгийг дээшлүүлэх дунд хугацааны хөтөлбөр”-ийг боловсруулан Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөр 2015 оны 09 дүгээр сарын 28-ны өдөр дэмжин улмаар 10 дугаар сарын 07-ны өдрийн хамтарсан тушаалаар баталсан нь энэхүү хөтөлбөрийг үндэсний хэмжээнд хэрэгжүүлэх эхлэлийг амжилттай тавиад байна. Хөтөлбөрийг боловсруулахад дэлхийн хөгжлийн чиг хандлага, олон улсын туршлага төдийгүй өөрийн орны онцлог байдал, хүн амын санхүүгийн мэдлэгийн түвшинг харгалзан үзэж хөтөлбөрийн тэргүүлэх чиглэл, зорилго, үйл ажиллагааны төлөвлөгөө зэргийг тодорхойлов. Хөтөлбөрийг сургуулийн насанд санхүүгийн мэдлэг олгох, залуу үед санхүүгийн мэдлэг олгох, хөдөө орон нутгийн иргэдэд санхүүгийн мэдлэг олгох, цахим хуудас, олон нийтийн мэдээллийн хэрэгслэлээр санхүүгийн мэдлэг олгох дөрвөн тэргүүлэх чиглэлд хэрэгжүүлнэ.

Хөтөлбөрийн ач холбогдол

Иргэдийн санхүүгийн мэдлэг сайжрах нь эдийн засгийн бодит өсөлт болон ядуурлыг бууруулахад чухал нөлөөтэйгөөс гадна хэрэглэгчид, санхүүгийн үйлчилгээний салбар, засгийн газар, төв банк, бусад санхүүгийн зохицуулах үүрэг бүхий байгууллагууд, боловсрол олгогчид, ажил олгогч, ажиллагчид болон сайн дурын байгууллагууд зэрэг олон оролцогч талуудад ашиг тусаа өгөх юм.

Иргэдийн санхүүгийн боловсрол нэмэгдсэнээр дараах гол үр дүн гарна:

- Иргэдийн мэдлэг дээшилснээр санхүүгийн бүтээгдэхүүний худалдан авалт нэмэгдэнэ;
- Иргэд өөрийн хэрэгцээнд тохирсон, зөв бүтээгдэхүүн сонгох боломжтой болно;
- Санхүүгийн залилан, мэхлэлээс урьдчилан сэргийлэх явдал нэмэгдэж, түүнд өртөх иргэдийн тоо буурна;
- Иргэдийн хадгаламж нэмэгдэж, өр багасна;
- Хувь хүний ажлын бүтээмж нэмэгдэнэ;
- Хөрөнгийн зах зээлд оролцох иргэдийн тоо өснө;
- Ядуурал, гэмт хэрэг буурна.

Хөтөлбөр дараах 4 чиглэлээр хэрэгжинэ:

1. Сургуулийн насанд санхүүгийн мэдлэг олгох тэргүүлэх чиглэл

Үндэслэл: Хувь хүний санхүүгийн суурь ойлголттой болж, төлөвших нас нь хүүхэд наснаас эхэлдэг тул энэ үед санхүүгийн суурь ойлголтуудын талаар үнэн бодитой, зөв мэдээлэл өгөх нь чухал юм. Манай улсын хувьд дунд сургуульд хамрагдалтын түвшин өндөр байдаг тул хичээлийн хөтөлбөрөөр дамжуулан санхүүгийн мэдлэг олгоход бүхэл бүтэн үеийг хамруулж болох гол ач холбогдолтой. Хүүхдүүдийн санхүүгийн боловсрол дээшлэх нь эцэг эхийн санхүүгийн боловсролд эерэг нөлөө үзүүлдэг байна. Одоогийн байдлаар дунд сургуулийн сургалтын хөтөлбөрт санхүү, эдийн засгийн холбогдолтой сэдвүүд багтаж байгаа боловч харьцангуй макро эдийн засгийн хүрээний асуудлыг хамарсан, өрхийн болон хувийн санхүүг хэрхэн зөв зохистой удирдах талаар бага тусгагдсан. Үндэсний статистикийн хороо (ҮСХ)-оос хийсэн Ерөнхий боловсролын сургууль (ЕБС)-ийн Иргэний боловсролын сургалтад хийсэн үнэлгээ, мониторингийн сурах бичгүүдийн агуулгад хийсэн судалгаанаас харахад эдийн засгийн ойлголтууд дунд сургуулийн ахлах ангиудын сургалтын хөтөлбөрт багтсан байдаг боловч “Үйлдвэрлэгч ба хэрэглэгч”, “Мөнгө”, “Татвар”, “Эдийн засгийн тогтолцоо”, “Эдийн засаг, зах зээлийн эдийн засгийн тухай ойлголт”, “Эрэлт, нийлүүлэлт”, “Үнэ”, “Өрсөлдөөн”, “Ажилгүйдэл”, “Инфляци” зэрэг цөөн тооны макро эдийн засгийн сэдвүүдийг голлон хамарсан байна.

Авах арга хэмжээ:

- Ерөнхий боловсролын сургуулийн хичээлийн хөтөлбөрт бага наснаасаа эхлэн хадгаламжтай болгох, хувийн санхүүгээ удирдаж сурах зэрэг санхүү, хөрөнгө оруулалтын шийдвэр гаргах талаар анхан шатны ойлголт, мэдлэг өгөх агуулгыг багтаах;
- Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны яаманд Ерөнхий боловсролын сургуулийн сургалтын хөтөлбөрт нэмэлт, өөрчлөлт оруулахад техникийн туслалцаа үзүүлэх болон санхүүжилт олох талаар хамтарч ажиллах;
- Санхүүгийн мэдлэг олгох талаар ерөнхий боловсролын сургуулийн багш нарын чадавхыг нэмэгдүүлэх, мэргэшүүлэх сургалт зохион байгуулах, холбогдох ном, гарын авлагыг боловсруулах ажлуудыг хийх;
- Энэ хүрээнд ерөнхий боловсролын 10-р ангийн хичээлийн хөтөлбөрт “Бизнес судлал” хичээл нэмж оруулахаар БСШУ-ны сайдын 2015 оны 10 дугаар сарын 22-ны өдрийн А/424 тоот тушаалаар хөтөлбөр боловсруулах ажлыг хийж гүйцэтгэхээр болсон. Үүний дагуу “Бизнес судлал” хичээлийн хөтөлбөрийг БСШУЯ болон Монголбанк хариуцан ажиллаж байна.

2. Залуу үед санхүүгийн мэдлэг олгох тэргүүлэх чиглэл

Үндэслэл: Санхүүгийн голлох шийдвэр гаргаж, санхүүгийн зах зээлд идэвхтэй оролцож эхэлдэг үе нь залуу үе буюу 18-25 насныхан байдаг учраас энэхүү насны бүлэгт санхүүгийн мэдлэг олгох нь ач холбогдол өндөртэй байдаг. Манай улсын хувьд нийт хүн амын 30 гаруй хувийг 18-25 насны залуучууд эзэлж байна. 18-25 насныхны хувь ЕБС-ийн хөтөлбөр болон их сургуулийн сургалтын хөтөлбөрөөс санхүүгийн боловсролын талаар төдийлөн мэдээлэл аваагүйн дээр санхүүгийн бүтээгдэхүүний төрөл, хэрэглээ өргөжиж байгаа энэ үед тус зорилтот бүлэгт анхаарал хандуулах нь зайлшгүй чухал юм. Гэрлэлт, шинэ ажилд орох, шинээр бизнес эрхлэх зэрэг “амьдралын мөчлөгүүд” буюу хүн өөрийн амьдралдаа шууд тусган, шинэ мэдээлэл шингээж чадах үе нь залуу үед голчлон тохиолддог.

Авах арга хэмжээ:

- Оюутан залууст хичээлийн хөтөлбөрөөр дамжуулан санхүүгийн боловсрол олгох, их сургуулийн заавал үзэх суурь хичээлийн хөтөлбөрт санхүүгийн мэдлэг олгох сэдвээр тусгах талаар их сургуулиудтай хамтран ажиллах;
- Залууст зориулсан лекц, соёл, олон нийтийн үйл ажиллагааг хувийн хэвшил, төрийн бус байгууллагуудтай хамтран жил бүр уламжлал болгон зохион байгуулах;
- Шинэ, залуу гэр бүлд санхүүгийн мэдлэг олгох сургалтыг төрийн болон төрийн бус байгууллагаар дамжуулан хийх ажлууд багтана.

3. Хөдөө орон нутгийн иргэдэд санхүүгийн мэдлэг олгох тэргүүлэх чиглэл

Үндэслэл: Орон нутгийн иргэд хот суурин газартай харьцуулахад алслагдсан, мэдээлэл авах боломж бага байдгаас өөрт тохирсон санхүүгийн бүтээгдэхүүн сонгох, санхүүгийн бусад үйл ажиллагаанд оролцох зэрэгт хүндрэлтэй тулгардаг. Тэтгэврийн насанд хүрэх үедээ зориулж хуримтлал үүсгэх, зохистой санхүүгийн бүтээгдэхүүн сонгох талаар хөдөө орон нутагт ажиллаж амьдардаг малчид мэдлэг дутмаг байдаг.

Авах арга хэмжээ:

- Орон нутаг дахь төрийн болон төрийн бус байгууллагын сүлжээг ашиглан орон нутгийн иргэдэд санхүүгийн мэдлэг олгох;
- Санхүүгийн зах зээлтэй холбогдолтой аливаа хууль эрхзүйн мэдлэгийн түвшинг дээшлүүлэх, санхүүгийн суурь мэдлэг олгох, өөрсдийн эрх ашгийг хамгаалах, тохиромжтой санхүүгийн бүтээгдэхүүн сонгох зэрэг ур чадварыг нэмэгдүүлэх талаар тусгай албан бус сургалтын хөтөлбөр боловсруулан, орон нутгийн иргэдэд сургалт явуулах сургагч багш бэлтгэж, тусгайлсан сургалт зохион байгуулах;
- Орон нутаг дахь төрийн болон төрийн бус байгууллагын сүлжээгээр дамжуулан сургалт хийхэд зориулсан сургалтын гарын авлага, тараах материал боловсруулах;
- Санхүүгийн мэдлэгийг дээшлүүлэх чиглэлээр уулзалт зохион байгуулж, тухайн орон нутгийн захиргаа, холбогдох мэргэжлийн холбоодтой хамтран ажиллах зэрэг ажлууд хийгдэнэ.

4. Цахим хуудас, олон нийтийн мэдээллийн хэрэгслээр санхүүгийн мэдлэг олгох тэргүүлэх чиглэл

Үндэслэл: Сүүлийн жилүүдэд интернет хэрэглэгчид, ухаалаг утас хэрэглэгчдийн тоо сүүлийн жилүүдэд эрчимтэй өсч байгаа. Цахим хуудас, олон нийтийн мэдээллийн сүлжээгээр мэдээлэл түгээх нь бага зардлаар олон хүнийг хамруулах ач холбогдолтой байдаг. Санхүүгийн мэдлэгийг дээшлүүлэх нэгдсэн цахим хуудас ажиллуулснаар иргэдийн санхүүгийн боловсролыг сайжруулах мэдээ, мэдээллээс гадна хөтөлбөрийн үйл ажиллагааны хэрэгжилтийг оролцогч талуудад мэдээлэх, үйл ажиллагаанд хяналт тавих боломж олгоно.

Авах арга хэмжээ:

- Цахим хуудсанд санхүүгийн суурь боловсрол олгох бүхий л төрлийн мэдээ, мэдээллүүдийг байршуулна. Энэ нь иргэдийн санхүүгийн чадамжийг дээшлүүлэхэд чиглэсэн мэдээллүүд байна. Түүнчлэн холбогдох төрийн болон төрийн бус байгууллагууд, эдийн засгийн чиглэлийн байгууллагуудаас гарсан төсөл хөтөлбөр, нийтлэл, ярилцлага зэрэг мэдээллүүдийг мөн багтаах юм;
- Холбогдох санхүүгийн тооцоолол хийх програмуудыг боловсруулж, санхүүгийн боловсролыг дэмжих нэгдсэн цахим хуудсанд байрлуулах;
- Цахим хуудсаар дамжуулан иргэдээс тогтмол санал асуулга авч, шаардлагатай мэдээллийн агуулгыг тодорхойлно;
- Телевиз, сонин, сэтгүүл, радио гэсэн уламжлалт хэвлэл мэдээллийн хэрэгслүүдтэй санхүүгийн боловсрол олгох зорилготой нийтлэл, нэвтрүүлэг бэлтгэн явуулах талаар хамтран ажиллах зэрэг ажлуудыг хийж гүйцэтгэнэ.

Хөтөлбөрийн үр дүн

Хөтөлбөр хэрэгжсэнээр дараах үр дүнд хүрнэ:

- Ерөнхий боловсролын сургуулийн сургалтын хөтөлбөрт санхүүгийн суурь мэдлэг олгох агуулгыг багтаах;
- Их, дээд сургуулийн оюутнуудын сургалтын хөтөлбөрт санхүүгийн мэдлэг олгох агуулгыг багтаах;
- Иргэдийн хувийн санхүүгийн талаар мэдлэг буюу хяналттай төсөвлөлт хийх, ирээдүйн хэрэгцээнд зориулж нөөц, хуримтлал үүсгэх, урьтаж байх, ирээдүйн тухай тунгаах чадамж дээшилсэн байна;
- Хадгаламжтай иргэдийн тоо нэмэгдсэн байна;
- Хөрөнгийн зах зээлд иргэдээс оруулж буй хөрөнгө оруулалт нэмэгдэнэ;
- Даатгалтай иргэдийн тоо нэмэгдсэн байна;
- Иргэдийн хугацаа хэтэрсэн, найдваргүй өрийн хэмжээ буурна;
- Нэг хүний хэрэглэх санхүүгийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний дундаж тоо нэмэгдсэн байна;
- Санхүүгийн бүтээгдэхүүнийг мэдээлэл, мэдлэг дээр үндэслэн зөвөөр сонгох байдал нэмэгдэнэ;
- Санхүүгийн байгууллагуудын үзүүлж буй үйлчилгээний талаарх мэдлэг нэмэгдсэн байна;
- Санхүүгийн зах зээлд оролцогчдын хоорондох мэдээллийн урсгал сайжирсан байна;
- Санхүүгийн залиланд өртсөн иргэдийн тоо буурна гэсэн үр дүнгүүдийг хүлээж байна.

Хөтөлбөрийн үнэлгээ, хяналт

Хөтөлбөрийн үр дүнг үнэлэхдээ зорилтот хөтөлбөр нь зорилтот бүлэгт хүрч санхүүгийн мэдлэгийн түвшин нэмэгдсэн эсэх болон нөөцийг үр ашигтай зарцуулсан эсэхэд хяналт үнэлгээг төвлөрүүлэн хийх ба ингэснээр хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэгч байгууллагуудын үйл ажиллагааг цаашид сайжруулах боломж олгох юм. Мөн хөрөнгө оруулагчдад санхүүжилтийг хэрхэн зарцуулсан талаар мэдээллээр хангаж цаашдын хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх ямар төрлийн үйл ажиллагаанд оруулах талаар шийдвэр гаргахад чухал үүрэгтэй.

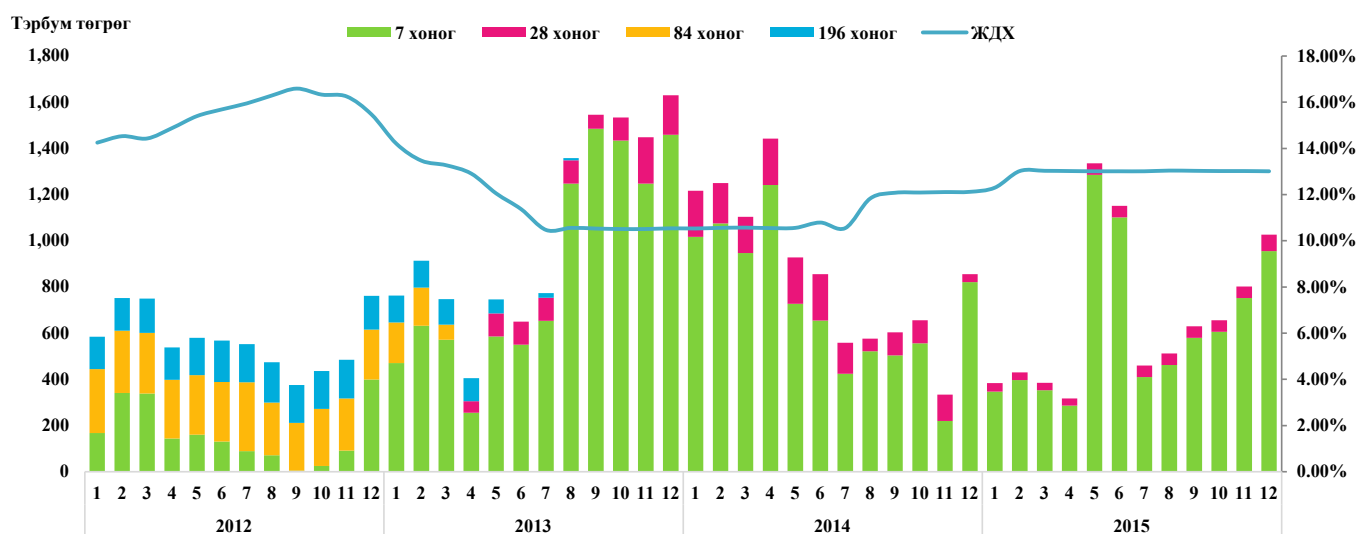
3.1 ТӨВ БАНКНЫ ҮНЭТ ЦААС (ТБҮЦ)

Монголбанкнаас банкны системийн нөөцийг удирдах гол хэрэгсэл нь ТБҮЦ юм. Монголбанк банкны нөөцийн эрэлт, нийлүүлэлт дээр үндэслэсэн дараах 2 төрлийн ТБҮЦ-ыг банкуудад тогтмол арилжаалж байна. Үүнд:

- 7 хоногийн хугацаатай ТБҮЦ
- 28 хоногийн хугацаатай ТБҮЦ

ТБҮЦ-ны хүүг зах зээлийн зарчимд илүү нийцтэй болгох, төгрөг болон валютын захын өгөөжийн тэнцвэр тогтох боломжийг бүрдүүлэх зорилгоор 2013 оны 3 дугаар сараас эхлэн 7 хоногийн хугацаатай ТБҮЦ-ыг долоо хоногт гурван удаа арилжаалж байгаа бөгөөд 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар ТБҮЦ-ны нийт үлдэгдэл 1,026.8 тэрбум төгрөг байв. Үүний 93% -ийг 7 хоногийн хугацаатай, 7%-ийг 28 хоногийн хугацаатай ТБҮЦ эзэлж байна.

Зураг 45. Банкуудын эзэмшиж буй ТБҮЦ-ны үлдэгдэл (хугацаа, сар бүрээр)



Эх сурвалж: Монголбанк

3.2 ТӨВ БАНКНЫ САНХҮҮЖИЛТ

Монголбанкнаас мөнгөний бодлогыг хэрэгжүүлэх, банк хоорондын захын хүүг зохистой түвшинд удирдах зорилгоор банкны системд мөнгөн хөрөнгө нийлүүлэхдээ өдрийн зээл, овернайт репо санхүүжилт, репо арилжаа, барьцаат зээл зэрэг хэрэгслүүдийг ашиглаж байна. Эдгээр нь хугацаа, хэлбэр, хүү, зориулалтаараа ялгаатай юм. Монголбанкны санхүүжилтийн хэрэгслүүд бүгд барьцаа шаарддаг бөгөөд барьцаа нь Монголбанкны Эрсдэлийн удирдлагын албанаас гаргасан барьцааны жагсаалтад орсон актив байна. Тайлант онд Монголбанк өөрийн мөнгөний бодлогын хэрэгслүүдээр дамжуулан банкуудад нийт 3.1 их наяд төгрөгийн санхүүжилтийг олгосон бөгөөд үүний 76.6 хувь нь овернайт репо санхүүжилт, 13.6 хувь нь барьцаат зээл, үлдсэн 9.9 хувь нь өдрийн зээл байв.

Өдрийн зээл

Өдрийн зээл нь тухайн өдрөө эргэн төлөгддөг онцлогтой бөгөөд түүнийг төлбөр тооцооны хэвийн үйл ажиллагааг хангах зорилгоор ашигладаг хүүгүй зээл юм. Тайлант онд Монголбанк нийт 322.5 тэрбум төгрөгийн өдрийн зээлийг банкуудад олгосон байна.

Овернайт репо санхүүжилт

Монголбанкнаас олгох овернайт репо санхүүжилт нь мөнгөний бодлогыг хэрэгжүүлэх, банк хоорондын захын хүүг зорилтот түвшинд хүргэх, банкуудад заавал байлгах нөөцийн шаардлага хангахад дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор клирингийн гүйлгээ хаахаас дараагийн ажлын өдрийн клирингийн гүйлгээ нээх хүртэл хугацаагаар банкинд олгож байгаа санхүүжилтийн байнгын хэрэгсэл юм. Овернайт репо хүү нь Төв банкны хүүгийн коридорын дээд хязгаар болох ба бодлогын хүүн дээр 2 нэгж хувийг нэмсэнтэй тэнцүү байдаг бөгөөд 2015 онд нийт 2.5 их наяд төгрөгийн овернайт репо санхүүжилтийг Монголбанкнаас банкинд олгожээ.

Репо арилжаа

Төв банкны репо арилжаа гэж Монголбанкнаас зарласан арилжаагаар банкны эзэмшиж буй үнэт цаасыг тохиролцсон хугацааны эцэст урьдчилан тохиролцсон үнээр буцаан худалдах нөхцөлтэйгөөр худалдан авах хэлцлээр банкинд санхүүжилт олгох нээлттэй захын үйл ажиллагааг хэлнэ. Банкны системд хөрөнгийн дутагдал бий болсон, төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадвар муудсан зэргээс шалтгаалан 7 хүртэл хоногийн хугацаатай санхүүжилтийг репо арилжаагаар олгодог. Тайлант онд Монголбанк репо арилжаагаар санхүүжилт банкуудад олгоогүй байна.

Барьцаат зээл

Монголбанк мөнгөний бодлого хэрэгжүүлэх, банкны төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварыг богино хугацаанд хангах зорилгоор эцсийн зээлдүүлэгчийн хувьд банкинд барьцаат зээл олгодог. Барьцаат зээлийн хүүг Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2014 оны А-134 дүгээр тогтоолоор бодлогын хүү дээр нэмэх 2 хувь байхаар тогтоосон. Монголбанк 2015 онд нийт 443.0 тэрбум төгрөгийн барьцаат зээл олгосон бөгөөд 2015 оны эцсийн байдлаар 285.0 тэрбум төгрөгийн үлдэгдэлтэй байна.

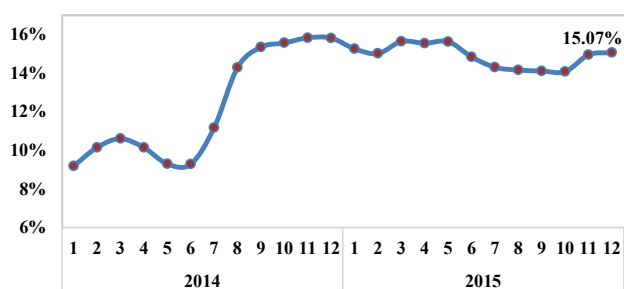
3.3 ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ҮНЭТ ЦААС (ЗГҮЦ)

Монголбанк нь Сангийн яамтай хамтран ЗГҮЦ-ны төгрөгийн өгөөжийн муруйг (BI1204) 2015 оны 9 дүгээр сард Блүмберг терминалд албан ёсоор байршууллаа. Ингэснээр дотоодын болон гадаадын хөрөнгө оруулагчид Монгол Улсын ЗГҮЦ-ны хугацаа бүрээр өгөөжийн мэдээллийг авах, судалгаа хийх, тус мэдээлэлд үндэслэн хөрөнгө оруулалтын шийдвэр гаргахад дөхөм болж байгаа юм.

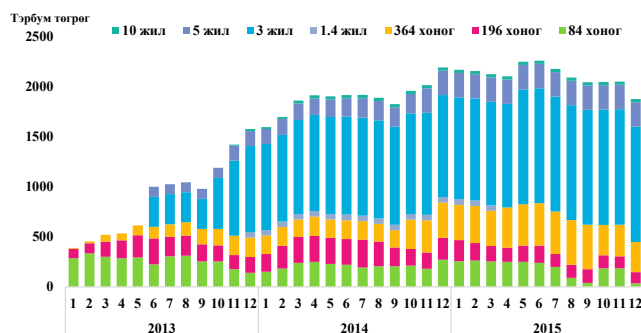
Өнөөдрийн байдлаар Худалдаа хөгжлийн банк, Төрийн банк, Улаанбаатар хотын банк, Хаан банк, Капитал банк, Хас банк, Голомт банкууд тус тус ЗГҮЦ-ны худалдах, худалдан авах үнэ болон өгөөжийг гурван хугацааны төрлөөр зах зээлд санал болгож, ЗГҮЦ-ны хоёрдогч захын арилжаанд хувь нэмрээ оруулан ажиллаж байна.

ЗГҮЦ-ны анхдагч захын үйл ажиллагаа

Зураг 46. Жигнэсэн дундаж хүү (12 долоо хоногтой ЗГҮЦ)



Зураг 47. ЗГҮЦ-ны үлдэгдэл



Эх сурвалж: Монголбанк

Хүснэгт 12. ЗГҮЦ-ны хоёрдогч захын үйл ажиллагаа

ЗГҮЦ-ын хоёрдогч захад хийгдсэн арилжааны дүн /багцын тогоор/			
/Огноо	i/ Богино хугацаат	ii/ Урт хугацаат	/i+ii/ Нийт
2015 оны 1 сар	22,500.00	10,000.00	32,500.00
2015 оны 2 сар	20,000.00		20,000.00
2015 оны 3 сар			-
2015 оны 4 сар	14,000.00	198,955.00	212,955.00
2015 оны 5 сар	16,000.00		16,000.00
2015 оны 6 сар	13,077.00		13,077.00
2015 оны 7 сар	10,500.00		10,500.00
2015 оны 8 сар	20,250.00		20,250.00
2015 оны 9 сар	18,088.00		18,088.00
2015 оны 10 сар	-		-
2015 оны 11 сар	5,000.00		5,000.00
2015 оны 12 сар	3,000.00		3,000.00
НИЙТ	142,415.00	208,955.00	351,370.00

Эх сурвалж: Монголбанк

Засгийн газрын санхүүгийн удирдлагыг сайжруулах, мөнгөний бодлогын арга хэрэгслийг нэмэгдүүлэх зорилгоор Сангийн сайд, Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн хамтарсан тушаалаар 2012 онд баталсан “ЗГҮЦ гаргах, арилжаалах журам”-ын дагуу 2015 онд анхдагч зах дээр нийт 77 удаагийн арилжааг зохион байгуулж, тайлант оны эцсийн байдлаар Монголбанкаар дамжуулан арилжаалсан ЗГҮЦ-ны идэвхтэй нийт үлдэгдэл 2.3 их наяд төгрөгт хүрэв. Түүнчлэн Сангийн сайд, Монголбанкны Ерөнхийлөгч, Санхүүгийн зохицуулах хорооны даргын хамтарсан тушаалаар 2013 онд батлагдсан “ЗГҮЦ-ыг хоёрдогч зах зээлд арилжих журам”-ын дагуу 2015 онд нийт 351.4 тэрбум төгрөгийн нэрлэсэн үнэ бүхий ЗГҮЦ хоёрдогч зах дээр арилжаалагдсан байна. Үүнээс 142.4 тэрбум нь Засгийн газрын богино хугацаат, 209.0 тэрбум нь Засгийн газрын урт хугацаат үнэт цаас байв.

3.4 ГАДААД ВАЛЮТЫН ДУУДЛАГА ХУДАЛДАА

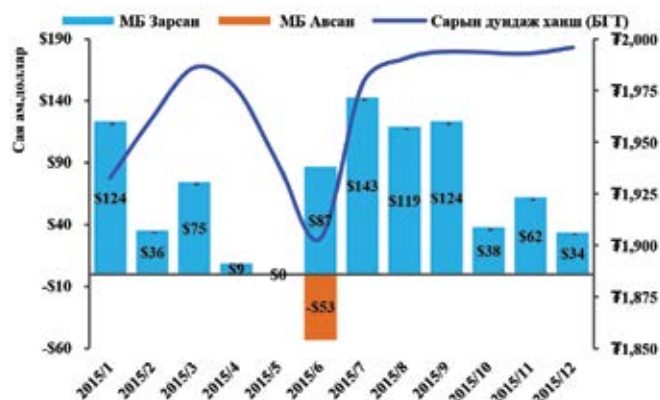
Монголбанк төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханш нь макро эдийн засгийн суурь нөхцөлтэй нийцэж, уян хатан тогтох, төгрөгийн тогтвортой байдал болон үндэсний эдийн засгийн тэнцвэртэй хөгжлийг дэмжих зарчмыг тууштай баримтлан, валютын эрэлт, нийлүүлэлтийн богино хугацааны зөрүүнээс үүссэн ханшийн огцом хэлбэлзлийг зөөлрүүлэх, захад оролцогчдын хүлээлтийг тогтворжуулах зорилгоор валютын захад шаардлагатай үед тухай бүр оролцоогоо идэвхтэй хадгалсаар ирлээ.

Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2015 оны 09 дүгээр сарын 17-ны өдрийн А-130 тоот тушаалаар гадаад валютын дуудлага худалдаанд “нэг ханшаар хийх арилжаа”-ны хэлбэрийг амжилттай нэвтрүүлсэн. Өөрөөр хэлбэл Монголбанкнаас гадаад валютын дуудлага худалдааг явуулахдаа “нэг ханшаар хийх арилжаа”, “ялгаатай ханшаар хийх арилжаа”-ны хэлбэрээс тухайн үеийн валютын захын нөхцөл байдалтай уялдуулан сонгох боломжтой болсон. Ингэснээр гадаад валютын дуудлага худалдааны хаалтын ханшаар дохио өгөх сувгийн нөлөөг нэмэгдүүлэх, гадаад валютын дотоодын захад оролцогчдын үйл хөдлөлд эерэгээр нөлөөлөх, улмаар гадаад валютын дуудлага худалдааны үр дүнг сайжруулж, ханшийн хэлбэлзлийг бууруулах ач холбогдолтой байна.

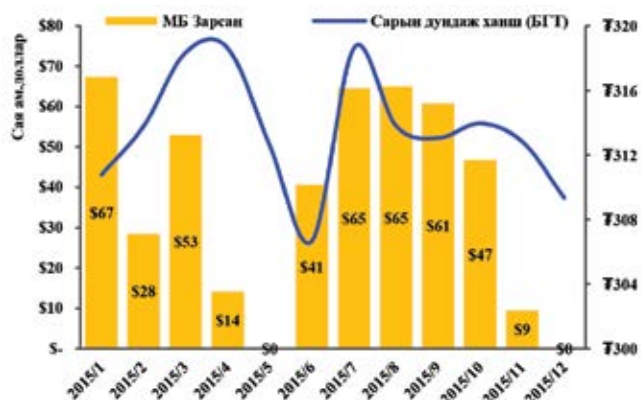
Гадаад валютын спот зах дахь оролцоо

2015 онд Монголбанк нийт 103 удаагийн гадаад валютын дуудлага худалдааг зохион байгуулж цэвэр дүнгээр 795.9 сая ам.доллар, 2,821.4 сая юань буюу 450.0 сая ам.доллартай тэнцэх хэмжээний юань, нийтдээ 1,246.0 сая ам.доллартай тэнцэх хэмжээний гадаад валютыг захад нийлүүлсэн байна. Энэ нь өмнөх онтой хяцуулахад нийт ам.долларын дуудлага худалдаа 39.6 хувь буюу 464.5 сая ам.доллараар, нийт юанийн дуудлага худалдаа 22.7 хувь буюу 132.1 сая ам.доллараар буурч, Монголбанкны валютын зах дахь оролцоо нийтдээ 32.4%-аар буюу 596.6 сам ам.доллараар буурсан байна.

Зураг 48. Ам.долларын дуудлага худалдаа



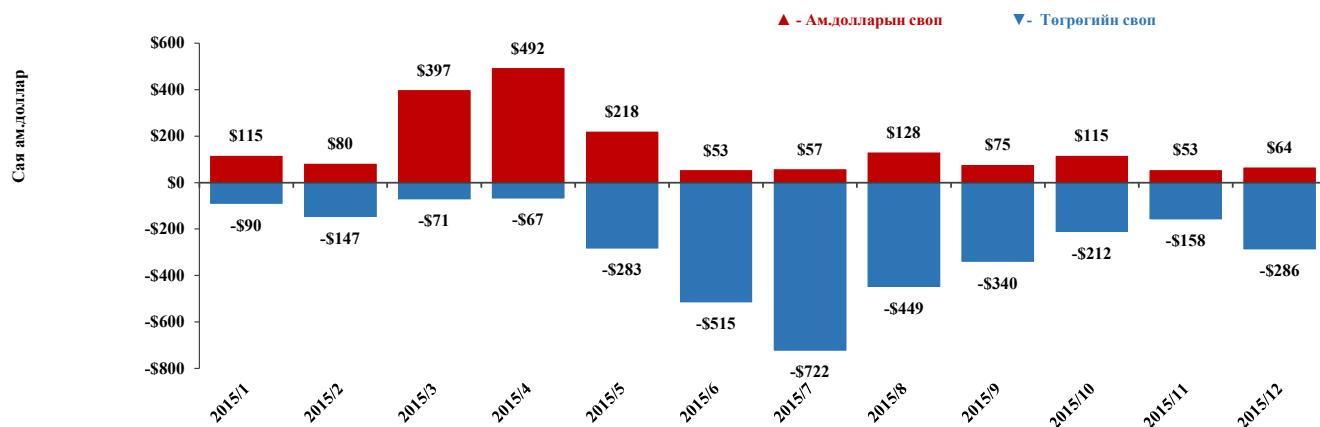
Зураг 49. Юанийн дуудлага худалдаа



Эх сурвалж: Монголбанк

Гадаад валютын зах дахь санхүүгийн үүсмэл хэрэгслээрх оролцоо

Зураг 50. Гадаад валютын своп хэлцэл



Эх сурвалж: Монголбанк

Монголбанк спот захад оролцохын зэрэгцээ банкууд болон тэдгээрийн харилцагчдын ханшийн эрсдэлийг бууруулах, богино хугацааны төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварт дэмжлэг үзүүлэх, спот зах зээлийн дарамтыг бууруулах зорилгоор банкуудтай богино хугацааны санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийг идэвхитэй байгуулж ирсэн. Монголбанк 2015 онд нийт 3.3 тэрбум ам.доллартай хэмжээний төгрөгийн своп, 1.8 тэрбум ам.доллартай тэнцэх хэмжээний ам.долларын своп хэлцэл, 515.0 сая юанийн своп хэлцлийг банкуудтай тус тус байгуулсан байна. Богино хугацаат своп хэлцлийн нийт хэмжээ өмнөх оны мөн үеэс 20.5 хувь буюу 1.3 тэрбум ам.доллараар буурсан байна.

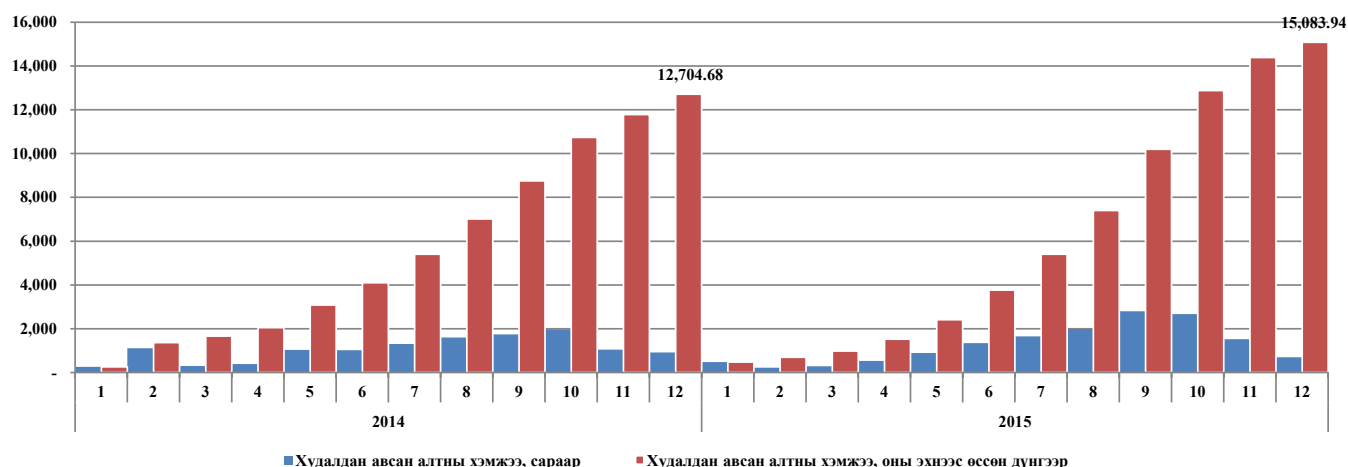
Урт хугацаат своп хэлцэл

2014 оны 1 дүгээр сард Монголбанк гадаад валютын орох урсгалыг нэмэгдүүлэх, зээлийн хүү, гадаад валютын зээлийн өсөлтийг бууруулах, гадаад валютын ханшийн эрсдэлээс хамгаалах тогтолцоог бий болгох зорилгоор урт хугацаат своп хэлцлийг шинээр нэвтрүүлсэн билээ. Энэхүү хэрэгслийн хүрээнд банкуудын гадаад зах зээлээс татсан нэгээс дээш жилийн хугацаатай эх үүсвэрт Монголбанкнаас ам.долларын урт хугацаат своп хэлцэл байгуулж байгаа бөгөөд тайлант онд нийт 745.0 сая ам.долларын дүнтэй урт хугацаат своп хэлцлийг байгуулж 14.0 сая ам.долларын дүнтэй урт хугацаат своп хэлцлийн төлбөр тооцоог гүйцэтгэснээр банкуудаас 731.0 сая ам.долларыг худалдан авч уг дүнгээр ГВУН-ийг нэмэгдүүлэхэд дэмжлэг үзүүллээ.

3.5 ДОТООДЫН ЗАХ ЗЭЭЛЭЭС АЛТ ХУДАЛДАН АВАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Гадаад валютын улсын нөөцийг нэмэгдүүлэх дотоодын эх үүсвэрүүдийн нэг нь алт худалдан авалт юм. Монголбанк нь дотоодын алт олборлогч аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэдээс худалдан авсан алтыг гадаадын байгууллагуудад олон улсын жишигт хүргэн цэвэршүүлэн мөнгөжүүлж, гадаад валютын улсын нөөцийг нэмэгдүүлэх үйл ажиллагааг тогтмол эрхэлж байна. Энэ ажлын хүрээнд тайлант онд Монголбанк 87 аж ахуйн нэгж, 141 иргэнээс нийт 15.1 тонн алтыг 916.4 тэрбум төгрөгөөр худалдан авсан нь өмнөх оноос 2.4 тонн буюу 1.2 дахин өссөн үзүүлэлт юм. 2015 онд Монголбанк нийт 13 тонн алт цэвэршүүлж, гадаад валютын улсын нөөцийг 396.0 сая ам.доллараар нэмэгдүүллээ. (Зураг 51).

Зураг 51. Монголбанкны 2014-2015 онуудад худалдан авсан алтны хэмжээ (кг-аар)



Эх сурвалж: Монголбанк

4.1 МОНГОЛБАНКНЫ БҮТЭЦ, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ, ХҮНИЙ НӨӨЦИЙН БОДЛОГО

Бүтэц, зохион байгуулалт

- Олон нийтийн мэдээллийн ил тод байдлыг хангах, ард иргэдийн эдийн засгийн боловсролыг дээшлүүлэх зорилго бүхий “Олон нийтийн санхүүгийн суурь мэдлэгийг дээшлүүлэх дунд хугацааны хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний хүрээнд Монголбанкны Олон нийттэй харилцах хэлтэс Олон нийтийн боловсрол мэдээллийн төв болж бүтцийн өөрчлөлт хийн үйл ажиллагаа, чиг үүргийн хувьд өргөжин тэлээд байна. Энэхүү хөтөлбөр нь Монголбанкны Ерөнхийлөгч Н.Золжаргалын санаачлагаар Монголбанк, Сангийн яам, Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны яам болон Санхүүгийн зохицуулах хорооны хамтарсан тушаалаар 2015 оны 10 дугаар сарын 07-ны өдөр батлагдсан. Хөтөлбөрийг (1) сургуулийн нас, (2) залуу үе, (3) орон нутгийн иргэд болон (4) цахим хуудас, олон нийтийн мэдээллийн хэрэгсэл гэсэн нийт 4 тэргүүлэх чиглэлд хэрэгжүүлнэ.
- Монголбанкны газар хоорондын албан бичгийн автоматжуулсан ESYS програмыг өөрсдийн инженерүүд боловсруулан нэвтрүүлсэн нь цаасны хэрэглээг багасгасан, цаг хугацаа хэмнэсэн чухал арга хэмжээ болсон. Үүний сацуу орон нутаг дахь Монголбанкны салбар, хэлтсээс хүний нөөцийн e-Office програмд шууд хандан мэдээлэл оруулдаг болсноор байгууллагын үндсэн мэдээллийн сангийн ашиглалт сайжирсан ба эдгээр удирдлага, зохион байгуулалтын оновчтой шийдлийн үр дүнд хөдөлмөрийн бүтээмж дээшилсэн.
- Өмнөговь аймагт шинээр баригдаж ашиглалтанд орсон Монголбанкны хэлтсийн барилга нь агуулахын тоног төхөөрөж, сургалтын өрөө, хурлын танхим зэрэг орчин үеийн банкны барилгын шийдэлтэй тул ажиллах орчин, нөхцөлийг дээд зэргээр бүрдүүлсэн.

Хүний нөөцийн бодлого

Төрийн мөнгөний бодлого боловсруулж, хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай хүний нөөцөөр хангах, ажилтнуудыг тогтвор суурьшилтай, үр бүтээлтэй ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэхэд Монголбанкны хүний нөөцийн бодлого чиглэгддэг. Тайлант хугацаанд боловсон хүчний мэдлэг, ур чадварыг системтэй дээшлүүлэх зорилгоор сургалтын хөтөлбөрийг боловсруулан ажилтнуудаа дотоод, гадаадын сургалт, семинарт хамрууллаа. Ийнхүү сургалтын хөтөлбөрийн дагуу 210 удаагийн богино хугацааны гадаад дотоодын сургалт, семинарт ажилтнуудыг хамруулсан ба 60 удаагийн олон улсын бага болон ээлжит хурал, уулзалтад удирдах ажилтнууд оролцсон.

Орон нутаг дахь хэлтэс, салбарын захирал, хянан шалгагч, нягтлан бодогч, няравуудын сургалтыг тогтмол зохион байгуулдаг бөгөөд 2015 оны хувьд няравуудын семинарыг Польшийн төв банктай, “Нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандарт” сэдэвт сургалтыг Бундесбанкны Техник туслалцаа хамтын ажиллагааны төвтэй хамтран Улаанбаатар хотноо зохион байгуулсан. Эдгээр сургалтын үр өгөөжийг дээшлүүлэх зорилгоор Монголбанкны төв аппарат болон орон нутгийн салбар хэлтсийн ажилтнуудыг оролцуулсан. Үүний сацуу салбарын захирлуудаас Чехийн төв банкинд мөнгөн тэмдэгтийн менежментийн чиглэлээр сургав.

Монголбанкны төлөөлөлөгчид Японы төв банкинд албан айлчлал хийж хоёр талын цаашдын хамтын ажиллагааны чиглэлээр санал солилцон Олон нийтийн боловсрол, мэдээллийн төвийг бэхжүүлэх чиглэлээр хамтран ажиллахаар шийдвэрлэсэн.

Спорт, олон нийтийн хорооноос ажилтнуудын дунд гүйлтийн марафон, цасны баяр, явган аялал зэргийг зохион байгуулсан. Монголбанкны баг тамирчид УИХ-ын харьяа болон банкны системийн байгууллагуудын дунд зохион байгуулагддаг биеийн тамирын уралдаан тэмцээнд амжилттай оролцсон. Банк, санхүүгийн системд үр бүтээлтэй ажилласан ажилтнуудыг Төрийн одон медаль болон Монголбанкны шагналаар урамшууллаа. Холбогдох хууль, журмын дагуу нөхөн олговор, тусламж, тэтгэмжийг олгож байна.

4.2 ГАДААД ХАРИЛЦАА

Монголбанк гадаад харилцааны бодлогын хүрээнд Монголын банк, санхүүгийн тогтолцоог хөгжлийн өндөр түвшинд хүрсэн орнуудын нийтлэг жишигт нийцүүлэн боловсронгуй болгох, олон улсын банк санхүүгийн байгууллагуудтай холбоо тогтоон гадаад харилцаа, хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх үүднээс үр ашигтай түншлэлийг бий болгох зорилт тавин ажиллаж байна. Үүний дагуу БНХАУ, ХБНГУ, Япон, БНПУ-ын Төв банк болон олон улсын банк, санхүүгийн байгууллагуудтай харилцаа хамтын ажиллагаагаа өргөжүүлж ажиллаа.

Гадаад харилцааны чиглэлээр хийгдсэн ажлуудыг тоймлон дурдвал:

- Монголбанкны Ерөнхийлөгч 2015 оны 3 дугаар сард БНХАУ-ын Ардын Банкны Ерөнхийлөгч Жоу Шиачуантай уулзаж Төв банкууд хооронд байгуулсан үндэсний мөнгөн тэмдэгт харилцан солилцох своп хэлцлийн гэрээний хэрэгжилт, үр дүнгийн талаар хэлэлцсэн. Свop хэлцэл нь хоёр орны гадаад худалдааг тогтвортой байлгах, бүсчилсэн шинжтэй гарч буй гадаад секторын эрсдэлийн сөрөг нөлөөллийг зөөлрүүлэхэд зохих хувь нэмрээ оруулж байгааг статистик үзүүлэлтүүд баталж байгаа бөгөөд Монголбанк своп хэлцлийг төлбөрийн тэнцлийн хүндрэлтэй үед макро эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг хадгалахад амжилттай ашигласан тухай талууд онцлон тэмдэглэв.

Мөн оны 11 дүгээр сард Монголбанк, Хятадын Ардын Банк (ХАБ)-тай хамтран БНХАУ-ын Шиаман хотноо “Монгол Улс, БНХАУ-ын хил худалдааны төлбөр тооцооны 6 дахь удаагийн дугуй ширээний уулзалт”-ыг амжилттай зохион байгуулсан. Уулзалтад хоёр улсын Төв банкны төлөөлөгчид болон Монголын талаас 8 арилжааны банк, БНХАУ-ын талаас 9 арилжааны банк тус тус оролцож, банк, санхүүгийн салбарын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх, төлбөр тооцооны үйл ажиллагааг сайжруулах чиглэлээр харилцан санал солилцсон. Уулзалтын үр дүнд олон жилийн турш давтагдаж ирсэн арилжааны банкуудын гадаад гүйлгээний төлбөр тооцоо дахь үйл ажиллагааны эрсдэлийг бууруулах арга замыг тодорхойлсон бөгөөд шинээр БНХАУ-ын банкуудад төгрөгийн зээл гаргах, зээлийн мэдээллийг харилцан солилцох зэрэг салбарт хамтран ажиллахаар тохиролцоонд хүрсэн нь банк, санхүүгийн салбарын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх томоохон алхам болов.

- “Монгол Улс, ОХУ-ын худалдаа, эдийн засгийн хамтын ажиллагааг 2011-2015 онд хөгжүүлэх хөтөлбөр”-т хоёр улсын төв банкны хамтын ажиллагааг идэвхжүүлэхээр тусгасны дагуу Монголбанкаас ОХУ-ын төв банктai үндэсний мөнгөн тэмдэгт харилцан солилцох своп хэлцэл байгуулах саналыг 2010 оноос хойш удаа дараа тавьж ирсэн билээ. Энэ ажлын хүрээнд 2015 оны 1 дүгээр сард Монголбанкнаас ОХУ-ын төв банкинд своп хэлцэл байгуулах саналыг хүргүүлсэн боловч уг асуудлаар Сангийн яамтайгаа зөвшилцөх, Засгийн газраас зөвшөөрөл авах шаардлагатай талаар Монголбанкинд мэдэгдсэн.

Үүний дараа 2015 оны 11 дүгээр сард ОХУ-д зохион байгуулагдсан “Худалдаа, эдийн засаг, шинжлэх ухаан, техникийн хамтын ажиллагаа”-ны Монгол Улс, ОХУ-ын Засгийн газар хоорондын комиссын ээлжит 19 дүгээр хуралдаанд Монголбанкны төлөөлөл оролцсон бөгөөд “Үндэсний мөнгөн тэмдэгт солилцох төгрөг, рублийн своп хэлцэл” байгуулах саналыг дахин тавьсан. Энэ үеэр ОХУ-ын төв банк, Сангийн яамнаас ОХУ-ын үндэсний мөнгөн тэмдэгт рублийн ханшийн тогтворгүй, төгрөгийн хэрэглээ хязгаарлагдмал байгаа зэрэг нь ОХУ-д ханшийн эрсдэл, зээлийн эрсдэлийг тус тус бий болгож байгаа тул өнөөгийн нөхцөлд Монгол Улстай “Үндэсний мөнгөн тэмдэгт солилцох своп хэлцэл” байгуулах боломжгүй хэдий ч уг асуудлын талаар хоёр улсын арилжааны банкууд, төв банк хамтарсан дугуй ширээний анхдугаар уулзалтыг ОХУ-д 2016 оны 7 дугаар сард зохион байгуулах үеэр дахин хэлэлцэх боломжтой талаар мэдэгдсэн. Иймд Монголбанкнаас 2016 оны 7 дугаар сард зохион байгуулах дугуй ширээний уулзалтын бэлтгэл ажлыг хангахаар ажиллаж байна.

- Монголбанкны Ерөнхийлөгч 2015 оны 11 дүгээр сард Зүүн өмнөд Азийн төв банкуудын холбоо (ЗӨАТБХ)-ны Ерөнхийлөгч нарын 51 дэх удаагийн дээд хэмжээний зөвлөгөөн болон Холбооны Ерөнхийлөгч нарын Зөвлөлийн 34 дэх удаагийн уулзалтад оролцсон. Уг арга хэмжээнд ЗӨАТБХ-ны гишүүн, ажиглагч нийт 24 орны Төв банкуудын Ерөнхийлөгчид оролцож олон улсын санхүүгийн зах дээр үүсээд байгаа хүндрэл, санхүүгийн эх үүсвэр буурч байгаа байдал, АНУ-ын долларын хүү нэмэгдэх зэрэг эрсдлүүд, байгалийн баялаг экспортлодог орнуудын эдийн засгийн өсөлт суларч, эрэлт хумигдаж байгаа талаарх асуудлуудыг хэлэлцэж Төв банкуудын хамтын ажиллагааг нягтруулах, хүндрэл тулгарах үед ашиглах хэрэгслүүдээ нэмэгдүүлэх нь чухал гэдэгт санал нэгдсэн.
- Монголбанк, Зүүн өмнөд Азийн Төв банкуудын холбооны Судалгаа, сургалтын төвтэй хамтран 2015 оны 6

дугаар сард “Мөнгөний бодлого тодорхойлоход санхүүгийн зах зээлээс мэдээлэл цуглуулах, ашиглах” сэдэвт сургалтыг Улаанбаатар хотноо амжилттай зохион байгуулсан. Санхүүгийн томоохон бодлого тодорхойлоход санхүүгийн мэдээллүүдийг хэрхэн цуглуулах, ашигтай мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийсний үр дүнд бодлого боловсруулах, санхүүгийн зах зээлийн оновчтой бодлогыг төлөвлөхөд санхүүгийн мэдээллийг солилцох, ашиглалтыг сайжруулах зорилготой энэхүү сургалтад БНСУ, БНХАУ, Малайз, Тайланд зэрэг 14 орны Төв банкны 30 гаруй төлөөлөл оролцож мэдлэг туршлагаа солилцож, илтгэл хэлэлцүүлсэн.

- Монголбанк, Азийн хөгжлийн банкттай хамтран 2015 оны 11 дүгээр сард “Санхүүгийн салбарын активын удирдлагын бүтцийг төрөлжүүлэх, хоёрдогч зах зээлийг хөгжүүлэх замаар санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах” сэдэвт Олон улсын төрийн өмчийн активын удирдлагын форумыг Улаанбаатар хотноо амжилттай зохион байгуулсан. Монголбанк санхүүгийн салбарын чанаргүй активыг хоёрдогч зах зээлд борлуулах, зөв зохистой удирдах, урт хугацаанд уг үйл ажиллагааг тогтвортой хэрэгжүүлэх бүтцийг бий болгох асуудалд онцгой анхаарал хандуулан ажилладаг. Тус форумд Азийн хөгжлийн банк, БНХАУ, Тайланд, БНСУ-ын хөрөнгийн удирдлагын корпораци, БНСУ-ын хадгаламжийн даатгалын корпорацийн төлөөлөл болон Монголын талаас Сангийн яам, Хадгаламжийн даатгалын корпораци, Монголын банкны холбоо болон арилжааны банкуудын төлөөлөл оролцон активын удирдлагын үйл ажиллагааг Монгол Улсын санхүүгийн салбарын бүтэц, онцлог, хууль эрх зүйн орчин зэрэг хүчин зүйлүүдэд нийцүүлэн хэрхэн оновчтой нэвтрүүлэх талаар хэлэлцсэн.

4.3 ОЛОН НИЙТТЭЙ ХАРИЛЦАХ ХАРИЛЦАА

Монголбанкны олон нийттэй харилцах харилцаа нь Төв банкны /Монголбанкны/ тухай хуулийн 34 дүгээр зүйл болон хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй холбогдох хууль тогтоомж түүнд нийцсэн дүрэм, журмаар зохицуулагддаг. 2015 онд төв банкны олон нийтийн харилцааг төрөөс мөнгөний бодлогын талаар баримтлах үндсэн чиглэл, Мөнгөний бодлогын зөвлөл (МБЗ)-ийн шийдвэр гаргалт, Монголбанкны үйл ажиллагааны тайлан мэдээллийг нийтэд тайлбарлан таниулах, ил тод байдлыг шуурхай хангах замаар төв банкинд итгэх иргэдийн итгэлийг нэмэгдүүлж, инфляцийн хүлээлтийг эерэгээр удирдахад чиглүүлж ажиллаа.

Мөнгөний бодлогын ил тод байдал ба шийдвэр гаргалт

2015 онд МБЗ-ийн 4 удаагийн хурлаас 2015/01; 2015/02; 2015/03 тоот мөнгөний бодлогын мэдэгдэл гаргасныг Монголбанкны цахим хуудсанд тухай бүр англи орчуулгын хамт байршуулан олон нийтэд мэдээлэв. Бодлогын хүү, бусад арга хэрэгслийн өөрчлөлтийг тухай бүр нийтэд мэдээлэхийн зэрэгцээ төв банкны үйл хөдлөлийг таамаглахуйц болгох, санхүүгийн захын шийдвэр гаргах хүлээлтэд эерэг нөлөө үзүүлэх үүднээс тухайн жилийн МБЗ-ийн хурлын тов, хурлын хураангуй тэмдэглэлийг олон нийтэд нээлттэй байршуулдаг уламжлалтай.

Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2015 онд баримтлах үндсэн чиглэлийн хэрэгжилтийг улирал бүр УИХ-д тогтмол тайлагнаж, Засгийн газарт хүргүүлж ажиллав. Төсөв мөнгөний бодлогын харилцан уялдаа, санхүүгийн тогтвортой байдал болон Монголбанкны үйл ажиллагааны талаар иргэдэд тайлбарлан таниулах, сурталчлах ажлыг зохион байгуулж ажиллав. Энэ хүрээнд Монголбанк анх удаа эдийн засгийн бодлогын шинжилгээ, төсөөлөл бүхий “Инфляцийн төлөв байдлын тайлан”-г бэлтгэн улирал тутам УИХ-ын ЭЗБХ-нд хүргүүлж, нийтэд мэдээлдэг болсон. Эдийн засгийн чиглэлийн 87 сэтгүүлчийн мэдлэг, мэдээллийг дээшлүүлэх 10 долоо хоногийн сургалтыг холбогдох газруудтай хамтран зохион байгуулж, идэвхтэй хамрагдсан 37 сэтгүүлчид сертификат олгов. Их дээд болон ерөнхий боловсролын сургууль, албан газруудад зочлон 18 удаа илтгэл, хэлэлцүүлэг хийв. Үүнд давхардсан тоогоор 1300 орчим оюутан, сурагч, иргэд хамрагдаад байна.

Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2016 онд баримтлах үндсэн чиглэлийн төслийг УИХ-д хүргүүлж, нэгдсэн хуралдаанд танилцуулсан Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн хэлсэн үг, үндсэн чиглэлийн төслийн хамт өөрсдийн цахим хуудсаар дамжуулан олон нийтэд хүргэж ажиллав. Нам, тогтвортой инфляцийг зорьсон мөнгөний бодлогын үндсэн чиглэлийн төслийг боловсруулсан үндэслэл, шалтгаан болон хүлээгдэж буй үр дүнг хэвлэл мэдээллийн байгууллага, санхүүгийн зах зээлийн оролцогч, олон нийтэд таниулах ажлыг зохион байгуулав.

Монголбанкны үйл ажиллагааны тайлан мэдээлэл

Монголбанкны цахим хуудсанд 2015 онд нийт 1.42 сая (давхардсан тоо) хэрэглэгч хандаж, хэрэгцээт мэдээллээ авсан байна. Энэ хугацаанд өөрсдийн цахим хуудасны аюулгүй байдлыг хангаж ажиллахын зэрэгцээ хэрэглэгчийн гар утас, таблет зэрэг төхөөрөмжид зориулсан уян (responsive) хувилбарыг бүтээж, нийтийн хэрэгцээнд нэвтрүүлэв.

Монголбанкны бодлого, үйл ажиллагаатай холбоотой 2800 гаруй цаг үеийн болон статистик мэдээлэл шинээр нэмэгдэж, 50 гаруй тогтмол мэдээлэл шинэчлэгдсэн байна. Цахим хуудсанд шинээр “шилэн данс”, “инфляцийн төлөв байдлын тайлан”, “макро эдийн засгийн статистик мэдээллийн нэгдсэн сан”, “эдийн засаг, санхүүгийн нэр томьёоны тайлбар толь” цэсүүд үндсэн болон дэд байдлаар нэмэгдэв.

Монголбанкны 2014 оны жилийн тайлан, судалгааны ажил-товхимол 10, Монгол Улсын санхүүгийн тогтвортой байдлын тайлан №05 ба №06, Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2016 онд баримтлах үндсэн чиглэлийн төсөл, эдийн засаг санхүүгийн нэр томьёоны тайлбар толь, сэтгүүлчдийн сургалтын гарын авлагыг эмхэтгэн хэвлүүлж, УИХ, Засгийн газар, Монголбанкны орон нутгийн хэлтэс, салбар болон холбогдох төрийн болон хувийн хэвшил, банк, санхүүгийн байгууллага, их дээд сургуулиудад түгээж ажиллав. Эдгээр хэвлэмэл бүтээгдэхүүнүүдийг өөрсдийн цахим хуудсанд тухай бүр тогтмол байршууллаа.

- Оюутан залуусын эрдмийн бүтээлийг дэмжих, судалгаа шинжилгээ хийх чадварыг нь хөгжүүлэх зорилт бүхий Монголбанкны нэрэмжит эрдэм шинжилгээний бага хуралд мөнгөний бодлого, инфляци, банк, санхүүгийн чиглэлээр 20 гаруй судалгааны ажлын бүтээл ирсэн. Үүнээс эхний шатанд шалгарсан 10 бүтээлийг 2015.05.25-ний өдөр хэлэлцүүлж, шилдэг эдийн засгийн илтгэлийг шалгаруулав.
- 2015 онд гадаад, дотоодын 2331 иргэн “Монголбанкны үйл ажиллагаатай танилцах экскурс” хөтөлбөрт хамрагдаж, эрдэнэсийн сангийн үзмэртэй танилцахын зэрэгцээ төв банкны ил тод хариуцлагатай хараат бус байдлын ач холбогдлын талаар мэдээлэл авсан болно.
- Мөнгөний бодлого, Монголбанкны үйл ажиллагаа, макро эдийн засгийн цаг үеийн асуудлаар асуудлаар нийт 134 удаа хэвлэл мэдээллийн байгууллагад ярилцлага, тодруулга өгч сэтгүүлчид, олон нийтийг бодит мэдээллээр хангаж ажиллав.
- 2015 онд 1300 гаруй гадаад, дотоодын иргэн, аж ахуй нэгжийн сонирхсон асуултад мэдээлэл, зөвлөгөө өгч, санал хүсэлтийг шийдвэрлэж ажиллав. Эдгээрээс дийлэнхи нь суурин утсаар бидэнтэй холбогдсон бөгөөд биечлэн уулзах, албан бичгээр хандах (123ш), Засгийн газрын 11-11 төвөөр дамжуулан хандах, цахим шуудан (93ш), нийгмийн сүлжээгээр дамжуулан хандах замаар санал хүсэлтээ илэрхийлсэн юм.

4.4 МӨНГӨ УГААХ БОЛОН ТЕРРОРИЗМЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХТЭЙ ТЭМЦЭХ АРГА ХЭМЖЭЭ

Мөнгө угаахтай тэмцэх Ази Номхон далайн бүсийн байгууллагаас 2016 онд Монгол Улсын Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тогтолцоог үнэлэхтэй холбоотой Харилцан үнэлгээнд бэлтгэх, Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй холбогдох Үндэсний эрсдэлийн үнэлгээний тайланг холбогдох эрх бүхий байгууллагуудтай хамтран бэлтгэх ажлын хүрээнд шаардлагатай арга хэмжээг авч ажиллаа.

Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуулиар олгогдсон чиг үүргийг хэрэгжүүлэх болон дээр дурдсан Харилцан үнэлгээ, Эрсдэлийн үнэлгээнд бэлтгэх зорилгоор СМА нь дараах үйл ажиллагааг хийж гүйцэтгэв.

Хяналт шалгалтын чиглэл :

- МУТСТ тухай хяналт шалгалтын тогтолцоог сайжруулах зорилгоор зайнаас хяналт тавих болон газар дээрх хяналт шалгалтын журмыг шинэчлэн батлуулсан.
- ОУВС-ийн техник тусалцааны хүрээнд ХШГ-тай хамтарсан хяналт шалгалтыг бүх арилжааны банкинд хийж гүйцэтгэсэн.
- МУТСТ тогтолцоог үнэлэх зорилготой Монголбанк болон эрх бүхий байгууллагаас бүрдсэн харилцан үнэлгээний ажлын хэсэг, “Үндэсний эрсдэлийн үнэлгээ” хийх дэд ажлын хэсэг тус тус байгуулсан.
- Эрсдэлийн үнэлгээ хийх ажлын хүрээнд мэдээлэх үүрэгтэй этгээдүүдээс холбогдох мэдээллийг цуглуулж сан бүрдүүлэн, мэдээллийг боловсруулж байна.
- Харилцан үнэлгээ хийх үйл ажиллагаатай холбоотой дараах бичиг баримтыг Монгол хэл рүү хөрвүүлэн үнэлгээнд бэлтгэх ажлын хэсэг болон бусад холбогдох байгууллагад хүргүүлж харилцан үнэлгээний бэлтгэлд ашиглаж байна. Тухайлбал:

- о ФАТФ-ын зөвлөмжийн техникийн хэрэгжилт болон МУТСТ тогтолцооны үр дүнтэй байдлыг үнэлэх аргачлал;
- о ФАТФ-ын улс төрд нөлөө бүхий этгээдтэй холбоотой зөвлөмж;
- о ФАТФ-ын ил тод байдал болон эцсийн өмчлөгчтэй холбоотой зөвлөмж.
- ОУВС-ийн техник туслалцааны хүрээнд банкнаас бусад мэдээлэх үүрэгтэй этгээдэд хийх хяналт шалгалтын тогтолцоог сайжруулах зорилготой төслийг СЗХ дээр хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлсэн.

Дүн шинжилгээ хийх чиглэлд:

- Арилжааны банкнаас ирүүлдэг бэлэн мөнгөний болон гадаад төлбөр тооцооны гүйлгээний тайланг онлайнаар хүлээн авах үйл ажиллагааг нэвтрүүлсэн.
- СМА-ны програм хангамжийг МТГ-тай хамтран боловсруулж байна.
- Эрх бүхий байгууллагуудтай мэдээлэл солилцох болон үйл ажиллагаанд нь дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор хамтран ажиллаж байна.

СМА нь хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавих үүргийнхээ хүрээнд 2013-2015 онуудад банкны салбарт газар дээрх хяналт шалгалтыг дараах байдлаар хийсэн. Түүнчлэн СЗХ-той нягт хамтран ажиллаж, шаардлагатай мэдээлэл болон ажлын туршлага солилцон ажиллаж байна.

Хүснэгт 13. МУТСТ чиглэлээр хийсэн хяналт шалгалт

Үзүүлэлт	2013 он	2014 он	2015 он
Банкинд хийсэн хяналт шалгалт	0	10	12
Банкнаас бусад мэдээлэх үүрэгтэй этгээдэд хийсэн хяналт шалгалт	163	151	116
Банк болон банкнаас бусад мэдээлэх үүрэгтэй этгээдэд тавигдсан акт	2	151	4
Банк болон банкнаас бусад мэдээлэх үүрэгтэй этгээдэд өгсөн хугацаат үүрэг даалгавар	77	295	213

Эх сурвалж: Монголбанк, СМА

Тус алба нь МУТСТ тухай шинэчлэн батлагдсан хуулийн дагуу мэдээлэх үүрэгтэй этгээдээс холбогдох тайлангуудыг хүлээн авч ажиллаж байна.

Хүснэгт 14. СМА-нд мэдээлэх үүрэгтэй этгээдээс ирүүлсэн тайлангуудын тоо

Үзүүлэлт	2013 он	2014 он	2015 он
Сэжигтэй гүйлгээний тайлан	285	212	113
Бэлэн мөнгөний гүйлгээний тайлан	755,499	1,962,408	1,223,984
Гадаад төлбөр тооцооны гүйлгээний тайлан	60,274	149,682	86,329
Гаалийн мэдүүлгийн тайлан	3,259	2,347	1,917

Эх сурвалж: Монголбанк, СМА

2015 онд 113 сэжигтэй гүйлгээний тайлан, нийт өссөн дүнгээрээ 964 сэжигтэй гүйлгээний тайлан хүлээн авсан байна. Энэ нь 2014 онтой харьцуулвал 47 хувиар буурсан тоон үзүүлэлттэй байна. Харин бэлэн мөнгөний гүйлгээний тайлан болон гадаад төлбөр тооцооны гүйлгээний тайлангийн нийт тоог өмнөх онтой харьцуулан үзвэл ойролцоогоор 38 хувиар буурсан дүнтэй байна. Уг бууралт нь бэлэн болон гадаад төлбөр тооцооны гүйлгээний тайланг тодорхойлох аргачлалд өөрчлөлт орсонтой холбоотой юм.

Санхүүгийн мэдээллийн албаны үйл ажиллагааны үндсэн чиг үүрэг бол мэдээлэх үүрэгтэй этгээдээс ирүүлсэн сэжигтэй гүйлгээний тайлангуудад дүн шинжилгээ хийж, мөнгө угаах эсвэл терроризмыг санхүүжүүлэх үндэслэлтэй байх тохиолдолд хуулийн байгууллагад шилжүүлж шалгуулах үйл ажиллагаа юм. Тайлант хугацаанд

СМА нь дотоодын хууль сахиулах байгууллагуудын мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх болон бусад гэмт хэргээс олсон орлогыг илрүүлэх үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэн санхүүгийн мэдээлэл солилцож, хуулийн хүрээнд хамтран ажилласан.

Хүснэгт 15. СМА-ны санхүүгийн мэдээлэл солилцсон статистик

Үзүүлэлт	2013 он	2014 он	2015 он
Дүн шинжилгээ хийгдсэн болон хийгдэж буй Сэжигтэй гүйлгээний тайлан	180	275	209
СМА-наас дотоодын хууль сахиулах байгууллагуудад шалгуулахаар шилжүүлсэн мэдээлэл	10	6	27
Мэдээлэл авах зорилгоор дотоодын эрх бүхий байгууллагуудаас СМА-нд ирүүлсэн хүсэлт	1197	634	1248
Дотоодын эрх бүхий байгууллагуудаас СМА-нд ирүүлсэн хүсэлтийн дагуу явуулсан хариу	1,066	631	1,241

Эх сурвалж: Монголбанк, СМА

СМА нь мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх талаар олон нийтийн дунд мэдээлэл сурталчилгаа явуулах чиг үүргээ хэрэгжүүлэх хүрээнд тайлант хугацаанд дангаараа болон бусад байгууллагатай хамтран нийт 1022 оролцогчдыг хамарсан 24 сургалт зохион байгуулсан. Үүнээс 30 оролцогчдыг хамарсан 1 удаагийн сургалтыг СМА, 992 оролцогчыг хамарсан 23 удаагийн сургалтыг бусад байгууллагатай хамтран зохион байгуулжээ.

2015 онд зохион байгуулсан сургалтууд нь өмнөх онтой харьцуулбал илүү олон чиглэлийг хамарсан байна. Үүнд:

- Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тогтолцоог сайжруулах;
- Монгол Улсын мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх үндэсний стратегийг боловсруулах;
- Харилцан үнэлгээ хийх аргачлал;
- Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх тогтолцоог сайжруулах;
- Олон улсын стандартыг танилцуулах;
- Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэхтэй холбоотой батлагдсан хууль, журам зааврын танилцуулга.

Олон улсын Санхүүгийн мэдээллийн албадын холбоо болох Эгмонт бүлгийн гишүүний хувьд СМА нь бусад орны Санхүүгийн мэдээллийн албадтай мэдээлэл солилцож, Монгол Улсаас гадаад руу гарсан, эсвэл гадаад орноос Монгол Улсад орж ирсэн хууль бус мөнгөний урсгал, гэмт хэргээс олсон орлогыг олж илрүүлэхтэй холбоотой хууль сахиулах байгууллагуудын үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлж ажилласан болно.

4.5 ДОТООД ХЯНАЛТ, ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА

Монголбанкны Дотоод хяналт, үйл ажиллагааны эрсдэлийн газар (ДХҮАЭГ) нь Дотоод хяналт, шалгалтын хэлтэс (ДХШХ), Үйл ажиллагааны эрсдэлийн хэлтэс (ҮАЭХ) гэсэн хоёр хэлтэстэйгээр ажиллаж байна. ДХШХ нь Монголбанкны бүтцийн нэгжүүдэд төрийн мөнгөний бодлогыг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн үйл ажиллагааг хууль тогтоомжийн хүрээнд явуулж буй эсэхэд хяналт тавьж, аливаа зөрчлийг илрүүлэн холбогдох арга хэмжээг авах, үүрэг даалгавар өгөх, удирдлагыг мэдээллээр хангах чиг үүргийг, ҮАЭХ нь Монголбанкны үйл ажиллагаанд учирч болзошгүй аливаа эрсдэлийг тогтоох, хянах, урьдчилан сэргийлэх, энэ талаар баримтлах заавар, журам боловсруулах, судалгаа шинжилгээ хийх, санал боловсруулах, мөн Монголбанкны санхүүгийн тайланд хөндлөнгийн аудит хийлгэх чиг үүргийг тус тус хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

Тайлант онд ДХҮАЭГ нь Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн баталсан дотоод хяналт шалгалтын төлөвлөгөөний дагуу газар дээрх иж бүрэн шалгалтыг 9 газар, хэлтэс, алба, орон нутаг дахь 17 хэлтэс, салбарыг бүрэн хамруулан хийж шалгалтын дүнг Монголбанкны Захирлуудын зөвлөл, Хяналтын зөвлөлд цаг хугацаанд нь тайлагнан ажиллаа.

Үүнээс гадна газар, хэлтэс, албаны зарим үйл ажиллагаанд хэсэгчилсэн болон явцын шалгалт хийх зорилгоор нийт 9 удаа төлөвлөгөөт бус, хэсэгчилсэн шалгалтуудыг хийж, холбогдох шийдвэрүүдийг гаргуулсан болно.

ДХҮАЭГ-ын бүтэц, зохион байгуулалт, чиг үүргийг илүү боловсронгуй болгох, үйл ажиллагааны үе шат бүрт анхан шатны болон дараалсан хяналтыг тогтмол, тасралтгүй, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх, ажилтнуудын мэдлэг боловсролыг дээшлүүлэх, шинэлэг арга барил, хэлбэрээр ажиллах зэрэг ажлуудыг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

4.6 БЭЛЭН МӨНГӨНИЙ ХАНГАЛТ

Монголбанкнаас 2015 онд мөнгөн тэмдэгттэй холбоотой дараах үйл ажиллагааг эрхлэв. Гүйлгээнд байгаа бэлэн мөнгө 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 706.5 тэрбум төгрөг байгаа нь өнгөрсөн оны мөн үетэй харьцуулахад 103.7 тэрбум төгрөг буюу 12.8 хувиар буурсан байна. Оны эцсийн байдлаар гүйлгээнд байгаа бэлэн мөнгө өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад дэвсгэртийн тоогоор 1.88 сая ширхэгээр буюу 0.6 хувиар өссөн байна. Энэхүү өсөлт нь жижиг дэвсгэртүүд болох 1-т, 5-т, 10-т, 20-т, 100-т болон 1000-тын дэвсгэртийн тоо ширхэг өссөнтэй холбоотой байна.

Хүснэгт 16. Бэлэн мөнгөний хангалтын үзүүлэлтүүд

№	Дэвсгэртүүд	2014 оны 12 дугаар сарын 31				2015 оны 12 дугаар сарын 31			
		сая төгрөг	хувь	мянган ширхэг	хувь	сая төгрөг	хувь	мянган ширхэг	хувь
1	1	30	0.0%	29,717	9.0%	30	0.0%	30,302	9.1%
2	5	133	0.0%	26,699	8.1%	136	0.0%	27,242	8.2%
3	10	623	0.1%	62,307	18.9%	680	0.1%	67,958	20.5%
4	20	966	0.1%	48,284	14.6%	1,010	0.1%	50,498	15.2%
5	50	2,016	0.2%	40,318	12.2%	1,982	0.3%	39,641	12.0%
6	100	3,963	0.5%	39,637	12.0%	4,039	0.6%	40,394	12.2%
7	200	34	0.0%	173	0.1%	35	0.0%	176	0.1%
8	500	5,978	0.7%	11,956	3.6%	5,702	0.8%	11,404	3.4%
9	1000	14,756	1.8%	14,755	4.5%	16,278	2.3%	16,279	4.9%
10	5000	50,003	6.2%	10,000	3.0%	43,420	6.1%	8,684	2.6%
11	10000	187,416	23.1%	18,742	5.7%	148,941	21.1%	14,894	4.5%
12	20000	544,274	67.2%	27,214	8.3%	484,264	68.5%	24,213	7.3%
Дүн		810,192	100.0%	329,802	100%	706,517	100.0%	331,685	100%

Хүснэгт 17. Банкуудаас хүлээн авсан, банкинд олгосон бэлэн мөнгөний тоо, үнийн дүн

Он	Банкинд олгосон		Банкуудаас хүлээн авсан	
	Нийт дүн (тэрбум төгрөг)	Мянган ширхэг	Нийт дүн (тэрбум төгрөг)	Мянган ширхэг
2011	1,246.4	181,258	1,310.6	170,460
2012	1,564.2	213,305	1,663.4	198,521
2013	1,601.6	216,394	1,728.7	202,035
2014	1,377.6	143,936	1,536.1	176,422
2015	1,238.9	190,518	1,352.6	187,536
Дүн	7,028.7	945,411	7,591.4	934,974

Тайлант онд Монголбанкны орон нутаг дахь хэлтэс, салбаруудад 132.6 тэрбум төгрөгийн зузаатгал хүргүүлж, 31.3 тэрбум төгрөгийн сайн болон 13.1 тэрбум төгрөгийн муу мөнгөн тэмдэгтийг төвд татан авсан.

4.7 МЭДЭЭЛЛИЙН ТЕХНОЛОГИ

Монголбанк нь тайлант онд банк хоорондын төлбөр тооцооны систем, цахим арилжааны систем болон байгууллагын дотоод үйл ажиллагаанд ашиглагдаж буй мэдээллийн системүүдийн аюулгүй, найдвартай, тасралтгүй ажиллагааг хангаж ажиллаа.

Монголбанкны Мэдээллийн технологийн газраас ашиглагдаж буй мэдээллийн системүүдийн найдвартай ажиллагааг хангахаас гадна тэдгээрийг сайжруулах, боловсронгуй болгох, шинэ техник, технологийн талаар судалж, үйл ажиллагаанд нэвтрүүлэх ажлууд хийгдлээ. Тухайлбал банк хоорондын захын үйл ажиллагаанд ашиглагдаж буй Засгийн газрын болон ТТөв банкны үнэт цаасны арилжааны програм, банк хоорондын мөнгөний захын програм болон цахим тайлангийн системд нэмэлт өөрчлөлтүүд хийж гүйцэтгэлээ. Байгууллагын дотоод үйл ажиллагаанд ашиглаж буй мэдээллийн системүүдийг өргөтгөх, сайжруулах ажлууд хийгдсэн бөгөөд байгууллага доторх цаасны хэрэглээг багасгахад чиглэгдсэн програм шинээр боловсруулж, эхний хэсгийг ашиглалтад орууллаа.

Мөн мэдээллийн технологийн аюулгүй байдлыг дээшлүүлэх, мэдээллийн технологийн хөрөнгө оруулалтын үр ашгийг нэмэгдүүлэхэд чиглэгдсэн ажлууд хийлээ.

4.8 МОНГОЛБАНКНААС 2015 ОНД БАТАЛСАН ЭРХ ЗҮЙН БАРИМТ БИЧГҮҮД

Д/д	Эрх зүйн баримт бичгийн нэр	Огноо	Дугаар	Агуулга
1.	Банкны нягтлан бодох бүртгэлийн багц материалыг шинэчлэн батлах тухай	2015.02.06	A-35/20	Монголбанкны Ерөнхийлөгч, Сангийн сайдын хамтарсан тушаалаар банкны байгууллагын олон талт үйл ажиллагааг нягтлан бодох бүртгэлд тусгаж, санхүүгийн тайланг хэрхэн үнэн зөв бэлтгэх талаар журамлав.
2.	Банкны хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн доод хэмжээг шинэчлэн батлах тухай	2015.04.01	A-58	Банкны хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн доод хэмжээг 50.0 / тавин/ тэрбум төгрөг байхаар тогтоосон.
3.	Төлбөрийн систем, түүний оролцогчийн үйл ажиллагаанд газар дээр нь шалгалт хийх журам	2015.04.28	A-76	Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хууль, Банкны тухай хууль, Банк, эрх бүхий хуулийн этгээдийн мөнгөн хадгаламж, төлбөр тооцоо, зээлийн үйл ажиллагааны тухай хууль болон Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн тушаалаар батлагдсан төлбөрийн системд хамаарах бодлогын баримт бичиг, журам, заавар, холбогдох шаардлагыг төлбөрийн систем, түүний оролцогч хэрхэн хэрэгжүүлж байгааг газар дээр нь шалгаж, дүгнэлт өгөх, илэрсэн зөрчилд авах хэмжээний талаар журамласан.
4.	Санхүүгийн зах зээлийн дэд бүтцийг үнэлэх “Үнэлгээний аргачлал” батлах тухай	2015.06.26	A-98	Энэхүү үнэлгээний аргачлалын зорилго нь Олон улсын төлбөр тооцооны банк болон Үнэт цаасны хороодын олон улсын байгууллагаас гаргасан “Санхүүгийн зах зээлийн дэд бүтцийн зарчим”-ын хэрэгжилт үнэт цаасны төлбөр тооцооны системийн хэмжээнд хангагдаж байгаа эсэхийг тодорхойлох, хэрэгжилтийн түвшинг ахиулах, тогтмол хангуулахад дэмжлэг үзүүлэх талаар журамласан.
5.	Үндэсний цахим гүйлгээний төвийн шуурхай багийн үйл ажиллагааны журам	2015.07.08	A-108	Монголбанкны Төлбөр тооцоо, бүртгэлийн газрын Үндэсний цахим гүйлгээний төвийн үйл ажиллагааны тасралтгүй, найдвартай байдлыг хангах, болзошгүй гэмтэл саатлаас урьдчилан сэргийлэх, гэмтэл саатал гарсан тохиолдолд системийг богино хугацаанд сэргээхэд ажилтнуудын үүрэг хариуцлагын тухай журамласан.

Д/д	Эрх зүйн баримт бичгийн нэр	Огноо	Дугаар	Агуулга
6.	Үндэсний цахим гүйлгээний төвийн ээлжийн операторын үйл ажиллагааны журам			
7.	Эрдэнэсийн санд хадгалагдаж байгаа түүх, соёлын дурсгалт зүйлсийг бүртгэх журам	2015.08.19	A-123-A/322	Монголбанкны Ерөнхийлөгч, Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны сайдын хамтарсан тушаалаар Монголбанкны Эрдэнэсийн санд хадгалагдаж байгаа түүх, соёлын дурсгалт зүйлийг зохих хууль тогтоомжийн дагуу бүртгэлжүүлэх, дотоод мэдээллийн сан бүрдүүлж, улсын нэгдсэн бүртгэл мэдээллийн санд оруулах, уг мэдээллийг хадгалах, ашиглахтай холбогдох харилцааг зохицуулсан.
8.	Төв банкнаас санхүүжилт олгоход барьцаалах хөрөнгийн жагсаалтыг батлах тухай	2015.09.23	A-131	Төв банкны репо арилжааны журам, Төв банкны овернайт репо санхүүжилтийн журам, Монголбанкнаас банкинд олгох барьцаат зээлийн журамыг үндэслэн Төв банкнаас санхүүжилт олгоход барьцаалах хөрөнгийн жагсаалтыг баталсан.
9.	Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн хэлцлийн зах зээлийн үнэ цэнийг тооцох зааврыг батлах тухай	2015.10.07	A-139	Төв банкнаас гадаад, дотоодын банк, Монгол Улсын Засгийн газар, олон улсын санхүүгийн байгууллагуудтай байгуулсан урт болон богино хугацааны санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн хэлцлийн зах зээлийн бодит үнэ цэнийг тооцох ерөнхий аргачлал, үнэлгээнд ашиглах өгөдлийн эх сурвалжийг тодорхойлсон.
10.	Кастодианы санхүүгийн тайлан бэлтгэх, нягтлан бодох бүртгэл хөтлөх заавар	2015.11.16	315/A-169/309	Санхүүгийн зохицуулах хорооны дарга, Монголбанкны Ерөнхийлөгч, Сангийн сайдын хамтарсан тушаалаар Кастодианы үйл ажиллагаа эрхэлж буй этгээдийн нийтлэг зориулалттай санхүүгийн тайланг бэлтгэх, дотооддоо СТОУС болон Монгол Улсад мөрдөгдөж буй нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн зарчмуудад бүрэн нийцсэн нягтлан бодох бүртгэлийн бодлого, журам, дансны дэлгэрэнгүй жагсаалтыг боловсруулах талаар журамласан.
11.	Банкны санхүүгийн тайлан, бусад мэдээллийг олон нийтэд мэдээлэх загвар маягт батлах тухай	2015.12.24	A-200	Банкны тухай хууль, Банкны зохистой засаглалын зарчмыг хэрэгжүүлэх журмын дагуу банкны санхүүгийн тайлан, бусад мэдээллийг олон нийтэд мэдээлэх загварыг баталсан.
12.	Банкны мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх үйл ажиллагаанд зайнаас хяналт тавих журам	2015.12.25	A-207	Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хууль, Засгийн газрын тогтоол, тэдгээртэй холбогдуулан Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн тушаалаар батлагдсан дүрэм, журам, удирдамж, зөвлөмжийг банк өөрийн бүтэц зохион байгуулалт, бүтээгдэхүүн үйлчилгээ, тэдгээрийг харилцагчид хүргэх арга хэлбэр болон үйл ажиллагааны цар хүрээтэй уялдуулан үр дүнтэй хэрэгжүүлж байгаа эсэхэд зайнаас хяналт тавих, банкны мөнгө угаах болон терроризмтэй тэмцэх үйл ажиллагааны эрсдэлийг үнэлж газар дээрх хяналт шалгалтын чиглэл, хамрах хугацаа, давтамжийг тодорхойлсон.
13.	Банкны мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх үйл ажиллагаанд газар дээрх хяналт шалгалт хийх журам			
14.	Макро эдийн засгийн статистик мэдээллийн нэгдсэн санг бүрдүүлэх журам	2015.12.25	361/A-208-357	Эдийн засгийн мэдээллийн нэгдсэн тогтолцоог бий болгох хүрээнд Сангийн яам, Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хорооны дунд Монгол Улсын макро эдийн засаг, санхүүгийн салбарын статистик мэдээллийн нэгдсэн санг бүрдүүлэх, талууд хооронд статистик мэдээллийн солилцоог тогтмолжуулах, мэдээллийн зөрүүтэй байдлыг арилгах, ашиглахад хялбар статистик мэдээллийг олон нийтэд мэдээлэх талаар журамласан.

МОНГОЛБАНК (Төв банк)

**Аудитлагдсан санхүүгийн тайлангууд
2015 оны 12 дугаар сарын 31**

МОНГОЛБАНК**ЗАХИРЛУУД БА ГҮЙЦЭТГЭХ УДИРДЛАГЫН МЭДЭГДЭЛ**

Санхүүгийн тайланг бэлтгэх нь Захирлуудын зөвлөлийн үүрэг байна.

Монголбанкны Захирлуудын зөвлөлийг төлөөлөн Монголбанкны Ерөнхийлөгч Н.Золжаргал би энэхүү тайлангийн 5–93 дугаар хуудсанд үзүүлсэн Банкны санхүүгийн тайлангууд нь 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны санхүүгийн байдал, тухайн өдрөөр дуусгавар болсон жилийн үйл ажиллагааны үр дүн, мөнгөн гүйлгээг Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартуудын дагуу үнэн зөв, бодитой илэрхийлсэн гэдгийг үүгээр мэдэгдэж байна.

Захирлуудын зөвлөлийн шийдвэрийн дагуу гарын үсэг зурсан:



Н.ЗОЛЖАРГАЛ
(Монголбанкны Ерөнхийлөгч)

Улаанбаатар хот, Монгол улс

Огноо: 2016 .04. 21



Ernst & Young Mongolia Audit LLC
Suite 200, 8 Zovkhis Building
Seoul Street 21
Ulaanbaatar 14251
Mongolia

Tel: +976 11 314032 / +976 11 312005
Fax: +976 11 312042
ey.com

ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН

Монголбанкны Захирлуудын зөвлөлд

Бид Монголбанкны (“Банк”) 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх санхүүгийн байдлын тайлан, тухайн өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн жилийн ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлан, өмчийн өөрчлөлтийн тайлан, мөнгөн гүйлгээний тайлан, нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын товчоо болон бусад тайлбар тодруулгуудаас бүрдсэн санхүүгийн тайлангуудад аудит хийж гүйцэтгэлээ.

Санхүүгийн тайлангуудтай холбоотойгоор удирдлагын хүлээх хариуцлага

Санхүүгийн тайлангуудыг “Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандарт”-ын дагуу бэлтгэх, үнэн зөв толилуулах ба залилан, алдааны улмаас үүсч болох материаллаг буруу илэрхийлэлгүй санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэх боломжийг бий болгоход шаардлагатай гэж удирдлагын тодорхойлсон дотоод хяналтууд нь удирдлагын хариуцлага байдаг.

Аудиторын хариуцлага

Хийж гүйцэтгэсэн аудит дээрээ үндэслэн эдгээр санхүүгийн тайлангуудын талаар хараат бус дүгнэлт гаргах нь бидний хариуцлага юм. Бид аудитаа “Аудитын олон улсын стандарт”-ын дагуу хийж гүйцэтгэсэн болно. Тэдгээр стандартууд нь ёс зүйн шаардлагуудад нийцэж ажиллах мөн санхүүгийн тайлангууд нь материаллаг алдаагүй эсэх талаар зохистой баталгаажуулалтыг олж авахын тулд аудитаа төлөвлөж гүйцэтгэхийг биднээс шаарддаг.

Аудитын ажилд санхүүгийн тайлангийн дүн болон тодруулгуудын талаар аудитын нотолгоо олж авах горимуудыг гүйцэтгэх ажил багтана. Сонгон авах горимууд нь залилан болон алдааны улмаас санхүүгийн тайлан буруу илэрхийлэгдсэнээс үүсэх эрсдэлийн үнэлгээ зэргийг багтаасан аудиторуудын мэргэжлийн үнэлэмжээс хамаарна. Тэдгээр эрсдэлийн үнэлгээнүүдийг хийхдээ аудитор нь байгууллагын дотоод хяналтын үр нөлөөтэй эсэх талаар дүгнэлт гаргах зорилгоор биш зөвхөн тухайн нөхцөл байдалд зохистой аудитын горимуудыг зохиох үүднээс байгууллагын санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэх, тэдгээрийг үнэн зөв толилуулах үйл явцад холбоотой дотоод хяналтыг харгалзаж үздэг. Мөн аудитын ажилд хэрэгжүүлж буй нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогуудын таарамж, удирдлагын хийсэн нягтлан бодох бүртгэлтэй холбоотой тооцооллуудын бодитой эсэхийг үнэлж үзэх ажил орно.

Бидний олж авсан аудитын нотолгоо нь бидний гаргасан дүгнэлтэд хангалттай, зохистой үндэслэл болж чадна гэдэгт бид итгэлтэй байна.



ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН (Үргэлжлэл)

Монголбанкны Захирлуудын зөвлөлд

Дүгнэлт

Бидний дүгнэлтээр дээр нэрлэсэн санхүүгийн тайлангууд нь 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны санхүүгийн байдал хийгээд тухайн өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн жилийн үйл ажиллагааны үр дүн, мөнгөн гүйлгээг “Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандарт”-уудын дагуу материаллаг алдаагүй, үнэн зөв толилуулсан байна.

Хэрэглээний хязгаарлалт

Энэхүү тайланг өөр ямар нэгэн зорилгоор биш, Монгол улсын Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хуулийн 40 дүгээр зүйлд заасны дагуу Захирлуудын зөвлөлийн захиалсан аудиттай холбогдуулан Банкны Захирлуудын зөвлөлд зориулан гаргасан болно. Бид энэхүү тайлангийн агуулгын хүрээнд өөр аливаа нэг гуравдагч талын өмнө хариуцлага хүлээхгүй болно.


Ernst & Young Mongolia Audit LLC
ЭРНСТ ЭНД ЯНГ МОНГОЛИЯ АУДИТ ХХК
Мэргэшсэн нягтлан бодогчид


ПЕТР МАРКИ
Захирал

Улаанбаатар хот, Монгол улс
Огноо: 2016 .04. 21

МОНГОЛБАНК

2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31-НИЙ ӨДРӨӨР ДУУСГАВАР БОЛСОН ЖИЛИЙН АШИГ, АЛДАГДАЛ БА БУСАД ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ОРЛОГЫН ТАЙЛАН

	Тодруулга	2015 сая төгрөг	2014 сая төгрөг
Хүүгийн орлого	3	193,582	164,858
Хүүгийн зардал	4	(348,013)	(240,106)
Хүүгийн цэвэр зардал		(154,431)	(75,248)
Алт, үнэт металын арилжааны цэвэр ашиг/ (алдагдал)	5	(1,141)	25,562
Валютын ханшийн зөрүүний цэвэр ашиг/ (алдагдал)	6	37,776	(73,161)
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн цэвэр алдагдал	7	(338,009)	(300,377)
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн алдагдал	15	(28,603)	—
Үнэт цаас борлуулсны цэвэр ашиг	8	65	103
Үйл ажиллагааны бусад орлого	9	7,492	6,636
Нөөц сангийн буцаалт/ үнэ цэнийн бууралтын (алдагдал)	10	6,396	(81,226)
Захиргааны зардал	11	(21,672)	(21,806)
Үйл ажиллагааны болон үйл ажиллагааны бусад зардал	12	(9,684)	(15,958)
Нийт алдагдал		(501,811)	(535,475)
Бусад дэлгэрэнгүй орлого			
<i>Дараагийн тайлант хугацаанд орлого үр дүнгийн тайланд дахин ангилагдах бусад дэлгэрэнгүй орлого</i>			
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгийн нөөц			
- Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт		3,211	(271)
- Борлуулах үед орлогын тайланд шилжүүлсэн		(65)	103
		<u>3,146</u>	<u>(168)</u>
Дараагийн тайлант хугацаанд орлого үр дүнгийн тайланд дахин ангилагдах цэвэр бусад дэлгэрэнгүй орлого ба тайлант жилийн бусад дэлгэрэнгүй орлого		<u>3,146</u>	<u>(168)</u>
Тайлант жилийн нийт дэлгэрэнгүй орлого		<u>(498,665)</u>	<u>(535,643)</u>

Хавсаргасан тодруулга нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салиггүй хэсэг болно.

МОНГОЛБАНК**2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31-НИЙ ӨДРӨӨР ДУУСГАВАР БОЛСОН ЖИЛИЙН
САНХҮҮГИЙН БАЙДЛЫН ТАЙЛАН**

	Тодруулга	2015 сая төгрөг	2014 сая төгрөг
ХӨРӨНГӨ			
Бэлэн мөнгө	13	53,793	57,990
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	14	1,085,063	1,409,350
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт- Борлуулахад бэлэн	15	2,459,044	1,246,939
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	16	1,328,021	1,466,557
Алт ба үнэт метал	17	420,152	333,959
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	18	8,974	3,264
Дуусгавар хугацаа хүртэл эзэмших Засгийн газрын үнэт цаас	19	202,218	204,828
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	20	1,185,520	2,085,945
Бусад хөрөнгө	21	477,413	658,152
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө	22	4,665	450
Үндсэн ба биет бус хөрөнгө	23	28,773	27,390
НИЙТ ХӨРӨНГӨ		7,253,636	7,494,824
ӨР ТӨЛБӨР			
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	24	706,656	809,657
Гаргасан үнэт цаас	25	1,024,581	853,781
Засгийн газрын байгууллагуудын харилцах, хадгаламж	26	702,456	798,649
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	27	1,818,985	2,803,462
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	18	424,995	89,710
Гадаад өр төлбөр	28	3,925,777	2,987,888
Бусад өр төлбөр	29	78,645	81,471
НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР		8,682,095	8,424,618
ДҮРМИЙН САН БА НӨӨЦ			
Дүрмийн сан	30	5,000	5,000
Хуримтлагдсан алдагдал		(1,450,237)	(952,809)
Бусад нөөц	31	16,778	18,015
НИЙТ ӨӨРИЙН ХӨРӨНГӨ		(1,428,459)	(929,794)
НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР БА ӨӨРИЙН ХӨРӨНГӨ		7,253,636	7,494,824

Хавсаргасан тодруулга нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салиггүй хэсэг болно.

МОНГОЛБАНК

2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31-НИЙ ӨДРӨӨР ДУУСГАВАР БОЛСОН ЖИЛИЙН
ӨМЧИЙН ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ТАЙЛАН

Тодруулга	Дүрмийн сан сая төгрөг	Хуримтлагд- сан алдагдал сая төгрөг	Бусад сангууд сая төгрөг Тодруулга 31	Нийт сая төгрөг
2014 оны 01 дүгээр сарын 01-нээр	5,000	(424,209)	25,058	(394,151)
Нийт дэлгэрэнгүй орлого	—	(535,475)	(168)	(535,643)
Дахин үнэлгээний буцаалт	—	2	(2)	—
Бусад нөөцөөс хуримтлагдсан алдагдалд шилжүүлсэн	—	6,873	(6,873)	—
2014 оны 12 дугаар сарын 31-нээр	5,000	(952,809)	18,015	(929,794)
Нийт дэлгэрэнгүй орлого	—	(501,811)	3,146	(498,665)
Дахин үнэлгээний буцаалт	—	141	(141)	—
Бусад нөөцөөс хуримтлагдсан алдагдалд шилжүүлсэн	—	4,242	(4,242)	—
2015 оны 12 дугаар сарын 31-нээр	5,000	(1,450,237)	16,778	(1,428,459)

Хавсаргасан тодруулга нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн саллигүй хэсэг болно.

МОНГОЛБАНК

2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31-НИЙ ӨДРӨӨР ДУУСГАВАР БОЛСОН ЖИЛИЙН МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН

	Тодруулга	2015 сая төгрөг	2014 сая төгрөг
ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ			
Тайлант жилийн алдагдал		(501,811)	(535,475)
<i>Тохируулга :</i>			
Алтны дахин үнэлгээний бодит бус алдагдал	5	4,242	6,873
Гадаад валютын ханшийн тэгшитгэлийн бодит бус алдагдал	6	58,703	370,027
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн үнэлгээний бодит бус алдагдал	7	329,575	19,232
Үндсэн хөрөнгө борлуулсны олз	9	(37)	—
Үндсэн хөрөнгө данснаас хассаны гарз	12	12	36
Үндсэн болон биет бус хөрөнгийн элэгдэл	11	2,397	2,476
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн алдагдал		28,603	—
Үнэ цэнийн бууралтын нөөц сан/(сангийн буцаалт)	10	(6,396)	81,226
Нийгмийн хөгжлийн санд хуваарилсан хөрөнгө	11	2,000	3,000
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хэрэглүүр борлуулсны ашиг	8	(65)	(103)
Хөрөнгийн биржид бүртгэлгүй хувьцаанд оруулсан хөрөнгө оруулалтын орлого	9	—	(2,536)
Хүүгийн орлого	3	(193,582)	(164,858)
Хүүгийн зардал	4	348,014	240,106
Ажлын капиталын өөрчлөлтийн өмнөх үйл ажиллагааны ашиг		71,654	20,004
<i>Үйл ажиллагааны хөрөнгийн өөрчлөлтүүд:</i>			
Алт ба үнэт метал		(90,435)	(53,663)
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл		139,362	62,658
Дотоодын банкуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж		—	405,000
Дотоодын банкуудад олгосон зээл		(471,470)	(368,296)
Засгийн газрын үнэт цаас		2,683	—
Бусад хөрөнгө		241,209	(171,345)
<i>Үйл ажиллагааны өр төлбөрийн өөрчлөлтүүд:</i>			
Төв банкны үнэ цаас		170,109	(772,359)
Засгийн газрын байгууллагуудын харилцах, хадгаламж		(96,195)	(909,583)
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж		(984,844)	228,679
Бусад өр төлбөр		(2,188)	(12,489)
Үйл ажиллагаанд зарцуулсан хүүгийн өмнөх цэвэр мөнгөн гүйлгээ		(1,020,115)	(1,571,394)

МОНГОЛБАНК

2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31-НИЙ ӨДРӨӨР ДУУСГАВАР БОЛСОН ЖИЛИЙН МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

	Тодруулга	2015 сая төгрөг	2014 сая төгрөг
ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ			
Хүлээн авсан хүү		187,407	148,974
Төлсөн хүү		(389,945)	(224,322)
Үйл ажиллагаанд зарцуулсан цэвэр мөнгөн гүйлгээ		(1,222,653)	(1,646,742)
ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ			
Үндсэн болон биет бус хөрөнгийн худалдан авалт	23	(3,975)	(1,793)
Үндсэн хөрөнгө борлуулалтаас хүлээн авсан мөнгө		216	23
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хэрэглүүрийн худалдан авалт		(1,086,007)	(1,626,983)
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хэрэглүүрийн борлуулалтаас хүлээн авсан мөнгө		1,180,467	2,104,095
Засгийн газрын үнэт цаасны худалдан авалт		–	(207,780)
Хөрөнгө оруулалтаас олсон цэвэр мөнгөн гүйлгээ		90,701	267,562
САНХҮҮГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ			
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгөний бууралт		(103,001)	(31,472)
Гадаад өр төлбөрийн эргэн төлөлт		(7,700,355)	(22,507)
Гадаад өр төлбөрийн татан авалт		8,643,221	1,017,417
Санхүүгийн үйл ажиллагааны цэвэр мөнгөн гүйлгээ		839,865	963,438
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн валютын ханшийн өөрчлөлтийн нөлөө		(36,447)	(131,738)
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн цэвэр бууралт		(328,534)	(547,480)
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл		1,466,460	2,013,940
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл	13	1,137,926	1,466,460

Хавсаргасан тодруулга нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салиггүй хэсэг болно.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****1. БАНКНЫ ТУХАЙ ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ**

Монголбанк нь Монгол улсын Төв банк (цаашид Банк гэх) бөгөөд Монгол улсын Үндсэн хууль, Төв банкны тухай хууль болон бусад хуулийн дагуу үйл ажиллагаа явуулдаг. Банк нь 1924 оны 06 дугаар сарын 02-ны өдөр байгуулагдсан, Монгол Улс, Улаанбаатар -46, Бага тойруу 3, 15160 хаягт байрладаг.

Банк нь бүхий л үйл ажиллагаагаа Монгол улсад явуулдаг ба орон нутагт нийт 17 хэлтэс, салбартай.

Төв банкны тухай хуульд зааснаар Банкны үндсэн зорилго нь Монгол улсын үндэсний мөнгөн тэмдэгт болох төгрөгийн тогтвортой байдлыг хангах бөгөөд өөрийн үндсэн зорилтын хүрээнд санхүүгийн зах зээл, банкны тогтолцооны тогтвортой байдлыг хангах замаар үндэсний эдийн засгийн хөгжилд тэнцвэртэй дэмжлэг үзүүлэх явдал юм.

Банк нь ашгийн төлөө ажилладаггүй. Төрөөс үүсгэн байгуулсан тусгай хуулийн этгээдийн хувьд Банкны үйл ажиллагааны санхүүгийн үр дүн болоод хөрөнгө, өр төлбөр, өөрийн хөрөнгийн бүтэц нь Банкны үйл ажиллагаагаар тодорхойлогддог.

Төв банкны тухай хуулийн дагуу Банк нь дараах үндсэн үйл ажиллагаануудыг явуулдаг. Үүнд:

- ▶ Монгол улсын үндэсний мөнгөн тэмдэгтийг гүйлгээнд гаргах, зохицуулах;
- ▶ Эдийн засаг дахь мөнгөний нийлүүлэлтийг зохицуулах замаар мөнгөний бодлогыг боловсруулж, хэрэгжүүлэх;
- ▶ Засгийн газрын санхүүгийн зуучлагчийн үүргийг гүйцэтгэх (“Засгийн газар” эсвэл “Төрийн”);
- ▶ Банкны үйл ажиллагаанд хяналт тавих;
- ▶ Банк хоорондын төлбөр тооцоог зохион байгуулах;
- ▶ Гадаад валютын улсын нөөцийг эзэмших, зохицуулах;
- ▶ Бусад банкуудын хувьд үндсэн зээлдүүлэгч байх замаар дахин санхүүжүүлэх үйл ажиллагааг зохион байгуулах;
- ▶ Бусад орны Төв банкууд, олон улсын банкууд, бусад хамтран ажилладаг хуулийн байгууллагуудтай Монгол улсыг төлөөлж ажиллах;
- ▶ Хуулинд заасны дагуу бусад санхүүгийн болон зээлийн үйл ажиллагааг явуулах.

Хуулинд заасны дагуу Банк нь төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварыг нь дэмжих зорилгоор банкуудад зээл олгох, хоёрдогч зах зээл дээр үнэт цаас худалдах ба худалдан авах, гадаад валют, үнэт метал худалдах болон худалдан авах, дотоодын болон гадаадын зах зээл дээр үнэт метал болон энгийн металаар хийсэн дурсгалын зоосыг худалдах, Засгийн газрын үнэт цаас гаргах үйл ажиллагааг зохицуулах, Засгийн газар болон Сангийн яам (Монгол улсын Засгийн газрын санхүүгийн бодлогыг хэрэгжүүлэгч байгууллага) гэх мэт бусад төрийн байгууллагуудын дансыг Банкинд байршуулах, олон улсын байгууллагуудын дансыг байршуулан шаардлагатай тохиолдолд дэмжин ажиллах үүрэгтэй болно. Монголбанкны дүрмийн санг Монгол улсын төр бүрэн эзэмшдэг.

Банкны 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн санхүүгийн тайлангуудыг гаргахыг Захирлуудын зөвлөлийн 2016 оны 4 дүгээр сарын 21-ний өдрийн хурлын шийдвэрээр зөвшөөрсөн.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГУУД****2.1 ТАЙЛАН БЭЛТГЭХ ҮНДЭСЛЭЛ**

Бодит үнэ цэнээрээ хэмжигдэх барилга байгууламж, борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт, үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр болон алт, үнэт металлыг эс тооцвол санхүүгийн тайлангуудыг түүхэн өртгийн зарчмаар бэлтгэсэн болно. Санхүүгийн тайлан дахь дүнгүүдийг тодруулгад өөрөөр зааснаас бусад тохиолдолд саятын орноор, Монгол төгрөгөөр тайлагнасан.

Нийцлийн мэдэгдэл

Банкны санхүүгийн тайлангуудыг Нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартын зөвлөл (НББОУСЗ)-өөс гаргасан Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартууд (СТОУС)-ын дагуу бэлтгэдэг.

Санхүүгийн тайлангийн толилуулга

Банк нь санхүүгийн байдлын тайлангийн зүйлсийг хөрвөх чадварынх нь дарааллаар толилуулдаг. Санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрийн дараах 12 сарын дотор (богино хугацаанд) ба 12 сараас дээш хугацаанд (урт хугацаанд) эргэн төлөгдөх эсвэл барагдуулах төлбөрүүдийн талаарх шинжилгээг Тодруулга 36-д толилуулсан болно.

Хэрэв Банк нь хүлээн зөвшөөрсөн дүнгүүдийг цэвэршүүлэх хуулиар олгогдсон эрхтэй, тооцоог цэвэр дүнгээр нь барагдуулах, эсвэл хөрөнгийг борлуулж өр төлбөрийг барагдуулах ажлыг нэгэн зэрэг хийхээр зэхэж байгаа л бол санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрийг хооронд нь цэвэршүүлэн, цэвэр дүнгээр санхүүгийн байдлын тайланд толилуулах эрхтэй. Нягтлан бодох бүртгэлийн аливаа нэг стандарт эсвэл тайлбараар шаардсан эсвэл зөвшөөрснөөс бусад тохиолдолд Банкны нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогод тусгайлан толилуулсанчлан орлого, зарлагыг ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд цэвэршүүлэн тайлагнахгүй.

2.2 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО БОЛОН ТОЛИЛУУЛГАД ОРСОН ӨӨРЧЛӨЛТҮҮД

2015 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр болсон доорх СТОУС-уудаас бусад Банкны хэрэгжүүлж буй нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогууд нь өмнөх санхүүгийн жилийнхтэй адил юм.

Шинэ болон өөрчлөгдсөн стандартууд ба тайлбарууд

- | | |
|---|--|
| • НББОУС 19,
нэмэлт өөрчлөлт | <i>Ажилчдын тэтгэмж – Ажиллагсдын тэтгэмжийн төлөвлөгөө: Ажиллагсдын оруулсан хувь нэмэр¹</i> |
| • СТОУТХ 15 | <i>Үл хөдлөх хөрөнгийн барилгын гэрээ¹</i> |
| • Жил тутмын
сайжруулалтууд
(2010-2012) | <i>2013 оны 12 сард гарсан СТОУС—уудын өөрчлөлтүүд</i> |
| • Жил тутмын
сайжруулалтууд
(2011-2013) | <i>2013 оны 12 сард гарсан СТОУС—уудын өөрчлөлтүүд</i> |

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

2.2 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО БОЛОН ТОЛИЛУУЛГАД ОРСОН ӨӨРЧЛӨЛТҮҮД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Дээрх шинэ болон өөрчлөгдсөн стандартууд ба тайлбаруудыг дагаж мөрдсөнөөр Банкны санхүүгийн байдал эсвэл гүйцэтгэлд бүртгэлийн бодлогод томоохон өөрчлөлт ороогүй ба ямар нэг нөлөө үзүүлээгүй болно.

Батлагдсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байгаа стандартууд

Банкны санхүүгийн тайлангуудыг гаргах өдрийн байдлаар батлагдаж гарсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байсан стандартуудын жагсаалтыг дор үзүүлэв. Банк энэхүү стандартуудыг хүчин төгөлдөр үйлчилж эхлэх өдрөөс мөрдөх хандлагатай байна.

- СТОУС 9 (2010 оны хувилбар) *Санхүүгийн хэрэглүүрүүд*³
- СТОУС 10, СТОУС 12 болон НББОУС 28 нэмэлт өөрчлөлт *Хөрөнгө оруулалтын аж ахуй нэгжүүд: Нэгтгэлийн онцгой тохиолдлын үл хэрэгжүүлэлтийг ашиглах нь*¹
- СТОУС 10, НББОУС 28 нэмэлт өөрчлөлт *Хөрөнгө оруулагч болон түүний хараат компани эсвэл хамтарсан компанийн хооронд хөрөнгө борлуулах эсвэл оруулах*¹
- СТОУС 11 нэмэлт өөрчлөлт *Хамтарсан үйл ажиллагаан дах хувь оролцоо эзэмших үеийн бүртгэл*¹
- НББОУС 12 нэмэлт өөрчлөлт *Орлогын албан татвар: Ханиийн бодит бус алдагдалд хойшлогдсон татварын хөрөнгө хүлээн зөвшөөрөх нь*²
- СТОУС 14 *Зохирцуулалтын хойшлогдсон дансууд*⁵
- СТОУС 15 *Харилцагчтай байгуулсан гэрээний орлого*³
- СТОУС 16 *Түрээс*⁴
- НББОУС 1, нэмэлт өөрчлөлт *Тодруулгын удиртгал*¹
- НББОУС 7, нэмэлт өөрчлөлт *Тодруулгын удиртгал*²
- НББОУС 16, НББОУС 38 нэмэлт өөрчлөлт *Элэгдэл ба хорогдуулгын хүлээн зөвшөөрөгдөх аргуудын тодруулга*¹
- НББОУС 16, НББОУС 41 нэмэлт өөрчлөлт *Хөдөө аж ахуй – Үрт ургамал*²
- НББОУС 27, нэмэлт өөрчлөлт *Тусдаа санхүүгийн тайлангууд–Тусдаа санхүүгийн тайлан дахь өмчийн арга*¹
- Жил тутмын сайжруулалтууд (2012-2014) *2014 оны 9 сард гарсан СТОУС–уудын нэмэлт өөрчлөлтүүд*¹

¹ 2016 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болно.

² 2017 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болно.

³ 2018 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болно.

⁴ 2019 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болно.

⁵ 2016 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн эсвэл түүнээс хойшхи санхүүгийн тайлангууддаа СТОУС-уудыг анхлан мөрдөх банкуудад хамааралтай тул энэ нь Банкинд хамаарахгүй болно.

Одоогоор Банк нь эдгээр стандартууд болон тайлбаруудыг ирээдүйд дагаж мөрдөх нь Банкны санхүүгийн байдалд нөлөө үзүүлэх эсэхийг үнэлж байна.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО****Гадаадын валютын хөрвүүлэг**

Банк нь санхүүгийн тайлангаа өөрийн үйл ажиллагааны болон тайлагналын мөнгөн нэгж болох Монгол төгрөгөөр илэрхийлдэг. Гадаад валютын гүйлгээг анх бүртгэхдээ гүйлгээ хийсэн өдрийн ханшаар үйл ажиллагааны мөнгөн нэгжрүү хөрвүүлж бүртгэнэ.

Гадаад валютаар бүртгэсэн мөнгөн хөрөнгө ба өр төлбөрийг санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрийн ханшаар дахин хөрвүүлдэг. Хөрвүүлгээс үүссэн ханшийн зөрүүг орлого, зардлын дансанд хүлээн зөвшөөрнө.

Түүхэн өртөг нь гадаад валютаар хэмжигдэх мөнгөн бус зүйлүүдийг анхны гүйлгээний өдрийн ханшаар хөрвүүлнэ. Бодит үнэ цэнэ нь гадаад валютаар хэмжигдэх мөнгөн бус зүйлүүдийг бодит үнэ цэнэ тодорхойлогдсон өдрийн ханшаар хөрвүүлнэ. Бодит үнэ цэнээр хэмжигдэх, мөнгөн бус зүйлсийн хөрвүүлгээс үүссэн олз, гарзыг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн олз, гарзыг хүлээн зөвшөөрөхтэй адилаар бүртгэнэ.

Мөнгөөр илэрхийлэгдэх гадаад валютын тэнцлийн үлдэгдлийг төгрөгт хөрвүүлэхэд ашигласан албан ханшийг дор харуулав:

	2015.12.31-ний байдлаар	2014.12.31-ний байдлаар
	төгрөг	төгрөг
Ам. доллар	1,995.98	1,885.6
ЗТЭ	2,772.52	2,731.68
Евро	2,182.70	2,293.36
Юань	307.54	303.57
Иен	16.58	15.74

Санхүүгийн хэрэглүүрүүд - анхны хүлээн зөвшөөрөлт ба дараагийн тайлант үеийн хэмжилт

Санхүүгийн хэрэглүүр гэдэг нь нэг байгууллагын санхүүгийн хөрөнгө мөн өөр нэг байгууллагын өр төлбөр эсвэл эздийн өмчийг өсгөдөг гэрээ хэлцлийг хэлдэг.

(i) Хүлээн зөвшөөрөх өдөр

Бүх санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийг анхлан хүлээн зөвшөөрөхдөө арилжаа хийсэн өдөр (Банк тухайн хэрэглүүрийн гэрээний нэг тал болсон өдөр) хүлээн зөвшөөрнө. Үүнд “хэвийн нөхцөлтэй арилжаа” буюу санхүүгийн хөрөнгө худалдан авах, худалдахад холбогдох хөрөнгийг зах зээлийн журам, хэлцлээр тогтоосон хугацаанд зайлшгүй шилжүүлэхийг шаарддаг арилжаа орно.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**

Санхүүгийн хэрэглүүрүүд - анхны хүлээн зөвшөөрөлт ба дараагийн тайлант үеийн хэмжилт (Үргэлжлэл)

(ii) Санхүүгийн хэрэглүүрийн анхны хэмжилт

Санхүүгийн хэрэглүүрийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн үеийн хэмжилт нь тухайн хэрэглүүрийн зорилго, онцлог мөн удирдлагын уг хэрэглүүрийг олж авах болсон зорилгоос хамааран ангилагддаг. Бодит үнэ цэнэ нь орлого үр дүнгийн тайланд бүртгэгддэг санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрөөс бусад бүх санхүүгийн хэрэглүүрүүдийн анхны хэмжилт нь тэдгээрийн бодит үнэ цэнэ дээр гүйлгээний зардлыг нэмсэн дүн байна.

(iii) Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг нь орлого, зардлын дансанд бүртгэх санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүрүүд

Зах зээлийн эрсдэлүүдийг удирдахын тулд Банк валютын форвард болон своп гэрээ хэлцлүүд гэсэн санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийг ашигладаг. Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийг бодит үнэ цэнээр нь бүртгэдэг ба бодит үнэ цэнэ нь эерэг байгаа үед хөрөнгө, харин сөрөг байгаа үед өр төлбөр гэж бүртгэнэ. Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг “Санхүүгийн хэрэглүүрийн олз/(гарз)” дансанд бүртгэдэг. Санхүүгийн хэрэглүүрүүдэд агуулагдсан үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийг салгаж авч үзэх ёстой ба тэдгээрийн эдийн засгийн үзүүлэлтүүд болон эрсдэлүүд нь агуулагч гэрээний эдийн засгийн үзүүлэлтүүд болон эрсдэлүүдтэй нягт холбоогүй, мөн агуулагч гэрээг худалдах зорилгоор эзэмшээгүй ба анх хүлээн зөвшөөрөхдөө "Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь орлого, зарлагын дансанд бүртгэгдэх" гэж ангилаагүй тохиолдолд тэдгээрийг бодит үнэ цэнээр нь бүртгэнэ. Агуулагч гэрээнээс нь салгасан үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийг арилжааны багц дахь бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөр нь бүртгэх ба уг өөрчлөлтийг нь орлого, зардлын дансанд хүлээн зөвшөөрнө.

(iv) Худалдах зорилгоор эзэмшиж буй санхүүгийн хөрөнгө эсвэл өр төлбөр

"Худалдах зорилгоор эзэмшиж буй" санхүүгийн хөрөнгө эсвэл өр төлбөрийг санхүүгийн байдлын тайланд бодит үнээр нь бүртгэнэ. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд тусгана. Хүүгийн болон ногдол ашгийн орлого эсвэл зардлыг гэрээний нөхцөлийн дагуу эсвэл төлбөрийн эрх үүссэн үед нь "Арилжааны цэвэр орлого" дансанд бүртгэнэ.

(v) Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь орлого, зардлын дансанд бүртгэгддэг санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөр

Энэ бүлгийн санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр нь удирдлага анх хүлээн зөвшөөрөхдөө энэ бүлэгт оруулахаар шийдвэрлэсэн санхүүгийн хэрэглүүрүүд байна. Дараах нөхцөлүүд хангагдсан үед санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрийг анхлан хүлээн зөвшөөрөхдөө энэ ангилалд оруулахаар шийдвэрлэж болох ба шийдвэрийг хэрэглүүр тус бүр дээр гаргана.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хэрэглүүрүүд - анхны хүлээн зөвшөөрөлт ба дараагийн тайлант үеийн хэмжилт (Үргэлжлэл)

(v) Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь орлого, зардлын дансанд бүртгэгддэг санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөр (Үргэлжлэл)

Үүнд:

- ▶ Энэхүү шийдвэр нь хөрөнгө, өр төлбөрийг хэмжих эсвэл хөрөнгө, өр төлбөрөөс үүсэх олз гарзыг ялгаатай сууриар орлого, зардалд хүлээн зөвшөөрснөөс бий болох тууштай бус байдлыг арилгах эсвэл дорвитойгоор бууруулахаар байвал;
- ▶ Эдгээр санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр нь санхүүгийн хөрөнгө ба санхүүгийн өр төлбөрийн бүлгийн нэг хэсэг эсвэл аль аль нь бөгөөд тэдгээрийг хүчин төгөлдөр эрсдэлийн удирдлагын бодлого эсвэл хөрөнгө оруулалтын стратегийн дагуу удирдаж, гүйцэтгэлийг нь бодит үнэ дээр нь суурилан хэмждэг байх;
- ▶ Санхүүгийн хэрэглүүр нь гэрээнд зааснаас бусад тохиолдолд мөнгөн урсгалыг ихээхэн хэмжээгээр өөрчлөх нэг эсвэл түүнээс олон тооны үүсмэл хэрэглүүрүүдийг агуулж байвал;

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь орлого, зардлын дансанд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийг санхүүгийн байдлын тайланд бодит үнэ цэнээр нь бүртгэнэ. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэнэ. Олсон хүүгийн орлогыг “Хүүгийн орлого” дансанд, гарсан хүүгийн зардлыг “Хүүгийн зардал” дансанд гэрээний нөхцөлийн дагуу хуримтлуулж бүртгэх ба ногдол ашгийн орлогыг төлбөрийн эрх үүссэн үед нь ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэнэ.

2014 болон 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар Банкинд бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь орлого, зардлын дансанд бүртгэгддэг санхүүгийн хөрөнгө эсвэл өр төлбөр санхүүгийн хэрэглүүрээс өөр байхгүй байна.

(vi) Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт

Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалтад өөрийн хөрөнгийн ба өрийн үнэт цааснууд багтана. Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт ангилал дахь өөрийн хөрөнгийн хөрөнгө оруулалтууд нь “Худалдах зорилгоор эзэмшиж буй” ба “Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь орлого, зардлын дансанд бүртгэгдэх” ангилалд ороогүй хөрөнгө оруулалтууд юм. Өрийн үнэт цаасууд нь тодорхойгүй хугацаагаар эзэмших хандлагатай, төлбөрийн чадварын хэрэгцээг хангах үүднээс эсвэл зах зээлийн нөхцөл байдал өөрчлөгдсөний улмаас борлуулах боломжтой хөрөнгө оруулалт юм.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**

Санхүүгийн хэрэглүүрүүд - анхны хүлээн зөвшөөрөлт ба дараагийн тайлант үеийн хэмжилт (Үргэлжлэл)

(vi) Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт (Үргэлжлэл)

Банк нь аливаа зээл, авлагуудыг “Борлуулахад бэлэн” санхүүгийн хөрөнгө гэж ангилаагүй. Анхны хэмжилтийн дараа борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалтуудыг бодит үнэ цэнээр нь хэмждэг.

Бодит бус ашиг ба алдагдлыг өөрийн хөрөнгө дэх (бусад дэлгэрэнгүй орлого) "Борлуулахад бэлэн хөрөнгө оруулалтын нөөц сан"-д бүртгэдэг. Уг хөрөнгө оруулалтыг борлуулах үед өөрийн хөрөнгөд өмнө нь хүлээн зөвшөөрсөн хуримтлагдсан ашиг алдагдлыг орлого, зардлын дансанд хүлээн зөвшөөрнө.

Банк нь нэг төрлийн үнэт цаасанд нэгээс илүү удаа хөрөнгө оруулсан бол тэдгээрийг "эхэлж авснаа эхэлж зарлагадах" зарчмыг баримтлан борлуулсан гэж үзнэ. Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалтыг эзэмшиж байх хугацаанд олсон хүүгийн орлогыг үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан хүүгийн орлогоор бүртгэнэ. Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалтыг эзэмшиж байх хугацаанд олсон ногдол ашгийг төлбөрийн эрх нь тогтоогдсон үед ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрдөг. Энэхүү хөрөнгө оруулалтын үнэ цэнийн бууралтаас үүссэн алдагдлыг орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрч, “Борлуулахад бэлэн хөрөнгө оруулалтын нөөц сан”-гаас хасна.

(vii) Дуусах хугацаа хүртэл эзэмших санхүүгийн хөрөнгө оруулалт

Тогтмол эсвэл тодорхойлж болохуйц төлбөртэй, тогтоосон хугацаатай, Банк дуусах хугацаа хүртэл нь эзэмших хандлага болоод чадвартай, үүсмэл бус санхүүгийн хөрөнгийг "Дуусах хугацаа хүртэл нь эзэмших санхүүгийн хөрөнгө оруулалт" гэнэ.

Эхний хэмжилтийн дараа дуусах хугацаа хүртэл эзэмших санхүүгийн хөрөнгө оруулалтыг үр ашигт хүүгийн арга ашиглаж тооцсон хорогдуулсан өртгөөс үнэ цэнийн бууралтын санг хассан дүнгээр хэмжинэ. Хорогдуулсан өртгийг үр ашигт хүүгийн салшгүй хэсэг болох худалдан авалтын урамшуулал, хөнгөлөлт болон шимтгэлийг оролцуулан тооцдог. Хорогдуулалт нь орлогын тайлангийн "Хүүгийн орлого"-д багтана. Уг хөрөнгө оруулалтын үнэ цэнийн бууралтаас үүссэн алдагдлыг орлого, зардлын дансанд хүлээн зөвшөөрнө.

Хэрэв Банк бага биш дүнтэй “дуусах хугацаа хүртэл эзэмших” хөрөнгө оруулалтыг хугацаанаас нь өмнө худалдах эсвэл дахин ангилах бол (зарим нэг онцгой тохиолдлуудаас бусад) нийт бүлгээр нь “борлуулахад бэлэн” бүлэгт дахин ангилна. Үүнээс гадна Банк нь дараагийн хоёр жилд “дуусах хугацаа хүртэл эзэмших” бүлгээс аливаа нэг санхүүгийн хөрөнгийг дахин ангилахыг хориглодог.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**

Санхүүгийн хэрэглүүрүүд - анхны хүлээн зөвшөөрөлт ба дараагийн тайлант үеийн хэмжилт (Үргэлжлэл)

(viii) Зээл болон урьдчилгаа

“Дотоодын банкуудад олгосон зээл”, “Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж”, “Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл” болон бусад хөрөнгө дэх “Бусад санхүүгийн хөрөнгө” дансдад идэвхтэй зах зээл дээр бүртгэлгүй, тогтмол эсвэл тодорхойлох боломжтой төлбөртэй дараах үүсмэл бус санхүүгийн хэрэглүүрүүдээс бусад хөрөнгүүд багтана. Үүнд:

- ▶ Банк нэн даруй эсвэл ойрын хугацаанд борлуулах хандлагатай байгаа ба Банк анх хүлээн зөвшөөрөхдөө “Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь орлого, зардлын дансанд бүртгэгдэх” гэж ангилсан санхүүгийн хэрэглүүрүүд;
- ▶ Банк анх хүлээн зөвшөөрөхдөө “Борлуулахад бэлэн” гэж ангилсан санхүүгийн хөрөнгө оруулалтууд;
- ▶ Банк зээлийн үнэ цэнийн бууралтын улмаас биш өөр бусад шалтгааны улмаас анх оруулсан хөрөнгөө нийт дүнгээр нь эргүүлэн олж авч чадахгүй болсон санхүүгийн хэрэглүүрүүд.

Анхны хэмжилтийн дараа зээл болон урьдчилгааг үр ашигт хүүгийн аргыг хэрэглэн хорогдуулсан өртгөөс үнэ цэнэ бууралтын санг хассан дүнгээр бүртгэнэ. Хорогдуулсан өртгийг үр ашигт хүүгийн салшгүй хэсэг болох худалдан авалтын урамшуулал, хөнгөлөлт болон шимтгэлийг оролцуулан тооцно. Хорогдуулалт нь орлогын тайлангийн “Хүүгийн орлого”-д багтана. Уг хөрөнгө оруулалтын үнэ цэнийн бууралтаас үүссэн алдагдлыг орлого, зардлын дансанд “Үнэ цэнийн бууралтын алдагдал” –р хүлээн зөвшөөрнө.

(ix) Зээллэг

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь орлого, зардлын дансанд бүртгэгддэггүй, Банкны гаргасан санхүүгийн хэрэглүүрүүд зээллэг дотор өр төлбөр гэж ангилагддаг. Энэхүү дансанд ‘Төв банкны үнэт цаас’, ‘Гадаад өр төлбөр’, ‘Засгийн газрын байгууллагуудын харилцах, хадгаламж’, ‘Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж’ болон бусад өр төлбөр дэх ‘Бусад санхүүгийн өр төлбөр’ багтана. Гэрээт зохицуулалтын агуулга нь бэлэн мөнгө эсвэл өөр бусад санхүүгийн хөрөнгийг эзэмшигчид шилжүүлэх үүргийг Банкинд үүсгэх эсвэл тогтсон дүнтэй бэлэн мөнгө эсвэл өөр бусад санхүүгийн хөрөнгөөр тогтсон тооны өөрийн хөрөнгийн хувьцааг солихоос өөр аргаар өр төлбөрийг барагдуулахад хүргэдэг. Өр төлбөр ба өөрийн хөрөнгийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг нэг зэрэг агуулж байгаа нийлмэл санхүүгийн хэрэглүүрийг анх гаргасан өдөр нь салгаж бүртгэнэ.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**

Санхүүгийн хэрэглүүрүүд - анхны хүлээн зөвшөөрөлт ба дараагийн тайлант үеийн хэмжилт (Үргэлжлэл)

(ix) Зээллэг (Үргэлжлэл)

Энэ хэрэглүүрээс орох цэвэр орлогын нэг хэсгийг түүний бодит үнэ цэнэд (төсөөтэй өөр бусад хэрэглүүрүүдийн хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй үнэ дээр үндэслэн голдуу тодорхойлдог) нь үндэслэн гаргасан өдөр өрийн бүрэлдэхүүн хэсэгт хуваарилна. Тухайн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн нийт дүнгээс өр төлбөрийн бүрэлдэхүүн хэсэгт тусад нь тодорхойлсон дүнг хасч, үлдсэн дүнг өөрийн хөрөнгийн бүрэлдэхүүн хэсэгт оногдуулна. Өөрийн хөрөнгийн бүрэлдэхүүн хэсгээс өөр, нийлмэл санхүүгийн хэрэглүүрт агуулагдаж буй үүсмэл шинж чанартай (худалдан авах опцион гэх мэт) аливаа нэг бүрэлдэхүүнийг өр төлбөрийн бүрэлдэхүүн хэсэгт оруулна.

Анхны хэмжилтийн дараа зээллэгийг дараагийн тайлант хугацаанд үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжинэ. Зээллэгийн хорогдуулсан өртгийг тооцохдоо үр ашигт хүүгийн салшгүй хэсэг болох тухайн гүйлгээтэй холбогдон гарсан аливаа зардлуудыг авч үзнэ.

(x) Санхүүгийн хөрөнгийн дахин ангилал

“Борлуулахад бэлэн” ангиллаас дахин ангилсан санхүүгийн хөрөнгүүдийн хувьд, өөрийн хөрөнгөд хүлээн зөвшөөрсөн өмнөх олз гарзыг хөрөнгө оруулалтын үлдсэн хугацааны туршид үр ашигт хүүгийн аргаар хорогдуулж, орлого, зардлын дансанд бүртгэнэ. Хорогдуулсан шинэ үнэ, хүлээгдэж буй мөнгөн урсгалын хоорондох аливаа нэг зөрүүг мөн хөрөнгийн үлдсэн хугацааны туршид үр ашигт хүүгийн аргаар хорогдуулна. Хэрэв дараагийн тайлант хугацаанд хөрөнгийг үнэ цэнийн бууралтад орсон гэж тодорхойлбол өмнөх хугацаанд өөрийн хөрөнгөнд бүртгэсэн дүнг орлого, зардлын дансруу шилжүүлэн бүртгэнэ.

Хэрэв хөрөнгө нь зээл, авлагын тодорхойлолтод нийцэж байгаа бөгөөд Банк хөрөнгийг ойрын ирээдүйд эсвэл дуусах хугацаа хүртэл нь эзэмших хандлага болоод чадвартай бол Банк үүсмэл бус санхүүгийн хөрөнгийг “Худалдах зорилгоор эзэмшиж буй” гэсэн ангиллаас “Зээл ба авлага” гэсэн ангилалд дахин ангилж болно. Хэрэв санхүүгийн хөрөнгийг дахин ангилсан, мөн орж ирэх мөнгөний хэмжээ өссөний улмаас Банк ирээдүйд хүлээн авах мөнгөний ойролцоолон тооцсон дүнг дараагийн тайлант хугацаанд өсгөсөн бол уг өсөлтийн нөлөөг ойролцоолон тооцсон тооцоололд өөрчлөлт оруулсан өдрөөс эхлэн “Үр ашигт хүүгийн түвшинд хийсэн залруулга” гэж хүлээн зөвшөөрнө.

Дахин ангилал нь удирдлагын шийдвэрээс хамаарах ба хэрэглүүр тус бүр дээр тодорхойлно. Банк анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн дараа аливаа нэг санхүүгийн хэрэглүүрийг “Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь орлого, зардлын дансанд бүртгэгдэх” бүлэгт дахин ангилаагүй.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**

Санхүүгийн хэрэглүүрүүд - анхны хүлээн зөвшөөрөлт ба дараагийн тайлант үеийн хэмжилт (Үргэлжлэл)

(xi) “Эхний өдөр”-ийн ашиг ба алдагдал

Ажил гүйлгээний үнэ нь ижил төстэй санхүүгийн хэрэглүүрийн зах зээлийн ажил гүйлгээний бодит үнэ цэнээс ялгаатай эсвэл нээлттэй зах зээлийн мэдээллийн үнэлгээний аргад суурилсан байвал Банк бодит үнэ цэнэ болон ажил гүйлгээний үнийн зөрүүг (Эхний өдрийн ашиг ба алдагдал) нэн даруй орлого, зардлын дансанд хүлээн зөвшөөрнө. Бодит үнэ цэнэ нь мэдэгдэхүйц ажиглагддаггүй мэдээлэлд суурилсан бол ажил гүйлгээний үнэ болон үнэлгээний загварын зөрүүг өгөгдөл ажиглагдахуйц болсон эсвэл санхүүгийн хэрэглүүрийг үл хүлээн зөвшөөрөх үед орлого, зардлын дансанд хүлээн зөвшөөрнө.

Санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн үл хүлээн зөвшөөрөлт**(i) Санхүүгийн хөрөнгө**

Дараах тохиолдолд санхүүгийн хөрөнгийг (хэрэглэх боломжтой бол, санхүүгийн хөрөнгийн нэг хэсгийг эсвэл хоорондоо төсөөтэй бүлэг санхүүгийн хөрөнгийн хэсгийг) үл хүлээн зөвшөөрнө. Үүнд:

- ▶ Тухайн хөрөнгөөс мөнгөн урсгал хүлээн авах эрх нь дууссан, эсвэл
- ▶ Банк тухайн хөрөнгөөс мөнгөн урсгал хүлээн авах эрхээ шилжүүлсэн эсвэл "дамжуулан өнгөрөөх" хэлцлийн дагуу хүлээн авсан мөнгөө нийт дүнгээр нь удаан хугацаагаар саатуулалгүйгээр гуравдагч талд төлөх үүрэг хүлээсэн, эсвэл
 - ▶ Банк хөрөнгийн бараг бүх эрсдэл ба өгөөжийг шилжүүлсэн, эсвэл
 - ▶ Банк тухайн хөрөнгөтэй холбоотой эрсдэл ба өгөөжийг шилжүүлээгүй боловч хөрөнгийн хяналтыг шилжүүлсэн.

Банк хөрөнгөөс мөнгө хүлээн авах эрхээ шилжүүлсэн эсвэл "дамжуулан өнгөрөөх" хэлцэл хийсэн боловч хөрөнгөтэй холбоотой ихэнх эрсдэл, өгөөж болон хяналтыг шилжүүлээгүй тохиолдолд хөрөнгийг Банкны уг хөрөнгөд үргэлжлүүлэн оролцоор байх хэмжээгээр нь хүлээн зөвшөөрнө. Энэ тохиолдолд Банк холбогдох өр төлбөрийг мөн хүлээн зөвшөөрнө. Шилжүүлсэн хөрөнгө ба холбогдох өр төлбөр Банкны хадгалж үлдсэн эрх, үүргийг тусган харуулсан сууриар хэмжинэ.

Энэхүү үргэлжилсэн оролцоо нь шилжүүлсэн хөрөнгийн баталгаа хэлбэртэй байвал оролцоог тус хөрөнгийн анхны бүртгэлийн дүн ба Банкны төлөх шаардлагатай болох хамгийн их дүнгийн аль багаар хэмжинэ.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн үл хүлээн зөвшөөрөлт (Үргэлжлэл)****(ii) Санхүүгийн өр төлбөр**

Санхүүгийн өр төлбөрийг төлөхөөс чөлөөлөгдсөн, өр төлбөр цуцлагдсан эсвэл хугацаа нь дууссан бол үл хүлээн зөвшөөрдөг. Хэрэв одоо байгаа санхүүгийн өр төлбөрийн зээлдүүлэгч нь хэвээрээ боловч ялгаатай нөхцөлтэй зээлийн гэрээгээр сольсон эсвэл одоо байгаа зээлийн нөхцөл эрс өөрчлөгдсөн бол эдгээр өөрчлөлт шинэчлэлтийг анхны санхүүгийн өр төлбөрийн үл хүлээн зөвшөөрөлт ба шинэ өр төлбөрийн хүлээн зөвшөөрөлт гэж үзнэ. Анхны санхүүгийн өр төлбөрийн бүртгэлийн дүн ба төлсөн дүн хоёрын зөрүүг орлого, зардлын дансанд хүлээн зөвшөөрнө.

Буцаан худалдан авах, урвуу буцаан худалдан авах хэлцлүүд

Ирээдүйд тодорхой заасан хугацаанд буцаан худалдан авах нөхцөлтэй хэлцэл ('репо')-ийн дор худалдсан үнэт цаасыг санхүүгийн байдлын тайлангаас үл хүлээн зөвшөөрөхгүй. Учир нь Банк эзэмшилтэй холбоотой ихэнх эрсдэлийг хүлээж, өгөөжийг хүртэж байна. Санхүүгийн байдлын тайланд хүлээн авсан бэлэн мөнгө болон хуримтлагдсан хүүг Буцаан худалдан авах гэрээгээр тусгах ба энэ нь Банкинд олгосон зээл гэсэн эдийн засгийн утга агуулгыг илэрхийлнэ. Борлуулсан ба ирээдүйд буцаан худалдан авах үнийн зөрүүг хүүгийн зардал гэж үзэн үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан гэрээний хугацааны турш хуримтлуулна. Харилцагч талд зээлдүүлсэн үнэт цаасыг санхүүгийн байдлын тайлангийн холбогдох ангилалд үлдээнэ.

Эсрэгээрээ, буцаан худалдах хэлцэл ('урвуу репо')-ийн дор худалдан авсан үнэт цааснуудыг санхүүгийн байдлын тайланд хүлээн зөвшөөрдөггүй. Төлсөн мөнгөө хуримтлуулсан хүүгийн хамт тайлан тэнцэлд “Зээлсэн үнэт цаас ба урвуу буцаан худалдан авах хэлцлүүдийн бэлэн мөнгөөрх барьцаа” гэж тусгана. Худалдан авсан ба буцаан худалдах үнийн зөрүүг “Хүүгийн орлого” гэж бүртгэх ба үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан гэрээний хугацааны турш хуримтлуулна.

Бодит үнэ цэнийн тодорхойлолт

Идэвхтэй зах зээл дээр арилжаалагдаж буй санхүүгийн хэрэглүүрүүдийн санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрийн байдлаарх бодит үнэ цэнэ нь аливаа гүйлгээний зардлыг хасаагүй биржийн ханш болон дилерийн үнэ (урт позицгийн хувьд нийлүүлэлтийн үнэ, богино позицгийн хувьд эрэлтийн үнэ) дээр үндэслэнэ.

Идэвхтэй зах зээл дээр бүртгэлгүй санхүүгийн хэрэглүүрүүдийн хувьд бодит үнийг нь тохиромжтой үнэлгээний аргуудыг ашиглан тодорхойлно.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Бодит үнэ цэнийн тодорхойлолт (Үргэлжлэл)**

Бодит үнэ цэнэ гэдэг нь хэмжилт хийсэн өдрийн зах зээлд оролцогчдын хооронд хийсэн дэс дараалалтай гүйлгээний үр дүнд хөрөнгө борлуулснаас орж ирэх мөнгөн дүн болон өр төлбөрт шилжүүлсэн мөнгөн дүн юм. Бодит үнэ цэнийн хэмжилт нь хөрөнгийг борлуулсан эсвэл өр төлбөрийг шилжүүлсэн гүйлгээ нь дараах зах зээлийн аль нэгэнд хийгдсэн гэсэн таамаглалд үндэслэнэ. Үүнд:

- Хөрөнгө ба өр төлбөрийн үндсэн зах зээлд,
- Үндсэн зах зээл байхгүй тохиолдолд, хөрөнгө ба өр төлбөрийн хувьд хамгийн ашигтай зах зээлд

Үндсэн болон хамгийн ашигтай зах зээл нь Банкны хувьд оролцож болохуйц зах зээлүүд байх ёстой.

Хөрөнгө ба өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийг хэмжихэд ашигласан үнэ нь зах зээлд оролцогчид нь хөрөнгө ба өр төлбөрийн эдийн засгийн хамгийн өндөр үр өгөөжийг хүртэнэ гэсэн төсөөлөлд үндэслэдэг.

Санхүүгийн бус хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн хэмжилтийг тухайн зах зээлд оролцогч тал нь хөрөнгийг ашигласнаар эдийн засгийн хамгийн өндөр үр өгөөжийг хүртэх эсвэл уг хөрөнгийг ашигласнаар эдийн засгийн хамгийн өндөр үр өгөөжийг хүртэх зах зээлийн бусад оролцогч талд худалдах нөхцөлд тооцно.

Банк нь бодит үнэ цэнэ тооцохдоо шаардлагатай мэдээллүүд нь хангалттай үед үнэлгээний аргачлалуудыг хэрэглэх нь тохиромжтой байдаг ба ажиглагдахуйц өгөгдлийн хэрэглээг нэмэгдүүлж, үл ажиглагдахуйц өгөгдлийн хэрэглээг хамгийн бага түвшинд байлгадаг.

Бодит үнэ цэнээрээ хэмжигдэж, санхүүгийн тайланд тайлагнаж байгаа бүх хөрөнгө, өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийг тодорхойлох, толилуулахдаа дараах бодит үнэ цэнийн түвшнийг хэрэглэдэг. Үүнд:

Түвшин 1 - хөрөнгө, өр төлбөрийн хувьд хөрөнгийн биржид бүртгэлтэй (залруулаагүй), идэвхтэй зах зээл дээрх үнэ,

Түвшин 2 - бодит үнэ цэнийн хэмжилтэд томоохон нөлөө үзүүлэх, хамгийн доод түвшний өгөгдөл нь шууд болон шууд бусаар ажиглагдах боломжтой үнэлгээний аргачлалууд

Түвшин 3 - бодит үнэ цэнийн хэмжилтэд томоохон нөлөө үзүүлэх, хамгийн доод түвшний өгөгдөл нь ажиглагдах боломжгүй үнэлгээний аргачлалууд

Тайлант хугацааны эцэст Банк нь санхүүгийн тайландаа тайлагнасан хөрөнгө, өр төлбөрүүдийн хувьд түвшин хооронд хөдөлгөөн гарсан эсэхийг (бодит үнэ цэнийн хэмжилтэнд нөлөөлөхүйц хамгийн бага түвшний өгөгдөлд үндэслэн) дахин нягталж үздэг.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Бодит үнэ цэнийн тодорхойлолт (Үргэлжлэл)**

Хөрөнгийг үнэлэхэд гадны үнэлгээчдийг оролцуулж болно. Гадны үнэлгээчдийг сонгохдоо зах зээлийн мэдлэг, нэр хүнд, хараат бус байдал болон мэргэжлийн стандарт хангасан зэрэг шалгууруудад үндэслэдэг.

Санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн шинжилгээ болон хэрхэн хэмжигдсэн талаарх бусад дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тодруулга 35-т толилуулсан болно.

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт

Банк нь санхүүгийн хөрөнгө эсвэл бүлэг санхүүгийн хөрөнгө нь үнэ цэнийн бууралтад орсныг нотлох бодит нотолгоо байгаа эсэхийг санхүүгийн байдлын тайлангийн өдөр бүр үнэлж үзнэ. Хэрэв хөрөнгийг анхлан хүлээн зөвшөөрсний дараа нэг буюу түүнээс олон тооны "Алдагдлын тохиолдол"-ын улмаас үнэ цэнийн бууралтын бодит нотолгоо бий болсон ба уг "Алдагдлын тохиолдол" нь санхүүгийн хөрөнгө эсвэл бүлэг санхүүгийн хөрөнгийн ойролцоогоор тооцоолсон ирээдүйн мөнгөн урсгалд нөлөөлж байгаа үед санхүүгийн хөрөнгийг эсвэл бүлэг санхүүгийн хөрөнгийг үнэ цэнийн бууралтад орсон гэж үзнэ.

Үнэ цэнийн бууралтын нотолгоонд зээлдэгч эсвэл бүлэг зээлдэгчид нь санхүүгийн томоохон хүндрэлд орсон, зээлийн хүү болон үндсэн төлбөр зөрчилд орсон, дампуурал эсвэл санхүүгийн өөр бусад буюу бүтцийн өөрчлөлтөд орох магадлалтай болсон, зөрчилтэй холбоотой эдийн засгийн нөхцөл байдалд гарсан өөрчлөлт гэх мэт тооцоолсон ирээдүйн мөнгөн урсгалд хэмжиж болохуйц бууралт байгааг харуулсан бодит өгөгдөл бий болох зэрэг орно.

(i) Хорогдуулсан өртгөөр нь бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө

Банк харьцангуй цөөн зээлдэгчидтэй (харилцагч болон бусад зээлдэгчид)-тэй учир санхүүгийн хөрөнгүүдийг нэг бүрчлэн үнэлдэг. Жишээ нь: Банк бүх хорогдуулсан өртгөөр бүртгэсэн санхүүгийн хөрөнгүүдийн хувьд үнэ цэнэ бууралтын бодит нотолгоо байгаа эсэхийг тус бүр үнэлдэг.

Үнэ цэнийн бууралтын алдагдал гарсан талаар бодит нотолгоо байгаа бол алдагдлыг тухайн хөрөнгийн бүртгэлийн дүн ба ирээдүйд орж ирэхээр тооцоолсон мөнгөн урсгалын өнөөгийн үнэ цэнийн (бодитоор тохиолдоогүй ирээдүйд хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг оруулахгүй) зөрүүгээр хэмжинэ. Хөрөнгийн бүртгэлийн дүнг эрсдэлийн сангийн дансаар бууруулах ба алдагдлын орлого, зардлын дансанд 'Үнэ цэнийн бууралтын алдагдал'-аар хүлээн зөвшөөрнө.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт (Үргэлжлэл)****(i) Хорогдуулсан өртгөөр нь бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө (Үргэлжлэл)**

Бүртгэлийн бууруулсан дүн дээр хүүгийн орлогыг үргэлжлүүлэн хуримтлуулах ба үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хэмжих зорилгоор ирээдүйн мөнгөн урсгалыг бууруулахад ашигласан хүүг ашиглан хуримтлуулна. Хүүгийн орлогыг “Хүүгийн орлого”-н нэг хэсэг болгон орлого, зардлын дансанд бүртгэнэ.

Цаашид эргэн төлөгдөх ямар нэг бодит чиг хандлага байхгүй байгаа, бүх барьцаа хөрөнгийг борлуулсан эсвэл банкинд шилжүүлсэн үед зээлийг холбогдох зээлийн эрсдэлийн сангийн хамт данснаас хасна. Хэрэв дараагийн тайлант хугацаанд үнэ цэнийн бууралтыг хүлээн зөвшөөрсний дараах үйл явдлын улмаас тооцоолсон үнэ цэнийн бууралтын алдагдал өсч эсвэл буурвал, сангийн дансыг залруулах замаар өмнө хүлээн зөвшөөрсөн үнэ цэнийн бууралтыг өсгөж эсвэл бууруулна. Данснаас хассан хөрөнгө дараа нь эргэн төлөгдвөл тухайн үед нь ‘Үнэ цэнийн бууралтын сангийн буцаалт’ дансанд бүртгэнэ.

Орж ирнэ гэж тооцоолсон ирээдүйн мөнгөн урсгалын өнөөгийн үнэ цэнийг санхүүгийн хөрөнгийн анхны үр ашигт хүүгийн хувиар бууруулан тооцдог. Зээлийн хүүгийн хувь нь хувьсах нөхцөлд үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хэмжих хөнгөлөлтийн хувь нь өнөөгийн үр ашигт хүүгийн хувьтай тэнцүү байна. Барьцаатай санхүүгийн хөрөнгийн ирээдүйд орж ирэхээр тооцоолсон мөнгөн урсгалын өнөөгийн үнэ цэнийн тооцоо нь барьцааг хураан авах нь боломжтой эсэхээс үл хамааран тус барьцааг хураан авч, албадан борлуулахад гарах зардлыг хассаны дараах мөнгөн урсгалыг харуулдаг.

Ирээдүйд орж ирэх мөнгөн урсгалыг тооцоолоход ашигласан аргачлал, таамаглалуудыг тооцоолсон алдагдал, бодитоор хүлээсэн алдагдлын хоорондын зөрүүг багасгах зорилгоор тогтмол хянана.

(ii) Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт

Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын хувьд Банк нь хөрөнгө оруулалт эсвэл бүлэг хөрөнгө оруулалт нь үнэ цэнийн бууралтад орсныг нотлох бодит нотолгоо байгаа эсэхийг санхүүгийн байдлын тайлангийн өдөр бүр үнэлж үздэг.

Өрийн хэрэглүүрүүдийг борлуулахад бэлэн гэж ангилсан тохиолдолд Банк хорогдуулсан өртгөөр бүртгэсэн санхүүгийн хөрөнгүүдтэй адил шалгуураар тэдгээрт үнэ цэнийн бууралтын алдагдал гарсан талаар бодит нотолгоо байгаа эсэхийг нэг бүрчлэн үнэлдэг. Гэсэн хэдий ч үнэ цэнийн бууралтыг бүртгэх дүн нь хорогдуулсан өртөг болон өнөөгийн бодит үнэ цэнийн зөрүүнээс тухайн хөрөнгө оруулалттай холбоотойгоор орлого, зардлын дансанд өмнө нь хүлээн зөвшөөрсөн үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хассан дүнгээр хэмжигдэх хуримтлагдсан алдагдалтай тэнцүү байна.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт (Үргэлжлэл)****(ii) Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт (Үргэлжлэл)**

Ирээдүйн хүүгийн орлого нь бууруулсан бүртгэлийн үнэ дээр суурилах ба үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хэмжих зорилгоор ирээдүйн мөнгөн урсгалыг бууруулахад ашигласан хүүг ашиглан хуримтлуулна. Хүүгийн орлогыг ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд “Хүүгийн орлого”-ын хэсэг болгон бүртгэнэ. Хэрэв дараагийн тайлант хугацаанд орлого, зардлын дансанд үнэ цэнийн бууралтыг хүлээн зөвшөөрсний дараах зээлийн үйл явдлын улмаас өрийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнэ өсвөл үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг тухайн жилийн орлого, зардлын дансаар дамжуулан буцаана.

“Борлуулахад бэлэн” ангиллын өөрийн хөрөнгийн хөрөнгө оруулалтын хувьд, хөрөнгө оруулалтын бодит үнэ цэнэ нь өртгөөсөө их хэмжээгээр эсвэл урт хугацаанд тогтмол буурах нь бодит нотолгоонд багтана. Үнэ цэнийн бууралтын бодит нотолгоо байгаа тохиолдолд хуримтлагдсан алдагдал (худалдан авалт ба өнөөгийн бодит үнэ цэнэ хоёрын зөрүүнээс орлого зардлаар өмнө нь хүлээн зөвшөөрсөн байсан тухайн хөрөнгө оруулалттай холбоотой үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хассан дүнгээр хэмжигдэх)-ыг өөрийн хөрөнгөөс хасч орлого, зардлын дансанд хүлээн зөвшөөрнө. Өөрийн хөрөнгийн хөрөнгө оруулалтын үнэ цэнэ бууралтын алдагдлыг орлого, зардлын дансаар дамжуулан буцаахгүй, харин үнэ цэнийн бууралтын дараах бодит үнэ цэнийн өсөлтийг өөрийн хөрөнгөд хүлээн зөвшөөрнө.

Санхүүгийн хэрэглүүрүүдийг цэвэршүүлэх

Хэрэв Банк нь хүлээн зөвшөөрсөн дүнгүүдийг цэвэршүүлэх хуулиар олгогдсон эрхтэй, тооцоог цэвэр дүнгээр нь барагдуулах, эсвэл хөрөнгийг борлуулж өр төлбөрийг барагдуулах ажлыг нэгэн зэрэг хийхээр зэхэж байгаа л бол санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрийг хооронд нь цэвэршүүлэн, цэвэр дүнгээр санхүүгийн байдлын тайланд толилуулах эрхтэй. Үндсэн цэвэршүүлэлт гэрээнүүдийн хувьд энэ нь хэрэгждэггүй ба холбогдох хөрөнгө болон өр төлбөрийг нийт дүнгээр нь санхүүгийн байдлын тайланд тус тусад нь толилуулдаг.

Орлого, зардлыг хүлээн зөвшөөрөх

Эдийн засгийн өгөөж нь Банкинд орж ирэх нь тодорхой болсон бөгөөд түүнийг найдвартай хэмжиж болохуйц үед орлогыг хүлээн зөвшөөрнө.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Орлого, зардлыг хүлээн зөвшөөрөх (Үргэлжлэл)**

Орлогыг хүлээн зөвшөөрөхөөс өмнө дараах тусгай шалгуурууд хангагдсан байх ёстой. Үүнд:

(i) Хүүгийн орлого ба зардал

Хорогдуулсан өртгөөр нь хэмждэг бүх санхүүгийн хэрэглүүрүүд, “Борлуулахад бэлэн” гэж ангилагдсан хүүтэй санхүүгийн хөрөнгө, “Бодит үнэ цэнийн өсөлт бууралт нь орлого, зарлагын дансанд бүртгэгдэх” гэж ангилагдсан санхүүгийн хэрэгслүүдийн хүүгийн орлого, зардлыг үр ашигт хүүгийн хувь (ирээдүйд төлөх эсвэл хүлээн авах мөнгөний ойролцоолон тооцоолсон дүнг санхүүгийн хэрэглүүрийн хүлээгдэж буй хугацаа эсвэл түүнээс богино хугацааны туршид санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн бүртгэлийн цэвэр дүнрүү нь бууруулах хүү) хэрэглэн бүртгэнэ. Тооцоололд санхүүгийн хэрэглүүрийн гэрээний бүх нөхцөлүүдийг (жишээ нь: урьдчилгаа төлбөрийн хувилбарууд) харгалзан үзсэн ба тухайн хэрэглүүрт шууд хамааралтай, зээлийн ирээдүйн алдагдал биш харин үр ашигт хүүгийн салшгүй нэг хэсэг болж байгаа аливаа төлбөр эсвэл өсөн нэмэгдэх зардлуудыг багтаадаг.

Хэрэв Банк төлөх төлбөр болон хүлээн авах орлогын талаар хийсэн өөрийн тооцооллоо өөрчилвөл санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрүүдийн бүртгэлийн дүнг тохируулна. Залруулсан бүртгэлийн дүнг анхны үр ашигт хүүгийн түвшин дээр үндэслэн тооцоолох ба бүртгэлийн дүнд орсон өөрчлөлтийг санхүүгийн хөрөнгийн хувьд ‘Хүүгийн орлого’, санхүүгийн өр төлбөрийн хувьд ‘Хүүгийн зардал’-аар бүртгэнэ.

Санхүүгийн хөрөнгийн эсвэл ижил төстэй бүлэг санхүүгийн хөрөнгийн бүртгэлийн дүнг үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын улмаас бууруулсан бол үнэ цэнийн бууралтыг хэмжих зорилгоор ирээдүйн мөнгөн урсгалыг бууруулахдаа хэрэглэсэн хүүгийн түвшинг ашиглан хүүгийн орлогыг үргэлжлүүлэн хүлээн зөвшөөрнө.

(ii) Шимтгэлийн орлого

Банкны шимтгэлийн орлого нь ихэвчлэн банк хоорондын төлбөр тооцоо болон гадаад банкуудын төлбөр тооцооны шимтгэлээс бүрддэг. Хураамж ба шимтгэлийн орлогыг ихэвчлэн үйлчилгээ үзүүлсэн хугацаанд нь аккруэл сууриар хүлээн зөвшөөрдөг.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Бэлэн мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө**

Гадаад болон дотоод хөрвөх чадварын өөрчлөлтийг мөнгөн гүйлгээний тайланд тусгах зорилгоор тодорхой хэмжээний мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгөд түргэн хөрвөх чадвартай, үнэ цэнээ алдах эрсдэл багатай зүйлийг багтаадаг. Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгөд богино хугацааны мэдэгдлээр зарцуулж болох хугацаагүй болон гурван сараас бага хугацаатай санхүүгийн хөрөнгө орно. Зарцуулалтад хязгаарлалт хийснээс эсвэл хөрвөх чадвар муугаас шууд хөрвөдөггүй санхүүгийн хөрөнгийг мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгөд оруулаагүй болно.

Алт ба үнэт метал

Олон улсын стандартын дагуу алт болон үнэт металыг гадаадын банкинд алтан болон мөнгөн гулдмай хэлбэрээр хадгалдаг. Байршуулсан алт нь гадаад нөөцийн нэгээхэн хэсгийг илэрхийлнэ. Эдгээр металлууд нь трой унцаар хэмжигдэн бүртгэгдэх ба Банкны албан ханшаар үнэлэгдэн төгрөгөөр илэрхийлэгдэнэ. Алтны арилжааны албан ханшийг Лондонгийн Алтны захын холбооноос зарласан үнэт металын ам, долларын ханшид тулгуурлан, Банкны зарласан төгрөг-ам, долларын харьцах ханшаар хөрвүүлж төгрөгөөр илэрхийлдэг. Банк нь алтыг ийм байдлаар эзэмшихээс гадна Монгол дахь үйлдвэрлэгч, аж ахуйн нэгжүүдээс цэвэршүүлээгүй алтыг худалдан авч, цэвэршүүлсний дараа гадаад зах зээлд худалддаг.

Алт ба мөнгийг бодит үнэ цэнээр нь санхүүгийн байдлын тайланд тусгах бөгөөд дахин үнэлгээг өдөр бүр хийдэг. Бодит үнэ цэнийг тогтоохдоо алтны зах зээлийн үнийг харгалзан үздэг. Дахин үнэлгээний олз гарзыг орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрөх ба бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн бодит бус ашиг алдагдлыг жилийн эцэст хуримтлагдсан ашгаас өөрийн хөрөнгө дэх “Бусад нөөц”-ийн “Үнэт металын үнэлгээний нөөц” -рүү хаана.

Бусад үнэт металыг (мөнгөжөөгүй алт ба мөнгө, зоос, соёлын үнэт зүйлс гэх мэт) бараа материалаар хүлээн зөвшөөрч, цэвэр боломжит үнэ цэнийн аль багаар нь бүртгэдэг.

Хураан авсан хөрөнгө

Банкны бодлого нь хураан авсан хөрөнгийг дотоод үйл ажиллагаандаа ашиглах эсвэл худалдан борлуулахыг тодорхойлдог. Дотоод үйл ажиллагаанд ашиглах хөрөнгүүдийг холбогдох хөрөнгийн ангилалд шилжүүлнэ. Худалдан борлуулахаар тодорхойлогдсон бол уг хөрөнгүүдийг “Худалдах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө” данс руу ангилдаг. Банк ашиглалтыг нь тодорхойлоогүй байгаа хураан авсан хөрөнгийг энэ дансанд бүртгэсэн болно.

Хураан авсан хөрөнгийг эхлээд тэдгээрийн бодит үнэ цэнээс борлуулахтай холбоотой гарсан зардлыг хассан дүн болон хөрөнгийг хураан авсан өдрөөр төлөгдөөгүй байгаа харгалзах зээлүүдийн хорогдуулсан дүнгийн аль багаар хүлээн зөвшөөрөх ба зээл, урьдчилгааг холбогдох үнэ цэнийн бууралтын сангийнх нь хамт санхүүгийн байдлын тайланд үл хүлээн зөвшөөрнө.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Хураан авсан хөрөнгө (Үргэлжлэл)**

Дараагийн тайлант хугацаанд хураан авсан хөрөнгийг өртөг ба бодит үнэ цэнээс борлуулалтын зардлыг хассан дүн хоёрын аль багаар нь “Бусад хөрөнгө”-д бүртгэнэ.

Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө

Худалдах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгийг дансны үнэ болон бодит үнэ цэнээс борлуулахтай холбоотой гарсан зардлыг хассан дүнгийн аль багаар хэмждэг. Хэрэв хөрөнгийг үргэлжлүүлэн ашиглахаас илүүтэйгээр борлуулснаар үлдэгдэл өртгийг бүрэн нөхөх боломжтой бол борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө гэж ангилна. Энэ нөхцөлийг хангахын тулд хөрөнгө нь зах зээл дээр тохиромжтой үнээр идэвхтэй арилжаалагдах, хөрөнгө болон худалдах багц нь өөрийн одоо байгаа нөхцөл байдлаараа түргэн борлогдох боломжтой, удирдлага худалдан борлуулахаар шийдсэн, нэг жилийн дотор зарагдах магадлал өндөртэй байх ёстой.

Үндсэн хөрөнгө

Барилгыг анхлан бүртгэхдээ өртгөөр нь дараа нь бодит үнэ цэнээс нь хуримтлагдсан элэгдэл болон дахин үнэлгээний өдрөөр хүлээн зөвшөөрсөн үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хассан дүнгээр тусгадаг. Дахин үнэлсэн хөрөнгийн бодит үнэ нь бүртгэлийн дүнгээсээ материаллаг бус дүнгээр зөрүүтэй эсэхийг шалгахын тулд үнэлгээг давтамжтай гүйцэтгэдэг.

Барилгыг дахин үнэлэх давтамж нь үнэлж буй хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөс хамаарна. Үнэлж буй хөрөнгийн бодит үнэ цэнэ нь бүртгэлийн дүнгээсээ материаллаг хэмжээгээр зөрүүтэй байвал цаашид дахин үнэлэх шаардлагатай. Зарим барилгын бодит үнэ цэнэ нь их хэмжээгээр хувьсан өөрчлөгддөг тул тэдгээрийг жил бүр үнэлэх шаардлагатай байдаг. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь материаллаг бус барилгын хувьд дахин үнэлгээг тогтмол хийх шаардлагагүй харин таван жил тутам тухайн хөрөнгийг дахин үнэлэх шаардлагатай байж болно.

Дахин үнэлгээнээс үүссэн илүүдлийг эздийн өмч дэх үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний нөөц санд тайлагнана. Өмнө нь дахин үнэлэгдэж, үнэлгээний бууралтыг орлого, зардлын дансанд тусгасан хөрөнгийн хувьд тайлант хугацааны дахин үнэлгээний илүүдлийг орлого, зардлын дансанд хүлээн зөвшөөрнө. Харин өмнө нь дахин үнэлэгдэж, үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний нөөц санд дахин үнэлгээний илүүдэл тусгасан хөрөнгийг хувьд тайлант хугацааны дахин үнэлгээний бууралтыг уг нөөц сангийн холбогдох илүүдлийн хэсэгтэй цэвэршүүлэх ба бусад тохиолдолд орлого, зардлын дансанд хүлээн зөвшөөрнө.

Бусад үндсэн хөрөнгийг анхны өртгөөр нь бүртгэдэг. Дараагийн тайлант хугацаанд гарсан зардлыг тухайн зардалтай холбогдсон ирээдүйн эдийн засгийн үр өгөөжийг Банк хүртэх магадлалтай ба өртгийг нь найдвартайгаар хэмжих боломжтой тохиолдолд л хөрөнгийн бүртгэлийн дүнд нэмж эсвэл тусдаа хөрөнгө болгох хоёрын аль тохиромжтой гэж үзсэнээр нь хүлээн зөвшөөрдөг

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Үндсэн хөрөнгө (Үргэлжлэл)**

Аливаа сольсон хэсгийн бүртгэлийн дүнг үл хүлээн зөвшөөрнө. Бүх урсгал засварын зардлыг гарсан тайлант хугацаанд ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрдөг. Хөрөнгө тус бүрийн өртгийг үлдэх өртөг хүртэл нь, ойролцоогоор тооцоолсон дараах ашиглалтын хугацааны туршид, шулуун шугамын аргаар элэгдүүлнэ. Хорогдуулалтын хугацаа эсвэл аргын аль тохирохыг өөрчилснөөр хүлээгдэж буй ашиглалтын хугацаа өөрчлөгдөх ба үүнийг нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооллын өөрчлөлт гэж үзнэ.

Үндсэн хөрөнгийн ойролцоогоор тооцсон ашиглалтын хугацааг доор үзүүлэв.

Барилга	40-60 жил
Тавилга, тоног төхөөрөмж	8-10 жил
Компьютер, техник хэрэгсэл	5-10 жил
Тээврийн хэрэгсэл	6-8 жил

Үндсэн хөрөнгийн үлдэх өртөг, ашиглалтын хугацаа болон элэгдлийн аргыг санхүүгийн тайлант жил бүрийн эцэст хянаж, шаардлагатай бол тохируулдаг.

Үндсэн хөрөнгийг худалдан борлуулах үед эсвэл түүний ашиглалт болон борлуулалтаас ирээдүйд эдийн засгийн үр өгөөж орж ирэхгүй гэж үзсэн үед бүртгэлээс хасна. Хөрөнгийн үл хүлээн зөвшөөрөлтөөс үүссэн аливаа олз, гарзыг (борлуулснаас орж ирэх орлого ба дансны үнийн зөрүү) ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрөх. бөгөөд тухайн хөрөнгийн дахин үнэлгээний ашиглагдаагүй хэсгээр өөрийн хөрөнгө дэх хуримтлагдсан алдагдлыг шууд бууруулна.

Биет бус хөрөнгө

Банкны биет бус хөрөнгөд компьютерийн програм хангамж, лиценз орно. Биет бус хөрөнгийн өртгийг зохистойгоор хэмжиж болох ба хүлээгдэж буй эдийн засгийн ирээдүйн өгөөж нь Банкинд орж ирэх магадлалтай болсон үед л биет бус хөрөнгийг хүлээн зөвшөөрнө.

Тусад нь олж авсан биет бус хөрөнгийг анхлан хүлээн зөвшөөрөхдөө өртгөөр нь бүртгэнэ. Дараагийн удаад биет бус хөрөнгийг өртгөөс хуримтлагдсан хорогдол болон үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хассан дүнгээр тусгана.

Биет бус хөрөнгийн ашиглалтын хугацаа нь тодорхой эсвэл тодорхой бус эсэхийг үнэлнэ. Ашиглалтын тодорхой хугацаатай биет бус хөрөнгийг эдийн засгийн үр ашигтай хугацааны туршид нь хорогдуулна. Ашиглалтын тодорхой хугацаатай биет бус хөрөнгийн хорогдуулах хугацаа болон аргыг хамгийн багадаа санхүүгийн жил бүрийн эцэст хянаж үздэг. Хүлээгдэж буй ашиглалтын хугацаа эсвэл хүлээгдэж буй ирээдүйн үр өгөөжийн хэв загварт орсон өөрчлөлтийг хорогдуулалтын хугацаа эсвэл аргын аль тохиромжтойг нь өөрчлөх замаар бүртгэлд тусгах ба уг өөрчлөлтийг нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооллын өөрчлөлт гэж үзнэ.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Биет бус хөрөнгө (Үргэлжлэл)**

Хязгаарлагдмал хугацаатай биет бус хөрөнгийн хорогдуулалтын зардлыг орлого, зардлын дансанд ‘Захиргааны зардал’-ын нэг хэсэг болгон толилуулна.

Биет бус хөрөнгийн өртгийг шулуун шугамын аргыг ашиглан үлдэх өртөг хүртэл нь ойролцоолон тооцсон ашиглалтын хугацаа болох 4 жилээр хорогдуулна.

Орлогын албан татвар

Монгол улсын Аж ахуйн нэгж байгууллагын орлогын албан татварын тухай хуульд заасны дагуу Банк нь орлогын албан татвараас чөлөөлөгддөг.

Санхүүгийн бус хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт

Хөрөнгө нь үнэ цэнийн бууралтад орсон байж болох шинж тэмдэг байгаа эсэхийг Банк тайлант хугацаа тутамд шалгаж үздэг. Хэрэв тийм шинж тэмдэг илэрсэн эсвэл жилд нэг удаа хийдэг хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын тестийг хийж гүйцэтгэх үед Банк нь хөрөнгөөс цуглуулан авах боломжтой дүнг тооцож үздэг байна. Цуглуулан авах дүн нь хөрөнгийн эсвэл бэлэн мөнгө бий болгогч нэгжийн бодит үнэ цэнээс борлуулахтай холбоотой зардлыг хассан дүн болон ашиглалтын өртгийн аль өндрөөр тодорхойлогдоно. Хөрөнгийн эсвэл бэлэн мөнгө бий болгогч нэгжийн дансны дүн нь цуглуулан авах дүнгээс илүү байгаа үед хөрөнгийг үнэ цэнийн бууралтад орсон гэж үзэн цуглуулан авах дүн хүртэл нь бууруулж бүртгэнэ.

Ашиглалтын үнийг үнэлэхдээ, тооцоолсон ирээдүйн мөнгөн урсгалыг мөнгөний цаг хугацааны үнэ цэнэ ба хөрөнгөд харгалзах эрсдэлүүдийн талаарх өнөөгийн зах зээлийн үнэлгээнүүдийг тусгасан татварын өмнөх хөнгөлөлтийн хувь хэмжээгээр бууруулан өнөөгийн үнэ цэнийг олно. Борлуулалтын зардлыг хассаны дараах бодит үнэ цэнийг тодорхойлохдоо тохиромжтой үнэлгээний загварыг ашиглан тооцоолно. Өмнө нь дахин үнэлэгдэж байсан ба дахин үнэлгээний зөрүүт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрч байсан хөрөнгүүд (энэ тохиолдолд өмнөх аливаа нэг үнэлгээний дүн хүртэлх хэмжээгээр бусад дэлгэрэнгүй орлогод мөн хүлээн зөвшөөрнө)- ээс бусад хөрөнгүүдийн үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

Тайлагналын өдөр бүр өмнө хүлээн зөвшөөрсөн үнэ цэнийн бууралтын алдагдалгүй болсон эсвэл буурсан эсэх талаар ямар нэгэн шинж тэмдэг байгаа эсэхийг үнэлдэг. Хамгийн сүүлд үнэ цэнийн бууралтыг хүлээн зөвшөөрснөөс хойш хөрөнгийн эргэн нөхөгдөх дүнг тодорхойлоход ашигласан ойролцоо тооцооллуудад өөрчлөлт гарсан тохиолдолд л өмнө хүлээн зөвшөөрсөн үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг буцаана. Энэ тохиолдолд хөрөнгийн дансны үнийг түүний нөхөгдөх дүн хүртэл өсгөдөг. Өмнөх жилүүдэд тухайн хөрөнгө дээр үнэ цэнэ бууралтын алдагдал хүлээн зөвшөөрөөгүй байсан бол энэхүү өсөлтийн дүн тодорхойлж болох байсан бүртгэлийн дүнгээс (элэгдлийг хассан) илүү гарч болохгүй. Ийм буцаалтыг орлого, зардлын дансанд хүлээн зөвшөөрөх ба тухайн хөрөнгийг дахин үнэлсэн дүнгээр бүртгэх тохиолдолд буцаалтыг дахин үнэлгээний нэмэгдлээр бүртгэнэ.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Ажиллагсдын тэтгэмж****(i) Богино хугацаат тэтгэмж**

Цалин ба түүнтэй холбогдох бусад зардлуудыг Банкны ажилтнуудаас холбогдох үйлчилгээг үзүүлсэн тухайн жилийн зардалд тусгана. Ажилтнуудад ээлжийн амралт зэрэг богино хугацааны чөлөөтэй үед нөхөн олговрыг ажилласан жилийг нь харгалзан олгодог бөгөөд өвчтэй байх хугацааны нөхөн олговрыг тухай бүрт нь олгодог.

(ii) Заавал төлөх даатгалын шимтгэлүүд

Монгол улсын холбогдох хууль, тогтоомжид заасны дагуу Монгол улсад үйл ажиллагаа явуулж байгаа компаниуд нь Монгол улсын эрүүл мэнд, нийгмийн даатгалын санд шимтгэл төлнө. Эдгээр шимтгэлийг гарсан хугацаанд нь орлого, үр дүнгийн тайланд зардлаар хүлээн зөвшөөрнө.

Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө

Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө гэдэг нь Монгол улсын Засгийн газраар бүрэн баталгаажсан, эзэмшигчигчийн зөвшөөрлөөр гүйлгээнд зориулан гаргасан мөнгөн тэмдэгт юм. Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгийг нэрлэсэн үнээр нь санхүүгийн байдлын тайлангийн өр төлбөр хэсэгт бүртгэдэг.

Сангууд

Банкинд өнгөрсөн үйл явдлын үр дүнд үүссэн өнөөгийн үүрэг (хуулийн эсвэл ёс зүйн) байгаа, энэхүү үүргээ биелүүлэхэд эдийн засгийн өгөөж агуулсан баялгийг зарцуулах нь тодорхой болсон ба үүргийн дүнг бодитойгоор ойролцоолон тооцоолох боломжтой үед санг хүлээн зөвшөөрнө. Аливаа нэг сантай холбоотой зардлыг ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд аливаа нөхөн төлбөрийг хассан цэвэр дүнгээр нь толилуулна.

Дүрмийн сан

Дүрмийн сан нь эзэмшигчдийн хөрөнгө гэж ангилагддаг.

Ерөнхий нөөцийн сан

Монгол улсын Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хуулийн дагуу тухайн жилийн цэвэр ашгийн 40 хувиас доошгүй хувийг ерөнхий нөөцийн санд хуваарилж, үлдэх хэсгийг (хамгийн ихдээ 60%) Улсын төсөвт шилжүүлдэг. Ерөнхий нөөцийн сан нь хуримтлуулсан цэвэр ашгийн тухайн хэсгээс бүрддэг ба Банк түүнийгээ бүрэн захиран зарцуулах эрхтэй. 2014 болон 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр ерөнхий нөөцийн сан үлдэгдэлгүй байсан.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Бусад сангууд**

Бусад санд валютын ханшийн тэгшитгэлийн бодит бус олз, гарз, мөнгөжсөн алт болон үнэт металын (мөнгө) дахин үнэлгээний олз, гарз, дахин үнэлгээний нөөц сан (барилга байгууламжтай холбоотой) болон борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын санг оруулдаг. Банк өөрсдийн бодлогынхоо дагуу орлого, зардлаар өмнө нь хүлээн зөвшөөрсөн ханшийн тэгшитгэлийн бодит бус олз, гарз болон мөнгөжсөн алт, үнэт металын (мөнгө) дахин үнэлгээний олз, гарзыг бусад сангуудад жил бүрийн эцэст шилжүүлдэг байна.

Холбоотой талын гүйлгээ

Энд дурьдагдсан талыг Банкны холбоотой тал гэж энэхүү санхүүгийн тайлагналд дараах нөхцөлүүдийг үзсэн болно. Үүнд:

- ▶ Холбоотой тал нь шууд эсвэл шууд бусаар нэг болон түүнээс дээш зуучаар дамжуулан Банкныг хянах чадвартай эсвэл Банкны санхүү ба үйл ажиллагааны шийдвэрт томоохон нөлөө үзүүлэх чадвартай, эсвэл хамтын хяналт дор байдаг бол;
- ▶ Холбоотой тал болон Банк нь нэг хяналтын дор байдаг бол;
- ▶ Тал нь Банкны гол удирдах ажилтан эсвэл гол удирдах ажилтны гэр бүлийн гишүүд бол, эсвэл эдгээр хүмүүсийн хяналт, хамтын хяналт эсвэл томоохон нөлөөлөл дор байдаг байгууллага бол;
- ▶ Тал нь (1)-д дурдсан талын гэр бүлийн гишүүд эсвэл эдгээр хүмүүсийн хяналт, хамтын хяналт эсвэл томоохон нөлөөлөл дор байдаг байгууллага бол эсвэл,
- ▶ Холбоотой тал нь Банкны болон Банкны холбоотой талын ажилчдын эрх ашгийн төлөө ажилладаг ажил эрхлэлтийн дараах тэтгэмжийн төлөвлөгөө юм.

Хувь хүний гэр бүлийн ойрын гишүүд гэдэг нь тухайн хувь хүнийг Банктай ямар нэг харилцаа хийхэд тэдний зүгээс болон тэдэнд нөлөө үзүүлж болох гэр бүлийн гишүүд юм.

Холбоотой талуудтай хийсэн бүх гүйлгээ болон дансдын үлдэгдлийн мэдээллүүдийг санхүүгийн тайлангийн холбогдох тодруулгуудад тусгасан бөгөөд Тодруулга 37-д задаргааг толилуулсан.

Тайлант хугацааны дараах үйл явдлууд

Банкны тайлант хугацааны эцсийн санхүүгийн байдлын тайланд нэмэлт мэдээлэл өгөх тайлант хугацааны дараах үйл явдлуудыг (залруулах үйл явдлууд) санхүүгийн тайланд тусгасан болно. Банкны санхүүгийн тайланг залруулахгүй, материаллаг үйл явдлуудыг Тодруулга 39-д тусгасан болно.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ТОМООХОН ҮНЭЛЭЛТ БА ТООЦООЛЛУУД**

Банкны нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг хэрэглэх явцдаа удирдлага нь санхүүгийн тайлангуудад хүлээн зөвшөөрсөн дүнгүүдийг тодорхойлохдоо үнэлэмж, ойролцоолсон тооцооллуудыг хэрэглэдэг. Хамгийн том үнэлэмж, ойролцоолсон тооцооллуудыг дор үзүүлэв. Үүнд:

Сангийн яамнаас авсан зээлийн анхлан хүлээн зөвшөөрөлт болон дотоодын банкинд олгосон зээлийн анхны бүртгэл

Банк Сангийн яамнаас зээл авсан ба үүнээс 22,205 сая төгрөг (2014: 23,772 сая төгрөг)-ийн эх үүсвэр нь Германы Засгийн газраас Монгол улсын Засгийн газарт буюу Сангийн яаманд олгосон бүс нутгийн хөгжлийг дэмжих Азийн хөгжлийн банк болон Германы Засгийн газрын санхүүжилт юм. Энэхүү зээл нь жилийн 0.75 хувиас 1 хувь хүртэл маш бага хүүтэй, эдийн засгийн зорилтот салбар эсвэл бусад тодорхой зорилгоор бага хүүтэйгээр олгогдох нөхцөлтэй болно. Удирдлага ийм төрлийн хэрэгслүүдийг анхлан хүлээн зөвшөөрөхөд олз үүсэх эсэх талаар нягталж үзсэн. Энэхүү санхүүжилт нь бүс нутаг болоод нийгмийн хөгжилд зориулагдсан учир ямар нэгэн ашиг олох зорилгоор нийтэд олгогдох ёсгүй хэмээн дүгнэжээ. Түүнчлэн, эдгээр байгууллагуудаас Монголын банкуудад харьцангуй бага хүүтэй санхүүжилт олгосон. Тиймээс анхлан хүлээн зөвшөөрөлтийн олз бүртгээгүй болно.

Ийм төрлийн санхүүжилтийн дэмжлэгтэйгээр Банк нь бусад шаардлага хангасан банкуудад харьцангуй бага хүүтэй зээлийг олгох боломжтой болсон. Удирдлага ийм төрлийн хэрэглүүрүүдээс анхлан хүлээн зөвшөөрөлтийн гарз бүртгэх эсэхийг нягталж үзсэн бөгөөд ажил гүйлгээг холбоотой бус талуудтай боломжит зах зээлийн хүүгээр хийж байгаа тул гарз бүртгэхгүй байх нь зөв гэж үзсэн. Дээрх дүгнэлтийг хийхдээ удирдлага эдгээр хэрэглүүрүүдийг салангид зах зээлийн хэсэг гэж тооцсон.

Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын анхны хүлээн зөвшөөрөлт

НББОУС 39-ийн дагуу борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалтыг бодит үнэ цэнэд нь суурилан анхлан хүлээн зөвшөөрөхийг шаарддаг. Хэрэв тухайн гүйлгээний хувьд идэвхтэй зах зээл байхгүй бол уг гүйлгээнүүдийг зах зээлийн эсвэл зах зээлийн бус үнээр хийгдсэн эсэхийг тодорхойлохын тулд үнэлэлт хийдэг. Үнэлэлтийн суурь нь холбоогүй талуудтай хийсэн ижил төрлийн гүйлгээнүүдийн үнэ болон үр ашигт хүүний шинжилгээ байдаг.

Тодруулга 15-д толилуулснаар, Банк 133,749 сая төгрөгийн нэрлэсэн үнэтэй, зах зээлийн хүүгээс доогуур хүү болох жилийн 4%-ийн нэрлэсэн хүүтэй Хөгжлийн банкны үнэт цаасуудыг эзэмшиж байна. Эдгээр үнэт цаасуудыг анхлан хүлээн зөвшөөрөх үеийн бодит үнэ цэнэ нь 105,146 сая төгрөг байсан ба тэдгээрийн нэрлэсэн болон бодит үнэ цэнийн зөрүү 28,603 сая төгрөгийг тайлант жилийн ашиг, алдагдлаар хүлээн зөвшөөрсөн байна.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ТОМООХОН ҮНЭЛЭЛТ БА ТООЦООЛЛУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнэ**

Банк Засгийн газрын үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн нэг хэсэг байдлаар, мөн эрсдэлийн удирдлагын зорилгоор банкуудтай үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн гэрээг байгуулдаг. Эдгээр үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрүүдийг бодит үнэ цэнээр нь бүртгэдэг. Санхүүгийн байдлын тайланд бүртгэгдсэн санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийг идэвхтэй зах зээл дээрээс олж авах боломжгүй байгаа үед тэдгээрийг математик загваруудыг ашиглах гэх мэт төрөл бүрийн үнэлгээний техникүүдийг ашиглан тодорхойлно. Тэдгээр загварт хэрэглэх өгөгдлүүдийг ажиглагдахуйц зах зээлийн өгөгдлүүдээс гарган авах ба ажиглагдахуйц боломжтой зах зээлийн өгөгдөл байхгүй байгаа тохиолдолд бодит үнэ цэнийг тодорхойлоход үнэлэмж шаардлагатай. Уг үнэлэмжид урт хугацаат үүсмэл хэрэглүүрүүдийн хувирамтгай байдал, хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасны хямдруулалтын хувь, урьдчилан төлөх хувь, эргэн төлөгдөхгүй байх төсөөлөл гэх мэт загварын өгөгдлүүд болон хөрвөх чадварын төсөөллүүд багтана. Санхүүгийн хэрэглүүрүүдийн үнэлгээний талаарх илүү дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тодруулга 35-д толилуулсан болно.

Борлуулахад бэлэн хөрөнгө оруулалтын үнэ цэнийн бууралт

Банк нь бодит үнэ цэнэ нь өртгөөсөө их хэмжээгээр эсвэл урт хугацаанд тогтмол буурч байгаа, борлуулахад бэлэн өөрийн хөрөнгийн хөрөнгө оруулалтууд дээр үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг бүртгэдэг. “Их хэмжээ”, “Урт хугацаа” гэдгийг тодорхойлоход үнэлэмж шаардлагатай. Энэ үнэлэмжийг хийхдээ Банк нь хувьцааны үнийн өөрчлөлтийн түүх, хөрөнгө оруулалтын бодит үнэ цэнэ нь өртгөөсөө ямар хугацаанд, ямар хэмжээгээр доогуур байсан зэрэг олон хүчин зүйлийг үнэлж үзнэ.

Хадгаламжийн даатгалын корпораци (ХДК)-д олгосон санхүүгийн дэмжлэгийн үнэ цэнийн бууралт

Төрийн банкны хувьцааг худалдан авах Засгийн газрын шийдвэрийн хүрээнд Банк 2014 онд ХДК-д богино хугацаат санхүүгийн дэмжлэг олгосон. ХДК нь Төрийн банк ХХК-ийн 75%-г эзэмшдэг. Гэрээнд зааснаар, Төрийн банк ХХК-ийн хувьчлалын орлогоос уг санхүүгийн дэмжлэгийг төлүүлнэ гэж заасан байдаг. Эдгээр санхүүгийн тайлангуудын өдрөөр, Төрийн банк ХХК хувьчлагдаагүй байсан бөгөөд энэ нь удирдлагуудад тодорхойгүй байдал үүсгэсний улмаас 2014 онд ХДК-д олгосон санхүүгийн дэмжлэгт 100 хувийн үнэ цэнэ бууралтын сан байгуулсан ба 2015 онд уг санд хөдөлгөөн гараагүй.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ТОМООХОН ҮНЭЛЭЛТ БА ТООЦООЛЛУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Эрх хүлээн авагч томилогдсон банкуудад тавих хяналт

Банк Эрх хүлээн авагч томилсон банкуудад хяналт тавьж байгаа эсэх болон улмаар Банкны санхүүгийн тайланд нэгтгэгдэх хэрэгтэй эсэхийг тодорхойлохдоо Банк болон тухайн банкуудын хоорондын харилцааны бодит байдлын талаар үнэлэлт хийсэн. Уг үнэлэлтийг хийхдээ дараах байдлыг харгалзан үзсэн. Үүнд:

- ▶ Банк нь хуулийн шаардлагын дагуу Эрх хүлээн авагч томилсон;
- ▶ Эрх хүлээн авагч нь зөвхөн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчийн байр сууринаас хандаж банкны татан буулгах тодорхой зорилготой ба тухайн банкны ямар нэгэн стратегийн шийдвэрийг гаргадаггүй; Эрх хүлээн авагч нь хуулиар тодорхойлсон хүрээнд ажиллах ба өр барагдуулах дарааллыг мөн хуулиар тодорхойлсон. Иймд, Эрх хүлээн авагч нь Банкны үр өгөөжид нөлөөлөх зорилгоор тодорхой шийдвэр гаргах эрхгүй болно;
- ▶ Хэдийгээр Банк Эрх хүлээн авагчийн хүрээнд банкуудад зээл олгож болох боловч энэхүү зээлийг хадгаламж эзэмшигчдийн хадгаламжийг эргүүлэн төлөх баталгааны хуулийн дагуу Засгийн газрын үүргийг биелүүлэхийн тулд Засгийн газрын нэрийн өмнөөс олгох болно. Ийм учраас эдгээр зээлийн авлагын үр өгөөж нь Засгийн газрын бонд хэлбэртэй байна гэж удирдлага үзэж байна.
- ▶ Үүнээс гадна Эрх хүлээн авагчаас хүлээн авсан үр өгөөж нь өөрчлөлт багатай байна.

Дээрх зүйлүүд дээр үндэслэн, Банк нь хэдийгээр эрх хүлээн авсан банкнуудын үйл ажиллагааг удирдах эрхтэй боловч өөрийн эрхээ үр ашигт нөлөөлөх зорилгоор ашиглаж болохгүй. Иймд удирдлага эдгээр банкуудыг санхүүгийн тайланд нэгтгэх шаардлагагүй гэж үзэж байна.

Хадгаламжийн даатгалын корпораци (ХДК)-д тавих хяналт

Банк Хадгаламжийн даатгалын корпораци (ХДК)-д хяналт тавьж байгаа эсэх болон улмаар Банкны санхүүгийн тайланд нэгтгэгдэх хэрэгтэй эсэхийг тодорхойлохдоо Банк болон ХДК-ийн хоорондын харилцааны бодит байдлын талаар үнэлэлт хийсэн. Уг үнэлэлтийг хийхдээ дараах байдлыг харгалзан үзсэн. Үүнд:

- ХДК дахь эрх мэдэл,
- ХДК-ийн үйл ажиллагаан дахь оролцооноос өгөөж хүртэх нөхцөл байдал болон эрх,
- ХДК дахь өөрийн эрх мэдлээ ашиглан Банкны хүртэх ашгийн хэмжээнд нөлөөлөх чадвар.

Банк ХДК-ийн үйл ажиллагаанд шууд оролцож чаддаг бол Банк ХДК-д эрх мэдэлтэй гэж үзнэ. ХДК-ийн дүрмийн дагуу, Үндэсний хороо нь долоон гишүүнээс бүрдэх бөгөөд Монголбанкны Тэргүүн дэд ерөнхийлөгч Үндэсний хорооны гишүүн бөгөөд дарга нь байна.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ТОМООХОН ҮНЭЛЭЛТ БА ТООЦООЛЛУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Хадгаламжийн даатгалын корпораци (ХДК)-д тавих хяналт (Үргэлжлэл)**

Үндэсний хорооны бусад зургаан гишүүд нь:

- Санхүү төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын Төрийн нарийн бичгийн дарга;
- Санхүүгийн зохицуулах хорооны дэд дарга;
- Корпорацийн гүйцэтгэх захирал;
- Гурван гишүүн нь Монголбанкны Ерөнхийлөгч, санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний хамтарсан тушаалаар томилогддог.

Корпорацитай холбоотой бүх шийдвэр нь Үндэсний хорооны долоон гишүүний саналаар батлагдах ба аль нэг гишүүн нь ХДК-ийн үйл ажиллагааг удирдах давамгайлсан эрхгүй байна. Монголбанкны Тэргүүн дэд ерөнхийлөгч нь Үндэсний хороог даргалах боловч ХДК-ийн үйл ажиллагааг удирдах явцуу эрхгүй бөгөөд Банк нь бусад гурван гишүүдийг томилох хязгаарлагдмал эрхтэй байгаа нь ХДК-д хяналт болон нөлөөгүй гэдгийг илэрхийлж байна. Иймд Удирдлага ХДК-ийг санхүүгийн тайландаа нэгтгэх шаардлагагүй гэж үзсэн.

Тасралтгүй байх зарчим

Удирдлага нь эдгээр санхүүгийн тайланг тасралтгүй байх зарчмын дагуу бэлтгэсэн. 2014, 2015 онуудын 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар Банкны өөрийн хөрөнгө сөрөг, цэвэр өр төлбөртэй гарсан ба Банк нь үндэсний мөнгөн тэмдэгт гаргагч тул төгрөгийн хөрвөх чадварын эрсдэлд орохгүй гэж үзээд ирээдүйд (урьдчилан харж болох) тасралтгүй байх зарчмаас шалтгаалан Банк үйл ажиллагаа үргэжлүүлэхгүй байх эрсдэл гарахгүй гэдэгт Удирдлага итгэлтэй байна.

Барилгын дахин үнэлгээ

Банк нь барилга байгууламжаа бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрөгдөх дахин үнэлсэн дүнгээр бүртгэдэг. Банк 2013 онд барилгын бодит үнэ цэнээ үнэлүүлэхээр хараат бус үнэлгээний мэргэжилтэнтэй гэрээ байгуулсан.

Барилгуудыг тухайн хөрөнгийн шинж чанар, байршил, нөхцөл байдал гэх мэт зах зээлийн нарийн хүчин зүйлүүдэд тохируулан үнийг харьцуулах замаар зах зээлийн үнэлгээний сууриар үнэлсэн. Удирдлага 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх барилгын бодит үнэ цэнэ нь дансны үнээсээ их дүнгээр өөрчлөгдөөгүй гэж үнэлсэн ба энэхүү үнэлгээ нь удирдлагаас барилгуудтай холбоотой өөрсдийн туршлага болон Тодруулга 35-д үзүүлсэн бусад таамаглалуудын талаарх үнэлэмж шаарддаг байна.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****3. ХҮҮГИЙН ОРЛОГО**

	2015	2014
	сая төгрөг	сая төгрөг
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	78,491	126,153
Засгийн газрын үнэт цаас - хямдруулсан өртгөөр	26,420	373
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	2,289	2,080
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт - борлуулахад бэлэн	60,015	19,510
Дотоодын үнэт цаас	25,709	16,578
Бусад хүүгийн орлого	658	164
	<u>193,582</u>	<u>164,858</u>

4. ХҮҮГИЙН ЗАРДАЛ

	2015	2014
	сая төгрөг	сая төгрөг
Гаргасан үнэт цаас	74,197	89,440
Гадаад өр төлбөр	207,042	139,997
Засгийн газрын байгууллагуудын хадгаламж	—	5,072
Дотоодын банкуудын заавал байлгах нөөцийн биелэлтэд олгосон урамшуулал	44,912	—
Дотоодын банкуудын хадгаламж	4,210	954
Бусад хүүгийн зардал	17,652	4,643
	<u>348,013</u>	<u>240,106</u>

5. АЛТ, ҮНЭТ МЕТАЛЫН АРИЛЖААНЫ ЦЭВЭР АШИГ/(АЛДАГДАЛ)

	2015	2014
	сая төгрөг	сая төгрөг
Алтны арилжааны ашиг	4,315	23,240
Алтны дахин үнэлгээний бодит бус алдагдал	(4,242)	(6,873)
Бусад үнэт металын арилжааны ашиг/(алдагдал)	(1,214)	9,195
	<u>(1,141)</u>	<u>25,562</u>

6. ВАЛЮТЫН ХАНШИЙН ЗӨРҮҮНИЙ ЦЭВЭР АШИГ/(АЛДАГДАЛ)

	2015	2014
	сая төгрөг	сая төгрөг
Валютын ханшийн хөрвүүлгийн бодит бус ашиг/(алдагдал)	(58,703)	(370,027)
Валютын ханшийн зөрүүний бодит ашиг	91,093	289,928
Валют арилжааны ашиг/(алдагдал)	5,386	6,938
	<u>37,776</u>	<u>(73,161)</u>

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****7. САНХҮҮГИЙН ҮҮСМЭЛ ХЭРЭГСЛИЙН ЦЭВЭР АЛДАГДАЛ**

	2015	2014
	сая төгрөг	сая төгрөг
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн алдагдал-бодит	(8,434)	(281,145)
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн алдагдал-бодит бус	(329,575)	(19,232)
	<u>(338,009)</u>	<u>(300,377)</u>

8. ҮНЭТ ЦААСНЫ АРИЛЖААНЫ АШИГ, ЦЭВЭР

	2015	2014
	сая төгрөг	сая төгрөг
Борлуулахад бэлэн хөрөнгө оруулалтаарх үнэт цаасны арилжааны ашиг	65	103
	<u>65</u>	<u>103</u>

9. ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ БУСАД ОРЛОГО

	2015	2014
	сая төгрөг	сая төгрөг
Хураамж ба шимтгэлийн орлого	3,677	3,210
Үндсэн хөрөнгийн түрээсийн орлого	548	559
Үндсэн хөрөнгө борлуулсны олз	37	–
Хөрөнгийн биржид бүртгэлгүй хувьцаанд оруулсан хөрөнгө оруулалтын орлого	875	2,536
Бусад үйл ажиллагааны орлого	2,355	331
	<u>7,492</u>	<u>6,636</u>

10. ҮНЭ ЦЭНИЙН БУУРАЛТЫН БУЦААЛТ/(АЛДАГДАЛ)

	2015	2014
	сая төгрөг	сая төгрөг
Бусад хөрөнгө (Тодруулга 21)	6,246	(85,044)
Дотоодын банкуудад олгосон зээл (Тодруулга 20)	150	3,818
	<u>6,396</u>	<u>(81,226)</u>

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

11. ЗАХИРГААНЫ ЗАРДАЛ

	2015 сая төгрөг	2014 сая төгрөг
Цалин, урамшуулал	9,489	8,255
Нийгмийн хөгжлийн сангийн зардал	2,000	3,000
Үндсэн хөрөнгө ба биет бус хөрөнгийн элэгдэл ба хорогдол (Тодруулга 23)	2,397	2,476
Холбооны болон ашиглалтын зардал	1,526	1,485
Хуулийн болон мэргэжлийн үйлчилгээний зардал	1,133	1,626
Харуул хамгаалалтын зардал	1,177	996
Зар мэдээлэл, судалгааны ажлын зардал	843	933
Тээвэр болон томилолтын зардал	588	708
Бусад	2,519	2,327
	<u>21,672</u>	<u>21,806</u>

12. ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ БОЛОН БУСАД ЗАРДАЛ

Үйл ажиллагааны зардал

Мөнгөн дэвсгэрт хэвлүүлэх, тээвэрлэх зардал	811	11,737
Алтны тээвэрлэлтийн зардал	1,054	1,263
Токио Мицүбиши Юү Эф Жи, Сингапур банкнаас авсан алтны урьдчилгаа санхүүжилтийн шимтгэл, Сүмитомо Мицью Банкинг Корпараци Сөүлтэй холбоотой гэрээний хураамж болон алт цэвэршүүлэлтийн зардлууд	6,891	2,031
	<u>8,756</u>	<u>15,031</u>

Бусад зардал

Үндсэн хөрөнгө данснаас хассаны болон борлуулсны гарз	12	36
Бусад зардал	916	891
	<u>928</u>	<u>927</u>
Нийт	<u><u>9,684</u></u>	<u><u>15,958</u></u>

13. МӨНГӨ БА ТҮҮНТЭЙ АДИЛТГАХ ХӨРӨНГӨ

	2015 сая төгрөг	2014 сая төгрөг
Бэлэн мөнгө	53,793	57,990
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж (Тодруулга 14)		
- Богино хугацаат гадаад валютын хадгаламж	183,361	207,777
- Хугацаагүй хадгаламж	781,784	1,083,418
- Зээлжих тусгай эрхийн хадгаламж	118,988	117,275
	<u>1,137,926</u>	<u>1,466,460</u>

Мөнгөн гүйлгээний тайлангийн зорилгоор дээрх дүнгүүдийг мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө гэж тайлагнасан болно.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

14. ГАДААДЫН САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДАД БАЙРШУУЛСАН ХӨРӨНГӨ, ХАДГАЛАМЖ

	2015	2014
	сая төгрөг	сая төгрөг
Богино хугацаат гадаад валютын хадгаламж	183,361	207,777
Хугацаагүй хадгаламж	781,784	1,083,418
Зээлжих тусгай эрхийн хадгаламж	118,988	117,275
Хязгаарласан бэлэн мөнгө	801	758
Дэлхийн банкинд оруулсан хувь, хөрөнгө	125	118
Бусад хувь хөрөнгө	4	4
	<u>1,085,063</u>	<u>1,409,350</u>

Богино хугацаат гадаад валютын хадгаламж

Үүнд гадаадын Төв банкуудад ам.доллар болон английн фунтээр илэрхийлэгдсэн 29 хүртэлх хоногийн хугацаатай (2014 онд 51 хоног) богино хугацаат хадгаламжууд багтана.

Хугацаагүй хадгаламж

Үүнд гадаадын Төв банкуудад болон бусад санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан харилцах дансууд багтана.

Зээлжих тусгай эрхийн хадгаламж

Энэ үлдэгдэл нь Банкнаас ОУВС-д оруулсан хувь хөрөнгөтэй холбоотой зээлжих тусгай эрхийн хадгаламжийг илэрхийлнэ. 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 42.9 сая зээлжих тусгай эрхтэй тэнцүү (2014 онд 42.9 сая зээлжих тусгай эрх) илэрхийлэгдсэн ба энэхүү үлдэгдэлд хүү тооцдог.

Хязгаарлагдсан бэлэн мөнгө

Үүнд гуравдагч талын хүсэлтээр Цюрихийн харьяа Шүүхээс хязгаарлалт тогтоосон 397,703 швейцар франк буюу 801 сая төгрөг (2014 онд 758 сая төгрөг) орно. Дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тодруулга 29-өөс харна уу.

Дэлхийн банкинд оруулсан хувь хөрөнгө

Энэ нь Дэлхийн банкны группийн гишүүн болох шаардлагын дагуу Дэлхийн банкинд байршуулсан хадгаламж болон түүнд оруулсан хувь хөрөнгө юм. Энэ дүн нь харгалзах өр төлбөрийн дүнтэй таарч байгаа (Тодруулга 28-с харна уу) ба хүү тооцдоггүй.

Бүх үлдэгдэл дүнгүүд хугацаа хэтрээгүй ба үнэ цэнэ нь буураагүй бөгөөд Удирдлагын зүгээс энэхүү хөрөнгө нь эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагын гишүүн орнуудын Төв банкууд болон бусад нэр хүнд бүхий олон улсын байгууллагуудад байршуулсан тул бүрэн эргэн төлөгдөнө гэж үзэж байна.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****14. ГАДААДЫН САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДАД БАЙРШУУЛСАН ХӨРӨНГӨ, ХАДГАЛАМЖ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Дэлхийн банкинд оруулсан хувь хөрөнгө (Үргэлжлэл)**

Эдгээрийн аль нь ч барьцаа хөрөнгөөр бүртгэгдээгүй. Удирдлага эдгээр хөрөнгийн бодит үнэ цэнэ нь дансны үнэтэйгээ ойролцоо гэж итгэж байгаа. Газар зүйн байршлын шинжилгээ, валютын ханшийн эрсдэл, хүүгийн эрсдэл болон дуусгавар хугацааны шинжилгээг Тодруулга 33-аас үзнэ үү.

15. САНХҮҮГИЙН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ-БОРЛУУЛАХАД БЭЛЭН

	2015	2014
	сая төгрөг	сая төгрөг
Борлуулахад бэлэн өрийн үнэт цаас		
Олон улсын төлбөр тооцооны банкны гаргасан бонд	119,726	113,133
АНУ-ын Засгийн газрын үнэт цаас	197,687	185,990
Олон улсын сэргээн босголт, хөгжлийн банкны (ОУСБХБ) үнэт цаас	3,988	3,773
РАМП хөрөнгө оруулалтын данс	201,187	189,681
Монголын ипотекийн корпорациас гаргасан ИЗББ	1,819,314	748,742
Хөгжлийн банкны үнэт цаас	105,945	–
Борлуулахад бэлэн өмчийн үнэт цаас		
МИК Холдинг ХК-д оруулсан өмчийн хөрөнгө оруулалт, бодит үнэ цэнээр	5,055	428
Өмчийн хөрөнгө оруулалт, өртгөөр	6,142	5,192
	2,459,044	1,246,939

“РАМП” хөрөнгө оруулалтын данс

2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар хөрөнгө оруулалтын дансны үлдэгдэл нь 0.31 сая ам.доллар (615 сая төгрөг)-ийн мөнгөн хөрөнгө, 100.49 сая ам.доллар (200,572 сая төгрөг)-ийн үнэт цааснаас бүрдэж байна. Хөрөнгө оруулалтын дансыг АНУ-ын Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банкинд байршуулсан.

Хөрөнгө оруулалтын данс дахь үнэт цаасны дийлэнх хэсгийг АНУ-ын Засгийн газрын бонд болон бусад орны Засгийн газрын байгууллагаас гаргасан үнэт цаас бүрдүүлж байна.

Хөрөнгө оруулалтын данс дахь өрийн үнэт цаасны зээлийн эрсдэлийн чанарыг Стандарт ба Пүүрсийн рейтинг эсвэл Мүүдийс болон Фичийн рейтингийн аль багаар үнэлэхэд АА-ААА зэрэглэлтэй байна.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****15. САНХҮҮГИЙН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ-БОРЛУУЛАХАД БЭЛЭН (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****МИК Холдинг ХК-ийн охин компаниудын (МИК) гаргасан давуу эрхтэй Ипотекийн зээлээр барьцаалагдсан бонд (ИЗББ)**

Банк нь 2014, 2015 онуудад МИК болон дотоодын банкуудтай Орон сууцны зээлийн санхүүжилтийн гурвалсан гэрээ байгуулсан. Уг гэрээний хүрээнд Банк дотоодын банкуудад олгосон бага хүүтэй зээлийн төлбөрт МИК-ийн гаргасан давуу эрхтэй ИЗББ-г хүлээн авсан. Уг бонд нь 20 хүртэлх жилийн хугацаатай, жилийн 4.5 хувийн хүүтэй.

МИК Холдинг ХК-д оруулсан өмчийн хөрөнгө оруулалт

“МИК Холдинг” ХК нь 2015 оны 12 сарын 24-нд Монголын хөрөнгийн биржид нэгж хувьцааныхаа үнийг 12,000 төгрөгөөр бүртгүүлсэн. Банкны өмчийн хөрөнгө оруулалт болох 421,241 ширхэг хувьцаа нь (нийт хувьцааны 2.03 хувь) 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 5,055 сая төгрөгөөр үнэлэгдсэн (2014: 402,000 ширхэг хувьцаа 428 сая төгрөгийн өртөгтэй). Үнэт цаасны дахин үнэлгээний олз, гарз нь өөрийн хөрөнгөд сангаар бүртгэгдсэн.

Хөгжлийн банкны үнэт цаас

Хөгжлийн Банкны үнэт цааснууд нь Хөгжлийн банкнаас гаргасан 3 өрийн бичиг юм. Үнэт цаасуудын нийт нэрлэсэн үнэ 133,749 сая төгрөг ба жилийн 4 хувийн хүүтэй, 2018 болон 2021 онуудад хугацаа нь дуусах нөхцөлтэй. Хүүгийн төлбөр хагас жил тутамд төлөгдөнө.

Эдгээр үнэт цаасуудыг анх хүлээн зөвшөөрөх үеийн бодит үнэ цэнэ нь 105,146 сая төгрөг байсан ба тэдгээрийн нэрлэсэн болон бодит үнэ цэнийн зөрүү 28,603 сая төгрөгийг тайлант жилийн ашиг, алдагдлаар хүлээн зөвшөөрсөн болно.

2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар үнэт цаасууд нь бодит үнэ цэнээрээ бүртгэгдсэн ба Тодруулга 35 ба 39-өөс бодит үнэ цэнэ, тайлант хугацааны дараах үйл явдлуудын толилуулгыг харна уу.

Өмчийн хөрөнгө оруулалт, өртгөөр

Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй энгийн хувьцаа нь Олон улсын хөрөнгө оруулалтын банк, Олон улсын эдийн засгийн хамтын ажиллагааны банк болон Монголын банкуудын холбоонд оруулсан хөрөнгө оруулалтыг илэрхийлнэ. Хөрөнгө оруулалтуудыг өртгөөр нь бүртгэсэн. Эдгээр хөрөнгө оруулалтуудад зах зээл байхгүй ба Банк эдгээрийг урт хугацаагаар эзэмших төлөвтэй байна. Санхүүжигч талын санхүүгийн мэдээлэлд үндэслэн удирдлага 2014 болон 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр энэхүү хөрөнгө оруулалтуудад үнэ цэнэ бууралтын шинж тэмдэг байхгүй гэж үзэж байна.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

16. УРВУУ БУЦААН ХУДАЛДАН АВАХ ХЭЛЦЛҮҮД

	2015 сая төгрөг	2014 сая төгрөг
Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банк	827,134	944,686
Дотоодын банкууд - төгрөгийн	400,035	521,871
Дотоодын банкууд - ам.долларын	100,852	–
	<u>1,328,021</u>	<u>1,466,557</u>

Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банк

Банк Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банкинд байршуулсан хадгаламжаараа “Автомат хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр”-т хамрагдсан. Энэхүү хөтөлбөрийн дагуу 250,000 ам.доллараас давсан дүнг Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банкны буцаан худалдан авах гэрээнд (буцаан худалдан авах репо) хөрөнгө оруулдаг. 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр буцаан худалдан авах репо гэрээнд оруулсан хөрөнгө оруулалт нь 414.4 сая ам.доллартэй тэнцүү, жилийн 0.36 хувийн хүүтэй байна. Энэхүү хөрөнгө оруулалт нь нэг хоногийн хугацаатай ба хүүг Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банкнаас тогтоодог.

Дотоодын банкууд

Дотоодын банкуудтай байгуулсан “Төгрөгийн” урвуу буцаан худалдан авах хэлцлүүд нь Төв банкны үнэт цаас (Тодруулга 25) болон Засгийн газрын үнэт цаасуудаар баталгаажсан богино болон урт хугацаат зээлийг илэрхийлдэг. Энэхүү хэрэглүүрүүд нь 7 хоногийн хугацаатай, жилийн Бодлогын хүү дээр 2% нэмсэн хүүтэй (2015 болон 2014 оны жилийн эцсээр харгалзан 15% болон 14% хувиар тодорхойлогдож байсан). Эдгээр дүнгүүд нь хугацаа хэтрээгүй, үнэ цэнийн бууралтгүй.

Дотоодын банкуудтай байгуулсан “Ам долларын” урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл нь 6 сарын хугацаатай, жилийн 5 хувийн хүүтэй.

17. АЛТ, ҮНЭТ МЕТАЛ

	2015 сая төгрөг	2014 сая төгрөг
Бодит үнэ цэнээр		
Мөнгөжсөн алт	153,097	207,066
Мөнгөжсөн мөнгө	343	116
Өртгөөр		
Худалдан авсан алт	258,366	121,154
Цэвэршүүлэхээр ачуулсан алт	2,603	1,321
Зоос, түүх соёлын үнэт зүйлс	5,743	4,302
	<u>420,152</u>	<u>333,959</u>

Мөнгөжсөн алт нь Английн Төв банк болон Нова Скотиа банкинд байршдаг. Бусад үнэт метал (мөнгөжөөгүй алт, мөнгө, бусад хольц метал болон гулдмай, мөнгөний хүдэр), зоос болон түүх соёлын үнэт зүйлсийг Банкинд хадгалдаг.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

18. ҮҮСМЭЛ САНХҮҮГИЙН ХЭРЭГЛҮҮР

Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрүүд нь дотоод болон гадаадын банкуудтай байгуулсан гадаад валютын своп хэлцлүүдийн бодит үнэ цэнийг илэрхийлдэг.

Доорх хүснэгт нь хөрөнгө ба өр төлбөрөөр бүртгэгдсэн үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрүүдийн бодит үнэ цэнийг нэрлэсэн үнийн хамт харуулж байна. Нэрлэсэн үнэ нь өссөн дүнгээрээ үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн суурь хөрөнгийн дүн байх бөгөөд үндсэн хүү эсвэл хүүгийн индексээс шалтгаалан үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн үнэлгээнд өөрчлөлт орно. Нэрлэсэн үнэ нь жилийн эцсийн байдлаарх дуусаагүй гүйлгээний хэмжээг харуулах боловч зах зээлийн болон зээлийн эрсдэлийн алийг нь ч илэрхийлэхгүй.

	Нэрлэсэн	Бодит үнэ цэнэ		Нэрлэсэн	Бодит үнэ цэнэ	
	Үнэ	Хөрөнгө	Өр төлбөр	Үнэ	Хөрөнгө	Өр төлбөр
	2015	2015	2015	2014	2014	2014
	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг
Форвард	–	–	–	202,175	–	20,177
Своп	2,726,842	8,974	424,995	1,289,766	3,264	69,533
	2,726,842	8,974	424,995	1,491,941	3,264	89,710

Хэлцлийн эхний өдөр үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрүүд нь маш бага эсвэл огт шилжүүлэг шаардахгүй ба ихэвчлэн хоёр талын амлалтын солилцоо хийгддэг. Хэдий тийм ч эдгээр санхүүгийн хэрэглүүрүүд нь хөшүүргийн өндөр зэргийг давтамжтай шаардах ба маш хувьсамтгай байдаг. Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн хэлцлийн хөрөнгө, түвшин болон индексийн үнэлгээн дэх харьцангуй бага хэмжээний өөрчлөлт ч Банкны ашиг, алдагдалд томоохон нөлөө үзүүлж болзошгүй байдаг.

2014 болон 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр эдгээр үүсмэл хэрэглүүрүүдийн дуусах хугацаа, жигнэсэн дундаж форвард ханш дараах байдалтай байв.

		Жигнэсэн дундаж форвард ханш 2015	Дуусах хугацаа	Жигнэсэн дундаж форвард ханш 2014	Дуусах хугацаа
Форвард					
ам.долл/төг	Худалдах	–	–	1,532.00 төг	1-6 сар
Своп					
ам.долл/төг	Худалдан авах	2,022.47 төг	1 жил хүртэл	1,793.74 төг	3 сар хүртэл
ам.долл/төг	Худалдах	2,084.39 төг	6 сар хүртэл	1,870.42 төг	3 сар хүртэл
ам.долл/төг	Худалдах	1,987.71 төг	5 жил хүртэл	2,033.16 төг	1-5 жил
юань/төг	Худалдах	310.21 төг	6 сар хүртэл	291.79 төг	1-6 сар
юань/ам.долл	Худалдах	6.5614 юань	1 сар хүртэл	6.1232 юань	1-10 сар

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****19. ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ҮНЭТ ЦААС**

	2015 сая төгрөг	2014 сая төгрөг
Сангийн яамны үнэт цаас (хорогдуулсан өртгөөрөө)	199,787	202,404
Хуримтлагдсан хүүгийн авлага	2,431	2,424
	<u>202,218</u>	<u>204,828</u>

Банк Засгийн газрын үнэт цаасыг хоёрдогч захаас урамшуулалтай үнээр худалдаж авсан. Үнэт цаасны нэрлэсэн үнэ 195 сая төгрөг ба жилийн 9.6-аас 10.3 хувийн хүүтэй, 2016, 2018 онуудад хугацаа нь дуусах нөхцөлтэй.

20. ДОТООДЫН БАНКУУДАД ОЛГОСОН ЗЭЭЛ

	2015 сая төгрөг	2014 сая төгрөг
Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээл	882,451	2,060,974
Татан буугдсан “Анодбанк” ХК-д олгосон зээл (Тодруулга 21)	–	73,812
Бусад зээл	303,069	24,971
	<u>1,185,520</u>	<u>2,159,757</u>
Хасах нь: Үнэ цэнэ бууралтын алдагдлын сан	–	(73,812)
	<u>1,185,520</u>	<u>2,085,945</u>

Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээл

Банк нь 2012 оны 11 дүгээр сараас эхлэн Засгийн газрын “Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөр”-ийн хүрээнд төгрөгийн зээлийг дотоодын банкуудад сонгогдсон салбарт (шатахуун, хүнс, барилга гэх мэт) үйл ажиллагаа явуулж буй дотоодын аж ахуйн нэгж, байгууллагуудад дамжуулан зээлдүүлүүлэхээр олгосон.

Эдгээр зээлийн нөхцөл болон хугацааг Засгийн газар тодорхойлдог ба оролцогч банкууд бие даан зээлийн нөхцөлийг тодорхойлох боломжгүй. Түүнчлэн оролцох аж ахуйн нэгж байгууллагуудыг Засгийн газар сонгодог ба сонгогдсон аж ахуй нэгж байгууллагууд аль ч дотоодын банкуудаар дамжуулан тус зээлийг (Монголбанк дахин санхүүжүүлсэн) авч болно. Засгийн газрын нөхцөлийн дагуу банкуудад олгосон зээлийн хүүгийн түвшин жилийн 0.5 хувиас 7 хувийн хооронд байна.

МИК болон дотоодын банкуудтай байгуулсан “Орон сууцны зээлийн санхүүжилтийн гэрээ”-ний дагуу Банк дотоодын банкуудад “Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөр”-ийн хүрээнд олгосон зээлийн төлбөрт МИК-ийн гаргасан давуу эрхтэй ИЗББ-г хүлээн авсан. (Тодруулга 15-г үзнэ үү).

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****20. ДОТООДЫН БАНКУУДАД ОЛГОСОН ЗЭЭЛ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээл (Үргэлжлэл)**

Улсын Их Хурлын 2014 оны 11 дүгээр сарын 13-ны өдрийн 69 дугаар тогтоолын дагуу Банк 2014 оны 12 дугаар сараас “Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөр”-өөс үе шаттай гарч эхэлсэн ба дотоодын банкуудад уг хөтөлбөрийн хүрээнд нэмэлт зээл, үүсмэл санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр олгохоо зогсоосон байна. 2015 онд Банк уг хөтөлбөрийн хүрээнд хүнсний үнэ тогтворжуулах, орон сууцны үнэ тогтворжуулах, орон сууцны зээлийн санхүүжилт болон гурилын үнэ тогтворжуулах гэсэн 4 төрлийн хөтөлбөрт зээл олгосон.

Татан буугдсан “Анодбанк” ХК-д олгосон зээл

Татан буугдсан “Анодбанк” ХК-ийн эрх хүлээн авагч татан буугдаж, үүрэг хариуцлагыг Банкны Авлага барагдуулах алба хүлээн авсантай холбогдуулан 2015 оны 6 дугаар сард 73.8 тэрбум төгрөгийн үлдэгдэлтэй татан буугдсан “Анодбанк” ХК-ийн зээлийг үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын сангийн хамт “Дотоодын банкинд олгосон зээл” данснаас “Бусад хөрөнгө” дансанд шилжүүлэн бүртгэсэн. Дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тодруулга 21-ээс харна уу.

Төгрөгөөр олгосон зээл

“Бусад зээл”-ийн нэг хэсэг болох төгрөгөөр олгосон зээлд Азийн хөгжлийн банк (АХБ)-ны дэмжлэгтэйгээр дотоодын банкуудад олгосон 3,389 сая төгрөгийн (2014 онд 1,188 сая төгрөг) зээл, Герман улсын Засгийн газрын (КФВ) дэмжлэгтэйгээр дотоодын банкуудад олгосон 7,393 сая төгрөгийн (2014 онд 5,759 сая төгрөг) зээл болон 285,000 сая төгрөгийн (2014 онд 9,000 сая төгрөг) барьцаат зээлүүд тус тус багтаж байна.

АХБ-ны хөтөлбөрийг зээлийг цааш нь аж ахуйн нэгжүүдэд дамжуулан зээлдүүлэхээр дотоодын банкуудад олгосон.

Зээл нь шинээр ажлын байр бий болгох, мал аж ахуй, газар тариаланг хөгжүүлэх зорилгоор олгогдсон. Зээл нь жилийн 10 хувийн хүүтэй ба эргэн төлөлтийн хугацаа нь олгосон өдрөөс хамааран ялгаатай байна. Банкны зээлийн эрсдэл нь зээлдэгчдийн эргэн төлөлтөөс хамаарахгүй бөгөөд Банк зээлийн төлөх хугацаа болмогц тухайн банкны данснаас зээлийг шууд төлүүлэх эрхтэй.

Гадаад валютаар олгосон зээл

“Бусад зээл”-ийн нөгөө хэсэг болох валютаар олгосон зээлийн дийлэнх хувийг жижиг, дунд аж ахуй нэгжүүдийг дэмжих зорилгоор дотоодын банкуудад олгосон 6,519 сая төгрөгийн (2014 онд 8,234 сая төгрөг) зээл, банкуудын мэргэжилтнүүдийн ур чадварыг дээшлүүлэх, банкны системийг сайжруулах зорилгоор олгосон 751 сая төгрөгийн (2014 онд 754 сая төгрөг) зээл тус тус бүрдүүлж байна.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****20. ДОТООДЫН БАНКУУДАД ОЛГОСОН ЗЭЭЛ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Гадаад валютаар олгосон зээл (Үргэлжлэл)**

Герман улсын Засгийн газраас Монгол улсын жижиг, дунд аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжих зорилгоор дотоодын банкуудад олгосон зээл нь бие даасан хоёр тусдаа КФВ хөтөлбөрөөр хэрэгжиж байна. Эдгээр зээл нь жилийн 1.25-1.75 хувийн хүүтэй бөгөөд ямар нэгэн үнэт цаасаар баталгаажаагүй.

Банкны зээлийн эрсдэл нь зээлдэгчдийн эргэн төлөлтөөс хамаарахгүй бөгөөд Банк нь зээлийн гэрээний дагуу зээл төлөгдөх хугацаа болмогц, тухайн банкны Монголбанк дахь харилцах данснаас шууд төлүүлэх эрхтэй. Эдгээр зээлийн хөтөлбөрүүд болон эдгээртэй холбоотой Банкны Сангийн яаманд төлөх өглөгийн талаарх дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тодруулга 26-аас харна уу.

Дотоодын банкны ажилчдын ур чадварыг дээшлүүлж, банкуудын програм хангамжийг сайжруулах зорилготой зээл нь Монгол улс ба Азийн хөгжлийн банкны хооронд байгуулагдсан гэрээний дагуу “Ди-Эй-Ай” (Тайланд) лимитед компанийн зохион байгуулсан сургалтыг санхүүжүүлэх зорилгоор олгогдсон. Энэхүү зээлийн эргэн төлөгдөх хугацаа нь 14 жил.

2015 оны турш хийгдсэн зээлийн үнэ цэнэ бууралтын алдагдлын сангийн хөдөлгөөнийг доор харуулав.

	2015	2014
	сая төгрөг	сая төгрөг
01 дүгээр сарын 01-ний байдлаар	73,812	77,630
Бусад хөрөнгө рүү шилжүүлсэн (Тодруулга 21)	(73,662)	–
Сангийн буцаалт (Тодруулга 10)	(150)	(3,818)
12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	<u>–</u>	<u>73,812</u>

2014 болон 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр “Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөр”-ийн хүрээнд олгосон зээлүүд, төгрөгөөр болон гадаад валютаар олгосон зээлүүдийн хувьд үнэ цэнэ бууралтын шинж тэмдэг илрээгүй тул үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын сан байгуулаагүй болно.

Барьцаат зээлүүдээс бусад дотоодын банкуудад олгосон төгрөгийн зээлүүдийн хувьд барьцаагүй. Барьцаат зээлүүдийн хувьд Засгийн газрын үнэт цаас болон тухайн банкны хэвийн зээлийн багцаар баталгаажсан.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

21. БУСАД ХӨРӨНГӨ

	2015 сая төгрөг	2014 сая төгрөг
Бусад санхүүгийн хөрөнгө		
Хадгаламжийн даатгалын корпорациас авах авлага	204,911	204,911
Татан буугдсан “Анодбанк” ХК-иас хүлээн авсан хөрөнгө	67,646	—
Бусад компаниудаас авах авлага	52,657	50,228
Гадаадын санхүүгийн байгууллагаас авах авлага	17,450	16,485
Өрийн бичгээрх авлага	356,975	537,584
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын сан	(222,757)	(151,626)
	<u>476,882</u>	<u>657,582</u>
Бусад санхүүгийн бус хөрөнгө		
Урьдчилж гарсан зардал	149	151
Бусад	618	816
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын сан	(236)	(397)
	<u>531</u>	<u>570</u>
	<u>477,413</u>	<u>658,152</u>

Хадгаламжийн даатгалын корпораци (ХДК)-аас авах авлага

ХДК-иас авах авлага нь 119.9 тэрбум төгрөгийн зээл болон 85.0 тэрбум төгрөгийн санхүүгийн дэмжлэгээс бүрдэнэ. 119.9 тэрбум төгрөгийн зээл нь 2023 оны 9 дүгээр сарын 30-ны өдөр бүрэн төлөгдөх нөхцөлтэй ба 85.0 тэрбум төгрөгийн санхүүгийн дэмжлэг нь “Төрийн банк” ХХК-ийн хувьчлалын орлогоос 2014 оны 12 дугаар сарын 25-ны өдөр эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй байсан. 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр “Төрийн банк” ХХК нь хувьчлагдаагүй ба санхүүгийн дэмжлэг нь эргэн төлөгдөөгүй байна. 2014 болон 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар энэхүү санхүүгийн дэмжлэгийн эргэн төлөгдөх эсэх нь тодорхойгүйн улмаас Банк нийт дүнгээр нь буюу 85.0 тэрбум төгрөгөөр үнэ цэнийн бууралтын сан байгуулсан (Тодруулга 2.4).

Татан буугдсан “Анодбанк” ХК-иас хүлээн авсан хөрөнгө

Татан буугдсан “Анодбанк” ХК-ийн Эрх хүлээн авагчийн үүргийг Банкны авлага барагдуулах алба хүлээн авсан тул Банк 73.8 тэрбум төгрөгийн дансны үнэтэй хөрөнгийг шилжүүлэн авсан бөгөөд уг хөрөнгийг, үнэ цэнийн бууралтын сангийн хамт 2015 онд “Дотоодын банкинд олгосон зээл” данснаас “Бусад хөрөнгө” дансанд шилжүүлэн бүртгэсэн. Эдгээр хөрөнгөд татан буугдсан “Анодбанк” ХК-ийн олгосон зээлийн багцууд болон бусад хөрөнгүүд багтсан болно.

Бусад компаниудаас авах авлага

Бусад компаниудаас авах авлагад өмнөх жилүүдэд Банктай хийсэн алтны опцион хэлцлийнхээ үүргийг биелүүлээгүй алт олборлогч компаниудаас авах авлага багтана. Эдгээр авлагын дүн нь 37,525 сая төгрөг (2014 онд 35,534 сая төгрөг) ба авлагуудыг найдваргүйд тооцон үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын санг бүрэн байгуулсан.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****21. БУСАД ХӨРӨНГӨ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Бусад компаниудаас авах авлага (Үргэлжлэл)**

2014 болон 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар бусад аж ахуйн нэгжүүдээс авах авлагын үлдэгдэл 15,080 сая төгрөг (2014 онд 14,607 сая төгрөг) байгаа ба үнэ цэнийн бууралтад орсон гэж үзэн санг бүрэн байгуулсан болно. Эдгээр авлагад орсон хөдөлгөөн нь зөвхөн гадаад валютын ханшийн өөрчлөлтөөс үүссэн болно.

Гадаадын санхүүгийн байгууллагаас авах авлага

Гадаадын санхүүгийн байгууллагаас авах авлагыг бүхэлд нь эргэн төлөгдөхгүй гэж үзэн бүрэн сан байгуулсан нь тэдгээр байгууллагуудын үйл ажиллагаа зогссонтой холбоотой байна.

Өрийн бичгээрх авлага

Өрийн бичгээрх авлага нь дотоодын компаниудаас гаргасан доорх өрийн бичгүүдийг илэрхийлж байна. Үүнд:

2014 болон 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар Банк 350.0 тэрбум төгрөгийн нэрлэсэн үнэтэй дотоодын гурван компаниас гаргасан өрийн бичгүүдийг эзэмшиж байна. Эдгээр өрийн бичгүүд нь 5-6 жилийн хугацаатай, жилийн 7.0-21.0 хувийн хүүтэй байна. Өрийн бичгийн гэрээнүүд нь тодорхой нөхцөл хангагдсан тохиолдолд (жишээ нь, өрийн бичиг гаргагч нь тодорхой хугацаанд гадаадын хөрөнгө оруулалт татсан) хүү буурах нөхцөлтэйгээр хийгдсэн. Банкны удирдлага болон дотоод хуульчид эдгээр гүйлгээнүүд нь Төв банк(Монголбанк)-ны тухай хууль болон бусад холбогдох хуулийн заалтыг зөрчөөгүй гэж үзэж байгаа.

2015 оны 4 дүгээр сард өрийн бичиг гаргагч дотоодын компаниуд нь хүү бууруулах нөхцөлийг хангасан ба боломжит хамгийн бага хүүгийн хувь болох жилийн 7.0-7.5 хувийн хүүтэй болсон.

2015 оны 7 дугаар сарын 17-нд Банк Сангийн яамнаас гаргасан нийт 4.5 тэрбум төгрөгийн нэрлэсэн үнэтэй, тэг (0) хувийн хүүтэй, 2015 оны 12 дугаар сарын 31-нд хугацаа нь дуусах өрийн бичгүүдийг авсан. Эдгээр өрийн бичгүүд нь 2016 оны 1 дүгээр сарын 6-ны өдөр бүрэн төлөгдөж дууссан.

Хөгжлийн банкны 177.0 тэрбум төгрөгийн нэрлэсэн үнэтэй өрийн бичиг 2015 оны 2 дугаар сард хугацаа нь дууссан бөгөөд тухайн жилдээ хугацаа нь дуусах Засгийн газрын бондоор эргэн төлөгдсөн.

Бусад санхүүгийн бус хөрөнгө

Бусад санхүүгийн бус хөрөнгүүд нь ихэвчлэн урьдчилгаа төлбөр, ажилтнуудад олгосон урьдчилгаа, хангамжийн материал, бичиг хэргийн материал болон хураан авсан хөрөнгүүдээс бүрдэнэ.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

21. БУСАД ХӨРӨНГӨ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын сан

2014 ба 2015 оны турш хийгдсэн бусад хөрөнгүүдийн үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын сангийн хөдөлгөөнийг дор харуулав:

	2015 сая төгрөг	2014 сая төгрөг
Бусад санхүүгийн хөрөнгө		
01 дүгээр сарын 01-ний байдлаар	151,626	59,282
Дотоодын банкуудад олгосон зээлээс шилжиж ирсэн татан буугдсан “Анодбанк” ХХК-иас хүлээн авсан хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын сан (Тодруулга 20)	73,662	–
Гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн сангийн ханшийн хөрвүүлэг	3,550	7,458
Үнэ цэнийн бууралтын алдагдал (Тодруулга 10)	57	85,000
Үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын сангийн буцаалт (Тодруулга 10)	(6,138)	(114)
12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	<u>222,757</u>	<u>151,626</u>
Бусад санхүүгийн бус хөрөнгө		
01 дүгээр сарын 01-ний байдлаар	397	229
Гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн сангийн ханшийн хөрвүүлэг	4	10
Үнэ цэнийн бууралтын алдагдал (Тодруулга 10)	–	158
Үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын сангийн буцаалт (Тодруулга 10)	(165)	–
12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	<u>236</u>	<u>397</u>

2014 ба 2015 оны турш хийгдсэн татан буугдсан “Анодбанк” ХК-иас авсан хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын сангийн хөдөлгөөнийг дор харуулав:

	2015 сая төгрөг	2014 сая төгрөг
01 дүгээр сарын 01-ний байдлаар	73,812	77,630
Үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын сангийн буцаалт	(6,166)	(3,818)
12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	<u>67,646</u>	<u>73,812</u>

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****22. BORLUULAH ZORILGOOR EZEMSHIJ BUI KHEONGHO**

Банкны борлуулах үе шатанд байгаа тодорхой хөрөнгүүд болон хураан авсан хөрөнгүүдийг дор харуулав:

	2015 сая төгрөг	2014 сая төгрөг
01 дүгээр сарын 01-ний байдлаар	450	—
Нэмэх нь: Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө рүү нэмж ангилсан	4,215	450
12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	<u>4,665</u>	<u>450</u>

Банк эдгээр хөрөнгүүдийг дуудлага худалдаагаар борлуулахаар төлөвлөж байгаа бөгөөд дуудлага худалдаа 2016 оны 6 дугаар сард зохион байгуулагдана. Хөрөнгүүдийг дансны үнээр нь бүртгэсэн ба энэ нь дансны үнэ болон бодит үнэ цэнээс худалдах зардлыг хассан дүнгийн бага нь юм.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

23. ҮНДСЭН БА БИЕТ БУС ХӨРӨНГӨ

	Барилга байшин	Дуусаагүй барилга	Компьютер, тоног төхөөрөмж	Нийт үндсэн хөрөнгө	Биет бус хөрөнгө	Нийт
	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг
2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар						
Өртөг эсвэл дахин үнэлгээгээр						
2015 оны 01 дүгээр сарын 01-ний байдлаар	47,338	38	8,361	55,737	2,267	58,004
Нэмэгдсэн	452	1,872	1,520	3,844	131	3,975
Худалдан борлуулсан	(1,489)	–	(817)	(2,306)	(5)	(2,311)
Данснаас хассан	–	–	(69)	(69)	–	(69)
Дахин ангилал	32	(363)	331	–	–	–
Шилжүүлэг	(51)	–	51	–	–	–
2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	46,282	1,547	9,377	57,206	2,393	59,599
Хуримтлагдсан элэгдэл						
2015 оны 01 дүгээр сарын 01-ний байдлаар	25,113	–	3,788	28,901	1,713	30,614
Тухайн жилийн элэгдлийн зардал	863	–	1,280	2,143	254	2,397
Худалдан борлуулсан	(1,311)	–	(812)	(2,123)	(5)	(2,128)
Данснаас хассан	–	–	(57)	(57)	–	(57)
Шилжүүлэг	–	–	–	–	–	–
2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	24,665	–	4,199	28,864	1,962	30,826
Дансны цэвэр үнэ	21,617	1,547	5,178	28,342	431	28,773

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

23. ҮНДСЭН БА БИЕТ БУС ХӨРӨНГӨ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

	Барилга байшин	Дуусаагүй барилга	Компьютер, тоног төхөөрөмж	Нийт үндсэн хөрөнгө	Биет бус хөрөнгө	Нийт
2014 оны 01 дүгээр сарын 01-ний байдлаар	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг
Өртөг эсвэл дахин үнэлгээгээр						
2014 оны 01 дүгээр сарын 01-ний байдлаар	46,732	759	8,873	56,364	2,301	58,665
Нэмэгдсэн	11	1,455	280	1,746	47	1,793
Худалдан борлуулсан	(15)	–	(1,598)	(1,613)	(81)	(1,694)
Данснаас хассан	(27)	–	(124)	(151)	–	(151)
Шилжүүлэг	(609)	–	–	(609)	–	(609)
Дахин ангилал	1,246	(2,176)	930	–	–	–
2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	47,338	38	8,361	55,737	2,267	58,004
Хуримтлагдсан элэгдэл						
2014 оны 01 дүгээр сарын 01-ний байдлаар	24,426	–	4,250	28,676	1,543	30,219
Тухайн жилийн элэгдлийн зардал	1,020	–	1,205	2,225	251	2,476
Худалдан борлуулсан	(13)	–	(1,577)	(1,590)	(81)	(1,671)
Данснаас хассан	(25)	–	(90)	(115)	–	(115)
Дахин ангилал	(295)	–	–	(295)	–	(295)
2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	25,113	–	3,788	28,901	1,713	30,614
Дансны цэвэр үнэ	22,225	38	4,573	26,836	554	27,390

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****23. ҮНДСЭН БА БИЕТ БУС ХӨРӨНГӨ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**

Хамгийн сүүлийн үнэлгээг хараат бус үнэлгээч болох “Үнэлгээ ба төслийн компаниудын консорциум” 2013 оны 10 дугаар сарын 1-ний өдрөөр гүйцэтгэсэн.

Эдгээр барилгуудыг өртгөөр нь бүртгэсэн байсан бол 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар тэдгээрийн дансны үнэ 13,989 сая төгрөг (2014 онд 14,281 сая төгрөг) байх байсан.

2014 болон 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр ямар нэг үндсэн болон биет бус хөрөнгө зээлийн барьцаанд байгаагүй.

24. ГҮЙЛГЭЭНД ГАРГАСАН БЭЛЭН МӨНГӨ

	2015 сая төгрөг	2014 сая төгрөг
Гүйлгээнд гаргасан цаасан тэмдэгт	804,072	892,389
Тоолж шалгаагүй цаасан тэмдэгт	(97,430)	(82,743)
	<u>706,642</u>	<u>809,646</u>
Гүйлгээнд гаргасан зоосон төгрөг	14	11
	<u>706,656</u>	<u>809,657</u>

Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө

	Эхний үлдэгдэл 2015 сая төгрөг	Өсөлт 2015 сая төгрөг	Бууралт 2015 сая төгрөг	Эцсийн үлдэгдэл 2015 сая төгрөг
Гүйлгээнд гаргасан цаасан тэмдэгт	892,389	1,963,982	(2,052,299)	804,072
Гүйлгээнд гаргасан зоосон төгрөг	11	3	—	14
	<u>892,400</u>	<u>1,963,985</u>	<u>(2,052,299)</u>	<u>804,086</u>
Тоолж шалгаагүй цаасан тэмдэгт	(82,743)	(2,012,426)	1,997,739	(97,430)
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	<u>809,657</u>	<u>(48,441)</u>	<u>(54,560)</u>	<u>706,656</u>

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****25. ТӨВ БАНКНЫ ҮНЭТ ЦААС**

	2015 сая төгрөг	2014 сая төгрөг
Үнэт цаасны өглөг	1,024,581	853,781

Энэхүү үлдэгдэл нь Банкнаас дотоодын банкуудад гаргасан үнэт цаас юм. Эдгээр үнэт цаас нь 7-28 хоногийн хугацаатай бөгөөд 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар хүүгийн түвшин нь жилийн 13 хувь (2014 онд: 12 хувь) байна.

26. ЗАСГИЙН ГАЗРЫН БАЙГУУЛЛАГУУДАД ӨГӨХ ӨР ТӨЛБӨР

	2015 сая төгрөг	2014 сая төгрөг
Сангийн яаманд төлөх зээлийн өр төлбөр		
- Германы Засгийн газар (КФВ)	14,121	15,488
- Азийн хөгжлийн банк (АХБ)	8,084	8,284
- Олон улсын хөгжлийн агентлаг (ОУХА)	6,678	7,004
Сангийн яамны харилцах, хадгаламж	673,573	767,873
	<u>702,456</u>	<u>798,649</u>

Сангийн яамны дансууд

Эдгээр харилцах дансууд нь Банкинд байршуулсан Сангийн яамны төрөл бүрийн харилцах дансууд бөгөөд хугацаагүй, хүүгүй болно.

Олон улсын байгууллагаас авсан зээллэгтэй холбоотой Сангийн яаманд төлөх өр төлбөр

Эдгээр өр төлбөр нь Монгол улсын Засгийн газраас “КФВ” (Герман улсын Засгийн газрыг төлөөлж), Азийн хөгжлийн банк (цаашид “АХБ” гэх) болон Олон улсын хөгжлийн ассоциаци (ОУХА)-тай байгуулсан зээлийн гэрээтэй холбоотой. Гэрээнд Монгол улсын Сангийн яам нь санхүүгийн төлөөлөгчөөр Банк нь төслийг хэрэгжүүлэгчээр ажиллаж байна.

Жижиг дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих хөтөлбөрийн хүрээнд КФВ-аас авсан зээл нь бие даасан хоёр хөтөлбөртэй ба 1995 болон 2003 оноос тус тус хэрэгжиж эхэлсэн. Эдгээр зээлүүд нь еврогоор олгогдсон бөгөөд жилийн 0.75 хувийн хүүтэй, 30 жилийн хугацаатай. Эхний болон дараагийн хөтөлбөрийн эргэн төлөлтүүд 2005 болон 2012 оноос эхлэн төлөгдөж эхэлсэн.

АХБ-аас авсан зээл нь Монголд ядуурлыг бууруулах, хувийн бизнесийн салбарыг хөгжүүлэх, Засгийн газарт болон төрийн бус байгууллагууд, банкуудад зөвлөгөө өгөх, сургалт явуулахад дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор олгогджээ. Зээлүүд нь жилийн 1 хувийн (2014 онд: 1 хувь) хүүтэй ба дуусгавар хугацаа нь 27- 30 жил байна.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****26. ЗАСГИЙН ГАЗРЫН БАЙГУУЛЛАГУУДАД ӨГӨХ ӨР ТӨЛБӨР (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**

Олон улсын байгууллагаас авсан зээллэгтэй холбоотой Сангийн яаманд төлөх өр төлбөр (Үргэлжлэл)

Сангийн яам нь Монгол улсын Засгийн газрыг төлөөлөн санхүүгийн төлөөлөгчийн үүрэг гүйцэтгэдэг учир Банк КФВ болон АХБ-ны төлбөр тооцоонд шууд хариуцлага хүлээхгүй. Гэхдээ эдгээр зээлийн төслүүдийг хэрэгжүүлэгчийн хувьд Банк нь зээлийн хөрөнгийг дотоодын банкуудад оновчтой хуваарилах үүрэгтэй бөгөөд тэдгээр дотоодын банкууд нь КФВ болон АХБ-ны шалгуурт тэнцсэн зээлийг эцсийн хэрэглэгчдэд хүргэх үйл ажиллагааг хариуцна.

Сангийн яам ба Банк хоорондын гэрээний дагуу Банк нь КФВ болон АХБ-ны гэрээний нөхцөлтэй ижил нөхцөлтэйгээр Сангийн яамнаас эдгээр зээлүүдийг авсан байна. Банк нь эдгээр зээлийн хөрөнгийг өөрийн дансанд байршуулж буйн хувьд, КФВ, АХБ болон Сангийн яамны хоорондын төлбөр тооцоог зохицуулах үүрэгтэй. Энэхүү зээлийн хөрөнгөөс дотоодын банкуудад олгосон зээлийн талаар Тодруулга 20-д харуулав. Сангийн яаманд өгөх эдгээр өглөг болон дотоодын банкуудад олгосон зээлийн талаарх Банкны Удирдлагын үнэлэмжийг Тодруулга 2.4-с харна уу.

ОУХА-ийн хувийн хэвшлийг хөгжүүлэх болон санхүүгийн чадавхийг хөгжүүлэх төслийн хүрээнд Монгол улсын Засгийн газарт олгосон зээлийг Банк Сангийн яамнаас дамжуулан авсан ба зээл нь жилийн 1 болон 3 хувийн хүүтэй.

27. ДОТООДЫН БАНКУУДЫН ХАРИЛЦАХ, ХАДГАЛАМЖ

	2015	2014
	сая төгрөг	сая төгрөг
Харилцах дансдууд:		
- төгрөгөөр	1,225,029	1,098,540
- валютаар	533,326	1,501,042
Богино хугацаат хадгаламж	—	127,500
Гадаад валютын хугацаат хадгаламж	60,630	76,380
	1,818,985	2,803,462

Харилцах дансны дүн нь дотоодын банкуудаас Банкинд заавал байлгах нөөц болон бусад төрлийн хадгаламжаас бүрдэнэ. Заавал байлгах нөөцийг банкууд бусдаас татан төвлөрүүлсэн хөрөнгөд тодорхой хувиар тооцож тогтооно.

2014 оны 12 дугаар сарын 31-нээр үлдэгдэлтэй байсан богино хугацаат хадгаламж нь дотоодын банкуудын байршуулсан жилийн 10 хувийн хүүтэй овернайт хадгаламж байсан.

Гадаад валютын хугацаат хадгаламж нь 371 хоногийн хугацаатай, жилийн 6.532 (2014: 5.571) хувийн хүүтэй дотоодын банкуудын байршуулсан ам.долларын хадгаламжийг илэрхийлнэ.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****28. ГАДААД ӨР ТӨЛБӨР**

	2015 сая төгрөг	2014 сая төгрөг
Барьцаагүй		
Хятадын ардын банктай хийсэн своп хэлцлийн дагуу авсан юанийн санхүүжилт	3,550,766	2,763,903
Токио Мицүбиши Юү Эф Жи Сингапур банкнаас авсан алтны урьдчилгаа санхүүжилт	239,554	90,582
Олон улсын валютын сан ("ОУВС")		
- Зээлжих тусгай эрхийн хуваарилалт (ЗТЭ)	135,180	133,190
Дэлхийн банкинд оруулсан хувь хөрөнгө	125	118
ОУХА-д оруулсан хувь хөрөнгө	34	34
Дэлхийн банкны харилцах данс	110	60
АХБ-ны харилцах данс	8	1
	<u>3,925,777</u>	<u>2,987,888</u>

Хятадын ардын банктай хийсэн своп хэлцлийн дагуу авсан юанийн санхүүжилт

Энэхүү үлдэгдэл нь Хятадын ардын банктай хийсэн своп хэлцлийн дагуу авсан 3 сараас 12 сарын хугацаатай юанийн санхүүжилт бөгөөд Банк дотоодын банкуудыг юаниар санхүүжүүлэхэд ашигладаг. Хүү нь “200” үндсэн нэгж дээр Шанхай-Интер банкны санал болгосон хүүгийн түвшинг (“SHIBOR”) нэмсэнтэй тэнцүү.

Токио Мицүбиши Юү Эф Жи Сингапур банкнаас авсан алтны урьдчилгаа санхүүжилт

Энэхүү үлдэгдэл нь алтны салбарын санхүүжилтийн тогтолцоог оновчтой болгох арга хэмжээний хүрээнд Токио Мицүбиши Юү Эф Жи Сингапур банкнаас авсан 1 жилийн хугацаатай алтны урьдчилгаа санхүүжилт бөгөөд Банк нь дотоодын алт олборлогч иргэд, аж ахуйн нэгжээс алт худалдан авахад уг санхүүжилтийг ашигладаг. Хүү нь “310” үндсэн нэгж дээр Лондон-Интер банкны санал болгосон түвшинг (“LIBOR”) нэмсэнтэй тэнцүү (2014: LIBOR+300 үндсэн нэгж).

Зээлжих тусгай эрх (ЗТЭ)-ийн хуваарилалт

ОУВС-ын гишүүн орнуудад ОУВС-д оруулсан хөрөнгийн хэмжээтэй нь хувь тэнцүүлэн ЗТЭ хуваарилсан. Энэ хуваарилалт нь Банкны ОУВС-д өгөх өр төлбөрийг илэрхийлэх ба үүний зэрэгцээ ОУВС-ийн ЗТЭ-ийн хөрөнгийн дансыг Тодруулга 14-өөс харна уу. Хуваарилалтын цэвэр хуримтлал нь 135,180 сая төгрөг (2014 онд 133,190 сая төгрөг) буюу 48.757 сая ЗТЭ (2014 онд 48.757 сая ЗТЭ)-тэй тэнцүү байна.

Дэлхийн банк ба Олон улсын хөгжлийн агентлагт оруулсан хувь хөрөнгө

Энэ үлдэгдэл нь Банкнаас Дэлхийн банк болон Олон улсын хөгжлийн агентлаг (ОУХА)-т оруулсан хувь хөрөнгө юм.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****29. БУСАД ӨР ТӨЛБӨР**

	2015	2014
	сая төгрөг	сая төгрөг
Бусад санхүүгийн өр төлбөр		
Дотоодын банкны дүрмийн сангийн эх үүсвэрт түр төвлөрүүлсэн хөрөнгө	4,015	9,391
Банк бус санхүүгийн байгууллагаас байршуулсан хадгаламж	7,370	8,758
Бусад өр төлбөр	10,314	9,055
Бусад өр төлбөр		
Нийгмийн хөгжлийн сан	8,595	8,516
Аккредитивийн заргатай холбоотой байгуулсан сан	48,351	45,751
	<u>78,645</u>	<u>81,471</u>

Дотоодын банкны дүрмийн сангийн эх үүсвэрт түр төвлөрүүлсэн хөрөнгө

Дотоодын банкны дүрмийн сангийн эх үүсвэрт түр төвлөрүүлсэн хөрөнгө нь Монгол улсын дотоодын банкны дүрмийн санг нэмэгдүүлсэнтэй холбоотой нээсэн дансууд юм. Эдгээр дансуудыг тухайн дотоодын банкуудад хөрөнгө оруулалт хийхээс өөр зорилгоор ашиглахгүй.

Банк бус санхүүгийн байгууллагаас байршуулсан хадгаламж

Банк бус санхүүгийн байгууллагаас байршуулсан хадгаламж нь төрийн байгууллагууд, Үнэт цаасны төлбөр тооцоо, төвлөрсөн хадгаламжийн төв, Хадгаламжийн даатгалын корпорацийн харилцах данснуудаас бүрдэнэ.

Нийгмийн хөгжлийн сан

Банк дотоод журмынхаа дагуу тодорхой хэмжээний хөрөнгийг өөрсдийн ажилтнуудын ажлын болон амьжиргааны нөхцөлийг сайжруулах зорилгоор Нийгмийн хөгжлийн санд хуваарилдаг. Энэхүү хөрөнгө Банкны ажилтанд тэтгэмж, тусламж олгох, ажлын үзүүлэлтээр шагнах, ажилтны нийгмийн байдлыг хангах үүднээс орон сууц худалдан авахад дэмжлэг үзүүлэх, шаардлагатай үед нь санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэхэд зориулагдсан байна. Банкны Удирдлага 2014 болон 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар Нийгмийн хөгжлийн санд хуваарилсан хөрөнгийг хүлээгдэж буй үүргээ биелүүлэхэд хангалттай гэж үзсэн.

Аккредитивийн заргатай холбоотой байгуулсан сан

Аккредитивийн заргатай холбоотой байгуулсан сан нь 2008 онд үүссэн шийдэгдээгүй хэрэгтэй холбоотой үүссэн. Швейцар болон Герман улсуудад үйл ажиллагаа явуулдаг санхүүгийн байгууллагатай 2008 оноос хойш хийсэн аккредитивийн гэрээтэй холбоотойгоор шүүхэд нэхэмжилж, шүүх үйл ажиллагаа нь үргэлжилж байгаа.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****29. БУСАД ӨР ТӨЛБӨР (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Аккредитивийн заргатай холбоотой байгуулсан сан (Үргэлжлэл)**

Банк энэ шүүхэд аккредитивийн гэрээний дагуу өөрийн хүлээсэн үүргийн хүрээнд байр сууриа баттай хамгаалж байгаа хэдий ч 2009 онд нийт дүнгээр (хүүг оруулан) нь эрсдэлийн сан байгуулсан. 2014 болон 2015 оны туршид гадаад валютын ханшийн хэлбэлзлийн нөлөөнөөс гадна нөөцийн санд өөрчлөлт ороогүй. Эдгээр аккредитивтэй холбогдуулан Америкийн нэгдсэн улсын өмнөд Флоридагийн дүүргийн шүүхэд Банк залилан, гэрээний зөрчил гэх мэт хууль зөрчсөн үндэслэлээр тодорхой хувь хүн болон байгууллагуудыг шүүхэд дуудан зарга үүсгээд байгаа. Уг хувь хүн болон байгууллагаас нэхэмжилж буй дүн нь Банкны төлж болзошгүй дээр дурдсан өр төлбөрөөс мэдэгдэхүйц хэмжээгээр давж байгаа юм. Хэрэг Банкны хувьд нааштай шийдэгдэх хандлагатай байгаа хэдий ч хариуцагчид авлагыг бүрэн хэмжээгээр барагдуулна гэсэн хангалттай баталгаа байхгүй байна. Тиймээс Банк санхүүгийн тайланд авлага хүлээн зөвшөөрөөгүй боловч нэхэмжилсэн төлбөрөө барагдуулахаар тууштай ажиллаж байна.

30. ДҮРМИЙН САН

	2015	2014
	сая төгрөг	сая төгрөг
Дүрмийн сан	<u>5,000</u>	<u>5,000</u>

Банкны дүрмийн сан нь Банкны капиталыг илэрхийлэх ба үүнийг Монгол улсын төр бүрэн эзэмшдэг.

31. БУСАД САН**Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгийн сан**

Энэ сан нь борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалтуудын бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтүүдээс бүрддэг.

Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний сан

Энэ сан нь Банкны барилга, байгууламжийн дахин үнэлгээнээс үүссэн олзоос бүрддэг.

Гадаад валютын ханшийн тэгшитгэлийн сан

Энэ санг гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн мөнгөн хөрөнгө, өр төлбөрүүдийн ханшийн тэгшитгэлээс үүссэн бодит бус олз, гарзыг бүртгэхэд ашигладаг.

Үнэт металын дахин үнэлгээний сан

Энэ дансыг нь Банкны эзэмшилд байгаа мөнгөжсөн алтны бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөс үүссэн бодит бус олз, гарзыг бүртгэхэд ашигладаг.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

31. БУСАД САН (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2014 ба 2015 оны бусад сангийн хөдөлгөөнийг доор харуулав.

	Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгийн сан сая төгрөг	Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний сан сая төгрөг	Үнэт металын дахин үнэлгээний сан сая төгрөг	Нийт сая төгрөг
2014 оны 01 дүгээр сарын 01-ний байдлаар	(52)	12,051	13,059	25,058
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн алдагдал	(271)	–	–	(271)
Борлуулах үед орлогын тайланруу шилжүүлсэн	103	–	–	103
Хуримтлагдсан алдагдалд шилжүүлсэн	–	–	(6,873)	(6,873)
Дахин үнэлгээний нөөц	–	(2)	–	(2)
2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	(220)	12,049	6,186	18,015
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн алдагдал	3,211	–	–	3,211
Борлуулах үед орлогын тайлан руу шилжүүлсэн	(65)	–	–	(65)
Дахин үнэлгээний нөөц	–	(141)	–	(141)
Хуримтлагдсан алдагдалд шилжүүлсэн	–	–	(4,242)	(4,242)
2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	2,926	11,908	1,944	16,778

2015 болон 2014 оны 12 дугаар сарын 31-нээр гадаад валютын дахин үнэлгээний сан байхгүй.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****32. БОЛЗОШГҮЙ ӨР ТӨЛБӨР БА ҮҮРЭГ**

Харилцагчдын санхүүгийн хэрэгцээ, шаардлагыг хангахын тулд Банк нь янз бүрийн буцалтгүй үүрэг болон болзошгүй өр төлбөр хүлээж байдаг. Хэдийгээр эдгээр үүргийг санхүүгийн байдлын тайланд тусгаагүй байж болох ч эдгээр нь зээлийн эрсдэл, улмаар Банкны нийт эрсдэлийг бүрдүүлж байдаг.

	2015	2014
	сая төгрөг	сая төгрөг
Болзошгүй өр төлбөр		
Экспортын аккредитивүүд	(411,390)	(106,354)
Өрийн бичиг	–	(31,669)
Үүрэг		
Хятадын ардын банктай хиисэн своп хэлцлийн дагуу авах ашиглаагүй санхүүжилтийн эх үүсвэр	1,076,390	1,821,420
Хятадын ардын банктай хиисэн своп хэлцлийн дагуу өгөх ашиглаагүй санхүүжилтийн эх үүсвэр	(4,500,000)	(4,500,000)
Хөрөнгийн үүрэг	(12)	(198)
	<u>(3,835,012)</u>	<u>(2,816,801)</u>

Экспортын аккредитивүүд

Экспортын аккредитив нь Монгол улсын Засгийн газарт экспортын гэрээ хэлцэлтэй холбоотойгоор олгогдоно. Экспортын аккредитивээр Банк Монгол улсын Засгийн газрын эсвэл төрийн байгууллагуудын өмнөөс тэдгээрт болон Засгийн газрын хүсэлтээр бусад байгууллагуудад үйлчилгээ үзүүлсэн ба бараа бүтээгдэхүүн нийлүүлсэн гадаадын хуулийн этгээдүүдэд төлбөр шилжүүлэх үүрэг хүлээнэ.

Банкны Удирдлага 2015 болон 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар аккредитив, зээлийн шугамаарх үүрэг хариуцлагын бодит үнэ цэнийг материаллаг бус хэмээн дүгнэсэн байна. Ашиглагдаагүй байгаа зээлийн шугам болон аккредитивийн гэрээт үлдэгдэл нь ирээдүйн бэлэн мөнгөний шаардлагыг бий болгохгүй. Учир нь эдгээр санхүүгийн хэрэгслүүд нь ямар нэгэн санхүүжилтгүйгээр хугацаа нь дуусах буюу цуцлагддаг.

Хятадын ардын банктай байгуулсан своп хэлцлийн гэрээ

Банк нь 2011 оны 5 дугаар сард Хятадын ардын банктай “Хятадын юань/Монгол төгрөг солилцох своп хэлцэл”-ийн гэрээ байгуулсан ба гэрээг 2014 оны 8 дугаар сард шинэчлэн баталсан. Төв банкууд санхүүгийн зах зээлийн тогтвортой байлдыг хангах зорилгоор богино хугацаанд хөрвөх чадварыг хангах, хоёр улсын эдийн засгийн хөгжлийн төлөө хоёр орны худалдааг дэмжих зорилгоор энэхүү гэрээг байгуулсан.

Уг гэрээний дагуу Хятадын ардын банк (ХАБ) ба Банк нь юаниар төгрөг эсвэл төгрөгөөр юань худалдах, худалдан авах болон дараа нь түүнийгээ буцаан худалдах, худалдан авах байдлаар гүйлгээ хийж болно.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****32. БОЛЗОШГҮЙ ӨР ТӨЛБӨР БА ҮҮРЭГ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Хятадын ардын банктай байгуулсан своп хэлцлийн гэрээ (Үргэлжлэл)**

Эдгээр зорилгын хүрээнд Төв банк бүр нөгөө талдаа зориулан өөрийн орныхоо мөнгөн тэмдэгтээр илэрхийлэгдэх хүү тооцдоггүй тусгай дансыг нээсэн. Өөрөөр хэлбэл ХАБ юанийн дансыг Банкинд, Банк төгрөгийн дансыг ХАБ-д зориулан тус тус нээсэн.

Гэрээнд зааснаар энэхүү хөрөнгийн ашиглах хугацаа нь 12 сар хүртэл байна. Хөрөнгө ашиглах зөвшөөрлийг нэг тал нь нөгөөгөөсөө авах ёстой ба тухайн ашиглах хөрөнгийн дээд хэмжээ нь Банкны хувьд гэрээний дүн болох 15 тэрбум юань (2014 онд 15 тэрбум юань), ХАБ-ны хувьд 4.5 их наяд төгрөг (2014 онд 4.5 ихнаяд төгрөг)-өөр хязгаарлагдана. Банк ашигласан хөрөнгийг буцаан төлөх өдрөө хүүг гэрээнд тусгайлан заасан хүүгийн түвшнээр тооцож төлөх үүрэгтэй. Банк юань ашигласан тохиолдолд хүүгийн түвшин нь 200 суурь нэгж дээр Шанхай-Интер Банк санал болгосон түвшинг (“ШИБОР”) нэмсэнтэй тэнцэх ба ашиглах хугацааны турш тооцно. Харин ХАБ төгрөг ашигласан тохиолдолд хүүгийн түвшин нь банк хоорондын төгрөгийн жигнэсэн дундаж хүүгийн түвшинтэй тэнцүү байх ба үүнийг мөн ашигласан хугацаанд тооцно.

2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар ашигласан дүнгийн үлдэгдэл 11.5 тэрбум юань буюу 3,536,710 сая төгрөг (2014 онд 9 тэрбум юань буюу 2,732,130 сая төгрөг) болж өссөн байна. 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх ашиглаагүй дүн болох 3.5 тэрбум юаньтай тэнцэх 1,076,390 сая төгрөг нь (2014 онд 6 тэрбум юань буюу 1,821,420 сая төгрөг) ХАБ-ны зээлтэй холбоотой үүргийг илэрхийлнэ. 2015 болон 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх ашиглаагүй дүн болох 4.5 их наяд төгрөг нь Банкны зээлтэй холбоотой үүргийг илэрхийлнэ.

Бусад шийдэгдээгүй хэргүүд

Тодруулга 29-д дурдсан аккредитивийн заргатай холбоотой байгуулсан сангаас гадна, удирдлага нь 2015 болон 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар Банк нь хариуцагч талаар татагдсан, материаллаг алдагдалд хүргэж болох шийдэгдээгүй хэрэг байхгүй хэмээн дүгнэж байна. Тиймээс Удирдлага нь эдгээр санхүүгийн тайлангуудад дээр дурдсан аккредитивтай холбоотой сангаас гадна сан байгуулах шаардлагагүй гэдэгт итгэж байна.

33. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА

Банкны үйл ажиллагаа нь ямагт эрсдэлтэй байдаг тиймээс ч эдгээр эрсдэлийг тогтмол хянаж зөв зохистой бодлого баримтлах нь Банкны гол зорилго юм. Эдгээр эрсдэлийг зохистой удирдах нь Монголын банкуудын үйл ажиллагааг хэвийн явуулах, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангаж инфляцийг зохистой түвшинд барих зөв мөнгөний бодлого явуулахад чухал шаардлагатай. Эдгээр эрсдэлүүд нь Банкны тэргүүний зорилгодоо хүрэх чадварыг хязгаарлах үр дагавартай байж болно. Энэ нь Төв банкинд илүүтэй илрэх бөгөөд гадаад валютын ханшийн зөрүүнээс хүлээх санхүүгийн гэнэтийн алдагдал нь үүний нэг жишээ болно. Эдгээр санхүүгийн алдагдал нь бүхий л төрлийн санхүүгийн эрсдэлээс хамааралтай үүсдэг.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

33. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Банкинд тулгарах эрсдэлүүд нь санхүүгийн (зээлийн, хөрвөх чадварын, зах зээлийн), үйл ажиллагааны, нэр хүндээ хадгалах мөн эрх зүйн эрсдэлүүдээс бүрдэнэ. Одоогоор Банкны эрсдэлийн удирдлага нь төвлөрсөн бус бөгөөд газар тус бүрдээ тэдгээрийн үйл ажиллагаанд учирсан аливаа эрсдэлээс сэргийлэх бодлого баримталдаг. Банк нь Монгол улсын Төв банк учраас түүний эрсдэлүүд онцгой байдаг ба тэдгээр эрсдэлүүдийг Банк стратеги төлөвлөлтийн үйл явцаар дамжуулан хянаж, илрүүлж байдаг. Үүнээс гадна Банк нь эрсдэлийн хяналтын стратегийг боловсруулах ба зарчим, хүрээ, бодлого хязгааруудыг хэрэгжүүлэх ажлыг ерөнхийлөн хариуцах болон эрсдэлийн удирдлага, хяналттай холбоотой шийдвэрүүд гаргах эрх бүхий “Эрсдэлийн хороо”-г байгуулах боломжийг идэвхтэй хайж байна. Одоогоор “Хөрөнгө оруулалтын хороо” нь эрсдэлийн стратегийг боловсруулж, шаардлагатай хязгаарыг тогтоох үүрэгтэй байхад Эрсдэлийн удирдлагын алба болон Валют, эдийн засгийн газар нь үүнтэй холбоотой зарчмууд, үйлчлэх хүрээ, бодлого, хязгаарыг хэрэгжүүлдэг.

Эрсдэлийн удирдлагын бүтэц

Захирлуудын зөвлөл нь эрсдэлүүдийг тодорхойлж хянахад эцсийн хариуцлага хүлээнэ. Гэхдээ эрсдэлийг удирдах, хянах үүрэг бүхий доорх бие даасан нэгжүүд байдаг.

Захирлуудын зөвлөл. Захирлуудын зөвлөл ерөнхий эрсдэлийн удирдлага болон эрсдэлийн стратеги, бодлогыг батлахаас гадна эрсдэлтэй холбоотой асуудлаар Банкны Ерөнхийлөгчид зөвлөмж өгдөг.

Захирлуудын зөвлөл нь тайлант оны “Хөрөнгө оруулалтын бодлого”-ыг баталж, зөвшөөрөгдөх эрсдэлийн түвшинг тодорхойлдог. Энэхүү зөвшөөрөгдөх эрсдэлийн түвшинд үндэслэн Улсын гадаад валютын нөөцийн бүтцийг гарган Ерөнхийлөгчид танилцуулна. Үүнд гадаад валютын нөөцийн валютын бүтэц, түүний зохистой хэлбэлзэл, хөрөнгийн хуваарилалт, түүний зохистой хэлбэлзэл, хөрөнгө оруулалтын хугацаа, боломжит хэрэглүүр, харилцагч байгууллагууд болон тэдгээрт тавьсан хязгаарлалт зэргийг тусгана. Ерөнхийлөгч харилцагч байгууллагууд болон гаргагчийн зээлийн хязгаарыг улирал тутамд батлах бөгөөд энэ нь зээлийн эрсдэлийг удирдах гол арга юм.

Хяналтын зөвлөл. Хяналтын зөвлөл нь банкны дотоод бүтэц, зохион байгуулалтад харьяалагддаггүй бөгөөд бие даасан хяналт тавьж, Банкны эрсдэлийг ерөнхийд нь хянах үүрэгтэй.

Хөрөнгө оруулалтын хороо. Хөрөнгө оруулалтын хороо нь Банкны эрсдэлийг удирдах үүрэгтэй хамгийн гол хэсэг бөгөөд Захирлуудын зөвлөл, Ерөнхийлөгчид эрсдэлийн удирдлагын бодлого дээр зөвлөмж өгдөг. Хөрөнгө оруулалтын хорооны бүрэлдэхүүнд Тэргүүн дэд ерөнхийлөгч, Дэд ерөнхийлөгч, Валют эдийн засгийн газрын захирал, Төлбөр тооцоо, бүртгэлийн газрын захирал, Эрсдэлийн удирдлагын албаны захирлууд багтдаг.

Банкны гадаад валютын нөөцийн эрсдэл нь хамгийн чухал ба энэ нь Банкны нийт хөрөнгөд гадаад валютын хөрөнгийн эзлэх хувиас хамаардаг. Тиймээс Хөрөнгө оруулалтын хороо болон холбогдох газруудын явуулдаг үйл ажиллагаа нь гадаад валютын нөөцтэй холбоотой эрсдэлийг удирдан хяналт тавихад түлхүү чиглэгдэнэ.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

33. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Эрсдэлийн удирдлагын бүтэц (Үргэлжлэл)

Хөрөнгө оруулалтын хорооны өөр нэгэн үүрэг бол Эрсдэлийн удирдлагын алба болон бусад холбогдох газруудад хяналт тавих бөгөөд тэдгээр нь санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн санхүүгийн эрсдэл болон хэрэгжилт бодлоготой нийцтэй байгаа эсэхэд анхаарч ажилладаг. Санхүүгийн эрсдэлийг удирдахад ашигласан аргуудыг доор дурьдав.

Эрсдэлийн удирдлагын алба. Эрсдэлийн удирдлагын алба ("ЭУА") нь гадаад валютын нөөцийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх, бусад эрсдэлтэй холбоотой үйл ажиллагаа, хараат бус хяналтын үүрэг гүйцэтгэдэг. Мөн гадаад валютын нөөцийн удирдлага, эрсдэлийн бодлого, хязгааруудын хэрэгжилтэд хяналт тавих, тайлагнах үйл ажиллагааг хариуцдаг.

Улсын гадаад валютын нөөцийн удирдлагын журамд зааснаар, нөөцийн удирдлагын зорилго нь Банкны мөнгөний болон гадаад валютын бодлогод тусгагдсан байдаг. Гадаад валютын нөөцийн гол зорилго нь:

- Мөнгөний бодлогыг дэмжих;
- Зах зээлийн валютын ханшийн хэт хэлбэлзлийг зохицуулах;
- Засгийн газрын валютын өр төлбөрт баталгаа гаргах;
- Улс орны хэмжээнд тохиолдсон гамшиг болон онцгой байдлын үед мөнгөний эх үүсвэр болгон хэрэглэх.

Санхүүгийн болон үйл ажиллагааны эрсдэлийг бодлоготойгоор удирдаж, хянаснаар гадаад валютын нөөцийн эрсдэлийн удирдлага нь эдгээр зорилгуудад хүрэхэд дэмжлэг болдог. Банк гадаад эрсдэлийг хянахын тулд хөрөнгийг сонгох, хуваарилах стратегийг тодорхойлдог. Үүнд хөрвөх валютын бэлэн байдлыг хадгалж байхад шаардлагатай валютын багцын бүтэц, хөрвөх чадвар ба аюулгүй ажиллагааны шаардлагуудыг хангасан хөрөнгө оруулалтын хэрэглүүрүүдийн зөвшөөрөгдөх хязгаар, хүүгийн түвшний эрсдэлийг хязгаарлахад тавигдах хугацааны шаардлагууд зэрэгт зориулсан параметруудыг бий болгох ажил ордог.

Валют, эдийн засгийн газар

Валют, эдийн засгийн газар нь дамжуулан хөрөнгө оруулалтын бодлогыг хэрэгжүүлэх үүрэгтэй. Валют, эдийн засгийн газрын захирал нь хөрөнгийн бүрдэл, хэрэгслүүд, харилцагч талууд, дуусгавар хугацаа, гадаад валютын хөрөнгийн хэмжээ зэрэг хөрөнгийн асуудлуудыг удирдан хянах үүрэгтэй.

Дотоод хяналт, үйл ажиллагааны эрсдэлийн газар

Банк зорилгодоо хүрэх, бодлого төлөвлөгөөгөө хэрэгжүүлэхийн тулд өөрийн үйл ажиллагаан дахь эрсдэлийн удирдлагын систем нь зохистой, үр ашигтай эсэхийг шалгах, үнэлэх нь Дотоод хяналт, үйл ажиллагааны эрсдэлийн газар (ДХҮАЭГ)-ын эрхэм зорилго юм. Банкны мөрдөж буй бодлого, горимуудын төлөвлөлт, зохион байгуулалт, зохицуулалт, хэрэгжилтийн хяналтын түвшний эрсдэлийн удирдлага, үйл ажиллагаа болон системүүд нь хууль журамд нийцэж буй эсэхийг шалгах түвшний эрсдэлийн удирдлага, санхүүгийн болон үйл ажиллагааны мэдээллийн аюулгүй байдлыг шалгах түвшний эрсдэлийн удирдлага зэргийн зохистой, үр нөлөөтэй байдлыг шалгах, үнэлэх нь ДХҮАЭГ-ын үндсэн чиг үүрэг юм.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****33. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Эрсдэлийн удирдлагын бүтэц (Үргэлжлэл)**

ДХҮАЭГ нь эрсдэлийн ерөнхий болон тусгайлсан үнэлгээг хийдэг. Эрсдэлийн зэрэгт нь тааруулан хяналтын хүн хүч нөөцийг зохистой хуваарилах үүднээс урт хугацааны болон жилийн төлөвлөгөөг боловсруулах үед эрсдэлийн ерөнхий үнэлгээг хийдэг бол эрсдэлийн тусгайлсан үнэлгээг тодорхой нэг асуудал үүссэн үед хийдэг. Банкны ДХҮАЭГ нь 2015 оны хяналт, шалгалтын ажлын хөтөлбөр, жилийн төлөвлөгөөний дагуу үйл ажиллагаагаа явуулж байна. Үйл ажиллагааны хэсэг нэг бүрийн болзошгүй болон бодит эрсдэлийн зэргийг тусган харуулж чадах шалгуур үзүүлэлтүүдийг хэрэглэх замаар хяналтын ажлын дарааллыг тодорхойлдог. Энэ зорилгын үүднээс тодорхой зарим нэг шалгуур үзүүлэлтүүдийг боловсруулдаг ба шалгах гэж буй үйл ажиллагаанаас хамааран шалгуур үзүүлэлтийн төрөл нэг бүр дээр зохих жигнэсэн оноог гаргана. Үйл ажиллагааны хэсэг нэг бүр дээр жигнэсэн онооны нийт дүнг гаргаж, тэдгээрийг эрсдэлийн зэргээр нь өндөр, дунд, бага гэж ангилна.

Дотоод хяналтын системийг үнэлэх ажил нь дотоод хяналтын ажлын маш чухал хэсэг юм. Энэхүү үнэлгээний ажлын зорилго нь зохистой горимууд, чадварлаг гүйцэтгэл байгаа эсэхийг баталгаажуулах түүнчлэн санхүүгийн тайлагналын системийн найдвартай байдал, бүх үйл ажиллагаануудын хууль журмын нийцлийг баталгаажуулах явдал юм. ДХҮАЭГ нь хяналтын дүгнэлт болон өөрсдийн зөвлөмжүүдийг Ерөнхийлөгч болон Хяналтын зөвлөлд тайлагнадаг. Шалгалт бүрийн эцэст ДХҮАЭГ Банкны удирдлагуудтай шалгалтын үр дүнг хэлэлцэж, удирдлагын авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээг эргэн хянадаг.

Зээлийн эрсдэл

Зээлийн эрсдэл нь гэрээ байгуулсан хэрэглэгч, үйлчлүүлэгч, гуравдагч талууд үүргээ биелүүлж чадахгүйд хүрснээс үүдэн алдагдал хүлээж болно. Банкны нэг төрлийн эрсдэл юм. Санхүүгийн хөрөнгөө нэмэгдүүлэх зорилгоор гуравдагч талуудтай хийсэн ажил гүйлгээ болон Банкны зээл олголтоос үүдэн зээлийн эрсдэл бий болдог. Зээлийн эрсдэлийг удирдахдаа хөрөнгө оруулалт хийх хөрөнгөө зөв сонгох, нэг төрлийн хөрөнгөнд хийх хөрөнгө оруулалтын хэмжээнд хязгаар тогтоох арга замаар удирддаг. Хөрөнгө оруулалтын төрөл, гуравдагч талуудаас хамааралтай үүдэх зээлийн эрсдэлийн түвшний хязгаарыг Удирдлагаас ойр ойрхон тогтоож жил тутам тогтмол хяналт тавьдаг.

Банк нь санхүүгийн хөрөнгийн зээлжих чанарыг олон улсын үнэлгээний байгууллагаас тогтоосон жишигт тулгуурладаг бол тухайн гадны байгууллагад (жишээлбэл Төв банк) тусгайлан тогтоосон үнэлгээ байхгүй тохиолдолд тухайн орны үнэлгээнд тулгуурлана. Банк нь хэрвээ олон улсын зах зээлийн байдал тогтворгүй байвал системийн эрсдэлд орохоос зайлсхийж тухайн байгууллагуудын үнэлгээг үл харгалзан үйл ажиллагаагаа зогсоох шаардлагатай.

Зээлийн эрсдэлийг бууруулахын тулд гадаад валютын нөөцийг “AAA”-аас “AA-” үнэлгээтэй Засгийн газар (эсвэл Төв банк), “AAA” үнэлгээтэй олон улсын байгууллагууд болон агентлагуудын үнэт цаасанд хөрөнгө оруулдаг. Гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн хадгаламж болон мөнгөний зах зээлийн хэрэгслүүдэд учрах зээлийн эрсдэл нь олон улсын үнэлгээний байгууллагуудаас “A-” болон түүнээс дээш үнэлгээ авсан харилцагчидтай ажил гүйлгээ явуулах замаар хязгаарлагдаж байна.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****33. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)**

Хэрэв харилцагч нь нэгээс дээш үнэлгээний байгууллагаас үнэлгээ авсан бол хамгийн бага үнэлгээнд нь үндэслэдэг.

Дотоодын мөнгөний бодлогын үйл ажиллагааны хувьд Банк зээлийн эрсдэлээ бууруулахын тулд барьцаа хөрөнгийг түлхүү хэрэглэдэг. Төв банкны дахин санхүүжилтын журамд зааснаар Монголын дотоодын банкуудад санхүүгийн хэрэглүүрүүд олгоход ашигладаг барьцаа хөрөнгүүдийн үндсэн төрлүүдийг дор дурьдав:

1. Төв банкны үнэт цаас;
2. Засгийн газрын үнэт цаас;
3. Банкны хүлээн зөвшөөрсөн санхүүгийн байгууллагуудын өрийн бичиг;
4. Санхүүгийн байгууллагуудын гаргасан зээл.

Банкнаас тогтоосон зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтүүдийг бүх зээлдэгч банкууд хангах ёстой. Хэрэв дотоодын зээлдэгч банкууд энэхүү харьцаануудаас нэгийг л биелүүлээгүй тохиолдолд Банк тухайн банкинд олгох буюу олгосон зээлийн үйл ажиллагаагаа цуцалдаг. Банк болзошгүй алдагдлаас хамгаалах зорилгоор барьцаа хөрөнгийн үнэлгээнд эрсдэлийн хямдруулалт хийдэг.

Монголын томоохон банкууд нь олон улсын үнэлгээний байгууллагуудаар зэрэглэлээ тогтоолгодог учир дотоодын банкуудад байршуулсан санхүүгийн хөрөнгийг энэхүү үнэлгээн дээр тулгуурлан хянана. Үнэлэгдээгүй банкуудын хувьд, Банк тэдгээр банкуудын сүүлийн үеийн санхүүгийн мэдээлэл, санхүүгийн харьцааны шинжилгээ болон хамааралтай хөрөнгийн зээлийн эрсдэлийг тодорхойлоход хэрэглэдэг Банкны Хяналт шалгалтын газраас гаргаж буй болон бусад олдоцтой мэдээлэлд тулгуурлан дүгнэлт гаргадаг.

Одоогоор Банк нь өөрийн боловсруулсан зээлийн үнэлгээний системийг банкуудад байршуулсан санхүүгийн хөрөнгийн зээлийн эрсдэлийг үнэлэхдээ ашиглаагүй байна.

Гадаад валютын нөөцийн хувьд, бүх харилцагчдад зээлийн хязгаар байдаг бөгөөд тэдний үнэлгээ, санхүүгийн мэдээлэл болон бусад хүчин зүйлсийг харгалзан үздэг. Банкны Ерөнхийлөгч зээлийн хязгаарыг улирал бүр тогтоох бөгөөд зээл нь тухайн хязгаартаа байгаа эсэхийг Эрсдэлийн удирдлагын алба өдөр тутам хянана.

Банк өөрийн зээлийн эрсдэлийг хянахын тулд санхүүгийн хөрөнгийнхөө, ялангуяа банкуудад олгосон зээл болон бусад санхүүгийн хөрөнгийн насжилтын шинжилгээг хийдэг байна. Зээлээ эргэн төлөх чадвар нь муудаж буй харилцагчдын талаарх мэдээллийг Захирлуудын зөвлөлд танилцуулах ба тэд үүнийг хэлэлцэж, холбогдох шийдвэрийг гаргана.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

33. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Доорх хүснэгт нь санхүүгийн хөрөнгүүдийн зээлийн эрсдэлийг Мүүдигийн үнэлгээний системд үндэслэн үнэлж хөрөнгийн ангилал бүрээр харуулав. Доор харуулсан дүнгүүд нь үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын санг оруулаагүй дүнгээр үзүүлэгдэж байна.

2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	Хугацаа хэтрээгүй, үнэ цэнийн бууралтгүй					Хугацаа хэтэрсэн эсвэл дангаараа үнэ цэнийн бууралттай	Нийт
	AAA	AA	A	B	Үнэлэг-дээгүй	сая төгрөг	сая төгрөг
	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг		
Хөрөнгө Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө орруулалт Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл Засгийн газрын үнэт цаас Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр Дотоодын банкуудад олгосон зээл Бусад санхүүгийн хөрөнгө	19,551	350,415	595,693	—	416	—	966,075
	522,587	—	—	105,945	1,819,315	—	2,447,847
	827,134	—	—	370,327	130,560	—	1,328,021
	—	—	—	202,218	—	—	202,218
	602	—	—	8,372	—	—	8,974
	—	—	—	906,465	279,055	—	1,185,520
	—	—	—	4,500	472,382	222,757	699,639
	1,369,874	350,415	595,693	1,597,827	2,701,728	222,757	6,838,294

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

33. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

	Хугацаа хэтрээгүй, үнэ цэнийн бууралтгүй					Хугацаа хэтэрсэн эсвэл дангаараа үнэ цэнийн бууралттай	Нийт
	AAA	AA	A	B	Үнэлэг-дээгүй		
2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг
Хөрөнгө							
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	2,044	454,917	835,110	–	4	–	1,292,075
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	116,905	375,671	–	–	748,743	–	1,241,319
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	–	944,686	–	376,099	145,772	–	1,466,557
Засгийн газрын үнэт цаас	–	–	–	204,828	–	–	204,828
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	–	–	–	3,264	–	–	3,264
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	–	–	–	1,668,890	417,055	73,812	2,159,757
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	–	–	–	176,681	480,901	151,626	809,208
	118,949	1,775,274	835,110	2,429,762	1,792,475	225,438	7,177,008

Хэрэв үнэлэгдээгүй харилцагч тал нь улсын төв банк эсвэл гадаадын санхүүгийн байгууллага (жишээ нь Английн Төв банк) бол тэдгээрийн үнэлгээг тухайн улсын зээлийн зэрэглэлтэй тэнцүүгээр авсан. Бэлэн мөнгө болон ОУВС дахь зээлжих тусгай эрхийн хадгаламж нь Банкны хувьд зээлийн эрсдэлгүй юм.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****33. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)**

Тодруулга 32-д толилуулснаар Банк нь тодорхой хэмжээний зээлтэй холбоотой үүрэг хариуцлага хүлээсэн бөгөөд Монгол улсын Засгийн газар эсвэл тэдгээрийн харьяа байгууллагуудын хүсэлтээр Монгол улсын хувьд чухал ач холбогдол бүхий (бараа, үйлчилгээ экспортлох гэх мэт) зээлийн үүрэг хүлээдэг. Энэхүү хэрэгслийн гол зорилго нь Засгийн газарт болон бусад төрийн байгууллагуудад санхүүжилтийн хөрөнгийг хангалттай байлгахад оршино. Нээсэн аккредитивүүд нь Банк өмнөөс нь төлбөрийг нь барагдуулах зайлшгүй үүрэг хүлээснийг илэрхийлдэг ба эдгээр хэрэгслийн эрсдэл нь зээлийн эрсдэлтэй ижил юм. Энэ төрлийн эрсдэлийг зээлтэй ижил аргаар бууруулж болно. Зээлтэй холбоотой үүрэг нь Хятадын ардын банктай хийсэн гэрээтэй холбоотой ба ашиглаагүй хэмжээгээр эрсдэл тодорхойлогдоно. Хийсэн шинжилгээндээ үндэслэн Банкны удирдлага нь энэ төрлийн харилцагчаас үүдэлтэй зээлийн эрсдэлд орох магадлал нь бага хэмээн дүгнэжээ.

Банк зээлийн эрсдэлд өртөх хамгийн их магадлал нь санхүүгийн байдлын тайлангийн мөнгөн хөрөнгийн бүртгэлээрх дүнд нөлөөлдөг. Зээлийн эрсдэл нь Тодруулга 20, 21-д үзүүлсний дагуу барьцаа хөрөнгөөр багасч болно. Аккредитивууд болон зээлийн хэмжээг нэмэх хүсэлтээс үүдэх үүргийн хувьд зээлийн эрсдэлийн дээд хэмжээ нь энэхүү үүрэг хариуцлагын дүнгээр илэрхийлэгдэнэ. (Тодруулга 32-г харна уу).

Зах зээлийн эрсдэл

Зах зээлийн эрсдэл гэдэг нь санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнэ эсвэл ирээдүйн орж ирэх мөнгөн урсгалын дүн нь хүүгийн түвшин болон валютын ханш гэх мэт зах зээлийн хувьсагчуудын өөрчлөлтөөс үүдэн хэлбэлзэх эрсдэлийг хэлнэ. Зах зээлийн болон хөрвөх чадварын эрсдэлийг үнэлэхдээ удирдлагын гол анхаардаг зүйл нь интервенцийн шаардлага, гадаадын өр төлбөр болон импортын бүтэц юм. Банк энэхүү эрсдэлийг мэдрэмжийн шинжилгээг ашиглан удирдаж хянадаг. Гадаад валютын төвлөрлийг эс тооцвол Банкинд зах зээлтэй холбоотой өөр ноцтой зах зээлийн эрсдэл байхгүй байна. Одоогоор Банк нь үнийн бусад эрсдэлд онцгой байдлаар өртөөгүй болно.

Гадаад валютын эрсдэл

Валютын эрсдэл нь санхүүгийн хэрэглүүрийн үнэ цэнэ нь валютын ханшны хэлбэлзлээс үүдэн өөрчлөгдөж байх эрсдэлийг хэлнэ. Ханшийн эрсдэлийг гадаад валютын багцыг төрөлжүүлэх замаар удирдаж болох ба дараах хэмжүүрээр тодорхойлогдоно:

- Гадаад валютын нөөцийн удирдлагад ашигладаг валютууд;
- Гадаад валютын нөөцийн удирдлах зорилгоор гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн активын тухайн валютын эзлэх хамгийн их хувь хэмжээ, богино ба урт хугацааны хөрөнгө оруулалтын багцыг тодорхойлно.

Гадаад нөөцийн валютын бүтцийг Захирлуудын зөвлөлийн хурлаар хэлэлцүүлж жил бүр баталдаг.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

33. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Гадаад валютын эрсдэл (Үргэлжлэл)

Доорх хүснэгт нь 2014 болон 2015 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх ханшийн эрсдэлд мэдэгдэхүйц өртөж буй санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийг валют болон ЗТЭ-ээр илэрхийлэн харуулж байна.

	Санхүүгийн хөрөнгө сая төгрөг	Санхүүгийн өр төлбөр сая төгрөг	Дериватив сая төгрөг	Цэвэр позиц сая төгрөг
2015				
Ам.доллар	1,753,248	(998,563)	2,383,126	3,137,811
Монгол төгрөг	3,517,731	(2,629,640)	(2,891,984)	(2,003,893)
Юань	716,447	(4,173,295)	92,840	(3,364,008)
Евро	159,593	(141,148)	—	18,445
ЗТЭ	118,988	(143,264)	—	(24,276)
Бусад	524,377	(117,342)	—	407,035
	<u>6,790,384</u>	<u>(8,203,252)</u>	<u>(416,018)</u>	<u>(1,828,886)</u>
	Санхүүгийн хөрөнгө сая төгрөг	Санхүүгийн өр төлбөр сая төгрөг	Дериватив сая төгрөг	Цэвэр позиц сая төгрөг
2014				
Ам.доллар	1,728,835	(1,446,273)	(1,578,416)	(1,295,854)
Монгол төгрөг	4,149,828	(3,539,774)	1,310,045	1,920,099
Юань	160,628	(2,786,257)	181,925	(2,443,704)
Евро	240,376	(177,788)	—	62,588
ЗТЭ	117,276	(141,472)	—	(24,196)
Бусад	732,282	(189,076)	—	543,206
	<u>7,129,225</u>	<u>(8,280,640)</u>	<u>(86,446)</u>	<u>(1,237,861)</u>

Дараах хүснэгтэд тайлант хугацааны эцэст гадаад валютын болон ЗТЭ-ын ханшийн харьцангуй боломжит өөрчлөлтөд ашиг, алдагдал болон өөрийн хөрөнгийн үзүүлэх мэдрэмжийг харуулсан. Хүснэгт дэх сөрөг утгатай дүнгүүд нь ашиг, алдагдал дахь болзошгүй цэвэр хасагдуулгыг илэрхийлэх ба эерэг утгатай дүнгүүд нь боломжит цэвэр өсөлтийг илэрхийлнэ.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

33. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Гадаад валютын эрсдэл (Үргэлжлэл)

Гадаад валют	Валютын ханшийн өөрчлөлт хувиар	Орлогын тайлан ба өмчийн хөрөнгө дахь нөлөө	Валютын ханшийн өөрчлөлт хувиар	Орлого, зардлын данс ба өмчийн хөрөнгө дэх нөлөө
	2015	2015 сая төгрөг	2014	2014 сая төгрөг
Ам.доллар	15% (15%)	470,672 (470,672)	15% (15%)	(194,378) 194,378
Юань	15% (15%)	(504,601) 504,601	15% (15%)	(366,556) 366,556
Евро	15% (15%)	2,766 (2,766)	15% (15%)	9,388 (9,388)
ЗТЭ	15% (15%)	(3,641) 3,641	15% (15%)	(3,629) 3,629
Бусад	15% (15%)	(103) 103	15% (15%)	81,481 (81,481)

Эрсдэлийн нөлөөний хэмжээ нь Банкны үндсэн үйл ажиллагааны мөнгөн нэгж (төгрөг) болон ЗТЭ-д хамаарагдах мөнгөн нэгжээс бусад валютын хувьд тооцоологдсон болно.

Хүүгийн түвшний эрсдэл

Тус эрсдэл нь хүүгийн түвшний өөрчлөлтөөс үүдэн ирээдүйн мөнгөн урсгал эсвэл санхүүгийн хэрэглүүрүүдийн бодит үнэ цэнэд нөлөөлж болох эрсдэл юм. Хүүгийн түвшний эрсдэлийг удирдах гол зорилго нь хөрөнгө оруулалт тус бүрээс эрсдэлийн хэмжээнээс хэтрүүлэхгүйгээр хөрөнгө оруулалтын бодлогын хүрээнд тогтвортой үр ашиг хүртэх явдал юм.

Банкны хөрөнгө болон өр төлбөрийн ихэнх хувь нь тогтмол хүүгийн түвшинтэй эсвэл хүүгүй байгаа нь хүүгийн түвшний эрсдэлийг ихээхэн хэмжээгээр бууруулдаг. Стратегийн харьцуулсан үзүүлэлтийг тодорхойлох явцдаа, хүүгийн түвшингийн эрсдэлийг багасгах зорилгоор Банк гадаад валютын нөөцийн багцдаа хугацааг нь зааж өгдөг. Энэхүү хугацааны хэрэгжилтийг өдөр бүр хянадаг. Хөрөнгө оруулалтын хугацаа нь хөндлөнгийн шинжилгээний (investment horizon) аргаар тодорхойлогдоно. Хөрөнгө оруулалтын хугацааг 1 жилээр, хамгийн бага үр өгөөжийн түвшинг сөрөг үр өгөөжөөр, сөрөг үр өгөөжийн хүлээн зөвшөөрөх боломж 5%-аас ихгүй байхаар өөрийн эрсдэлийн түвшинг тодорхойлж, ирээдүйн өгөөжийг таамаглах аргаар зохистой хугацааг тооцдог.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

33. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Дараах хүснэгтэд Банкны хүүгийн түвшний эрсдэлийн байдлыг харуулав. Энэ хүснэгтэд Банкны санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийг дансны үлдэгдэл дүнгээр, мөн гэрээнд заасан хүүгийн түвшин өөрчлөгдсөн буюу зээлийн хугацаа дуусгавар болсон өдрүүдийн аль түрүүнд болсноор ангилан үзүүлсэн байна.

	Нийт сая төгрөг	Хугацаагүй болон 1 сараас бага		1 – 6 сарын хооронд сая төгрөг	6 – 12 сарын хооронд сая төгрөг	12 сараас дээш сая төгрөг	Хүү тооцдоггүй сая төгрөг
		сая төгрөг	сая төгрөг				
2015							
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	7,219,667	1,787,315	142,296	1,160,687	2,615,698	1,513,671	
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	(8,625,149)	(2,422,563)	(3,794,485)	(61,662)	(26,782)	(2,319,657)	
Нийт хүүгийн мэдрэмжийн зөрүү	(1,405,482)	(635,248)	(3,652,189)	1,099,025	2,588,916	(805,986)	
2014							
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	7,466,414	3,209,462	1,716,692	652,480	971,862	915,918	
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	(8,370,350)	(5,265,045)	(2,855,319)	(833)	(29,080)	(220,073)	
Нийт хүүгийн мэдрэмжийн зөрүү	(903,936)	(2,055,583)	(1,138,627)	651,647	942,782	695,845	

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****33. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**

Доорх санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн хувьд хөвөгч хүүгээр хуримтлагдсан хүү бодогддог: Үүнд ЗТЭ (Тодруулга 14), ЗТЭ-ийн хуваарилалт, Хятадын ардын банктай хийсэн своп хэлцлийн дагуу авсан юанийн санхүүжилт болон Токио Мицүбиши Юү Эф Жи Сингапур банкнаас авсан алтны урьдчилгаа санхүүжилтүүд (Тодруулга 28) орно. Дараах хүснэгтэд Банкны орлого, зардлын дансны зүйлсийн бусад бүх хувьсагчууд тогтмол байх үед хүүгийн хувь хэмжээний үндэслэлтэй, боломжит өөрчлөлтөд үзүүлэх мэдрэмжийг харуулав.

	Орлого, зардлын данс болон өмчид үзүүлэх нөлөө сая төгрөг
2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр	
100 үндсэн нэгжийн өсөлт	(37,924)
100 үндсэн нэгжийн бууралт	37,924
2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр	
100 үндсэн нэгжийн өсөлт	(28,386)
100 үндсэн нэгжийн бууралт	28,386

Дээрх орлого, зардлын данс дахь нөлөөний гол шалтгаан нь хүүгийн хувь өсч (багассан) тохиолдолд хүүгийн өр төлбөрт, ялангуяа Хятадын ардын банктай хийсэн своп хэлцлийн дагуу авсан юанийн санхүүжилт болон Токио Мицүбиши Юү Эф Жи Сингапур банкнаас авсан алтны урьдчилгаа санхүүжилтэд төлсөн хүүгийн зардал (их) бага болохтой холбоотой.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

33. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Бүс нутгийн төвлөрлийн эрсдэл. 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх Банкны хөрөнгө болон өр төлбөрийг газарзүйн байршлаар нь дор харуулав.

2015	Монгол сая төгрөг	ЭЗХАХБ сая төгрөг	ОУВС сая төгрөг	ЭЗХАХБ бус сая төгрөг	Нийт сая төгрөг
Хөрөнгө					
Бэлэн мөнгө	53,793	–	–	–	53,793
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	–	845,580	118,988	120,495	1,085,063
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт - борлуулахад бэлэн	1,930,376	522,588	–	6,080	2,459,044
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	500,887	827,134	–	–	1,328,021
Алт ба үнэт металл	264,108	156,044	–	–	420,152
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	8,372	602	–	–	8,974
Засгийн газрын үнэт цаас	202,218	–	–	–	202,218
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	1,185,520	–	–	–	1,185,520
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	453,388	23,494	–	–	476,882
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	4,598,662	2,375,442	118,988	126,575	7,219,667
Хөрөнгийн үүрэг	–	–	–	1,076,390	1,076,390
Өр төлбөр					
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	706,656	–	–	–	706,656
Төв банкны үнэт цаас	1,024,581	–	–	–	1,024,581
Засгийн газрын байгууллагуудын харилцах, хадгаламж	702,456	–	–	–	702,456
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	1,818,985	–	–	–	1,818,985
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	424,995	–	–	–	424,995
Гадаад өр төлбөр	–	–	135,180	3,790,597	3,925,777
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	21,699	–	–	–	21,699
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	4,699,372	–	135,180	3,790,597	8,625,149
Цэвэр дүн	(100,710)	2,375,442	(16,192)	(3,664,022)	(1,405,482)
Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг	(12)	(411,390)	–	(4,500,000)	(4,911,402)

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

33. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Бүс нутгийн төвлөрлийн эрсдэл. 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх Банкны хөрөнгө болон өр төлбөрийг газарзүйн байршлаар нь дор харуулав.

2014	Монгол сая төгрөг	ЭЗХАХБ сая төгрөг	ОУВС сая төгрөг	ЭЗХАХБ бус сая төгрөг	Нийт сая төгрөг
Хөрөнгө					
Бэлэн мөнгө	57,990	–	–	–	57,990
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	–	1,128,547	117,276	163,527	1,409,350
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт - борлуулахад бэлэн	749,233	492,576	–	5,130	1,246,939
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	521,871	944,686	–	–	1,466,557
Алт ба үнэт металл	125,456	208,503	–	–	333,959
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	2,720	–	–	544	3,264
Засгийн газрын үнэт цаас	204,828	–	–	–	204,828
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	2,085,945	–	–	–	2,085,945
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	635,387	22,195	–	–	657,582
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	4,383,430	2,796,507	117,276	169,201	7,466,414
Хөрөнгийн үүрэг	–	–	–	1,821,420	1,821,420
Өр төлбөр					
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	809,657	–	–	–	809,657
Төв банкны үнэт цаас	853,781	–	–	–	853,781
Засгийн газрын байгууллагуудын харилцах, хадгаламж	798,649	–	–	–	798,649
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	2,803,462	–	–	–	2,803,462
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	89,710	–	–	–	89,710
Гадаад өр төлбөр	–	–	133,262	2,854,626	2,987,888
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	27,204	–	–	–	27,204
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	5,382,463	–	133,262	2,854,626	8,370,351
Цэвэр дүн	(999,033)	2,796,507	(15,986)	(2,685,425)	(903,937)
Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг	(31,867)	(106,354)	–	(4,500,000)	(4,638,221)

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****33. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Бусад эрсдэлийн төвлөрөл**

Банкны Удирдлага дээр дурдсан харилцагчдын хязгаар бүрт зээлдэгчдийн талаарх тайлан мэдээллийг авах замаар зээлийн эрсдэлийн төвлөрлийг судалж, хяналт тавьдаг. 2014 болон 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар Банкинд ийм төрлийн томоохон эрсдэлийн төвлөрөл байхгүй байна.

Төлбөрийн чадварын эрсдэл

Санхүүгийн хэвийн болон хүнд нөхцөл байдалд өөрийн үүргээ гүйцэтгэж чадахгүй байх эрсдэлийг төлбөрийн чадварын эрсдэл гэнэ. Гадаад валютын хөрвөх чадварын эрсдэл нь Банкинд учирдаг хамгийн гол эрсдэлүүдийн нэг юм. Импортоос ихээхэн хамааралтай, Засгийн газрын гадаад өрийг байнга төлж байх шаардлагатай, дотоодын зах зээл дээрх валютын эрэлт, нийлүүлэлт байнга хэлбэлзэж байдаг нөхцөл байдлын үед төлбөрийн чадвар нь гадаад валютын нөөцийн удирдлагын авч үзэх ёстой чухал асуудал юм. Төлбөрийн чадварыг удирдахын тулд Банк гадаад валютын нөөцийн багцыг хоёр дэд багцад хуваадаг. Үүнд:

- Төлбөрийн чадварын багц (бэлэн мөнгөний удирдлага эсвэл төлбөрийн чадварын багц орно): Энэ багц нь зээлийн өр төлөх, валютын зах зээлийн үйл ажиллагааг тогтвортой болгох зорилгоор ашигладаг. Энд бэлэн мөнгө, овернайт ба хугацаагүй хадгаламжаас бүрдэнэ. Энэхүү багц нь мөн хугацаат хадгаламжид, өндөр төлбөрийн чадвар (эргэн төлөгдөх чадвар) бүхий мөнгөний зах зээлийн хэрэглүүрт долоо хоногоос 12 сар хүртэлх дуусах хугацаа бүхий үнэт цаасанд болон мөнгөжсөн алтанд хөрөнгө оруулалт болон хийгддэг байна.
- Хөрөнгө оруулалтын багц: Энэ багц нь дунд хугацааны, өндөр төлбөрийн чадвар (эргэн төлөгдөх чадвар) бүхий АНУ-ын Засгийн газар, хэд хэдэн улсын болон агентлагуудын гаргасан үнэт цаасанд хөрөнгө оруулалт хийдэг байна.

Захирлуудын зөвлөл стратегийн зорилт, гадаад валютын нөөцийн багцын хугацааг баталдаг. Эргэн төлөгдөх чадварын эрсдэлийг бууруулахын тулд Улсын гадаад валютын нөөцийн удирдлагын журмын дагуу дараах хөрөнгийн бүтцийг тогтоосон:

- Нийт хөрөнгийн тогтоосон хязгаарын тодорхой хувиас багагүй хэсгийн богино хугацаат (1 жил хүртлэх) хөрөнгө болгон харилцах данс болон валютаар илэрхийлэгдсэн бэлэн мөнгө хэлбэрээр байршуулах;
- Нийт хөрөнгийн тогтоосон хязгаарын тодорхой хувиас багагүй хэсгийн богино хугацаат (1 жил хүртлэх) хөрөнгө болгон 6 сар хүртэлх хугацаатай хадгаламжийн хэлбэрээр байршуулах.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****33. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Төлбөрийн чадварын эрсдэл (Үргэлжлэл)**

Дараах хүснэгтэд 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр санхүүгийн өр төлбөрийг гэрээнд заасан дуусах хугацаагаар нь харуулсан. Дуусгавар хугацааны тайланд тусгасан өглөгүүд нь нийт зээлийн үүрэг болон санхүүгийн баталгааг оруулан гэрээнд заасан хямдруулаагүй мөнгөн гүйлгээ болно. Санхүүгийн байдлын тайланд дүнгүүд нь хямдруулсан мөнгөн гүйлгээн дээр үндэслэсэн байх тул хямдруулаагүй мөнгөн гүйлгээ нь тайланд тусгасан дүнгээс зөрүүтэй байна. Санхүүгийн хэрэглүүрүүд нь форвард болон своп хэлцлүүдээс хүлээн авах болон төлөгдөх гэрээний дүнд орсон болно.

Аккредитивийг дэмжихэд шаардагдах төлбөрийн чадварын хэмжээ нь дуусах хугацааны шинжилгээнд харуулсан өр төлбөрийн хариуцлагын хэмжээнээс бага юм. Учир нь Банк гуравдагч талыг эдгээр гэрээн дээр үндэслэн хөрөнгө татна гэж үздэггүй байна. Доорх дуусгавар хугацааны шинжилгээний хүснэгт дэх одоогийн нийт гэрээнд үндэслэсэн өр төлбөрийн хэмжээ нь ирээдүйд шаардлагатай мөнгөний хэмжээг илэрхийлэхгүй. Учир нь ихэнх энэ төрлийн гэрээт өр төлбөр нь ямар нэгэн санхүүжилтгүйгээр хугацаа нь дуусах буюу цуцлагддаг.

Өр төлбөрийн дүн тодорхой бус тохиолдолд тодруулсан дүнг тайлант хугацааны эцсээрх нөхцөл байдлын үндсэн дээр тодорхойлно. Гадаад валютаар хийсэн төлбөрийг тайлант хугацааны эцсийн спот ханшаар шилжүүлэн тооцно.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

33. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Төлбөрийн чадварын эрсдэл (Үргэлжлэл)

Хямдруулаагүй мөнгөн урсгал дээр үндэслэсэн санхүүгийн өр төлбөрийн дуусгавар хугацааны шинжилгээг 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар доорх хүснэгтэд харуулав:

2015	Хугацаагүй ба 1 сараас бага сая төгрөг	1 – 6 сарын хооронд сая төгрөг	6 – 12 сарын хооронд сая төгрөг	12 сараас дээш сая төгрөг	Нийт сая төгрөг
Өр төлбөр					
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	706,656	–	–	–	706,656
Төв банкны үнэт цаас	1,026,800	–	–	–	1,026,800
Засгийн газрын байгууллагад төлөх өр төлбөр	671,207	1,194	1,242	39,304	712,947
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	1,758,355	–	63,105	–	1,821,460
Гадаад өр төлбөр	138,554	3,135,303	712,121	–	3,985,978
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	21,699	–	–	–	21,699
Нийт төлөгдсөн своп болон форвард хэлцэлүүд:					
- Орох урсгал	(295,290)	(198,630)	(80,927)	(2,151,590)	(2,726,437)
- Гарах урсгал	298,120	195,887	82,744	2,565,707	3,142,458
Зээлтэй холбоотой төлбөрийн үүрэг					
- ХАБ-с авах ашиглаагүй зээлийн шугам	(1,076,390)	–	–	–	(1,076,390)
- ХАБ-д өгөх ашиглаагүй зээлийн шугам	4,500,000	–	–	–	4,500,000
- Бусад болзошгүй өр төлбөр	411,390	–	–	12	411,402
Санхүүгийн үүрэг хариуцлагын хүрээнд ирээдүйн хугацаанд төлж болзошгүй өр төлбөрүүд	8,161,101	3,133,754	778,285	453,433	12,526,573

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

33. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Төлбөрийн чадварын эрсдэл (Үргэлжлэл)

Хямдруулаагүй мөнгөн урсгал дээр үндэслэсэн санхүүгийн өр төлбөрийн дуусгавар хугацааны шинжилгээг 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар доорх хүснэгтэд харуулав:

2014	Хугацаагүй ба 1 сараас бага сая төгрөг	1 – 6 сарын хооронд сая төгрөг	6 – 12 сарын хооронд сая төгрөг	12 сараас дээш сая төгрөг	Нийт сая төгрөг
Өр төлбөр					
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	809,657	–	–	–	809,657
Төв банкны үнэт цаас	855,650	–	–	–	855,650
Засгийн газрын байгууллагад төлөх өр төлбөр	767,874	862	833	29,080	798,649
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	2,803,462	–	–	–	2,803,462
Гадаад өр төлбөр	135,348	2,832,274	179,248	–	3,146,870
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	27,204	–	–	–	27,204
Нийт төлөгдсөн своп болон форвард хэлцэлүүд:					
- Орох урсгал	(485,945)	(118,375)	(26,677)	(860,457)	(1,491,454)
- Гарах урсгал	506,130	117,040	27,324	927,406	1,577,900
Зээлтэй холбоотой төлбөрийн үүрэг					
- ХАБ-с авах ашиглаагүй зээлийн шугам	(1,821,420)	–	–	–	(1,821,420)
- ХАБ-д өгөх ашиглаагүй зээлийн шугам	4,500,000	–	–	–	4,500,000
- Бусад болзошгүй өр төлбөр	109,055	6,758	22,408	–	138,221
Санхүүгийн үүрэг хариуцлагын хүрээнд ирээдүйн хугацаанд төлж болзошгүй өр төлбөрүүд	8,207,015	2,838,559	203,136	96,029	11,344,739

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****33. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Төлбөрийн чадварын эрсдэл (Үргэлжлэл)**

Дотоодын банкнаас байршуулсан хадгаламж болон төрийн байгууллагуудад өгөх өр төлбөрүүдийн ихэнх хэсэг нь Банк үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх тогтвортой эх үүсвэр болон үндсэн хадгаламжийг илэрхийлж байна. Үүнтэй адилаар Банк хэдийгээр гэрээний дагуу төлбөр хийх хугацааг хойшлуулах эрхгүй боловч гүйлгээнд байгаа бэлэн мөнгө мөн санхүүжилтийн тогтвортой эх үүсвэрийг илэрхийлж байна.

Банк нь дуусах хугацааны хямдруулаагүй шинжилгээг хэрэглэдэггүй. Харин Банк санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн бүртгэлийн дүнгийн хүлээгдэж буй дуусах хугацаа болон үүнээс үүдэх цэвэр позиц (төлбөрийн чадварын зааг)-ийг хянадаг. Доорх хүснэгт санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн хүлээгдэж буй дуусах хугацааны шинжилгээг харуулсан байна.

Санхүүгийн өр төлбөрийн хүлээгдэж буй дуусах хугацаа нь Банкинд байршуулсан их хэмжээний мөнгө (ихэвчлэн төрийн байгууллагууд болон дотоодын банкуудаас байршуулсан) болон гүйлгээн дэх бэлэн мөнгөнөөс шалтгаалаад гэрээнд заасан дуусах хугацаанаасаа өөр байж болно. Хэрэв санхүүгийн өр төлбөрийг төлөх шаардлага гарахад борлуулахад бэлэн байдаг санхүүгийн хөрөнгө нь борлуулагдахаар хүлээгдэж буй өдөртөө үндэслэн дуусах хугацааны шинжилгээнд хамрагдана. Үнэ цэнийн бууралтад орсон зээл нь ирээдүйд орж ирэх мөнгөн урсгалынхаа цаг хугацаанд тулгуурлан үнэ цэнийн бууралтын сангийн цэвэр дүнд хамаарагдана.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

33. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хэрэглүүрийн дуусгавар хугацааны шинжилгээг хүлээгдэж буй дуусгавар болох хугацаан дээр үндэслэн 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар доорх хүснэгтэд харуулав:

	Хугацаагүй болон 1 сараас бага сая төгрөг				1 – 6 сарын хооронд сая төгрөг	6 – 12 сарын хооронд сая төгрөг	12 сараас дээш сая төгрөг	Нийт сая төгрөг
2015								
Хөрөнгө								
Бэлэн мөнгө	53,793				–	–	–	53,793
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	1,084,137				–	–	926	1,085,063
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	266,230				95,492	73,856	2,023,466	2,459,044
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	1,328,021				–	–	–	1,328,021
Алт ба үнэт металл	420,152				–	–	–	420,152
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	623				4,660	941	2,750	8,974
Засгийн газрын үнэт цаас	–				2,432	103,218	96,568	202,218
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	175,684				110,173	7,649	892,014	1,185,520
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	4,553				2,475	11	469,843	476,882
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	3,333,193				215,232	185,675	3,485,567	7,219,667
Өр төлбөр								
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	706,656				–	–	–	706,656
Төв банкны үнэт цаас	1,024,581				–	–	–	1,024,581
Засгийн газрын байгууллагуудын харилцах, хадгаламж	673,573				1,069	1,032	26,782	702,456
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	1,759,106				–	59,879	–	1,818,985
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	4,984				387	2,757	416,867	424,995
Гадаад өр төлбөр	132,361				3,553,862	239,554	–	3,925,777
Бусад өр төлбөр	1,023				168	–	20,508	21,699
Нийт өр төлбөр	4,302,284				3,555,486	303,222	464,157	8,625,149
Хөрвөх чадварын цэвэр зөрүү	(969,091)				(3,340,254)	(117,547)	3,021,410	(1,405,482)

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

33. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хэрэглүүрийн дуусгавар хугацааны шинжилгээг хүлээгдэж буй дуусгавар болох хугацаан дээр үндэслэн 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар доорх хүснэгтэд харуулав.

	Хугацаагүй болон 1 сараас бага сая төгрөг				1 – 6 сарын хооронд сая төгрөг	6 – 12 сарын хооронд сая төгрөг	12 сараас дээш сая төгрөг	Нийт сая төгрөг
2014								
Хөрөнгө								
Бэлэн мөнгө	57,990				–	–	–	57,990
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	1,408,474				–	–	876	1,409,350
Борлуулахад бэлэн Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	245,636				80,693	28,325	892,285	1,246,939
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	1,466,557				–	–	–	1,466,557
Алт ба үнэт металл	333,959				–	–	–	333,959
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	541				1,335	–	1,388	3,264
Засгийн газрын үнэт цаас	–				2,424	–	202,404	204,828
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	9,136				1,271,187	436,661	368,961	2,085,945
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	87				187,595	–	469,900	657,582
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	3,522,380				1,543,234	464,986	1,935,814	7,466,414
Өр төлбөр								
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	809,657				–	–	–	809,657
Төв банкны үнэт цаас	853,781				–	–	–	853,781
Засгийн газрын байгууллагуудын харилцах, хадгаламж	767,903				833	833	29,080	798,649
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	2,803,462				–	–	–	2,803,462
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	20,725				–	648	68,337	89,710
Гадаад өр төлбөр	133,403				2,831,785	22,700	–	2,987,888
Бусад өр төлбөр	9,133				62	–	18,009	27,204
Нийт өр төлбөр	5,398,064				2,832,680	24,181	115,426	8,370,351
Хөрвөх чадварын цэвэр зөрүү	(1,875,684)				(1,289,446)	440,805	1,820,388	(903,937)

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

34. ҮҮСМЭЛ САНХҮҮГИЙН ХЭРЭГЛҮҮР

Доорх хүснэгт нь Банкинд ашиглагдаж байгаа өглөг болон авлагын хувьд гадаад валютын ханшийн хөрвүүлэгт ашиглагдах своп болон форвард хэлцэлээр тайлангийн эцэст бодит үнэ цэнийг тусган харуулж байна. Доорх хүснэгт нь тухайн тайлант хугацаанаас хойш төлбөр төлөгдөх гэрээтэй, харилцагч талуудын төлбөрийг барагдуулахаас өмнөх нийт позицыг үзүүлэв.

	Хөрөнгө 2015 сая төгрөг	Өр төлбөр 2015 сая төгрөг	Хөрөнгө 2014 сая төгрөг	Өр төлбөр 2014 сая төгрөг
Гадаад валютын ханшийн хөрвүүлэлт своп, форвард: тайлангийн эцэс дэх бодит үнэ цэнэ				
- Төлбөр хийгдэхэд авах ам. долларын авлага (+)	404,590	2,134,581	—	202,175
- Төлбөр хийгдэхэд төлөх ам. долларын өглөг (-)	(71,050)	(84,997)	(322,683)	(1,032,806)
- Төлбөр хийгдэхэд авах төгрөгийн авлага (+)	10,066	84,359	325,947	781,349
- Төлбөр хийгдэхэд төлөх төгрөгийн өглөг (-)	(421,301)	(2,565,109)	—	(222,353)
- Төлбөр хийгдэхэд авах юанийн авлага (+)	86,669	6,171	—	181,925
Своп, форвард хэлцэлийн валютын ханшийн цэвэр бодит үнэ цэнэ	8,974	(424,995)	3,264	(89,710)

Банк нь зах зээл дэх мэргэжлийн байгууллагуудтай стандарт гэрээ байгуулж гадаад валютын үүсмэл санхүүгийн хэрэгслээр зуучлагч оролцуулалгүй зах зээлд арилжаа хийдэг. Дериватив нь нөхцөлөөсөө хамаараад зах зээлийн хүүгийн түвшин, гадаад валютын ханш болон бусад хувьсагчийн өөрчлөлтийн үр дүнд эерэг (хөрөнгө) эсвэл сөрөг (өр төлбөр) нөлөөтэй байж болно. Нийт дериватив санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн бодит үнэ цэнэ цаг хугацааны үр дүнд үлэмж хэмжээгээр өөрчлөгдөж болно.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****35. САНХҮҮГИЙН ХЭРЭГЛҮҮРИЙН БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭ**

Бодит үнэ цэнэ гэдэг нь дампуурсан болон албадан борлуулахад хүрсэн этгээдээс бусад аливаа сонирхож буй талуудын хооронд санхүүгийн хэрэглүүрийн зах зээл дээр арилжаалагдах дүн юм. Зах зээл дээр бүртгэлгүй санхүүгийн хэрэглүүрийн хувьд Банк үнэлгээний техникүүдийг ашигласан.

Банк нь үнэлгээний техникүүдийг ашиглан санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийг тодорхойлох, толилуулахдаа дараах түвшнийг хэрэглэдэг. Үүнд:

Түвшин 1: ижил төстэй хөрөнгө болон өр төлбөрийн хувьд идэвхитэй зах зээл дээр бүртгэгдсэн (залруулаагүй) үнэ;

Түвшин 2: бүртгэлд бүртгэгдсэн бодит үнэ цэнэд мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлдэг, зах зээл дээр шууд болон шууд бусаар ажиглагддаг хүчин зүйлсийг ашигладаг үнэлгээний аргачлалууд;

Түвшин 3: бүртгэлд бүртгэгдсэн бодит үнэ цэнэд мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлдэг, зах зээл дээр ажиглагддаг мэдээлэл ашигладаггүй аргачлалууд.

Доорх хүснэгтэд Банкны хөрөнгө ба өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийн хэмжилтийн шатлалыг харуулав.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

35. САНХҮҮГИЙН ХЭРЭГЛҮҮРИЙН БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2014 болон 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн хэмжилтийн шатлалын тоон үзүүлэлтийг толилуулав:

	Нийт сая төгрөг	Бодит үнэ цэнийн хэмжилт		
		Идэвхитэй зах зээл дээр бүртгэгдсэн (Түвшин 1) сая төгрөг	Мэдэгдэ- хүйц ажиглагд- даг хүчин зүйлс (Түвшин 2) сая төгрөг	Мэдэгдэ- хүйц ажиглагд- даггүй хүчин зүйлс (Түвшин 3) сая төгрөг
2015				
Санхүүгийн хөрөнгө, бодит үнэ цэнээр				
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт				
РАМП хөрөнгө оруулалтын данс	201,187	201,187	—	—
ОУ-ын төлбөр тооцооны банкны бонд	119,726	119,726	—	—
АНУ-ын Засгийн газрын бонд	197,687	197,687	—	—
ОУСБХБ-ны Засгийн газрын агентлаг	3,988	3,988	—	—
Давуу эрхтэй ИЗББ	1,819,314	—	—	1,819,314
МИК-д оруулсан өмчийн хөрөнгө оруулалт	5,055	5,055	—	—
Хөгжлийн банкны үнэт цаас	105,945	—	105,945	—
Алт, үнэт метал				
Мөнгөжсөн алт	153,097	153,097	—	—
Мөнгөжсөн мөнгө	343	343	—	—
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	8,974	—	8,974	—
Дахин үнэлэгдсэн үндсэн хөрөнгө				
Барилга/байгууламж	22,305	—	—	22,305
Санхүүгийн өр төлбөр, бодит үнэ цэнээр				
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	424,995	—	424,995	—

МИК 2015 оны 12 дугаар сарын 24-нд Монголын хөрөнгийн биржид Хувьцаат компаниар бүртгэгдсэнтэй холбогдуулан МИК-д оруулсан өмчийн хөрөнгө оруулалт Түвшин 2-оос Түвшин 1-рүү шилжсэн ба бодит үнэ цэнийн шатлалын хооронд үүнээс өөр хөдөлгөөн тайлант жилд гараагүй болно.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

35. САНХҮҮГИЙН ХЭРЭГЛҮҮРИЙН БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2014	Нийт сая төгрөг	Бодит үнэ цэнийн хэмжилт		
		Идэвхитэй зах зээл дээр бүртгэгдсэн (Түвшин 1) сая төгрөг	Мэдэгдэ- хүйц ажиглагд- даг хүчин зүйлс (Түвшин 2) сая төгрөг	Мэдэгдэ- хүйц ажиглагд- даггүй хүчин зүйлс (Түвшин 3) сая төгрөг
Санхүүгийн хөрөнгө, бодит үнэ цэнээр				
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт				
РАМП хөрөнгө оруулалтын данс	189,681	189,681	—	—
ОУ-ын төлбөр тооцооны банкны бонд	113,133	113,133	—	—
АНУ-ын Засгийн газрын бонд	185,990	185,990	—	—
ОУСБХБ-ы Засгийн газрын агентлаг	3,770	3,770	—	—
Давуу эрхтэй ИЗББ	748,742	—	—	748,742
Алт, үнэт метал				
Мөнгөжсөн алт	207,066	207,066	—	—
Мөнгөжсөн мөнгө	116	116	—	—
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	3,264	—	3,264	—
Дахин үнэлэгдсэн барилга	22,305	—	—	22,305
Санхүүгийн өр төлбөр, бодит үнэ цэнээр				
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	89,710	—	69,533	20,177

Доорх хүснэгтэд ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлан дахь бодит үнэ цэнээр хэмжсэн 3 дугаар түвшний хөрөнгө болон өр төлбөрийн ашиг, алдагдлыг харуулж байна.

3 дугаар түвшний хөрөнгө ба өр төлбөр

	2015 сая төгрөг	2014 сая төгрөг
Орлогын тайланд бүртгэгдсэн бодит бус алдагдал		
-Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	—	(20,177)
	—	(20,177)

Түвшин 2 ба Түвшин 3-ийн хооронд тайлант жилд ямар нэгэн хөдөлгөөн гараагүй.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****35. САНХҮҮГИЙН ХЭРЭГЛҮҮРИЙН БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр- Дериватив**

Зах зээлийн ажиглагдахуйц хүчин зүйлийн үнэлгээний аргачлал ашиглан хэмжсэн дериватив санхүүгийн бүтээгдэхүүнүүд нь голдуу валютын своп, гадаад валютын форвард арилжааны хэлцлүүд байна. Хамгийн их ашигладаг үнэлгээний аргачлал нь өнөөгийн үнэ цэнийг ашиглан тооцолсон форвард болон своп үнэлгээний загварууд байдаг. Уг загвар нь гадаад валютын төрөл бүрийн өгөгдлийг (своп болон форвард ханшийг оролцуулан) ашигладаг.

Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээ

Барилга байгууламжийн бодит үнэ цэнийг өртгийн аргаар тодорхойлсон ба үнэлгээчин Монгол улсын Засгийн газрын 336 дугаар тогтоолоор батлагдсан барилгын нэгж талбайн төсөвт өртөг, төсвийн жишиг үнэлгээнд суурилж үнэлгээгээ хийсэн. Үнэлгээний өдөр буюу 2013 оны 10 дугаар сарын 01-ний өдрийн байдлаар хөрөнгийн бодит үнэ цэнэ нь албан ёсны эрхтэй, хараат бус үнэлгээний компаниудийн консорциумын үнэлгээгээр үнэлэгдсэн байна.

Мэдэгдэхүйц ажиглагддаггүй үнэлгээний хүчин зүйл:
 Оффисын барилгын метр.квадратын үнэ: 619.27 мянган төгрөг
 Банкны барилгын метр.квадратын үнэ: 593.34 мянган төгрөг
 Гражийн метр.квадратын үнэ: 509.80 мянган төгрөг

Барилга бүрийн метр.квадратын тооцолсон үнийн томоохон өсөлт (бууралт) нь бодит үнэ цэнийг ихээхэн хэмжээгээр өсгөнө (бууруулна).

Үнэлгээний мэдэгдэхүйц ажиглагддаггүй дээрх өгөгдлүүд нь 2013 онд Банкны хийсэн үнэлгээнд суурилсан. Банк эдгээр өгөгдлүүд нь 2015 онд томоохон хэмжээгээр өөрчлөгдөөгүй гэж үнэлсэн.

Санхүүгийн тайланд бодит үнэ цэнээрээ тусгагдаагүй Банкны санхүүгийн хэрэгслүүдийг ангилал бүрээр нь дансны болон бодит үнэ цэнээр нь харьцуулан дараах хүснэгтээр харууллаа. Энэхүү хүснэгтэд санхүүгийн бус хөрөнгө болон санхүүгийн бус өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийг оруулаагүй болно.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

35. САНХҮҮГИЙН ХЭРЭГЛҮҮРИЙН БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээ (Үргэлжлэл)

	2015		2014	
	Дансны үнэ сая төгрөг	Бодит үнэ сая төгрөг	Дансны үнэ сая төгрөг	Бодит үнэ сая төгрөг
Санхүүгийн хөрөнгө				
Бэлэн мөнгө	53,793	53,793	57,990	57,990
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	1,085,063	1,085,063	1,409,350	1,409,350
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	1,328,021	1,328,021	1,466,557	1,466,557
Засгийн газрын үнэт цаас	202,218	202,218	204,828	204,828
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	1,185,520	1,185,434	2,085,945	2,085,216
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	476,882	476,870	657,582	657,571
	4,331,497	4,331,399	5,882,252	5,881,512
Санхүүгийн өр төлбөр				
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	706,656	706,656	809,657	809,657
Төв банкны үнэт цаас	1,024,581	1,023,668	853,781	853,781
Засгийн газрын байгууллагуудын харилцах, хадгаламж	702,456	702,404	798,649	798,620
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	1,818,985	1,818,985	2,803,462	2,803,462
Гадаад өр төлбөр	3,925,777	3,911,685	2,987,888	2,956,041
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	21,699	21,699	27,204	27,142
	8,200,154	8,185,097	8,280,641	8,248,703

Бодит үнэ цэнэ нь бодит үнэ цэнийн хүснэгтэд багтсан боловч бодит үнэ цэнээр хэмжигдээгүй санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөр

Эдгээр санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн бодит үнэ цэнэ нь зах зээлийн ажиглахуйц өгөгдөхүүн ашигласан үнэлгээний аргачлалаар (тодорхойлбол хямдруулсан мөнгөн гүйлгээний загвар) тодорхойлсноор түвшин 2-т ангилагдсан.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

36. ХУГАЦААНЫ ШИНЖИЛГЭЭ

Доорх хүснэгтэд тайлант хугацаанаас хойш 12 сарын дотор болон 12 сарын дараа төлөгдөхөөр хүлээгдэж буй дүнгүүдийг санхүүгийн тайлангийн зүйл бүрээр харуулав.

2015 оны 12 дугаар сарын 31- ний байдлаар	12 сарын дотор сая төгрөг	12 сарын дараа сая төгрөг	Нийт сая төгрөг
Хөрөнгө			
Бэлэн мөнгө	53,793	–	53,793
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	1,084,137	926	1,085,063
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	435,578	2,023,466	2,459,044
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	1,328,021	–	1,328,021
Алт ба үнэт метал	414,410	5,742	420,152
Засгийн газрын үнэт цаас	105,650	96,568	202,218
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	6,312	2,662	8,974
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	293,506	892,014	1,185,520
Бусад хөрөнгө	7,569	469,844	477,413
Борлуулахаар эзэмшиж буй хөрөнгө	4,665	–	4,665
Нийт хөрөнгө	3,733,641	3,491,222	7,224,863
Өр төлбөр			
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	706,656	–	706,656
Төв банкны үнэт цаас	1,024,581	–	1,024,581
Засгийн газрын байгууллагуудын харилцах, хадгаламж	675,674	26,782	702,456
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	1,818,985	–	1,818,985
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	339,333	85,662	424,995
Гадаад өр төлбөр	3,925,777	–	3,925,777
Бусад өр төлбөр	17,158	61,487	78,645
Нийт өр төлбөр	8,508,164	112,444	8,682,095
Цэвэр дүн	(4,774,523)	3,317,291	(1,457,232)

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

36. ХУГАЦААНЫ ШИНЖИЛГЭЭ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2014 оны 12 дугаар сарын 31- ний байдлаар	12 сарын дотор сая төгрөг	12 сарын дараа сая төгрөг	Нийт сая төгрөг
Хөрөнгө			
Бэлэн мөнгө	57,990	–	57,990
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	1,408,474	876	1,409,350
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	354,654	892,285	1,246,939
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	1,466,557	–	1,466,557
Алт ба үнэт метал	329,656	4,303	333,959
Засгийн газрын үнэт цаас	2,424	202,404	204,828
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	1,876	1,388	3,264
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	1,716,985	368,960	2,085,945
Бусад хөрөнгө	188,252	469,900	658,152
Борлуулахаар эзэмшиж буй хөрөнгө	450	–	450
Нийт хөрөнгө	5,527,318	1,940,116	7,467,434
Өр төлбөр			
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	809,657	–	809,657
Төв банкны үнэт цаас	853,781	–	853,781
Засгийн газрын байгууллагуудын харилцах, хадгаламж	769,569	29,080	798,649
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	2,803,462	–	2,803,462
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	21,373	68,337	89,710
Гадаад өр төлбөр	2,987,888	–	2,987,888
Бусад өр төлбөр	17,711	63,760	81,471
Нийт өр төлбөр	8,263,441	161,177	8,424,618
Цэвэр	(2,736,123)	1,778,939	(957,184)

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

37. ХОЛБООТОЙ ТАЛУУДЫН ТОДРУУЛГА

Хэрэв хоёр этгээд нэг хяналтын дор байдаг эсвэл нэг тал нөгөө талыг хянах эрхтэй буюу нөгөө талд санхүүгийн ба үйл ажиллагааны шийдвэр гаргахад нь мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлдэг талуудыг ерөнхийдөө холбоотой талууд гэж үздэг. Холбоотой тал тус бүрийн хамаарлыг авч үзэхдээ хуулийн хүрээнээс илүү холбоо хамаарлын шинж чанарыг нь авч үздэг.

Банк 2014 болон 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар дараах холбоотой талуудтай хийсэн гүйлгээ болон дансдын үлдэгдлийг толилуулсан. Үүнд: Засгийн газар (Сангийн яам гэх мэт удирдлагыг нь Засгийн газраас томилдог байгууллагууд), удирдлагыг нь Засгийн газраас томилж, Сангийн яам болон ХДК эзэмшдэг Төрийн банк, удирдлагыг нь Засгийн газраас томилж, Сангийн яам эзэмшдэг Хөгжлийн банк, Банкны дэд ерөнхийлөгчийн даргалсан Үндэсний хорооны долоон гишүүд тус бүрийн саналаар үйл ажиллагааны бүх шийдвэрүүд нь батлагдаж, Засгийн газрын эзэмшдэг Хадгаламжийн даатгалын корпораци хамаарна.

НББОУС 24-т заасан “Засгийн газартай холбоотой байгууллагууд толилуулгын шаардлагаас хэсэгчлэн чөлөөлөгдөнө” гэсэн өөрчлөлтийг Банк хэрэглэсэн байна. Тиймээс Засгийн газартай холбоотой байгууллагуудтай хийсэн дангаараа материаллаг бус ажил гүйлгээнүүдийг энэхүү санхүүгийн тайлангуудад толилуулаагүй болно.

2014 болон 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх холбоотой талуудтай хийсэн гүйлгээнүүдийн дансны үлдэгдлийг доор үзүүлэв.

	Засгийн газар	Төрийн Банк	Хөгжлийн Банк	ХДК
2015	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг
Борлуулахад бэлэн хөрөнгө оруулалт	—	—	105,945	—
Засгийн газрын үнэт цаас	202,218	—	—	—
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	—	54,972	—	—
Санхүүгийн бус байгууллагуудад олгосон зээл	—	—	—	204,911
Своп хэлцлийн үнэлгээ	—	22	—	—
Бусад хөрөнгө	4,500	20	—	—
Төв банкны үнэт цаас	—	(9,972)	—	—
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	—	(246,178)	(3,048)	—
Засгийн газрын байгууллагуудын харилцах, хадгаламж	(702,456)	—	—	—
Своп хэлцлийн үнэлгээ	—	(382)	—	—
Бусад өр төлбөр	—	(62)	—	(1,972)
	<u>(495,738)</u>	<u>(201,580)</u>	<u>102,897</u>	<u>202,939</u>

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

37. ХОЛБООТОЙ ТАЛУУДЫН ТОДРУУЛГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

	Засгийн газар сая төгрөг	Төрийн Банк сая төгрөг	Хөгжлийн Банк сая төгрөг	ХДК сая төгрөг
2014				
Засгийн газрын үнэт цаас	204,828	—	—	—
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	—	127,967	—	—
Санхүүгийн бус байгууллагуудад олгосон зээл	—	—	—	204,911
Своп хэлцлийн үнэлгээ	—	151	—	—
Бусад хөрөнгө	—	31	176,681	—
Төв банкны үнэт цаас	—	(99,836)	—	—
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	—	(410,699)	(107,137)	—
Санхүүгийн бус байгууллагуудын харилцах, хадгаламж	—	—	—	(351)
Засгийн газрын байгууллагуудын харилцах, хадгаламж	(798,649)	—	—	—
Своп хэлцлийн үнэлгээ	—	(30)	—	—
Бусад өр төлбөр	—	(62)	—	—
	<u>(593,821)</u>	<u>(382,478)</u>	<u>69,544</u>	<u>204,560</u>

2014 болон 2015 онд холбоотой талуудтай хийсэн орлого болон зардлын гүйлгээний дүнг доор харуулав:

	Засгийн газар сая төгрөг	Төрийн Банк сая төгрөг	Хөгжлийн Банк сая төгрөг	ХДК сая төгрөг
2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар				
Хүүгийн орлого	26,420	4,692	1,407	600
Хүүгийн зардал	(2,618)	(19,570)	—	—
Шимтгэлийн орлого	235	523	2	—
Бусад орлого	—	—	1,944	—
	<u>24,037</u>	<u>(14,355)</u>	<u>3,353</u>	<u>600</u>
2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар				
Хүүгийн орлого	373	6,216	—	600
Хүүгийн зардал	(6,537)	(15,758)	—	—
Шимтгэлийн орлого	253	430	5	—
	<u>(5,911)</u>	<u>(9,112)</u>	<u>5</u>	<u>600</u>

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****37. ХОЛБООТОЙ ТАЛУУДЫН ТОДРУУЛГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**

Бизнесийн ердийн үйл ажиллагааны үр дүнд дээр дурьдсан үлдэгдэл дүнгүүд үүссэн болно. Холбоотой талуудын төлсөн болон хүлээн авсан хүү нь ердийн арилжааны хүүгээр тооцогдсон. Холбоотой талд олгосон зээлээс бусад тайлант жилийн эцсээрх үлдэгдэл дүнгүүд барьцаагаар хангагдаагүй болно. Холбоотой талуудын өглөг эсвэл авлагын дүнд ямар нэгэн хүлээн авсан эсвэл гаргасан баталгаа байхгүй.

Банкны үндсэн удирдлагын цалин болон бусад тэтгэмжийн талаарх мэдээллийг дор толилуулав.

	2015	2014
	сая төгрөг	сая төгрөг
Цалин хөлс	570	539
Тэтгэмжүүд	117	98
Нийгмийн болон тэтгэврийн санд төлсөн шимтгэл	76	70
Бусад олговор	77	392
	840	1,099

38. ХӨРӨНГИЙН УДИРДЛАГА

Банк нь Төв банк тул дүрмийн сантай холбоотойгоор ямар нэгэн шаардлага бусад этгээдээс тавигддаггүй байна. Төв банк(Монголбанк)–ны тухай хуульд Банкны зайлшгүй байлгах хөрөнгө (дүрмийн сан)-ийн доод хэмжээ болон Банк өөрийн өмчид хуваарилагдах ёстой тухайн жилийн цэвэр ашгийн доод хэмжээг заасан байдаг. Тодруулга 29-д толилуулсны дагуу Банкны дүрмийн сан нь 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар 5,000 сая төгрөг (2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар 5,000 сая төгрөг) байсан нь хуулинд заасан доод хэмжээг хангаж байна. Мөн Банк цэвэр ашгийн 40 хувиас доошгүй хэсэг нь Банк өөрийн хөрөнгийн хэсэгт хуваарилагдаж цэвэр ашгийн үлдэх (цэвэр ашгийн 60%-иас ихгүй) хэсэг нь улсын төсвийн дансанд хуваарилагдана хэмээн дээрх хуульд заажээ. Банк хуримтлагдсан алдагдалтай байгаа тул 2014 болон 2015 онуудад Улсын төсөвт шилжүүлэг хийгээгүй.

Ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд харуулснаар Банк 2015 онд 473,209 сая төгрөг (2014: 535,473 сая төгрөг)-ийн алдагдал хүлээсэн ба жилийн эцэст өөрийн хөрөнгө 1,428,460 сая төгрөг (2014: 929,794 сая төгрөг)-ийн сөрөг дүнтэй гарсан байна. Банкны өөрийн хөрөнгө 2012 оноос хойш сөрөг дүнтэй байгаа бөгөөд Удирдлага энэ талаар Засгийн газар, Улсын Их Хурлын холбогдох байнгын хороонд мэдэгдэх зэрэг хуулийн дагуу холбогдох арга хэмжээ авсан. Төв банк(Монголбанк)-ны тухай хуулийн 381 дугаар зүйлд “Монголбанкны пассив нь актив хөрөнгөөс хэтэрсэн тохиолдолд Засгийн газар үнэт цаас гаргах замаар уг зөрүүг нөхөх асуудлыг Улсын Их Хурал шийдвэрлэнэ” гэж заасан байдаг.

Тиймээс Засгийн газар Банкны энэхүү дутагдлыг санхүүжүүлэх үүрэг хүлээгээгүй болно. Гэвч Банк үйл ажиллагаагаа хэвийн явуулахад энэхүү болзошгүй хөрөнгийн дутагдлыг арилгах нь зайлшгүй шаардлагатай гэж үзвэл Улсын Их Хурал энэхүү дутагдлыг арилгах зорилгоор Засгийн газрын бондыг ашиглаж болно.

МОНГОЛБАНК**САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2015 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31****38. ХӨРӨНГИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**

Энэхүү хуулийн 37 дугаар зүйлд Банкны дахин үнэлгээний сан нь дараах хэсгүүдээс бүрдэнэ. Үүнд:

- ▶ Монгол төгрөг болон гадаад валют солилцооны ханшийн хэлбэлзлээс болж алт болон гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн хөрөнгө болон өр төлбөрийн валютыг дахин үнэлснээс үүдэлтэй зөрүү;
- ▶ Үндсэн хөрөнгө (байшин, барилга гэх мэт.) -ийн дахин үнэлгээнээс үүдэлтэй зөрүү.

Түүнчлэн мөн хуулийн 37 дугаар зүйлд гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн хөрөнгө ба өр төлбөр болон алтны дахин үнэлгээнээс үүдэлтэй зөрүүнүүд нь Банкны цэвэр ашгийг тодорхойлоход оруулахгүй гэсэн байна.

Тиймээс Банк үнэт металын, үндсэн хөрөнгийн болон борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгүүдийн дахин үнэлгээний сангуудыг тус тус байгуулсан. Дэлгэрэнгүйг Тодруулга 31-ээс харна уу.

39. ТАЙЛАНТ ХУГАЦААНЫ ДАРААХ ҮЙЛ ЯВДЛУУД

- Тодруулга 15-д тусгагдсан Хөгжлийн банкны 55.4 болон 18.8 тэрбум төгрөгийн нэрлэсэн үнэтэй хоёр үнэт цаасыг 2016 оны 2 дугаар сард дотоодын банкуудад 55.4 ба 18.8 тэрбум төгрөгөөр тус тус борлуулсан. Үүний дараа, Банк эдгээр үнэт цаасуудыг барьцаалсан нийт 86.9 тэрбум төгрөгийн, жилийн “бодлогын хүүнээс хасах нь 3%”-ийн хүүтэй, 2018 оны 9 дүгээр сарын 21-ний өдөр хугацаа нь дуусах урт хугацаат репо санхүүжилтийн гэрээг тэдгээр дотоодын банкуудтай байгуулсан.
- Улсын Их Хурлаас 2016 онд батлагдсан “Ирээдүйн тэтгэврийн нөөц сан”-ийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн тухай 12 дугаар тогтоолын дагуу Банк Хүн амын хөгжил, нийгмийн хамгааллын яамтай “Хөрөнгө шилжүүлэх гэрээ”-г 2016 оны 3 дугаар сарын 7-ны өдөр байгуулсан. Уг гэрээгээр Банк өөрийн дансанд бүртгэлтэй 1,781,345.8 сая төгрөгийн үлдэгдэлтэй ИЗББ болон 678,939 сая төгрөгийн үлдэгдэлтэй дотоодын банкуудад олгосон орон сууцны зээлүүдийг Засгийн газрын “Ирээдүйн тэтгэврийн нөөц сан”-д хариу төлбөргүйгээр шилжүүлсэн.

Банкны Удирдлага нь тайлант хугацаа дуусгавар болсон өдрөөс хойш энэхүү тайлан гарах өдрийг хүртэл эдгээр санхүүгийн тайлангуудад нөлөөлөх өөр үйл явдал гараагүй гэж үзэж байна.

40. МОНГОЛ ХЭЛ ДЭЭРХ ОРЧУУЛГА

Эдгээр санхүүгийн тайлангуудыг Англи хэл дээр мөн бэлтгэсэн болно. Монгол, Англи хувиудын хооронд утга, агуулгын зөрүү гарах тохиолдолд Англи хувийг дагана.

ХЭРЭГЛЭЭНИЙ ҮНИЙН УЛСЫН ИНДЕКС

National consumer price index

хувиар
in percent

Хугацааны эцэст End-of-period	Хүнсний бараа, согтууруулах бус ундаа Food & non-alcoholic beverages	Согтууруулах ундаа, тамхи Alcoholic beverages, tobacco	Хувцас, бөс бараа, гутал Clothing, footwear and cloths	Орон сууц, ус, түлш, цахилгаан Housing, water, electricity, and fuels	Гэр ахуйн тавилга, гэр ахуйн бараа Furnishings, household equipment & tools	Эм, тариа, эмнэлгийн үйлчилгээ Medical care & services	Тээвэр Transports	Холбооны хэрэгсэл, шуудангийн үйлчилгээ Communi- cation
2010.12=100								
Жин	29.30	3.15	16.13	12.29	4.71	3.57	12.23	4.43
2013 01	38.59	5.02	21.16	15.28	5.55	4.01	14.92	4.36
02	39.80	5.04	21.25	15.14	5.58	4.02	14.96	4.36
03	40.33	5.05	21.37	15.07	5.64	4.10	15.00	4.36
04	41.49	5.07	21.51	15.12	5.66	4.11	15.00	4.36
05	41.89	5.09	21.68	14.70	5.69	4.16	15.02	4.36
06	41.45	5.12	21.79	14.60	5.73	4.19	14.89	4.36
07	41.29	5.13	21.90	14.87	5.79	4.24	14.77	4.36
08	40.06	5.17	22.38	15.48	5.89	4.25	14.91	4.35
09	40.11	5.42	22.93	15.76	6.11	4.37	15.01	4.35
10	40.25	5.52	23.67	16.36	6.25	4.43	15.05	4.35
11	40.85	5.56	24.22	16.47	6.38	4.46	15.10	4.35
12	41.64	5.68	24.74	16.57	6.48	4.51	15.10	4.35
2014 01	43.08	5.72	24.99	16.70	6.55	4.54	15.48	4.35
02	43.86	5.75	25.20	16.74	6.59	4.56	15.56	4.35
03	44.59	5.76	25.50	16.74	6.63	4.56	15.61	4.35
04	45.54	5.87	25.67	16.70	6.69	4.57	15.66	4.35
05	46.79	5.95	26.07	16.64	6.77	4.63	15.80	4.35
06	47.13	5.96	26.34	16.44	6.82	4.76	15.89	4.36
07	46.69	6.01	26.46	16.85	6.90	4.80	16.21	4.35
08	45.02	6.03	26.88	17.11	6.98	4.81	16.24	4.35
09	44.81	6.08	27.21	17.83	7.08	4.83	16.29	4.35
10	44.55	6.12	27.48	18.78	7.14	4.84	16.33	4.35
11	44.66	6.15	27.85	19.17	7.20	4.89	16.38	4.35
12	45.13	6.26	28.27	19.28	7.22	4.92	16.40	4.35
2015 01	45.51	6.28	28.48	19.40	7.26	4.95	16.58	4.34
02	45.94	6.29	28.61	19.45	7.29	4.96	16.58	4.35
03	47.10	6.31	28.77	19.23	7.33	4.97	16.59	4.34
04	48.37	6.32	28.99	19.04	7.40	4.99	16.63	4.35
05	48.77	6.34	29.12	18.97	7.44	5.02	16.59	4.35
06	48.55	6.36	29.20	18.92	7.47	5.01	16.61	4.33
07	48.51	6.36	29.21	18.87	7.49	5.04	16.62	4.32
08	46.43	6.37	29.26	18.96	7.51	5.04	16.61	4.32
09	44.78	6.37	29.34	19.14	7.55	5.08	16.61	4.32
10	43.29	6.35	29.55	19.38	7.56	5.09	16.63	4.32
11	42.59	6.35	29.75	20.17	7.58	5.09	16.68	4.32
12	42.39	6.35	29.82	19.90	7.59	5.12	16.64	4.32

Эх үүсвэр: Үндэсний Статистикийн хороо, Статистикийн бюллетень Source: Monthly Statistical Bulletin, NSC

ХЭРЭГЛЭЭНИЙ ҮНИЙН УЛСЫН ИНДЕКС /ҮРГЭЛЖЛЭЛ/ National consumer price index /continued/

хувиар
in percent

Хугацааны эцэст End-of-period	Амралт, чөлөөт цаг, соёлын бараа үйлчилгээ Recreation & culture	Боловсролын үйлчилгээ Education	Зочид буудал, нийтийн хоол, дотуур байр Restaurants hotels	Бусад бараа үйлчилгээ Miscellaneous goods & services	Ерөнхий индекс General CPI	Сарын өөрчлөлт % Monthly changes	Оны эхнээс % Changes from the beginning of the year	Жилийн өөрчлөлт Annual changes
2010.12=100								
2013 01	2.78	4.73	2.58	4.10	100.0			
02	2.96	5.99	3.48	4.62	126.0	1.4	1.4	12.6
03	2.96	5.99	3.49	4.63	127.2	1.0	2.4	10.9
04	2.96	5.99	3.56	4.67	128.1	0.7	3.1	9.3
05	2.97	5.99	3.59	4.70	129.6	1.2	4.3	9.9
06	2.95	5.99	3.61	4.71	129.9	0.2	4.5	9.2
07	2.93	5.99	3.64	4.72	129.4	-0.3	4.2	8.3
08	2.94	5.99	3.65	4.75	129.7	0.2	4.4	7.8
09	2.95	7.62	3.76	4.86	131.7	1.6	6.0	8.8
10	2.94	7.62	3.77	5.02	133.4	1.3	7.4	9.1
11	2.95	7.62	3.88	5.17	135.5	1.6	9.1	10.2
12	2.96	7.62	3.96	5.34	137.3	1.3	10.5	11.4
2014 01	2.96	7.62	3.96	5.40	139.0	1.3	11.9	11.9
02	2.97	7.62	3.97	5.47	141.4	1.7	1.7	12.3
03	2.98	7.62	3.99	5.53	142.7	0.9	2.7	12.2
04	3.00	7.62	4.04	5.55	143.9	0.8	3.5	12.4
05	2.99	7.62	4.11	5.67	145.4	1.0	4.6	12.3
06	3.01	7.62	4.22	5.75	147.6	1.5	6.2	13.7
07	3.02	7.62	4.22	5.82	148.4	0.5	6.7	14.6
08	3.03	7.62	4.25	5.87	149.0	0.4	7.2	14.9
09	3.15	8.90	4.26	5.93	149.7	0.4	7.7	13.7
10	3.17	8.90	4.27	5.97	150.8	0.7	8.5	13.0
11	3.19	8.90	4.27	5.99	151.9	0.8	9.3	12.1
12	3.20	8.90	4.29	6.01	153.0	0.7	10.1	11.5
2015 01	3.20	8.90	4.30	6.04	154.3	0.8	11.0	11.0
02	3.22	8.90	4.31	6.06	155.3	0.7	0.7	9.8
03	3.22	8.90	4.32	6.08	156.0	0.4	1.1	9.3
04	3.23	8.90	4.37	6.12	157.3	0.8	1.9	9.3
05	3.27	8.90	4.37	6.15	158.8	0.9	2.9	9.2
06	3.28	8.90	4.42	6.20	159.4	0.4	3.3	8.0
07	3.25	8.90	4.44	6.24	159.3	-0.1	3.2	7.3
08	3.26	8.90	4.45	6.30	159.3	0.0	3.3	6.9
09	3.27	10.96	4.45	6.31	159.5	0.1	3.4	6.6
10	3.27	10.96	4.48	6.33	158.2	-0.8	2.6	4.9
11	3.27	10.96	4.47	6.32	157.2	-0.7	1.9	3.4
12	3.27	10.96	4.46	6.33	157.6	0.2	2.1	2.9
2016 01	3.28	10.96	4.49	6.35	157.2	-0.2	1.9	1.9

Эх үүсвэр: Үндэсний Статистикийн хороо, Статистикийн бюллетень Source: Monthly Statistical Bulletin, NSC

ХЭРЭГЛЭЭНИЙ БАРААНЫ ҮНИЙН ИНДЕКС

Consumer price index

хувиар
in percent

Хугацааны эцэст End of period	Хүнсний бараа, согтууруулах бус ундаа Food & non-alcoholic beverages	Үүнээс Of which							Согтууруулах бус ундаа Non-alcoholic beverages
		Хүнс Food	Үүнээс Of which						
			Талх, гурил будaa Bread, flour, cereals	Мах, махан бүтээгдэхүүн Meat, meat products	Сүү, сүүн бүтээгдэхүүн, өндөг Milk dairy products, eggs	Саахар, чихэр Sugar, candy	Хүнсний ногоо Vegetables	Өөх, тос Oils & fats	
2005.12=100									
2005 12 ¹	41.08	39.52	9.92	16.51	3.55	1.61	4.12	2.27	1.56
2006 12	41.96	40.31	10.25	16.39	3.75	1.87	4.12	2.25	1.65
2007 12	52.26	50.55	13.87	19.75	4.47	1.87	4.75	3.66	1.72
2008 12	65.08	62.96	18.77	21.84	6.03	2.23	7.01	4.41	2.12
2009 12	64.76	62.34	18.85	20.14	6.37	3.04	6.96	4.18	2.42
2010 12	78.07	75.64	20.76	28.93	7.00	3.41	8.23	4.03	2.43
2010.12=100									
2010 12 ²	30.03	28.61	8.26	10.11	3.40	1.09	2.95	1.45	1.42
03	30.72	29.28	8.24	10.58	3.48	1.09	3.06	1.45	1.44
06	31.70	30.26	8.28	11.28	3.23	1.08	3.59	1.41	1.44
09	31.70	30.27	8.28	11.66	3.19	1.08	3.21	1.47	1.43
11	31.46	30.01	8.26	11.29	3.49	1.10	2.95	1.47	1.45
2011 12	32.31	30.87	8.28	11.91	3.61	1.12	3.03	1.47	1.45
01	34.24	32.74	8.32	13.36	3.78	1.15	3.10	1.49	1.50
02	36.53	35.03	8.34	15.43	3.82	1.16	3.20	1.53	1.50
03	39.41	37.87	8.43	18.07	3.77	1.16	3.30	1.54	1.53
04	39.60	38.04	8.42	18.34	3.68	1.16	3.32	1.56	1.55
05	40.07	38.52	8.47	18.78	3.59	1.16	3.37	1.55	1.55
06	40.19	38.63	8.51	19.01	3.33	1.17	3.57	1.48	1.56
07	40.94	39.38	8.53	19.58	3.29	1.18	3.74	1.47	1.56
08	40.45	38.89	8.58	18.88	3.26	1.20	3.82	1.48	1.56
09	39.30	37.74	8.60	18.27	3.23	1.20	3.24	1.50	1.55
10	38.10	36.53	8.69	17.03	3.38	1.20	3.00	1.51	1.57
11	38.14	36.57	8.69	16.85	3.51	1.20	3.08	1.51	1.57
12*	38.75	37.18	8.73	17.11	3.60	1.20	3.30	1.50	1.58
2013 01	39.63	38.05	8.78	17.60	3.73	1.20	3.49	1.51	1.58
02	41.39	39.81	8.96	18.97	3.75	1.21	3.64	1.51	1.59
03	41.92	40.32	9.34	18.92	3.93	1.21	3.60	1.53	1.60
04	42.82	41.21	9.46	19.73	3.89	1.22	3.60	1.53	1.61
05	42.89	41.27	9.43	19.85	3.87	1.20	3.66	1.51	1.62
06	42.56	40.95	9.45	19.78	3.62	1.20	3.63	1.52	1.61
07	42.51	40.90	9.46	19.62	3.51	1.19	3.85	1.52	1.61
08	41.22	39.60	9.61	18.34	3.58	1.20	3.56	1.53	1.62
09	41.32	39.66	9.82	18.22	3.82	1.20	3.22	1.53	1.65
10	41.24	39.40	10.26	17.56	3.99	1.23	2.89	1.60	1.84
11	41.90	40.04	10.32	17.21	4.52	1.24	3.20	1.62	1.86
12	42.84	40.96	10.40	17.54	4.64	1.25	3.57	1.63	1.88
2014 01	44.45	42.65	10.42	19.03	4.74	1.25	3.63	1.63	1.80
02	45.59	43.75	10.47	19.97	4.84	1.25	3.63	1.64	1.84
03	46.13	44.29	10.48	20.31	4.92	1.25	3.72	1.64	1.84
04	46.79	44.92	10.65	20.49	5.19	1.25	3.70	1.64	1.87
05	47.90	46.05	10.86	21.29	5.31	1.27	3.72	1.65	1.85
06	48.29	46.36	11.07	21.53	4.96	1.27	3.89	1.67	1.93
07	47.64	45.68	12.03	19.69	4.57	1.29	4.34	1.71	1.96
08	45.93	43.96	12.05	18.72	4.51	1.30	3.56	1.72	1.96
09	46.00	44.04	12.13	18.50	4.70	1.33	3.52	1.76	1.96
10	45.49	43.49	12.15	17.79	4.86	1.35	3.43	1.76	2.00
11	45.31	43.32	12.12	17.45	5.03	1.32	3.48	1.76	2.00
12	45.81	43.79	12.20	17.46	5.14	1.33	3.70	1.78	2.01
2015 01	46.19	44.14	12.16	17.61	5.16	1.33	3.85	1.82	2.05
02	46.49	44.42	12.17	18.13	4.90	1.34	3.84	1.83	2.07
03	47.83	45.76	12.33	19.11	4.87	1.34	4.05	1.85	2.07
04	49.20	47.12	12.34	20.56	4.72	1.34	4.08	1.85	2.08
05	49.49	47.42	12.40	20.81	4.50	1.35	4.26	1.85	2.08
06	49.59	47.51	12.43	20.95	4.49	1.34	4.19	1.86	2.08
07	49.64	47.54	12.41	20.19	4.49	1.35	5.03	1.85	2.10
08	46.98	44.88	12.57	17.55	4.49	1.37	4.79	1.87	2.11
09	45.39	43.28	12.69	16.55	4.51	1.37	4.04	1.89	2.11
10	43.36	41.22	12.75	14.41	4.56	1.39	3.96	1.93	2.14
11	42.60	40.46	12.77	13.55	4.54	1.39	4.03	1.93	2.14
12	42.53	40.37	12.83	13.37	4.55	1.39	4.05	1.93	2.14

Эх үүсвэр: Үндэсний Статистикийн хороо, Статистикийн бюллетень Source: Monthly Statistical Bulletin, NSC

¹ 2000 оны 12 сараас ХБ-ны ерөнхий индексийг тооцохдоо 205 нэр төрлийн бүтээгдэхүүнийг 239 болгож шилжүүлэн тооцов.² Since december 2000 the CPI calculation is based on the basket containing 239 consumer goods compared to 205 in previous years.³ 2006 оны 4 сараас эхлэн ХБҮ-ны сагсан дахь бараа үйлчилгээг 287 болгон өргөжүүлж, 2005 оны 12 сарын үнийг суурь үнэ болгон авав.⁴ Since April 2006 the items in consumer basket updated to 287 and prices of December 2005 was taken as the base period.

* Улаанбаатар хотод борлулагдаж буй махны дундаж үнийг хүнсний захуудын махны борлуулалтын хэмжээгээр жигнэж тооцон 2012.12 сараас хойшхи инфляцийн задаргаа шинэчлэгдсэн

ХЭРЭГЛЭЭНИЙ БАРААНЫ ҮНИЙН ИНДЕКС

Consumer price index

үргэлжлэл
continued

Хугацааны эцэст End of period	Согтууруу- лах ундаа, тамхи Alcoholic beverages, tobacco	Хувцас, бөс бараа, гутал Clothing, footwear and cloths	Үүнээс Of which						Орон сууц, ус цахилгаан, тулш Housing, water electricity, and fuels	Үүнээс Of which	
			Хувцас, бөс бараа Clothing, cloth					Усан хангамж, орон сууцны бусад үйлч. Water supply, miscella- neous services		Цахилгаан, хийн, бусад тулш Electricity, gas, other fuels	
				Эрэгтэй хувцас Men's clothing	Эмэгтэй хувцас Women's clothing	Хүүхдийн хувцас Children's clothing	Гутал Footwear				
2005.12=100											
2005 12 ¹	2.26	12.38	8.11	3.26	2.93	1.11	4.27	13.40	4.24	7.60	
2006 12	2.41	13.28	8.84	3.54	3.21	1.22	4.45	14.70	5.18	7.91	
2007 12	2.38	13.56	8.96	3.58	3.10	1.35	4.60	15.73	5.37	8.41	
2008 12	2.59	17.10	11.35	4.62	3.91	1.76	5.74	18.45	5.83	9.90	
2009 12	3.17	17.71	12.17	4.97	4.14	1.93	5.54	17.74	5.90	9.23	
2010 12	3.43	19.86	13.38	5.57	4.40	2.21	6.48	19.96	7.32	9.96	
2010.12=100											
2010 12 ²	3.69	12.17	8.87	3.27	3.54	1.53	3.30	14.07	2.17	6.63	
03	3.78	12.51	9.10	3.34	3.63	1.58	3.41	13.62	2.17	6.21	
06	3.80	12.90	9.32	3.43	3.68	1.68	3.58	14.28	2.28	6.41	
09	3.79	13.67	9.98	3.54	4.09	1.80	3.69	15.99	2.28	7.83	
11	3.80	14.46	10.51	3.82	4.20	1.87	3.95	16.08	2.28	7.83	
2011 12	3.80	14.41	10.46	3.85	4.12	1.87	3.96	16.09	2.28	7.83	
01	3.90	14.85	10.82	3.87	4.38	1.93	4.03	15.90	2.28	7.64	
02	3.92	14.94	10.89	3.88	4.42	1.95	4.05	15.57	2.28	7.31	
03	3.97	14.98	10.99	3.91	4.51	1.93	3.99	15.33	2.28	7.05	
04	3.99	15.29	11.19	3.94	4.68	1.94	4.10	15.35	2.39	6.92	
05	4.01	15.32	11.20	3.98	4.64	1.95	4.12	15.82	2.39	7.03	
06	4.02	15.32	11.19	3.99	4.64	1.92	4.13	16.06	2.39	7.01	
07	4.04	15.37	11.24	4.00	4.64	1.97	4.13	16.03	2.39	7.01	
08	4.05	15.56	11.36	4.04	4.67	2.02	4.20	16.68	2.39	7.42	
09	5.69	15.94	11.72	4.09	4.84	2.12	4.22	17.22	2.39	7.96	
10	5.80	16.22	12.00	4.21	4.93	2.19	4.22	17.95	2.39	8.60	
11	5.83	16.26	12.12	4.34	4.93	2.16	4.14	17.61	2.39	8.26	
2012 12	5.87	16.29	12.15	4.37	4.92	2.17	4.14	17.49	2.39	8.14	
01	5.87	16.28	12.16	4.39	4.93	2.17	4.12	17.27	2.39	8.04	
02	5.88	16.31	12.16	4.39	4.94	2.16	4.16	16.94	2.39	7.71	
03	5.88	16.27	12.20	4.42	4.95	2.16	4.07	16.88	2.39	7.62	
2013 04	5.92	16.23	12.16	4.45	4.86	2.17	4.07	16.88	2.39	7.62	
05	5.92	16.28	12.20	4.46	4.90	2.17	4.07	16.18	2.39	7.05	
06	5.92	16.28	12.20	4.46	4.91	2.16	4.08	15.98	2.39	6.79	
07	5.92	16.32	12.21	4.47	4.93	2.15	4.11	16.38	2.39	6.93	
08	5.94	16.78	12.63	4.58	5.04	2.34	4.15	17.47	2.39	7.38	
09	6.21	16.96	12.79	4.70	5.11	2.31	4.16	17.65	2.62	7.39	
10	6.31	17.53	13.18	4.93	5.20	2.35	4.35	18.52	2.62	8.18	
11	6.37	17.81	13.33	4.98	5.24	2.39	4.48	18.76	2.62	8.23	
12	6.56	18.48	13.81	5.29	5.29	2.49	4.67	18.95	2.62	8.43	
2014 01	6.58	18.59	13.76	5.24	5.30	2.47	4.83	18.95	2.62	8.43	
02	6.61	18.71	13.84	5.22	5.33	2.54	4.87	18.95	2.62	8.43	
03	6.61	18.78	13.86	5.22	5.33	2.56	4.92	18.95	2.62	8.43	
04	6.80	18.83	13.98	5.33	5.34	2.56	4.85	18.96	2.62	8.43	
05	6.88	19.00	14.25	5.45	5.51	2.49	4.75	18.98	2.62	8.43	
06	6.88	19.20	14.48	5.54	5.57	2.59	4.72	18.75	2.62	8.43	
07	6.93	19.21	14.51	5.54	5.57	2.65	4.70	19.50	2.94	8.59	
08	6.93	19.54	14.78	5.60	5.64	2.78	4.75	19.96	2.94	8.76	
09	6.99	19.74	14.95	5.60	5.71	2.83	4.80	21.09	2.94	9.89	
10	7.02	19.84	15.03	5.63	5.71	2.88	4.80	22.67	2.94	11.47	
11	7.05	20.03	15.19	5.66	5.74	2.95	4.84	23.25	2.94	11.53	
12	7.24	20.18	15.33	5.66	5.85	2.96	4.84	23.15	3.13	11.24	
2015 01	7.24	20.27	15.42	5.66	5.89	2.96	4.84	23.16	3.13	11.24	
02	7.24	20.27	15.43	5.66	5.89	2.96	4.84	23.16	3.13	11.24	
03	7.25	20.31	15.46	5.66	5.89	2.99	4.85	22.84	3.13	10.92	
04	7.26	20.36	15.51	5.70	5.89	2.99	4.85	22.51	3.13	10.58	
05	7.27	20.36	15.51	5.70	5.89	2.99	4.85	22.56	3.13	10.63	
06	7.28	20.39	15.52	5.70	5.89	2.99	4.87	22.61	3.13	10.69	
07	7.29	20.39	15.52	5.70	5.89	2.99	4.87	22.47	3.13	10.46	
08	7.29	20.40	15.53	5.71	5.89	2.99	4.87	22.50	3.13	10.40	
09	7.29	20.40	15.53	5.71	5.89	2.99	4.87	22.63	3.32	10.34	
10	7.29	20.45	15.57	5.71	5.93	2.99	4.88	22.85	3.32	10.57	
11	7.29	20.55	15.65	5.73	5.98	3.00	4.89	24.30	3.32	12.09	
12	7.29	20.59	15.69	5.76	6.00	3.00	4.90	23.86	3.32	11.64	

¹ 2000 оны 12 сараас ХБ-ны ерөнхий индексийг тооцохдоо 205 нэр төрлийн бүтээгдэхүүнийг 239 болгож шилжүүлэн тооцов.² Since december 2000 the CPI calculation is based on the basket containing 239 consumer goods compared to 205 in previous years.³ 2006 оны 4 сараас эхлэн ХБҮ-ны сагсан дахь бараа үйлчилгээг 287 болгон өргөжүүлж, 2005 оны 12 сарын үнийг суурь үнэ болгон авав.⁴ Since April 2006 the items in consumer basket updated to 287 and prices of December 2005 was taken as the base period.

ХЭРЭГЛЭЭНИЙ БАРААНЫ ҮНИЙН ИНДЕКС

Consumer price index

үргэлжлэл
continued

Хугацааны эцэст End-of- period	Гэр ахуйн тавилга, гэр ахуйн бараа Furnishings, household equipment, tools	Эм, тариа, эмнэлгийн үйлчилгээ Medical care, services	Тээвэр Transport	Үүнээс Of which		Холбоо, шуудан Communication	Амралт, чөлөөт цаг, соёлын үйлчилгээ Recreation, culture	Боловсрол Education	Зочид буудал, нийтийн хоол, дотуур байр Restaurants, hotels	Бусад бараа үйлчилгээ Miscella- neous goods & services
				Тээврийн засвар, үйлчилгээ Maintenance of personal transport	Тээврийн үйлчилгээ Transport services					
2005.12=100										
2005 12 ¹	4.30	1.62	8.71	2.47	5.76	4.05	3.33	4.15	1.72	3.00
2006 12	4.64	1.77	9.57	2.53	6.07	3.09	3.62	4.58	1.89	3.32
2007 12	5.22	2.10	10.59	3.19	6.81	2.90	3.73	5.50	2.08	3.48
2008 12	5.99	2.68	14.17	3.59	9.87	2.78	4.05	7.57	2.80	4.02
2009 12	6.37	3.06	14.06	3.82	9.57	2.98	4.14	8.25	3.14	4.66
2010 12	6.66	3.17	14.32	3.85	9.73	3.48	4.20	9.93	3.61	4.80
2010.12=100										
2010 12 ²	3.51	3.00	12.58	4.92	3.74	4.41	3.10	6.12	3.55	3.77
03	3.53	3.01	12.74	5.06	3.76	4.42	3.10	6.12	3.55	3.78
06	3.63	3.04	13.73	5.57	4.23	4.43	3.19	6.12	3.63	3.93
09	3.69	3.05	14.12	5.58	4.60	4.42	3.20	6.58	3.65	3.93
11	3.73	3.05	14.18	5.62	4.61	4.42	3.21	6.58	3.68	4.00
2011 12	3.70	3.05	14.18	5.62	4.62	4.42	3.16	6.58	3.68	4.00
01	3.74	3.09	14.84	6.21	4.68	4.42	3.21	6.58	3.76	4.06
02	3.77	3.14	15.09	6.07	4.70	4.40	3.26	6.58	4.21	4.06
03	3.80	3.24	15.08	6.02	4.74	4.40	3.27	6.58	4.21	4.08
04	3.81	3.25	14.66	5.83	4.74	4.40	3.29	6.58	4.28	4.09
05	3.78	3.25	14.75	5.94	4.71	4.38	3.28	6.58	4.43	4.11
06	3.79	3.23	14.79	5.98	4.71	4.38	3.25	6.58	4.43	4.12
07	3.81	3.23	14.79	5.98	4.71	4.38	3.23	6.58	4.43	4.12
08	3.83	3.33	14.79	5.98	4.71	4.38	3.28	7.64	4.48	4.14
09	3.82	3.36	14.84	6.03	4.71	4.36	3.22	7.64	4.48	4.17
10	3.83	3.40	15.08	6.03	4.71	4.36	3.25	7.64	4.48	4.22
11	3.85	3.41	15.01	6.03	4.73	4.36	3.28	7.64	4.48	4.23
2012 12	3.87	3.41	15.25	6.17	4.73	4.36	3.28	7.64	4.48	4.25
01	3.87	3.41	15.46	6.39	4.73	4.37	3.28	7.64	4.65	4.25
02	3.87	3.41	15.49	6.39	4.76	4.36	3.28	7.64	4.65	4.25
03	3.87	3.54	15.52	6.39	4.79	4.36	3.29	7.64	4.74	4.28
2013 04	3.88	3.54	15.53	6.39	4.79	4.36	3.29	7.64	4.74	4.31
05	3.89	3.58	15.53	6.39	4.79	4.36	3.26	7.64	4.74	4.32
06	3.91	3.63	15.38	6.25	4.79	4.36	3.22	7.64	4.74	4.33
07	3.96	3.70	15.14	6.25	4.79	4.36	3.23	7.64	4.74	4.36
08	4.09	3.75	15.27	6.33	4.84	4.36	3.25	9.81	4.94	4.51
09	4.27	3.93	15.38	6.37	4.91	4.35	3.21	9.81	4.95	4.63
10	4.41	4.07	15.41	6.40	4.91	4.35	3.20	9.81	5.14	4.85
11	4.54	4.07	15.50	6.40	5.00	4.35	3.21	9.81	5.26	5.06
12	4.67	4.15	15.50	6.40	5.00	4.35	3.21	9.81	5.27	5.14
2014 01	4.68	4.15	16.08	6.42	5.55	4.35	3.22	9.81	5.27	5.21
02	4.71	4.15	16.20	6.48	5.62	4.35	3.22	9.81	5.30	5.21
03	4.72	4.15	16.24	6.52	5.62	4.35	3.22	9.81	5.30	5.21
04	4.74	4.16	16.26	6.68	5.62	4.37	3.23	9.81	5.51	5.45
05	4.76	4.23	16.41	6.68	5.62	4.37	3.23	9.81	5.51	5.45
06	4.75	4.44	16.48	6.68	5.69	4.39	3.24	9.81	5.50	5.53
07	4.83	4.51	16.97	6.68	5.71	4.39	3.25	9.81	5.50	5.54
08	4.88	4.51	16.98	6.68	5.71	4.39	3.47	11.55	5.51	5.54
09	4.94	4.51	16.98	6.68	5.71	4.39	3.50	11.55	5.51	5.55
10	4.98	4.52	16.98	6.68	5.71	4.39	3.51	11.55	5.51	5.56
11	5.04	4.59	17.07	6.77	5.71	4.39	3.51	11.55	5.54	5.58
12	5.06	4.62	17.10	6.78	5.73	4.39	3.52	11.55	5.54	5.61
2015 01	5.08	4.62	17.38	7.04	5.76	4.38	3.53	11.55	5.54	5.61
02	5.09	4.62	17.38	7.04	5.76	4.38	3.53	11.55	5.54	5.62
03	5.11	4.62	17.38	7.04	5.76	4.38	3.54	11.55	5.63	5.68
04	5.19	4.66	17.38	7.04	5.76	4.39	3.56	11.55	5.63	5.69
05	5.22	4.66	17.13	6.78	5.76	4.39	3.56	11.55	5.63	5.73
06	5.25	4.66	17.15	6.78	5.78	4.37	3.51	11.55	5.64	5.80
07	5.27	4.72	17.16	6.78	5.79	4.36	3.51	11.55	5.64	5.91
08	5.29	4.72	17.15	6.78	5.79	4.36	3.52	14.27	5.65	5.91
09	5.30	4.77	17.15	6.78	5.79	4.36	3.53	14.27	5.68	5.91
10	5.30	4.79	17.15	6.78	5.79	4.36	3.53	14.27	5.68	5.91
11	5.33	4.77	17.22	6.78	5.87	4.36	3.54	14.27	5.66	5.91
12	5.34	4.83	17.22	6.78	5.87	4.36	3.55	14.27	5.73	5.94

² 2000 оны 12 сараас ХБ-ны ерөнхий индексийг тооцохдоо 205 нэр төрлийн бүтээгдэхүүнийг 239 болгож шилжүүлэн тооцов.³ Since december 2000 the CPI calculation is based on the basket containing 239 consumer goods compared to 205 in previous years.³ 2006 оны 4 сараас эхлэн ХБ-ны сагсан дахь бараа үйлчилгээг 287 болгон өргөжүүлж, 2005 оны 12 сарын үнийг суурь үнэ болгон авав.³ Since April 2006 the items in consumer basket updated to 287 and prices of December 2005 was taken as the base period.⁴ Core inflation is estimated after excluding the most price volatile 29 items, such as meat, milk, dairy, and vegetables, from consumer basket.

ХЭРЭГЛЭЭНИЙ БАРААНЫ ҮНИЙН ИНДЕКС

Consumer price index

үргэлжлэл
continued

Хугацааны эцэст End-of- period	Ерөнхий индекс General CPI	Инфляци сарын Inflation monthly	Инфляци оны эхнээс Inflation from the beginning of the year	Инфляци жилийн Inflation annual	Сарын инфляцийн шат. дундаж Moving average of monthly inflation	Суурь инфляци			Улсын хэрэглээний үнийн индекс		
						сарын	оны эхнээс	жилийн	сарын	оны эхнээс	жилийн
						Core inflation			National CPI		
						Monthly	Changes from the begin. of year	Annual	Monthly	Changes from the begin. of year	Annual
2005 12 ¹	100.0										
2006 12	104.8	0.5	4.8	4.8	0.0	0.0					
2007 12	119.5	0.5	14.0	14.0	0.4	-0.6	12.5	12.5	1.8	17.8	17.8
2008 12	147.3	-0.5	23.2	23.2	1.6	-0.5	23.1	23.1	0.0	22.1	22.1
2009 12	150.0	0.2	1.9	1.9	0.2	0.2	4.1	4.1	0.7	4.2	4.2
2010 12	171.5	2.4	14.3	14.3	1.1	0.3	9.4	9.4	2.4	13.0	13.0
2010 12 ²	100.0										
03	100.9	-0.9	0.9	6.1	0.5	-0.1	0.3	8.3	-0.4	1.6	9.1
06	104.4	1.6	4.4	2.7	0.2	1.4	3.3	10.7	1.1	4.3	9.7
09	107.8	1.6	7.8	10.3	0.8	2.2	7.4	10.1	1.1	6.5	10.8
11	108.6	0.5	8.6	11.3	0.9	0.4	8.8	9.8	0.7	7.7	9.8
2011 12	109.4	0.7	9.4	9.4	0.8	-0.1	8.7	8.7	1.1	8.9	8.9
01	112.6	2.9	2.9	10.9	0.9	1.7	1.7	10.5	2.7	2.7	10.2
02	115.5	2.6	5.6	13.4	1.1	0.7	2.4	11.0	2.5	5.3	12.4
03	118.3	2.5	8.2	17.3	1.3	0.2	2.6	11.3	2.2	7.6	15.3
04	118.6	0.2	8.4	17.8	1.4	0.1	2.7	10.9	0.5	8.2	16.0
05	119.8	1.0	9.5	16.6	1.3	0.8	3.5	10.6	1.0	9.2	15.4
06	120.1	0.3	9.8	15.1	1.2	0.2	3.7	9.2	0.5	9.7	14.7
07	120.9	0.7	10.6	14.9	1.2	0.1	3.8	8.9	0.6	10.4	14.5
08	122.6	1.4	12.1	15.6	1.2	2.5	6.4	10.1	0.7	11.1	14.9
09	124.0	1.2	13.4	15.1	1.2	2.8	9.3	10.7	1.0	12.2	14.8
10	124.3	0.2	13.7	15.0	1.2	1.6	11.1	11.4	0.6	12.9	15.0
11	124.1	-0.2	13.4	14.2	1.1	-0.3	10.8	10.7	0.2	13.1	14.4
2012 12	124.9	0.7	14.2	14.2	1.1	0.3	11.1	11.1	0.8	14.0	14.0
01	126.0	0.8	0.8	11.9	0.9	0.2	0.2	9.6	1.4	1.4	12.6
02	127.5	1.2	2.0	10.4	0.8	0.0	0.2	8.7	1.0	2.4	10.9
03	128.2	0.6	2.6	8.3	0.7	0.6	0.8	9.2	0.7	3.1	9.3
2013 04	129.1	0.7	3.4	8.9	0.7	0.2	1.0	9.3	1.2	4.3	9.9
05	128.6	-0.4	2.9	7.4	0.6	-0.7	0.3	7.6	0.2	4.5	9.2
06	128.0	-0.5	2.4	6.5	0.5	-0.3	0.0	7.1	-0.3	4.2	8.3
07	128.3	0.2	2.7	6.1	0.5	0.4	0.4	7.4	0.2	4.4	7.8
08	131.4	2.4	5.1	7.1	0.6	4.5	4.9	9.6	1.6	6.0	8.8
09	132.7	1.0	6.2	6.9	0.6	1.4	6.4	8.1	1.3	7.4	9.1
10	134.8	1.6	7.9	8.5	0.7	2.8	9.4	9.4	1.6	9.1	10.2
11	136.6	1.3	9.4	10.1	0.8	1.2	10.7	11.0	1.3	10.5	11.4
12	138.9	1.7	11.2	11.2	0.9	1.3	12.1	12.1	1.3	11.9	11.9
2014 01	141.3	1.7	1.7	12.2	1.0	0.7	0.7	12.6	1.7	1.7	12.3
02	142.8	1.0	2.8	12.0	1.0	0.3	1.0	13.1	0.9	2.7	12.2
03	143.5	0.5	3.3	11.9	0.9	0.2	1.2	12.6	0.8	3.5	12.4
04	146.5	1.3	5.5	13.9	1.1	0.8	2.7	14.8	1.0	4.6	12.3
05	146.5	1.3	5.5	13.9	1.1	0.8	2.7	14.8	1.5	6.2	13.7
06	147.3	0.5	6.0	15.1	1.2	0.6	3.3	15.8	0.5	6.7	14.6
07	148.1	0.6	6.6	15.4	1.2	2.2	5.6	17.9	0.4	7.2	14.9
08	149.2	0.7	7.4	13.6	1.1	2.4	8.1	15.6	0.4	7.7	13.7
09	150.7	1.0	8.5	13.6	1.1	1.3	9.6	15.5	0.7	8.5	13.0
10	152.0	0.8	9.4	12.7	1.0	1.5	11.3	14.1	0.8	9.3	12.1
11	152.9	0.6	10.1	11.9	0.9	0.8	12.2	13.6	0.7	10.1	11.5
12	153.8	0.6	10.7	10.7	0.9	0.4	12.6	12.6	0.8	11.0	11.0
2015 01	154.5	0.5	0.5	9.3	0.7	0.4	0.4	12.3	0.7	0.7	9.8
02	154.9	0.2	0.7	8.5	0.7	0.1	0.1	12.0	0.4	1.1	9.3
03	156.1	0.8	1.5	8.8	0.7	0.1	0.5	11.9	0.8	1.9	9.3
04	157.4	0.8	2.4	8.8	0.7	-0.1	0.4	11.0	0.9	2.9	9.2
05	157.6	0.1	2.5	7.5	0.6	0.0	0.4	10.2	0.4	3.3	8.0
06	157.8	0.1	2.6	7.1	0.6	0.1	0.5	9.6	-0.1	3.2	7.3
07	157.9	0.1	2.7	6.6	0.5	0.1	0.6	7.3	0.0	3.3	6.9
08	158.0	0.1	2.8	5.9	0.5	2.4	2.9	7.2	0.1	3.4	6.6
09	156.7	-0.9	1.9	3.9	0.3	0.3	3.2	6.1	-0.8	2.6	4.9
10	154.9	-1.1	0.8	1.9	0.2	0.3	3.5	4.8	-0.7	1.9	3.4
11	155.8	0.6	1.3	1.9	0.2	1.3	4.9	5.3	0.2	2.1	2.9
12	155.5	-0.2	1.1	1.1	0.1	-0.1	4.8	4.8	-0.2	1.9	1.9

МӨНГӨНИЙ НИЙЛҮҮЛЭЛТ

Money supply

сая төгрөг
in millions of togrogs

Хугацааны эцэст End-of-period	Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө Currency issued in circulation		Үүнээс Of which			Мөнгө (M1) Money (M1)		Үүнээс Of which
	дүн amount	сарын өөрчлөлт % monthly changes %	Касст байгаа мөнгө Bank's vault	Хадгаламжийн байгууллагаас гадуурх мөнгө Currency outside depository corporations		дүн amount	сарын өөрчлөлт % monthly changes %	Төгрөгийн харилцах Current account in DC
				дүн amount	сарын өөрчлөлт % monthly changes %			
2000 12	107,394.4	7.8	6,461.0	100,933.4	41.0	130,775.0	8.9	29,841.6
2001 12	119,205.8	5.7	10,045.1	109,160.7	8.2	156,155.3	6.9	46,994.6
2002 12	134,642.8	0.5	13,859.2	120,783.6	1.2	187,727.8	6.9	66,944.1
2003 12	152,826.6	1.1	21,329.9	131,496.7	-2.1	212,833.4	4.4	81,336.7
2004 12	168,521.1	1.7	25,008.4	143,512.7	3.9	221,327.6		77,814.9
2005 12	191,688.3	3.1	39,318.8	152,369.5	-0.4	269,124.4	6.3	116,754.9
2006 12	245,098.9	5.1	59,972.2	185,126.7	2.6	331,903.4	2.1	146,776.7
2007 12	364,074.4	12.5	80,749.1	283,325.3	8.2	590,471.6	13.6	307,146.3
2008 12	407,210.5	23.0	78,486.5	328,724.0	25.0	647,335.3	18.1	318,611.3
2009 12	371,831.9	2.2	86,838.0	284,993.9	2.3	651,247.0	8.4	366,253.2
2010 12	519,692.4	9.9	131,489.8	388,202.7	10.7	1,157,617.9	16.3	769,415.2
2011 12	713,351.1	5.1	195,857.0	517,494.2	6.1	1,741,075.7	12.1	1,223,581.5
2012 01	656,998.9	-7.9	197,571.7	459,427.3	-11.2	1,565,796.9	-10.1	1,106,369.6
02	673,778.6	2.6	215,380.7	458,397.9	-0.2	1,500,327.8	-4.2	1,041,929.9
03	648,454.6	-3.8	200,372.5	448,082.1	-2.3	1,488,163.7	-0.8	1,040,081.6
04	708,876.4	9.3	210,050.7	498,825.7	11.3	1,595,806.6	7.2	1,096,980.9
05	782,922.5	10.4	187,269.2	595,653.3	19.4	1,741,358.4	9.1	1,145,705.1
06	891,527.8	13.9	228,596.4	662,931.5	11.3	1,797,175.2	3.2	1,134,243.8
07	801,409.3	-10.1	209,693.3	591,716.0	-10.7	1,660,362.3	-7.6	1,068,646.3
08	814,882.5	1.7	223,623.9	591,258.7	-0.1	1,681,086.8	1.2	1,089,828.2
09	745,629.7	-8.5	193,840.6	551,789.1	-6.7	1,658,017.5	-1.4	1,106,228.4
10	717,559.2	-3.8	216,271.6	501,287.6	-9.2	1,578,738.0	-4.8	1,077,450.3
11	722,110.5	0.6	220,890.6	501,220.0	0.0	1,557,134.1	-1.4	1,055,914.1
12	828,450.3	14.7	225,085.0	603,365.3	20.4	1,834,894.1	17.8	1,231,528.8
2013 01	742,095.5	-10.4	226,997.2	515,098.3	-14.6	1,579,396.5	-13.9	1,064,298.2
02	675,601.5	-9.0	209,119.2	466,482.3	-9.4	1,480,366.9	-6.3	1,013,884.6
03	687,718.8	1.8	205,061.0	482,657.7	3.5	1,589,180.2	7.4	1,106,522.4
04	759,822.5	10.5	228,295.1	531,527.4	10.1	1,668,296.9	5.0	1,136,769.5
05	830,979.7	9.4	233,190.4	597,789.3	12.5	1,779,178.3	6.6	1,181,389.0
06	835,813.3	0.6	235,778.9	600,034.4	0.4	2,026,501.7	13.9	1,426,467.3
07	832,173.6	-0.4	245,126.3	587,047.3	-2.2	1,927,595.6	-4.9	1,340,548.3
08	867,821.9	4.3	237,157.0	630,664.9	7.4	1,950,472.6	1.2	1,319,807.8
09	874,965.7	0.8	277,479.2	597,486.4	-5.3	2,016,712.3	3.4	1,419,225.9
10	824,792.1	-5.7	245,402.2	579,389.9	-3.0	1,938,258.2	-3.9	1,358,868.3
11	803,911.5	-2.5	246,227.8	557,683.7	-3.7	1,826,929.8	-5.7	1,269,246.1
12	841,129.3	4.6	259,095.2	582,034.1	4.4	2,093,197.7	14.6	1,511,163.6
2014 01	894,289.7	6.3	274,993.8	619,295.9	6.4	1,963,134.7	-6.2	1,343,838.8
02	756,630.8	-15.4	242,061.1	514,569.7	-16.9	1,755,175.7	-10.6	1,240,606.0
03	801,171.5	5.9	251,357.2	549,814.3	6.8	1,737,315.8	-1.0	1,187,501.5
04	841,608.9	5.0	250,233.8	591,375.0	7.6	1,845,703.9	6.2	1,254,328.9
05	863,001.8	2.5	266,794.7	596,207.0	0.8	1,826,340.0	-1.0	1,230,132.9
06	860,041.0	-0.3	288,893.4	571,147.6	-4.2	1,862,126.7	2.0	1,290,979.1
07	859,579.7	-0.1	404,419.5	455,160.2	-20.3	1,698,459.4	-8.8	1,243,299.2
08	880,080.1	2.4	264,114.0	615,966.1	35.3	1,874,699.0	10.4	1,258,732.9
09	827,298.6	-6.0	291,120.9	536,177.7	-13.0	1,836,379.6	-2.0	1,300,201.8
10	809,649.4	-2.1	321,457.1	488,192.3	-8.9	1,751,772.8	-4.6	1,263,580.5
11	768,989.6	-5.0	345,367.0	423,622.6	-13.2	1,689,756.9	-3.5	1,266,134.3
12	809,657.1	5.3	310,399.4	499,257.7	17.9	1,816,717.7	7.5	1,317,460.1
2015 01	732,356.3	-9.5	263,637.5	468,718.8	-6.1	1,578,978.0	-13.1	1,110,259.2
02	775,894.6	5.9	324,988.7	450,905.9	-3.8	1,586,787.6	0.5	1,135,881.7
03	702,826.6	-9.4	312,276.4	390,550.2	-13.4	1,446,134.1	-8.9	1,055,584.0
04	734,889.1	4.6	342,572.3	392,316.7	0.5	1,481,051.6	2.4	1,088,734.9
05	793,731.9	8.0	275,268.8	518,463.1	32.2	1,689,712.2	14.1	1,171,249.1
06	755,796.8	-4.8	325,285.7	430,511.1	-17.0	1,664,231.3	-1.5	1,233,720.2
07	758,991.0	0.4	305,243.1	453,747.9	5.4	1,654,284.5	-0.6	1,200,536.6
08	774,421.6	2.0	325,636.8	448,784.8	-1.1	1,681,947.5	1.7	1,233,162.7
09	767,877.2	-0.8	360,500.6	407,376.6	-9.2	1,613,674.4	-4.1	1,206,297.8
10	739,719.7	-3.7	271,508.0	468,211.7	14.9	1,630,800.8	1.1	1,162,589.1
11	710,547.7	-3.9	277,664.2	432,883.5	-7.5	1,562,785.8	-4.2	1,129,902.3
12	706,656.4	-0.5	247,989.1	458,667.3	6.0	1,685,442.8	7.8	1,226,775.5

¹ Тухайн сард хадгаламж эзэллийн хориооны үзүүлэлтийг нэгтгэж тооцож

¹ Data of Savings and Credit Cooperatives was included in Broad Money

² Олон улсын стандартын дагуу Хөгжлийн банкны банкууд дахь харилцах, хадгаламжийг мөнгөний үзүүлэлтүүдийн тооцоонд оруулдаг болно.

² According to international standard, deposits of Development bank with other banks are included in monetary aggregates.

МӨНГӨНИЙ НИЙЛҮҮЛЭЛТ

Money supply

үргэлжлэл
continued

Хугацааны эцэст End-of-period	Бусад хадгаламж Other deposits		Үүнээс Of which					Мөнгө (M2) Money (M2)	
	дүн amount	сарын өөрчлөлт % monthly changes %	Төгрөгийн хадгаламж Time deposit in DC	Үүнээс Of which		Валютын хадгаламж Time deposits in FC	Валютын харилцах Current ac- count in FC	дүн amount	сарын өөрчлөлт % monthly changes %
				Иргэдийн Individuals	Байгууллагын Corporations				
2000 12	128,067.7	2.1	59,004.3	54,125.9	4,878.4	33,681.9	35,381.5	258,842.6	5.4
2001 12	174,908.9	3.0	87,590.4	79,321.6	8,268.7	47,017.1	40,301.5	331,064.3	4.8
2002 12	282,570.9	3.8	147,384.8	137,355.8	10,029.0	71,147.8	64,038.2	470,298.7	5.0
2003 12	490,499.0	15.8	240,280.1	228,133.5	12,146.6	123,253.9	126,965.0	703,332.4	12.1
2004 12	625,704.9	-0.2	300,976.4	287,894.4	13,082.0	216,434.0	108,294.5	847,032.4	0.9
2005 12	871,014.4	1.6	426,033.6	399,980.0	26053.6*	245,675.0	199,305.8	1140138.8*	2.7
2006 12	1,204,590.0	-4.5	692,483.4	647,774.2	44,709.3	302,921.7	209,184.9	1,536,493.3	-3.1
2007 12	1,810,778.1	5.6	1,113,729.7	1,014,880.8	98,848.9	375,987.2	321,061.2	2,401,249.7	7.4
2008 12	1,622,666.1	-4.2	898,692.5	829,539.3	69,153.1	440,199.5	283,774.2	2,270,001.4	1.3
2009 12	2,228,786.8	5.4	1,234,289.7	1,125,607.8	108,681.9	622,133.6	372,363.5	2,880,033.9	6.1
2010 12	3,522,363.5	19.6	2,001,596.0	1,835,395.4	166,200.6	754,620.1	766,147.4	4,679,981.4	18.8
2011 12	4,671,183.6	2.4	2,912,432.3	2,586,648.3	325,784.0	977,902.4	780,849.0	6,412,259.3	4.9
2012 01	4,581,661.8	-1.9	2,859,121.7	2,614,113.3	245,008.4	1,026,832.4	695,707.7	6,147,458.7	-4.1
02	4,737,242.4	3.4	2,995,548.2	2,743,409.3	252,138.9	999,690.5	742,003.8	6,237,570.2	1.5
03	4,616,653.9	-2.5	2,980,692.6	2,729,181.8	251,510.8	765,641.0	870,320.3	6,104,817.6	-2.1
04	4,767,102.1	3.3	2,981,443.4	2,738,807.9	242,635.5	999,587.1	786,071.6	6,362,908.7	4.2
05	4,988,250.9	4.6	3,023,980.7	2,777,971.3	246,009.3	1,200,918.4	763,351.8	6,729,609.3	5.8
06	5,254,022.5	5.3	3,079,726.5	2,855,003.7	224,722.8	1,287,877.6	886,418.4	7,051,197.7	4.8
07	5,293,169.2	0.7	3,130,745.7	2,905,401.2	225,344.4	1,287,022.0	875,401.5	6,953,531.5	-1.4
08	5,316,061.1	0.4	3,081,023.8	2,854,473.4	226,550.4	1,334,530.0	900,507.2	6,997,147.9	0.6
09	5,454,158.5	2.6	3,082,286.2	2,844,351.5	237,934.7	1,496,225.8	875,646.5	7,112,176.0	1.6
10	5,553,857.1	1.8	3,174,975.0	2,870,656.2	304,318.8	1,487,330.6	891,551.6	7,132,595.1	0.3
11	5,476,076.7	-1.4	3,164,672.5	2,905,611.3	259,061.1	1,432,376.6	879,027.6	7,033,210.8	-1.4
12	5,778,800.9	5.5	3,484,964.2	3,106,186.2	378,777.9	1,434,728.1	859,108.6	7,613,694.9	8.3
01 2013	5,761,304.5	-0.3	3,604,128.1	3,174,665.6	429,462.5	1,332,263.3	824,913.1	7,340,701.0	-3.6
02	5,757,678.1	-0.1	3,696,441.8	3,267,275.1	429,166.7	1,257,292.4	803,944.0	7,238,045.0	-1.4
03	5,711,420.0	-0.8	3,698,789.8	3,299,691.9	399,097.9	1,187,615.3	825,015.0	7,300,600.2	0.9
04	5,515,865.2	-3.4	3,669,698.3	3,280,166.1	389,532.2	1,029,468.2	816,698.8	7,184,162.1	-1.6
05	6,129,721.6	11.1	3,949,014.0	3,291,788.9	657,225.1	1,190,003.0	990,704.6	7,908,899.9	10.1
06	5,977,299.6	-2.5	3,940,370.0	3,348,515.6	591,854.4	1,100,707.6	936,222.0	8,003,801.3	1.2
07	6,161,088.6	3.1	4,013,744.5	3,332,389.2	681,355.4	1,227,616.5	919,727.6	8,088,684.2	1.1
08	6,459,674.0	4.8	3,970,477.2	3,266,783.8	703,693.4	1,398,048.5	1,091,148.3	8,410,146.6	4.0
09	6,465,175.8	0.1	4,084,489.6	3,406,572.0	677,917.6	1,239,102.2	1,141,583.9	8,481,888.2	0.9
10	6,777,667.3	4.8	4,362,390.8	3,385,688.5	976,702.4	1,319,041.9	1,096,234.6	8,715,925.5	2.8
11	7,274,507.8	7.3	4,630,963.4	3,396,388.5	1,234,574.9	1,410,480.0	1,233,064.4	9,101,437.6	4.4
12	7,361,734.9	1.2	4,911,278.7	3,662,325.8	1,248,952.9	1,476,207.3	974,248.9	9,454,932.6	3.9
2014 01	8,058,724.0	9.5	4,964,258.6	3,745,381.8	1,218,876.8	1,907,463.7	1,187,001.8	10,021,858.7	6.0
02	8,092,603.2	0.4	4,918,273.1	3,728,463.9	1,189,809.1	2,024,203.9	1,150,126.3	9,847,778.9	-1.7
03	8,212,118.1	1.5	5,184,155.7	3,695,190.7	1,488,965.0	1,998,485.0	1,029,477.5	9,949,433.9	1.0
04	8,357,611.4	1.8	5,739,985.2	3,672,166.4	2,067,818.9	1,452,772.5	1,164,853.6	10,203,315.3	2.6
05	8,414,191.2	0.7	5,733,096.5	3,653,723.5	2,079,373.0	1,404,699.3	1,276,395.3	10,240,531.1	0.4
06	8,244,906.0	-2.0	5,692,454.7	3,678,622.4	2,013,832.4	1,447,348.8	1,105,102.5	10,107,032.7	-1.3
07	8,379,767.2	1.6	5,553,818.6	3,609,504.3	1,944,314.3	1,562,234.0	1,263,714.6	10,078,226.6	-0.3
08	8,261,298.9	-1.4	5,447,043.9	3,571,024.9	1,876,019.0	1,517,434.3	1,296,820.7	10,135,997.9	0.6
09	8,237,957.6	-0.3	5,218,098.5	3,584,404.8	1,633,693.7	1,756,118.1	1,263,741.0	10,074,337.2	-0.6
10	8,221,477.7	-0.2	5,062,532.4	3,598,710.7	1,463,821.7	1,691,766.5	1,467,178.8	9,973,250.4	-1.0
11	8,238,384.8	0.2	4,977,122.9	3,597,390.1	1,379,732.8	1,875,763.6	1,385,498.2	9,928,141.7	-0.5
12	8,819,093.5	7.0	5,410,251.4	3,838,372.7	1,571,878.7	1,969,787.0	1,439,055.1	10,635,811.3	7.1
2015 01	8,735,618.7	-0.9	5,364,513.1	3,796,974.4	1,567,538.7	2,195,827.5	1,175,278.1	10,314,596.7	-3.0
02	8,643,673.3	-1.1	5,366,428.4	3,892,945.9	1,473,482.5	2,148,850.4	1,128,394.5	10,230,460.9	-0.8
03	8,457,566.8	-2.2	5,187,657.0	3,824,035.7	1,363,621.4	2,182,589.3	1,087,320.5	9,903,701.0	-3.2
04	8,223,940.4	-2.8	5,115,109.3	3,833,327.0	1,281,782.2	2,088,281.9	1,020,549.3	9,704,992.0	-2.0
05	8,156,114.1	-0.8	5,203,300.4	3,971,463.6	1,231,836.8	1,918,272.3	1,034,541.4	9,845,826.4	1.5
06	8,377,043.5	2.7	5,293,155.9	4,074,843.1	1,218,312.9	2,018,752.4	1,065,135.2	10,041,274.8	2.0
07	8,207,715.3	-2.0	5,153,231.8	4,144,260.9	1,008,970.9	2,041,463.2	1,013,020.3	9,861,999.7	-1.8
08	8,282,478.2	0.9	5,074,876.4	4,111,303.8	963,572.7	2,142,826.6	1,064,775.2	9,964,425.7	1.0
09	8,320,865.0	0.5	5,182,903.9	4,186,780.0	996,123.8	2,095,439.9	1,042,521.2	9,934,539.4	-0.3
10	8,269,482.0	-0.6	5,214,577.7	4,179,779.2	1,034,798.6	2,062,248.6	992,655.7	9,900,282.8	-0.3
11	8,246,526.4	-0.3	5,195,724.2	4,196,754.6	998,969.7	2,038,521.8	1,012,280.4	9,809,312.2	-0.9
12	8,364,786.4	1.4	5,434,005.9	4,389,665.2	1,044,340.7	1,949,035.3	981,745.1	10,050,229.2	2.5

¹ Тухайн сард хадгаламж зээлийн хориооны үзүүлэлтийг нэгтгэж тооцов¹ Data of Savings and Credit Cooperatives was included in Broad Money² Олон улсын стандартын дагуу Хөгжлийн банкны банкууд дахь харилцах, хадгаламжийг мөнгөний үзүүлэлтүүдийн тооцоонд оруулдаг болно.² According to international standard, deposits of Development bank with other banks are included in monetary aggregates.

ТӨВБАНК, ХАДГАЛАМЖИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ТОЙМ

Depository Corporations Survey

сая төгрөг

in millions of togrogs

Хугацааны эцэст End-of-period	Гадаад цэвэр актив Net foreign assets	Дотоодын авлага (цэвэр) Domestic claims (net)	Дотоодын авлага (цэвэр) Татан буугдсан банкуудыг хассанаар Domestic claims (net) Excl. Banks in liquidation	Үүнээс: Of which:				
				Засгийн газар General Government	Засгийн газар Татан буугдсан банкуудыг хассанаар General Government Excl. Banks in liquidation	Үүнээс: Of which:		
						Төв Засгийн газар Central Government	Төв Засгийн газар Татан буугдсан банкуудыг хассанаар Central Government Excl. Banks in liquidation	Орон нутгийн төсөв Local Government
2000 12	201,696.9	84,831.1		17,171.2				
2001 12	220,165.7	129,259.5		-6,829.1				
2002 12	308,507.4	200,027.4		-32,439.3				
2003 12	256,341.5	514,615.2		96,687.3				
2004 12	311,005.2	647,305.1		40,506.5		45,022.0		-4,515.6
2005 12	570,198.7	769,004.6		-90,847.2		-87,822.4		-3,024.9
2006 12	1,131,772.5	745,404.8		-477,882.5		-470,640.1		-7,242.4
2007 12	1,352,046.2	1,329,532.9		-726,528.0		-719,606.1		-6,921.9
2008 12	683,478.2	2,061,976.5		-573,575.1		-566,471.1		-7,104.0
2009 12	1,532,827.5	1,937,874.3		-717,126.1		-709,477.0		-7,649.1
2010 12	2,739,285.7	2,429,981.1		-834,796.9		-828,917.2		-5,879.7
2011 12	3,067,439.5	4,270,983.8		-1,370,249.9		-1,362,960.6		-7,289.3
01	2,882,446.5	4,187,918.7		-1,459,709.5		-1,446,271.6		-13,437.9
02	2,851,992.2	4,264,746.3		-1,441,488.0		-1,416,663.1		-24,824.9
03	3,354,801.4	4,403,777.8		-1,377,728.3		-1,347,112.8		-30,615.4
04	3,444,431.7	4,550,257.9		-1,385,724.8		-1,355,422.0		-30,302.8
05	3,512,764.8	4,808,497.9		-1,312,702.2		-1,279,327.6		-33,374.6
06	3,448,389.3	5,287,742.3		-1,030,442.9		-1,018,306.4		-12,136.5
07	3,218,826.0	5,376,276.0		-1,052,243.5		-1,027,807.9		-24,435.6
08	3,102,716.0	5,627,434.6		-1,047,636.4		-1,029,299.7		-18,336.7
09	2,866,553.8	5,863,181.6		-1,004,152.4		-994,354.1		-9,798.4
10	2,575,164.5	5,848,798.4		-1,006,617.6		-995,441.7		-11,175.9
11	2,392,927.8	5,973,956.0		-893,825.8		-882,502.0		-11,323.7
12	4,401,613.3	3,948,550.6		-3,039,814.5		-3,032,884.1		-6,930.3
2013 01	4,102,792.8	4,076,637.2		-3,063,187.2		-3,055,812.6		-7,374.6
02	4,041,551.3	4,141,002.8		-3,027,461.0		-3,011,180.1		-16,280.9
03	3,930,140.4	4,379,959.4		-3,010,669.5		-2,996,783.1		-13,886.4
04	3,426,150.2	4,739,585.3		-3,031,474.9		-3,018,768.5		-12,706.4
05	3,197,099.7	5,584,661.8		-2,641,757.0		-2,629,733.9		-12,023.1
06	2,779,342.3	6,075,486.3		-2,532,767.9		-2,522,290.6		-10,477.3
07	2,398,073.2	6,573,912.7	6,336,465.1	-2,543,775.3	-2,517,080.1	-2,532,935.7	-2,496,976.0	-10,839.6
08	2,261,364.3	7,455,595.6	7,216,374.8	-2,327,505.0	-2,300,841.6	-2,317,025.2	-2,280,380.0	-10,479.8
09	1,934,990.8	8,088,695.1	7,805,147.7	-2,269,602.1	-2,243,392.5	-2,261,680.2	-2,225,306.7	-7,921.9
10	1,542,595.1	8,786,384.1	8,499,625.3	-1,907,312.9	-1,881,103.3	-1,902,584.3	-1,875,369.7	-4,728.6
11	1,125,727.3	9,734,742.9	9,445,784.1	-1,292,701.2	-1,269,263.6	-1,287,776.5	-1,253,587.2	-4,924.7
12	933,838.6	9,920,734.3	9,638,853.5	-1,048,347.6	-1,022,405.8	-1,044,432.7	-1,008,279.6	-3,914.9
2014 01	1,172,512.4	10,234,794.4	9,952,163.3	-979,933.4	-953,639.2	-975,207.9	-938,275.7	-4,725.5
02	812,674.6	10,744,383.2	10,511,988.9	-1,078,893.1	-999,943.5	-1,056,629.6	-966,644.4	-22,263.5
03	489,158.6	11,394,136.0	11,109,597.9	-646,275.8	-620,066.3	-614,005.0	-587,795.6	-32,270.7
04	297,579.7	11,874,351.5	11,589,591.5	-524,533.5	-498,324.0	-492,601.2	-466,391.8	-31,932.3
05	-175,857.0	12,324,504.7	12,045,503.2	-403,261.4	-377,051.9	-379,886.7	-353,677.2	-23,374.7
06	-684,955.8	12,697,584.3	12,483,580.7	-256,537.0	-230,327.5	-232,641.8	-206,432.3	-23,895.2
07	-1,055,479.7	12,782,732.6	12,568,085.5	-296,817.8	-270,154.6	-264,739.2	-238,075.9	-32,078.7
08	-901,941.8	12,878,474.8	12,666,776.6	-316,440.5	-289,777.2	-296,953.4	-270,290.1	-19,487.1
09	-972,083.8	13,177,329.0	12,964,666.5	-282,180.5	-255,504.9	-261,259.0	-234,583.4	-20,921.5
10	-1,441,357.2	13,404,441.2	13,191,011.9	-421,754.5	-395,079.0	-395,945.3	-369,269.7	-25,809.3
11	-2,033,227.5	13,801,104.3	13,586,373.4	-339,943.0	-313,267.4	-316,670.0	-289,994.4	-23,273.0
12	-1,701,887.9	14,100,050.7	13,868,097.9	106,286.8	130,538.3	132,250.5	156,502.0	-25,963.7
2015 01	-2,140,260.4	13,639,545.8	13,397,265.0	56,964.8	79,565.7	83,028.2	105,629.1	-26,063.4
02	-2,473,105.9	13,890,805.8	13,641,530.3	223,369.0	244,479.0	248,920.9	270,030.9	-25,551.9
03	-3,048,402.6	14,473,685.3	14,190,898.3	312,156.4	304,908.5	348,354.9	341,107.0	-36,198.4
04	-3,284,586.3	14,544,135.2	14,313,470.1	375,592.3	383,254.3	411,416.3	419,078.3	-35,824.0
05	-3,144,949.8	14,520,353.3	14,284,483.9	475,184.5	475,152.8	511,561.5	511,529.8	-36,377.0
06	-2,998,684.8	14,104,348.1	13,866,829.4	453,088.9	453,057.2	487,948.5	487,916.7	-34,859.5
07	-3,244,950.5	14,467,910.3	14,229,215.5	550,530.2	550,498.5	580,010.7	579,979.0	-29,480.5
08	-3,215,833.9	14,411,117.4	14,172,298.3	647,342.6	647,310.9	683,656.1	683,624.4	-36,313.5
09	-3,741,848.7	14,777,260.7	14,539,035.1	629,076.7	629,045.0	662,648.1	662,616.4	-33,571.4
10	-3,917,917.2	14,856,432.9	14,618,593.9	750,961.6	750,929.9	781,905.2	781,873.5	-30,943.6
11	-3,931,540.6	14,698,316.2	14,460,393.5	621,676.0	621,644.3	651,697.6	651,665.9	-30,021.6
12	-3,908,943.1	14,890,379.1	14,653,583.2	683,367.2	683,335.5	703,169.8	703,138.1	-19,802.7

¹ From December 2008 the Settlement on PRGF loan was included in Net Domestic Credit, particularly in Claims on Government² Тухайн сард хадгаламж зээлийн хориооны үзүүлэлтийг нэгтгэж тооцов³ Data of Savings and Credit Cooperatives was included in Broad Money

ТӨВБАНК, ХАДГАЛАМЖИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ТОЙМ

Depository Corporations Survey

үргэлжлэл
continued

Хугацааны эцэст End-of-period	Дотоод авлага Claims on other sectors	Дотоод авлага Татан буугдсан банкуудыг хассанаар Claims on other sectors Excl. Banks in liquidation	Үүнээс: Of which:						
			Бусад санхүүгийн байгууллага Other financial corporations	Улсын байгууллага Public sector	Хувийн байгууллага Private sector	Хувийн байгууллага Татан буугдсан банкуудыг хассанаар Private sector Excl. Banks in liquidation	Иргэд Individuals	Иргэд Татан буугдсан банкуудыг хассанаар Individuals Excl. Banks in liquidation	Бусад Other
2000 12	67,659.9			6,281.5	45,482.9				
2001 12	136,088.6			10,402.0	114,670.4				
2002 12	232,466.6			12,184.9	203,567.2				
2003 12	417,928.0			16,203.6	365,024.4				
2004 12	606,798.6		455.1	13,125.7	365,057.9		210,931.1		17,228.9
2005 12	859,851.8		498.8	34,169.2	489,064.7		321,606.8		14,512.4
2006 12	1,223,287.3		1,597.1	36,731.6	659,019.3		507,570.0		18,369.3
2007 12	2,056,060.8		2,828.5	27,331.8	1,166,149.5		838,778.5		20,972.4
2008 12	2,635,551.6		3,412.1	34,794.6	1,570,398.9		1,013,694.2		13,251.7
2009 12	2,655,000.4		4,711.2	20,429.4	1,716,253.8		904,892.3		8,713.7
2010 12	3,264,778.0		14,067.6	17,073.9	1,854,774.6		1,369,232.5		9,629.5
12	5,641,233.7		17,469.1	100,646.0	3,064,543.2		2,452,685.0		11,568.4
2012 01	5,647,628.3		13,745.9	58,975.0	3,095,504.6		2,472,319.2		10,711.2
02	5,706,234.3		15,165.6	51,022.3	3,116,170.9		2,516,673.6		10,530.3
03	5,781,506.0		16,445.1	50,675.2	3,154,928.2		2,552,540.0		10,173.2
04	5,935,982.7		15,218.4	58,984.7	3,246,970.0		2,606,016.8		10,097.2
05	6,121,200.1		16,220.6	63,851.6	3,328,245.3		2,704,399.3		10,137.1
06	6,318,185.2		11,774.3	64,108.9	3,451,365.5		2,783,070.3		11,173.1
07	6,428,519.6		11,883.1	66,356.2	3,541,896.9		2,799,379.9		17,415.3
08	6,675,071.0		10,672.2	71,128.3	3,635,612.4		2,945,413.2		10,227.9
09	6,867,334.0		10,266.3	71,286.3	3,730,255.2		3,044,689.0		17,435.4
10	6,855,416.0		10,249.0	46,185.2	3,723,563.2		3,064,678.5		10,370.1
11	6,867,781.8		9,794.7	48,662.1	3,715,577.6		3,082,934.9		23,610.5
12	6,988,365.1		9,711.6	41,959.8	3,827,721.5		3,097,403.7		7,443.0
2013 01	7,139,824.4		8,142.4	39,665.8	3,884,346.8		3,196,958.2		10,711.2
02	7,168,463.8		9,043.1	14,596.4	3,893,630.0		3,240,664.0		10,530.3
03	7,390,628.9		11,466.9	31,655.3	3,961,354.1		3,375,979.4		10,173.2
04	7,771,060.2		11,087.0	30,540.7	4,215,492.2		3,503,843.1		10,097.2
05	8,226,418.8		10,912.1	44,789.8	4,487,364.7		3,673,215.2		10,137.1
06	8,608,254.3		10,887.0	47,154.6	4,727,167.7		3,811,871.8		11,173.1
07	9,117,688.0	9,117,688.0	12,288.6	49,332.3	5,021,567.1	4,768,054.5	4,017,084.7	4,006,454.6	17,415.3
08	9,783,100.7	9,783,100.7	13,833.0	51,033.4	5,342,958.7	5,086,968.9	4,365,047.8	4,355,153.3	10,227.9
09	10,358,297.2	10,358,297.2	224,331.7	59,600.5	5,489,504.4	5,190,541.3	4,567,425.1	4,556,631.2	17,435.4
10	10,693,697.0	10,693,697.0	224,845.7	59,399.4	5,652,555.9	5,350,370.6	4,746,525.9	4,735,742.8	10,370.1
11	11,027,444.1	11,027,444.1	226,563.0	78,861.1	5,866,721.7	5,564,980.9	4,831,687.8	4,821,032.1	23,610.5
12	10,969,081.9	10,969,081.9	224,000.2	80,546.4	5,998,812.7	5,702,615.5	4,658,279.6	4,646,654.3	7,443.0
2014 01	11,214,727.8	11,214,727.8	224,282.3	122,899.0	6,008,604.2	5,711,232.9	4,852,927.0	4,841,373.0	6,015.2
02	11,823,276.3	11,823,276.3	689,950.7	74,272.1	6,127,945.5	5,828,059.2	4,925,374.2	4,913,916.6	5,733.8
03	12,040,411.8	12,040,411.8	679,312.0	73,884.3	6,226,336.1	5,902,862.9	5,055,191.2	5,067,883.4	5,688.2
04	12,398,885.0	12,398,885.0	686,284.9	72,619.3	6,388,642.9	6,088,836.9	5,245,376.8	5,234,213.3	5,961.1
05	12,727,766.1	12,727,766.1	677,754.2	73,002.8	6,547,838.4	6,253,429.4	5,423,419.6	5,412,617.6	5,751.1
06	12,954,121.4	12,954,121.4	678,273.7	74,995.9	6,590,902.2	6,354,393.8	5,602,413.2	5,598,708.5	7,536.4
07	13,079,550.5	13,079,550.5	866,889.0	101,306.4	6,610,011.5	6,372,416.6	5,493,485.6	5,489,770.0	7,857.9
08	13,194,915.3	12,956,553.8	872,423.4	116,634.6	6,535,234.5	6,300,526.4	5,661,685.8	5,658,032.4	8,937.1
09	13,459,509.5	13,220,171.5	872,534.1	144,539.8	6,654,878.5	6,419,087.8	5,778,345.1	5,774,797.8	9,212.0
10	13,826,195.7	13,586,090.9	868,049.5	134,796.0	6,916,828.6	6,680,239.2	5,895,921.2	5,892,405.7	10,600.4
11	14,141,047.3	13,899,640.8	1,166,280.9	132,619.9	7,189,420.6	6,946,840.8	5,642,532.9	5,639,046.0	10,192.9
12	13,993,763.9	13,737,559.5	1,164,311.8	128,550.9	6,980,150.6	6,731,749.0	5,710,514.3	5,707,071.0	10,236.3
2015 01	13,582,581.0	13,317,699.3	1,155,856.3	114,879.2	6,939,150.1	6,682,688.9	5,362,516.7	5,359,104.3	10,178.7
02	13,667,436.8	13,397,051.4	1,142,079.3	108,863.5	6,955,216.3	6,692,455.0	5,450,950.6	5,447,593.2	10,327.2
03	14,161,528.9	13,885,989.8	1,539,899.1	97,480.4	6,976,166.5	6,711,197.8	5,539,797.3	5,536,457.5	8,185.5
04	14,168,543.0	13,930,215.8	1,517,748.4	91,993.7	6,941,365.3	6,706,246.7	5,610,160.5	5,606,951.9	7,275.0
05	14,045,168.8	13,809,331.1	1,511,959.2	87,319.5	6,762,166.6	6,529,494.8	5,677,996.9	5,674,831.0	5,726.6
06	13,651,259.1	13,413,772.2	1,347,063.1	95,825.3	6,745,222.4	6,510,825.7	5,457,502.1	5,454,411.8	5,646.2
07	13,917,380.1	13,678,717.0	1,604,332.9	111,498.5	6,724,099.1	6,488,455.1	5,467,440.0	5,464,420.9	10,009.6
08	13,763,774.8	13,524,987.4	1,598,108.7	109,731.3	6,749,581.7	6,513,790.7	5,295,975.3	5,292,978.9	10,377.8
09	14,148,184.0	13,909,990.1	1,880,617.7	176,382.2	6,750,536.0	6,515,261.2	5,330,378.7	5,327,459.5	10,269.4
10	14,105,471.3	13,867,663.9	1,866,659.2	164,341.4	6,750,460.3	6,515,415.1	5,313,930.2	5,311,168.1	10,080.2
11	14,076,640.2	13,838,749.2	1,856,516.3	155,949.7	6,732,904.0	6,497,757.6	5,321,301.9	5,318,557.4	9,968.2
12	14,207,012.0	13,970,247.7	2,187,005.6	223,268.4	6,760,822.0	6,526,754.3	5,026,138.4	5,023,441.9	9,777.6

¹ Data of Savings and Credit Cooperatives was included in Broad Money

ТӨВБАНК, ХАДГАЛАМЖИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ТОЙМ

Depository Corporations Survey

үргэлжлэл
continued

Хугацааны эцэст End-of-period	Мөнгө Money	Нийт хадгаламж, Валютын харилцах Total deposits & foreign currency current account	ОУВС-ийн зээл Сангийн яам* IMF Loan Ministry of Finance*	Хөтөлбөрийн зээлийн эх үүсвэр Government lending loans	Бусад зүйл (цэвэр) Other items (net)
2000 12	130,775.0	128,067.7			27,685.4
2001 12	156,155.3	174,908.9			18,360.9
2002 12	187,727.8	282,397.8			38,409.2
2003 12	212,833.4	490,499.0			67,624.3
2004 12	221,327.6	625,704.9			111,277.8
2005 12	269,124.4	871,014.4		17,272.7	181,791.8
2006 12	331,903.4	1,204,590.0		18,765.0	321,918.9
2007 12	590,471.6	1,810,778.1		17,620.0	262,709.3
2008 12	647,335.3	1,622,666.2		18,122.4	457,330.8
2009 12	651,247.0	2,228,786.8		20,201.7	570,466.3
2010 12	1,157,617.9	3,522,363.5		17,781.0	471,504.4
2011 12	1,741,075.7	4,671,183.6		17,133.5	909,030.4
01	1,565,796.9	4,581,661.8		17,050.7	905,855.9
02	1,500,327.8	4,737,242.4		16,925.2	862,243.0
03	1,488,163.7	4,616,653.9		16,665.7	1,637,095.9
04	1,595,806.6	4,767,102.1		16,467.7	1,615,313.2
05	1,741,358.4	4,988,250.9		15,606.2	1,576,047.1
06	1,797,175.2	5,254,022.5		15,710.8	1,669,223.2
07	1,660,362.3	5,293,169.2		15,575.5	1,625,995.0
08	1,681,086.8	5,316,061.1		16,202.8	1,716,799.9
09	1,658,017.5	5,454,218.5		17,040.1	1,600,459.3
10	1,578,738.0	5,553,907.1		17,108.1	1,274,209.7
11	1,557,134.1	5,476,176.7		17,131.0	1,316,442.0
12	1,834,894.1	5,778,910.9	222,553.6	17,031.9	496,773.5
2013 01	1,579,396.5	5,761,427.5	207,088.0	17,363.1	614,154.9
02	1,480,366.9	5,761,632.7	205,208.1	16,997.0	718,349.4
03	1,589,180.2	5,715,499.2	187,735.4	16,722.0	800,963.1
04	1,668,296.9	5,519,577.9	178,034.5	17,336.0	782,490.2
05	1,779,178.3	6,142,668.0	177,966.8	17,302.2	664,646.3
06	2,026,501.7	5,988,809.3	160,034.4	17,107.2	662,376.0
07	1,927,595.6	6,171,880.2	153,052.1	18,070.2	701,387.9
08	1,950,472.6	6,471,348.0	165,082.7	19,449.6	1,110,607.0
09	2,016,712.3	6,477,112.6	145,018.6	20,101.9	1,364,740.5
10	1,938,258.2	6,790,090.7	135,628.6	21,337.5	1,443,664.2
11	1,826,929.8	7,274,507.8	136,952.6	21,451.2	1,600,628.8
12	2,093,197.7	7,361,734.9	107,751.6	20,184.9	1,271,703.8
2014 01	1,963,134.7	8,058,724.0	94,740.1	20,888.2	1,269,819.9
02	1,755,175.7	8,092,603.2	98,774.6	21,728.0	1,588,776.3
03	1,737,315.8	8,212,118.1	73,890.5	21,657.6	1,838,312.7
04	1,845,703.9	8,357,611.4	56,998.0	22,019.1	1,889,598.8
05	1,826,340.0	8,414,191.2	57,268.6	21,906.5	1,828,941.4
06	1,862,126.7	8,244,906.0	32,409.2	21,636.8	1,851,549.9
07	1,698,459.4	8,379,767.2	33,007.8	21,855.6	1,594,162.9
08	1,874,699.0	8,261,298.9	31,725.7	20,957.9	1,787,851.6
09	1,836,379.6	8,237,957.6	15,777.1	20,373.0	2,094,757.9
10	1,751,772.8	8,221,477.7	15,935.4	24,604.5	1,949,293.7
11	1,689,756.9	8,238,384.8	15,952.7	20,611.1	1,803,171.4
12	1,816,717.7	8,819,093.5	5,234.6	19,722.1	1,737,394.7
2015 01	1,578,978.0	8,735,618.7	5,249.1	19,149.3	1,160,290.3
02	1,586,787.6	8,643,673.3	5,350.8	19,300.8	1,162,587.4
03	1,446,134.1	8,457,566.8	0.0	18,717.8	1,502,863.9
04	1,481,051.6	8,223,940.4	0.0	18,714.8	1,535,842.0
05	1,689,712.2	8,156,114.1	0.0	18,122.5	1,511,454.6
06	1,664,231.3	8,377,043.5	0.0	18,472.6	1,045,915.8
07	1,654,284.5	8,207,715.3	0.0	18,591.4	1,342,368.6
08	1,681,947.5	8,282,478.2	0.0	19,090.0	1,211,767.9
09	1,613,674.4	8,320,865.0	0.0	18,976.8	1,081,895.8
10	1,630,800.8	8,269,482.0	0.0	18,580.0	1,019,652.9
11	1,562,785.8	8,246,526.4	0.0	18,073.9	939,389.6
12	1,685,442.8	8,364,786.4	0.0	18,191.7	913,015.2

¹ Data of Savings and Credit Cooperatives was included in Broad Money

ТӨВ БАНКНЫ ТОЙМ

Central Bank Survey

сая төгрөг
in millions of togrogs

Хугацааны эцэст End-of-period	Гадаад цэвэр актив Net Foreign Assets	Гадаад актив Foreign Assets	Хадгаламжийн байгууллагуудаас авах авлага Claims on other depository corporations	Засгийн газраас авах авлага (цэвэр) Net claims on the general government	Засгийн газраас авах авлага Claims on General Government	Дотоод авлага Claims on other sectors	Үүнээс: Of which:		
							Улсын байгууллага Public sector	Хувийн байгууллага Private sector	Бусад санхүүгийн байгууллага Other financial corporations
2000 12	154,351.8	209,409.6	4,777.0	1,718.8	19,658.8	903.2	903.2	0.0	
2001 12	176,651.1	227,993.2	7,347.6	-3,360.0	13,570.5	1,017.9	867.6	0.0	150.3
2002 12	254,265.6	301,875.6	8,038.0	-33,516.6	0.0	1,016.9	866.6	0.0	150.3
2003 12	150,699.9	237,578.1	12,688.7	72,502.1	164,216.0	556.2	556.2	0.0	
2004 12	198,900.1	252,331.8	22,331.5	52,274.2	105,300.0	0.0			
2005 12	368,537.9	414,620.6	17,743.8	9,074.7	99,372.9	0.0			
2006 12	797,589.7	838,510.5	18,191.3	-370,685.3	34,443.8	0.0			
2007 12	1,137,496.4	1,173,166.2	18,549.7	-606,580.3	0.0	0.0			
2008 12	804,924.1	836,153.7	243,076.9	-182,882.2	25,563.5	0.0			
2009 12	1,538,298.2	1,917,594.4	198,448.4	-265,386.7	432,755.2	0.0			
2010 12	2,529,052.1	2,875,159.1	131,316.3	-491,578.5	311,387.4	0.0			
2011 12	3,044,211.3	3,422,564.1	341,506.1	-714,027.3	429,351.8	0.0			
01	2,882,693.0	3,257,190.0	123,249.1	-770,977.3	482,554.4	0.0			
02	2,853,904.0	3,286,753.6	176,856.8	-728,807.9	471,721.5	0.0			
03	3,390,792.9	3,849,291.9	544,486.7	-607,556.8	575,858.3	0.0			
04	3,383,366.4	3,860,177.7	269,817.9	-681,180.4	577,096.2	0.0			
05	3,429,610.7	3,780,574.6	216,370.5	-582,759.9	599,480.7	0.0			
06	3,542,094.0	3,900,566.5	403,609.5	-439,948.9	574,139.2	0.0			
07	3,411,769.9	3,778,128.4	196,885.8	-471,582.0	561,123.5	0.0			
08	3,295,829.1	3,797,898.2	254,375.4	-418,654.6	569,670.6	0.0			
09	3,402,599.8	4,051,408.8	257,528.5	-346,557.3	566,777.0	0.0			
10	2,999,562.8	3,739,494.7	188,822.7	-393,138.4	555,351.5	0.0			
11	2,997,525.4	3,738,191.8	181,954.0	-256,696.1	555,684.1	0.0			
12	5,164,407.9	5,743,877.3	400,642.7	-2,773,707.7	165,614.4	0.0			
2013 01	5,054,205.2	5,681,975.5	707,646.7	-2,906,641.1	165,660.8	0.0			
02	4,989,910.3	5,621,873.2	1,038,194.3	-2,932,576.9	166,798.1	0.0			
03	4,785,831.6	5,355,167.9	1,214,564.9	-2,917,498.6	168,057.3	0.0			
04	4,449,830.3	5,034,753.4	1,261,352.2	-2,948,091.6	169,275.9	0.0			
05	4,181,482.7	4,888,478.5	1,769,917.0	-2,539,806.5	114,086.8	0.0			
06	3,789,518.6	4,488,342.6	2,882,932.9	-2,728,183.7	114,795.0	0.0			
07	3,422,409.5	4,522,166.7	3,048,301.6	-2,817,495.5	0.0	0.0			
08	3,210,046.1	4,401,145.6	3,194,096.6	-2,594,026.9	0.0	0.0			
09	2,922,224.9	4,413,132.4	3,591,701.5	-2,417,693.8	0.0	204,900.0			204,900.0
10	2,536,492.7	4,107,639.4	3,454,824.3	-2,212,870.0	0.0	204,900.0			204,900.0
11	2,154,730.1	4,032,828.3	3,512,321.4	-1,775,323.4	0.0	205,003.2			205,003.2
12	1,940,970.5	3,719,362.0	4,297,025.3	-1,685,165.9	0.0	204,911.7			204,911.7
2014 01	2,350,671.1	4,212,607.9	3,035,121.1	-1,640,479.8	0.0	204,963.3			204,963.3
02	2,004,159.5	3,924,644.0	2,970,799.2	-1,555,635.8	0.0	669,361.7			669,361.7
03	1,577,436.1	3,464,826.9	3,020,498.4	-1,250,267.5	0.0	659,486.9			659,486.9
04	1,375,968.6	3,274,679.7	2,800,865.3	-1,045,285.1	0.0	661,138.1			661,138.1
05	979,864.4	2,898,742.2	2,897,973.6	-1,000,420.7	0.0	662,844.3			662,844.3
06	485,307.7	2,407,133.1	2,913,732.2	-852,658.4	0.0	652,043.7			652,043.7
07	46,391.2	2,340,112.0	2,723,091.0	-899,022.1	0.0	854,120.9			854,120.9
08	171,707.1	2,423,392.5	2,638,437.0	-820,551.4	0.0	856,524.1			856,524.1
09	105,964.7	2,781,137.6	2,744,217.2	-676,729.3	0.0	847,972.0			847,972.0
10	-122,867.7	2,603,980.6	2,751,719.9	-774,656.6	0.0	992,738.0		150,000.0	842,738.0
11	-515,626.6	2,556,664.8	2,117,523.6	-783,048.7	0.0	1,492,675.3		354,660.3	1,138,015.1
12	119,568.6	3,111,505.9	2,607,816.3	-570,049.0	204,828.4	1,491,238.2		360,902.7	1,130,335.4
2015 01	-501,847.6	2,579,394.5	2,159,582.6	-668,807.5	206,262.3	1,493,760.4		367,145.2	1,126,615.2
02	-741,553.5	2,684,685.2	2,213,001.7	-551,194.2	207,557.3	1,490,503.1		372,783.6	1,117,719.6
03	-1,183,593.5	2,624,530.1	1,796,532.0	-495,682.7	208,991.2	1,890,116.9		379,026.0	1,511,090.9
04	-1,621,216.3	2,487,077.5	1,855,113.3	-431,931.7	203,957.8	1,871,819.7		385,067.1	1,486,752.6
05	-637,003.7	3,033,618.2	1,950,402.9	-429,164.7	235,387.3	1,869,111.1		388,634.2	1,480,476.9
06	-405,956.8	3,292,831.9	1,907,397.6	-541,847.1	383,902.4	1,703,603.4		383,012.3	1,320,591.1
07	-506,765.8	3,389,230.1	1,616,695.4	-493,164.0	379,948.8	1,924,943.6		352,144.5	1,572,799.1
08	-662,388.4	3,443,775.9	1,576,431.2	-327,216.6	384,925.9	1,922,997.4		354,289.0	1,568,708.4
09	-1,617,906.4	2,821,603.4	1,553,667.7	-143,112.8	387,484.4	2,209,713.5		356,364.4	1,853,349.2
10	-1,621,386.1	2,805,668.0	1,338,358.0	-203,584.2	270,252.5	2,195,418.8		354,717.8	1,840,700.9
11	-1,481,092.2	2,909,463.3	1,299,372.8	-288,492.7	272,050.6	2,187,334.9		356,793.2	1,830,541.7
12	-1,291,391.2	2,641,494.8	1,686,406.9	-473,534.0	206,717.6	2,511,248.3		352,474.7	2,158,773.7

ТӨВ БАНКНЫ ТОЙМ

Central Bank Survey

үргэлжлэл
continued

Хугацааны эцэст End-of-period	Нөөц мөнгө Monetary base	Үүнээс Of which					Хугацаат ба гадаад валютын хадгаламж Time Savings & Foreign currency deposits
		Банкнаас гадуурх мөнгө Currency outside banks	Банкуудын касс Bank's cash	Банкуудын харилцах, хадгаламж Banks' deposits	Хувийн байгууллагын хадгаламж Private sectors deposits	Улсын байгууллагын хадгаламж Public sectors deposits	
2000 12	132,932.4	100,933.4	6,461.0	25,538.0			
2001 12	143,785.4	109,160.7	10,045.1	24,579.6			
2002 12	175,305.4	120,783.6	13,859.2	40,662.6			
2003 12	200,795.5	131,496.7	21,329.9	47,968.8			
2004 12	234,905.4	143,512.7	25,008.4	66,384.3			
2005 12	281,236.3	152,369.5	39,318.8	89,548.0			
2006 12	381,792.0	185,126.7	59,931.8	136,733.5			
2007 12	535,047.7	283,325.3	80,695.9	171,026.5			
2008 12	633,682.0	328,724.0	78,431.5	226,526.5			
2009 12	733,060.9	284,993.9	86,783.7	361,283.4			
2010 12	945,477.3	388,202.7	130,144.9	427,129.7			
2011 12	1,659,753.3	517,494.2	193,967.0	948,292.1			
01	1,553,309.9	459,427.3	195,659.8	898,222.9			
02	1,516,624.6	458,397.9	213,423.1	844,803.6			
03	1,814,594.9	448,082.1	198,432.9	1,168,079.8			
04	1,703,941.4	498,825.7	208,111.5	997,004.2			
05	1,825,322.5	595,653.3	185,079.4	1,044,589.9			
06	2,281,350.3	662,931.5	226,406.8	1,392,012.0			
07	1,947,278.2	591,716.0	207,501.0	1,148,061.2			
08	1,943,101.4	591,258.7	221,106.5	1,130,736.2			
09	2,404,182.6	551,789.1	191,327.0	1,661,066.4			
10	2,148,057.4	501,287.6	213,657.5	1,433,112.4			
11	2,224,661.0	501,220.0	218,667.7	1,504,773.3			
12	2,165,704.9	603,365.3	222,340.6	1,339,999.0			
2013 01	2,165,579.1	515,098.3	223,949.6	1,426,531.2			
02	2,270,599.5	466,482.3	206,353.1	1,597,764.1			
03	2,468,205.6	482,657.7	202,950.9	1,782,597.0			
04	2,497,951.9	531,527.4	226,192.0	1,740,232.5			
05	2,800,873.6	597,789.3	231,088.5	1,971,995.8			
06	3,508,991.4	600,034.4	233,386.9	2,675,570.1			
07	3,102,771.1	587,047.3	242,740.0	2,272,983.8			
08	2,601,735.2	630,664.9	234,764.1	1,736,306.2			
09	2,943,077.0	597,486.4	275,078.3	2,070,512.3			
10	2,643,735.4	579,389.9	243,057.8	1,821,287.8			
11	2,823,209.7	557,683.7	243,894.2	2,021,631.8			
12	3,335,459.2	582,034.1	256,646.8	2,496,778.2			
2014 01	2,957,416.0	619,295.9	272,526.0	2,065,594.0			
02	3,131,133.3	514,569.7	239,607.4	2,376,956.2			
03	3,127,496.7	549,814.3	248,905.9	2,328,776.5			
04	2,598,778.3	591,375.0	247,738.7	1,759,664.6			
05	3,007,819.6	596,207.0	264,260.4	2,147,352.3			
06	2,882,195.5	571,147.6	286,359.4	2,024,688.6			
07	2,905,134.4	455,160.2	401,881.7	2,048,092.5			
08	2,814,786.5	615,966.1	261,023.6	1,937,796.9			
09	2,826,512.0	536,177.7	288,030.2	2,002,304.2			
10	2,707,667.7	488,192.3	318,374.0	1,901,101.4			
11	2,679,463.0	423,622.6	342,283.8	1,913,556.6			
12	3,426,528.0	499,257.7	307,325.4	2,619,944.9			
2015 01	2,858,727.6	468,718.8	260,549.6	2,129,459.2			
02	2,748,026.6	450,905.9	321,868.4	1,975,252.3			
03	2,468,503.4	390,550.2	309,157.9	1,768,795.4			
04	2,205,588.7	392,316.7	339,465.3	1,473,806.7			
05	2,410,769.8	518,463.1	272,662.8	1,619,643.9			
06	2,352,185.7	430,511.1	322,679.1	1,598,995.6			
07	2,977,652.4	453,747.9	302,289.0	2,221,615.6			
08	2,825,046.5	448,784.8	322,677.3	2,053,584.5			
09	2,410,134.7	407,376.6	357,540.6	1,645,217.5			
10	2,192,211.0	468,211.7	269,124.2	1,454,875.0			
11	2,086,998.1	432,883.5	275,291.7	1,378,822.9			
12	2,459,596.1	458,667.3	245,615.9	1,755,312.9			

ТӨВ БАНКНЫ ТОЙМ

Central Bank Survey

үргэлжлэл

continued

Хугацааны эцэст <i>End-of-period</i>	Төв банкны үнэт цаас (цэвэр) <i>Central Bank bills (net)</i>	Гадаад пассив <i>Foreign liabilities</i>	Урт хугацаатай гадаад пассив <i>Long-term foreign liabilities</i>	Засгийн газрын хадгаламж <i>General Government deposits</i>	Хөтөлбөрийн зээлийн эх үүсвэр зээлийн эх үүсвэр <i>Government lending loans</i>	Өөрийн хөрөнгийн сангууд <i>Capital accounts</i>	Бусад зүйл (цэвэр) <i>Other items (net)</i>
2000 12	21,080.0	55,057.8		17,940.0		42,815.4	-35,077.1
2001 12	50,000.0	51,342.2		16,930.5		41,152.0	-53,280.8
2002 12	61,000.0	47,610.0		33,516.6		33,357.1	-39,858.7
2003 12	79,500.0	86,878.2		91,713.9		41,156.1	-85,004.7
2004 12	69,247.1	53,431.7		53,025.8		32,033.9	-62,680.6
2005 12	125,713.2	42,901.8	3,181.0	90,298.2	17,272.7	45,930.7	-74,796.5
2006 12	70,845.1	35,821.7	5,099.1	405,129.0	18,765.0	36,796.1	-63,102.5
2007 12	103,424.8	29,604.1	6,065.7	606,580.3	17,620.0	82,632.6	-189,259.4
2008 12	119,786.0	25,563.5	5,666.0	208,445.7	18,122.4	92,164.8	1,363.6
2009 12	392,511.8	262,755.2	116,540.9	698,141.9	20,201.7	125,415.0	200,170.5
2010 12	1,100,996.9	247,230.3	98,876.7	802,965.9	17,781.0	-138,456.0	242,990.7
2011 12	879,112.6	269,039.8	109,313.1	1,143,379.1	17,133.5	42,859.9	72,830.7
01	573,123.3	266,424.9	108,072.1	1,253,531.7	17,050.7	17,331.0	74,150.0
02	740,916.9	327,617.9	105,231.7	1,200,529.4	16,925.2	-38,261.0	65,747.1
03	739,823.2	354,257.4	104,241.6	1,183,415.1	16,665.7	-76,781.7	833,420.7
04	527,576.1	372,691.9	104,119.4	1,258,276.7	16,467.7	-96,930.3	820,949.0
05	566,460.7	249,439.8	101,524.1	1,182,240.6	15,606.2	-145,442.4	801,274.3
06	556,755.8	254,944.6	103,527.9	1,014,088.1	15,710.8	-97,363.2	749,301.0
07	539,621.0	262,635.2	103,719.9	1,032,705.5	15,575.5	-84,084.4	718,686.9
08	464,194.7	394,836.5	106,822.1	988,325.1	16,202.8	-17,885.0	726,346.6
09	367,385.6	538,103.0	109,028.1	913,334.3	17,040.1	30,839.1	495,801.4
10	423,314.1	627,866.4	108,739.6	948,489.9	17,108.1	28,553.4	181,539.9
11	472,860.8	627,033.6	113,632.9	812,380.2	17,131.0	28,145.5	179,984.9
12	752,151.5	467,733.0	111,736.3	2,939,322.1	17,031.9	-138,427.9	-5,117.5
2013 01	754,490.0	512,279.0	115,491.3	3,072,301.9	17,363.1	-154,613.3	72,391.9
02	907,105.2	512,279.0	119,683.9	3,099,375.0	16,997.0	-180,166.3	80,992.4
03	742,962.9	445,460.0	123,876.3	3,085,555.9	16,722.0	-189,373.7	44,381.1
04	403,545.7	445,460.0	139,463.1	3,117,367.5	17,336.0	-211,787.4	56,044.6
05	744,009.0	556,825.0	150,170.8	2,653,893.4	17,302.2	-237,997.1	87,405.5
06	668,434.6	587,100.0	111,724.0	2,842,978.7	17,107.2	-287,206.0	36,940.6
07	772,281.4	978,880.0	120,877.2	2,817,495.5	18,070.2	-261,149.0	21,241.9
08	1,355,933.3	1,055,200.0	135,899.5	2,594,026.9	19,449.6	-191,587.3	24,585.1
09	1,543,489.8	1,345,100.0	145,807.6	2,417,693.8	20,101.9	-179,091.3	-26,444.9
10	1,531,761.3	1,410,350.0	160,796.7	2,212,870.0	21,337.5	-229,535.3	16,048.0
11	1,444,592.4	1,719,300.0	158,798.2	1,775,323.4	21,451.2	-282,044.7	89,522.7
12	1,627,017.4	1,637,280.0	141,111.5	1,685,165.9	20,184.9	-384,609.8	159,689.8
2014 01	1,214,416.5	1,706,580.0	155,356.7	1,640,479.8	20,888.2	-390,212.8	147,767.9
02	1,247,426.7	1,750,080.0	170,404.4	1,555,635.8	21,728.0	-403,399.8	91,796.4
03	1,102,666.2	1,723,080.0	164,310.8	1,250,267.5	21,657.6	-424,388.3	179,721.7
04	1,439,644.3	1,723,380.0	175,331.2	1,045,285.1	22,019.1	-436,786.7	169,031.7
05	926,101.5	1,746,300.0	172,577.7	1,000,420.7	21,906.5	-471,058.7	55,492.7
06	853,911.3	1,762,020.0	159,805.4	852,658.4	21,636.8	-471,472.0	-87,846.6
07	557,292.6	2,119,460.0	174,260.7	899,022.1	21,855.6	-556,147.8	-203,553.7
08	575,566.9	2,071,300.0	180,385.4	820,551.4	20,957.9	-545,841.3	-19,353.2
09	602,330.8	2,507,072.4	168,100.5	676,729.3	20,373.0	-663,835.2	236,044.2
10	654,350.8	2,546,472.0	180,376.2	774,656.6	24,604.5	-715,916.6	176,227.2
11	332,971.7	2,889,130.2	183,161.2	783,048.7	20,611.1	-818,444.5	96,922.5
12	853,781.4	2,822,638.8	169,298.5	774,877.4	19,722.1	-918,280.3	266,822.8
2015 01	382,554.4	2,894,239.4	187,002.6	875,069.8	19,149.3	-971,341.1	193,597.6
02	429,589.1	3,220,482.7	205,756.0	758,751.6	19,300.8	-1,028,121.9	241,962.5
03	384,744.4	3,584,975.2	223,148.4	704,673.9	18,717.8	-1,106,107.3	241,514.4
04	316,456.6	3,866,723.9	241,569.9	635,889.5	18,714.8	-1,142,860.9	275,885.8
05	1,169,125.1	3,429,155.7	241,466.2	664,552.1	18,122.5	-1,582,030.6	737,358.8
06	1,150,516.8	3,482,058.3	216,730.5	925,749.5	18,472.6	-1,512,598.6	654,620.7
07	459,509.3	3,738,806.7	157,189.1	873,112.8	18,591.4	-1,585,293.4	671,249.5
08	510,713.6	3,938,028.0	168,136.2	712,142.5	19,090.0	-1,370,986.4	525,959.9
09	628,604.3	4,279,229.0	160,280.8	530,597.2	18,976.8	-1,420,562.4	365,208.6
10	655,060.5	4,253,683.6	173,370.6	473,836.6	18,580.0	-1,466,398.9	309,353.9
11	800,989.6	4,213,982.4	176,573.1	560,543.3	18,073.9	-1,397,086.9	208,148.1
12	1,024,581.5	3,776,227.6	156,658.4	680,251.6	18,191.7	-1,386,519.8	316,880.6

ХАДГАЛАМЖИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ТОЙМ

Other depository corporations survey

сая төгрөг

in millions of togrogs

Хугацааны эцэст End-of-period	Банкны нөөц Reserves	Төв банкны үнэт цаас Central Bank bills	Гадаад актив Foreign assets	Авлага Claims on			
				Засгийн газар General Government	Үүнээс: Of which:		Бусад санхүүгийн байгууллага Other financial corporations
					Төв Засгийн газар Central Government	Орон нутгийн төсөв Local Government	
2000 12	31,996.5	22,846.7	53,211.3	40,059.5			
2001 12	34,606.2	49,904.7	52,338.6	32,457.8			
2002 12	54,500.5	60,995.0	70,715.8	30,742.6			
2003 12	69,464.8	75,989.3	157,070.1	46,905.0			
2004 12	88,486.5	69,255.6	165,806.3	31,225.8	31,225.8		455.1
2005 12	126,032.7	125,677.9	256,492.7	3,167.1	3,167.1		498.8
2006 12	190,204.6	70,813.9	410,185.2	4,887.4	4,887.4		1,597.1
2007 12	251,712.4	102,798.4	423,587.1	24,102.2	24,102.2		2,828.5
2008 12	304,507.1	119,723.3	294,472.1	2,503.9	2,503.9		3,412.1
2009 12	628,426.0	392,215.0	405,127.7	9,185.9	9,185.9		4,711.2
2010 12	770,995.4	1,102,827.6	655,876.3	79,024.9	79,024.9		14,067.6
2011 12	1,145,260.6	879,793.8	711,145.1	275,270.5	275,270.5		17,469.1
01	1,093,882.6	573,640.0	587,118.1	253,117.5	253,117.5		13,745.9
02	1,058,226.7	741,645.0	579,719.1	253,815.5	253,815.5		15,165.6
03	1,364,707.6	740,810.9	562,690.3	254,059.1	254,059.1		16,445.1
04	1,205,115.7	528,057.9	673,857.3	254,879.3	254,879.3		15,218.4
05	1,229,669.2	566,834.7	743,768.5	261,573.7	261,573.7		16,220.6
06	1,619,390.5	557,228.6	619,006.4	383,199.9	383,199.9		11,774.3
07	1,355,562.2	539,660.3	519,300.8	384,871.3	384,871.3		11,883.1
08	1,351,842.7	464,054.1	531,924.3	311,207.4	311,207.4		10,672.2
09	1,852,144.6	367,508.2	582,726.0	261,003.6	261,003.6		10,266.3
10	1,646,827.4	423,365.5	751,358.5	314,112.8	314,112.8		10,249.0
11	1,723,441.1	472,771.5	556,177.5	296,738.6	296,738.6		9,794.7
12	1,564,331.4	747,114.6	758,114.4	667,374.0	667,374.0		9,711.6
2013 01	1,652,480.8	747,768.2	599,637.0	775,217.9	775,217.9		8,142.4
02	1,806,117.2	900,424.4	610,964.0	846,151.2	846,151.2		9,043.1
03	1,987,525.5	734,035.3	690,891.9	878,502.8	878,502.8		11,466.9
04	1,976,554.3	390,891.3	655,448.6	931,817.4	931,817.4		11,087.0
05	2,214,404.8	743,448.8	729,062.2	963,051.7	963,051.7		10,912.1
06	2,911,060.1	668,437.7	685,121.1	1,296,241.5	1,296,241.5		10,887.0
07	2,515,723.8	771,840.4	659,271.8	1,408,047.7	1,408,047.7		12,288.6
08	1,972,454.8	1,356,248.1	868,414.2	1,408,220.1	1,408,220.1		13,833.0
09	2,345,590.6	1,543,481.1	885,988.3	1,366,694.5	1,366,694.5		19,431.7
10	2,064,345.5	1,528,093.3	756,242.3	1,579,507.0	1,579,507.0		19,945.7
11	2,262,946.8	1,442,337.2	846,571.7	1,741,288.8	1,741,288.8		21,559.8
12	2,769,813.1	1,624,302.1	812,646.8	1,822,988.3	1,822,988.3		19,088.6
2014 01	2,342,226.4	1,213,562.7	802,999.7	1,856,916.2	1,856,916.2		19,319.0
02	2,616,550.8	1,246,994.9	874,818.2	1,951,354.7	1,951,354.7		20,589.0
03	2,577,682.2	1,102,311.1	1,019,760.1	2,139,032.8	2,139,032.8		19,825.1
04	2,007,403.1	1,439,480.3	1,027,911.7	2,177,280.4	2,177,280.4		25,146.8
05	2,411,843.2	926,134.0	987,296.8	2,269,033.5	2,269,033.5		14,909.8
06	2,311,039.5	853,934.4	910,633.4	2,276,287.6	2,276,287.6		26,230.0
07	2,449,955.9	557,281.7	1,080,300.8	2,273,464.4	2,273,464.4		12,768.1
08	2,193,077.6	575,282.8	1,088,551.2	2,246,886.6	2,246,886.6		15,899.3
09	2,290,323.4	602,223.7	1,154,110.5	2,184,822.0	2,184,822.0		24,562.0
10	2,293,923.4	654,262.8	931,128.2	2,130,145.5	2,130,145.5		25,311.5
11	2,331,647.1	332,741.9	880,474.7	2,166,786.3	2,166,786.3		28,265.8
12	3,012,085.1	852,983.5	675,079.7	2,140,844.9	2,140,844.9		33,976.4
2015 01	2,477,190.8	382,390.4	855,210.3	2,161,367.9	2,161,367.9		29,241.1
02	2,385,492.4	429,574.9	869,351.4	2,226,712.0	2,226,712.0		24,359.7
03	2,166,627.6	384,618.6	678,991.1	2,221,344.2	2,221,344.2		28,808.3
04	1,901,156.0	316,311.6	807,647.8	2,192,480.0	2,192,480.0		30,995.8
05	1,977,990.3	1,169,805.0	834,536.1	2,277,471.7	2,277,471.7		31,482.3
06	2,009,193.0	1,150,480.3	933,597.8	2,351,942.6	2,351,942.6		26,472.0
07	2,612,697.8	459,441.2	1,045,590.1	2,334,987.6	2,334,987.6		31,533.8
08	2,465,327.7	510,485.8	1,206,115.8	2,239,671.1	2,239,671.1		29,400.4
09	2,096,368.9	628,681.1	1,034,485.9	2,238,863.5	2,238,863.5		27,268.6
10	1,783,749.4	655,435.5	879,777.6	2,388,672.4	2,388,672.4		25,958.2
11	1,714,789.3	801,201.3	840,606.4	2,382,531.7	2,382,531.7		25,974.6
12	2,064,802.2	1,024,770.8	977,926.2	2,610,765.0	2,610,765.0		28,232.0

¹ Data of Savings and Credit Cooperatives was included in Broad Money

ХАДГАЛАМЖИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ТОЙМ

Other depository corporations survey

үргэлжлэл
continued

Хугацааны эцэст End-of-period	Улсын байгууллага Public sector	Хувийн байгууллага Private sector	Хувийн байгууллага Татан буугдсан банкуудыг хассанаар Private sector Excl. Banks in liquidation	Иргэд Individuals	Иргэд Татан буугдсан банкуудыг хассанаар Individuals Excl. Banks in liquidation	Бусад Other
2000 12	5,378.3	45,482.9				
2001 12	9,534.4	114,670.4				
2002 12	11,318.3	203,567.2				
2003 12	15,647.4	365,024.4				
2004 12	13,125.7	365,057.9		210,931.1		17,228.9
2005 12	34,169.2	489,064.7		321,606.8		14,512.4
2006 12	36,731.6	659,019.3		507,570.0		18,369.3
2007 12	27,331.8	1,166,149.5		838,778.5		20,972.4
2008 12	34,794.6	1,570,398.9		1,013,694.2		13,251.7
2009 12	20,429.4	1,716,253.8		904,892.3		8,713.7
2010 12	17,073.9	1,854,774.6		1,369,232.5		9,629.5
2011 12	100,646.0	3,064,543.2		2,452,685.0		5,890.4
01	58,975.0	3,095,504.6		2,472,319.2		7,083.7
02	51,022.3	3,116,170.9		2,516,673.6		7,201.9
03	50,675.2	3,154,928.2		2,552,540.0		6,917.5
04	58,984.7	3,246,970.0		2,606,016.8		8,792.8
05	63,851.6	3,328,245.3		2,704,399.3		8,483.4
06	64,108.9	3,451,365.5		2,783,070.3		7,866.2
07	66,356.2	3,541,896.9		2,799,379.9		9,003.3
08	71,128.3	3,635,612.4		2,945,413.2		12,244.9
09	71,286.3	3,730,255.2		3,044,689.0		10,837.2
10	46,185.2	3,723,563.2		3,064,678.5		10,740.1
11	48,662.1	3,715,577.6		3,082,934.9		10,812.5
12	41,959.8	3,827,721.5		3,097,403.7		11,568.4
2013 01	39,665.8	3,884,346.8		3,196,958.2		10,711.2
02	14,596.4	3,893,630.0		3,240,664.0		10,530.3
03	31,655.3	3,961,354.1		3,375,979.4		10,173.2
04	30,540.7	4,215,492.2		3,503,843.1		10,097.2
05	44,789.8	4,487,364.7		3,673,215.2		10,137.1
06	47,154.6	4,727,167.7		3,811,871.8		11,173.1
07	49,332.3	5,021,567.1	4,768,054.5	4,017,084.7	4,006,454.6	17,415.3
08	51,033.4	5,342,958.7	5,086,968.9	4,365,047.8	4,355,153.3	10,227.9
09	59,600.5	5,489,504.4	5,190,541.3	4,567,425.1	4,556,631.2	17,435.4
10	59,399.4	5,652,555.9	5,350,370.6	4,746,525.9	4,735,742.8	10,370.1
11	78,861.1	5,866,721.7	5,564,980.9	4,831,687.8	4,821,032.1	23,610.5
12	80,546.4	5,998,812.7	5,702,615.5	4,658,279.6	4,646,654.3	7,443.0
2014 01	122,899.0	6,008,604.2	5,711,232.9	4,852,927.0	4,841,373.0	6,015.2
02	74,272.1	6,127,945.5	5,828,059.2	4,925,374.2	4,913,916.6	5,733.8
03	73,884.3	6,226,336.1	5,902,862.9	5,055,191.2	5,067,883.4	5,688.2
04	72,619.3	6,388,642.9	6,088,836.9	5,245,376.8	5,234,213.3	5,961.1
05	73,002.8	6,547,838.4	6,253,429.4	5,423,419.6	5,412,617.6	5,751.1
06	74,995.9	6,590,902.2	6,354,393.8	5,602,413.2	5,598,708.5	7,536.4
07	101,306.4	6,610,011.5	6,372,416.6	5,493,485.6	5,489,770.0	7,857.9
08	116,634.6	6,535,234.5	6,300,526.4	5,661,685.8	5,658,032.4	8,937.1
09	144,539.8	6,654,878.5	6,419,087.8	5,778,345.1	5,774,797.8	9,212.0
10	134,796.0	6,766,828.6	6,530,239.2	5,895,921.2	5,892,405.7	10,600.4
11	132,619.9	6,834,760.4	6,596,840.8	5,642,532.9	5,639,046.0	10,192.9
12	128,550.9	6,619,247.8	6,381,749.0	5,710,514.3	5,707,071.0	10,236.3
2015 01	114,879.2	6,572,004.9	6,332,688.9	5,362,516.7	5,359,104.3	10,178.7
02	108,863.5	6,582,432.7	6,342,455.0	5,450,950.6	5,447,593.2	10,327.2
03	97,480.4	6,597,140.5	6,361,197.8	5,539,797.3	5,536,457.5	8,185.5
04	91,993.7	6,556,298.2	6,321,179.6	5,610,160.5	5,606,951.9	7,275.0
05	87,319.5	6,373,532.4	6,140,860.5	5,677,996.9	5,674,831.0	5,726.6
06	95,825.3	6,362,210.1	6,127,813.4	5,457,502.1	5,454,411.8	5,646.2
07	111,498.5	6,371,954.6	6,136,310.6	5,467,440.0	5,464,420.9	10,009.6
08	109,731.3	6,395,292.6	6,159,501.6	5,295,975.3	5,292,978.9	10,377.8
09	176,382.2	6,394,171.7	6,158,896.8	5,330,378.7	5,327,459.5	10,269.4
10	164,341.4	6,395,742.5	6,160,697.3	5,313,930.2	5,311,168.1	10,080.2
11	155,949.7	6,376,110.9	6,140,964.4	5,321,301.9	5,318,557.4	9,968.2
12	223,268.4	6,408,347.3	6,174,279.6	5,026,138.4	5,023,441.9	9,777.6

¹ Data of Savings and Credit Cooperatives was included in Broad Money

ХАДГАЛАМЖИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ТОЙМ

Other depository corporations survey

үргэлжлэл
continued

Хугацааны эцэст End-of-period	Төгрөгийн харилцах Current account in DC	Нийт хадгаламж, Валютын харилцах Total deposits, current account in FC	Гадаад пассив Foreign liabilities	Урт хугацаатай гадаад пассив Long-term foreign liabilities	Засгийн газрын хадгаламж General Government deposits	Засгийн газрын хадгаламж Татан буугдсан банкуудыг хассанаар General Government deposits Excl. Banks in liquidation
2000 12	29,841.6	128,067.7	1,693.0	4,173.2	24,607.1	
2001 12	46,994.6	174,908.9	2,220.1	6,603.8	35,926.8	
2002 12	66,944.1	282,397.8	4,755.2	11,718.8	29,665.3	
2003 12	81,336.7	490,499.0	7,328.5	44,100.0	22,719.8	
2004 12	77,814.9	625,704.9	44,827.4	8,873.8	42,993.6	
2005 12	116,754.9	871,014.4	43,775.8	11,056.1	103,089.0	
2006 12	146,776.7	1,204,590.0	68,501.0	7,501.4	112,084.7	
2007 12	307,146.3	1,810,778.1	202,962.6	6,074.8	144,049.9	
2008 12	318,611.3	1,622,666.2	407,335.3	8,582.8	393,196.7	
2009 12	366,253.2	2,228,786.8	385,141.9	25,456.6	460,925.3	
2010 12	769,415.2	3,522,363.5	424,894.9	20,747.8	422,243.3	
2011 12	1,223,581.5	4,671,183.6	658,809.2	29,107.7	931,493.1	
01	1,106,369.6	4,581,661.8	565,311.8	22,052.8	941,849.8	
02	1,041,929.9	4,737,242.4	561,006.0	20,624.9	966,495.5	
03	1,040,081.6	4,616,653.9	569,872.6	28,809.2	1,024,230.6	
04	1,096,980.9	4,767,102.1	578,100.3	34,691.7	959,423.6	
05	1,145,705.1	4,988,250.9	615,137.2	45,477.3	991,516.0	
06	1,134,243.8	5,254,022.5	650,396.4	62,314.8	973,693.9	
07	1,068,646.3	5,293,169.2	648,487.9	63,760.3	965,532.9	
08	1,089,828.2	5,316,061.1	660,729.7	64,718.2	940,189.3	
09	1,106,228.4	5,454,218.5	1,054,227.1	66,222.7	918,598.7	
10	1,077,450.3	5,553,907.1	1,111,000.7	68,082.0	927,592.1	
11	1,055,914.1	5,476,176.7	1,098,371.3	62,403.8	933,868.3	
12	1,231,528.8	5,778,910.9	1,230,598.6	67,756.8	933,480.8	
2013 01	1,064,298.2	5,761,427.5	1,275,664.7	68,296.8	931,764.0	
02	1,013,884.6	5,761,632.7	1,288,458.9	65,655.9	941,035.3	
03	1,106,522.4	5,715,499.2	1,284,817.2	74,030.4	971,673.7	
04	1,136,769.5	5,519,577.9	1,410,137.1	90,957.0	1,015,200.7	
05	1,181,389.0	6,142,668.0	1,447,785.3	87,693.0	1,065,002.2	
06	1,426,467.3	5,988,809.3	1,441,024.0	94,239.0	1,100,825.7	
07	1,340,548.3	6,171,880.2	1,430,041.5	100,514.5	1,134,327.5	1,107,620.0
08	1,319,807.8	6,471,348.0	1,515,516.4	136,497.0	1,141,698.2	1,114,990.7
09	1,419,225.9	6,477,112.6	1,587,897.1	140,306.8	1,218,602.8	1,191,895.3
10	1,358,868.3	6,790,090.7	1,398,890.8	215,620.4	1,273,949.9	1,247,242.4
11	1,269,246.1	7,274,507.8	1,523,316.8	215,305.1	1,258,666.6	1,231,959.1
12	1,511,163.6	7,361,734.9	1,510,363.5	201,663.6	1,186,170.0	1,159,462.5
2014 01	1,343,838.8	8,058,724.0	1,683,274.4	203,143.9	1,196,369.8	1,169,662.3
02	1,240,606.0	8,092,603.2	1,756,271.0	211,257.5	1,474,612.1	1,447,904.8
03	1,187,501.5	8,212,118.1	1,821,504.0	212,643.1	1,535,041.1	1,508,333.9
04	1,254,328.9	8,357,611.4	1,842,720.9	206,581.7	1,656,528.8	1,629,821.6
05	1,230,132.9	8,414,191.2	1,850,476.8	235,272.8	1,671,874.2	1,645,166.9
06	1,290,979.1	8,244,906.0	1,800,243.9	248,243.8	1,680,166.3	1,653,459.0
07	1,243,299.2	8,379,767.2	1,857,039.8	292,124.2	1,671,260.1	1,644,552.9
08	1,258,732.9	8,261,298.9	1,866,751.9	263,722.5	1,742,775.7	1,716,068.5
09	1,300,201.8	8,237,957.6	1,891,889.9	324,492.1	1,790,273.3	1,763,566.0
10	1,263,580.5	8,221,477.7	1,920,894.8	312,787.6	1,777,243.4	1,750,536.2
11	1,266,134.3	8,238,384.8	2,067,065.0	315,057.9	1,723,680.6	1,696,973.4
12	1,317,460.1	8,819,093.5	2,126,994.3	364,307.4	1,464,509.1	1,437,801.8
2015 01	1,110,259.2	8,735,618.7	2,132,559.5	355,814.4	1,435,595.5	1,408,888.3
02	1,135,881.7	8,643,673.3	2,250,072.8	345,480.2	1,452,148.8	1,425,441.5
03	1,055,584.0	8,457,566.8	2,198,904.9	344,895.4	1,413,505.0	1,413,505.0
04	1,088,734.9	8,223,940.4	2,165,616.2	305,401.7	1,384,956.1	1,384,956.1
05	1,171,249.1	8,156,114.1	3,043,380.5	299,101.8	1,373,122.5	1,373,122.5
06	1,233,720.2	8,377,043.5	3,193,145.7	333,180.1	1,357,006.6	1,357,006.6
07	1,200,536.6	8,207,715.3	3,401,243.4	382,531.4	1,291,293.4	1,291,293.4
08	1,233,162.7	8,282,478.2	3,375,884.0	383,677.2	1,265,111.9	1,265,111.9
09	1,206,297.8	8,320,865.0	2,807,859.0	350,569.2	1,466,673.9	1,466,673.9
10	1,162,589.1	8,269,482.0	2,770,414.4	405,894.3	1,434,126.6	1,434,126.6
11	1,129,902.3	8,246,526.4	2,769,327.2	521,727.6	1,472,362.9	1,472,362.9
12	1,226,775.5	8,364,786.4	3,024,537.2	570,940.8	1,453,863.8	1,453,863.8

¹ Data of Savings and Credit Cooperatives was included in Broad Money

ХАДГАЛАМЖИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ТОЙМ

Other depository corporations survey

үргэлжлэл
continued

Хугацааны эцэст End-of-period	Үүнээс:			Төв банкнаас авсан зээл Credits from Central bank	Өөрийн хөрөнгө Capital accounts	Өөрийн хөрөнгө Татан буугдсан банкуудыг хассанаар Capital accounts Excl. Banks in liquidation	Бусад зүйл (цэвэр) Other items (net)
	Төв ЗГ-ын хадгаламж Of which Central Government deposits	Төв ЗГ-ын хадгаламж Татан буугдсан банкуудыг хассанаар Central Government deposits Excl. Banks in liquidation	Орон нутгийн төсвийн хадгаламж Local Government deposits				
2000 12				0.0	29,947.6		-3,459.4
2001 12				4,094.5	47,173.0		-13,543.9
2002 12				4,326.9	61,289.3		-12,693.8
2003 12				12,839.3	110,392.5		-2,415.0
2004 12	38,478.0		4,515.6	23,838.2	167,101.1		-98,836.5
2005 12	100,064.2		3,024.9	18,149.8	207,075.7		306.4
2006 12	104,842.2		7,242.4	19,092.3	294,780.0		46,052.5
2007 12	137,127.9		6,921.9	18,935.9	376,385.6		-8,072.2
2008 12	386,092.7		7,104.0	223,815.4	340,566.4		41,983.9
2009 12	453,276.2		7,649.1	190,711.0	230,212.1		202,468.2
2010 12	416,363.6		5,879.7	131,326.2	393,541.1		188,970.1
2011 12	924,203.8		7,289.3	341,256.2	688,911.4		108,360.9
01	928,411.9		13,437.9	123,152.8	707,438.0		107,550.0
02	941,670.7		24,824.9	176,734.6	719,624.1		115,983.2
03	993,615.2		30,615.4	543,890.2	750,910.4		129,325.5
04	929,120.8		30,302.8	267,083.7	777,495.1		117,015.3
05	958,141.4		33,374.6	213,593.6	799,384.6		123,981.7
06	961,557.4		12,136.5	403,380.6	864,426.2		154,532.6
07	941,097.3		24,435.6	196,453.5	878,796.9		113,067.3
08	921,852.5		18,336.7	254,117.3	896,976.2		111,479.6
09	908,800.4		9,798.4	257,507.6	922,118.4		151,594.9
10	916,416.1		11,175.9	188,811.4	937,357.4		126,879.2
11	922,544.5		11,323.7	181,919.9	974,927.1		133,329.3
12	926,550.5		6,930.3	400,402.8	1,002,108.6		80,512.4
2013 01	924,389.4		7,374.6	706,200.5	1,018,799.0		88,477.7
02	924,754.4		16,280.9	1,036,431.0	1,034,923.7		190,098.4
03	957,787.3		13,886.4	1,211,221.3	1,042,309.5		275,510.8
04	1,002,494.3		12,706.4	1,258,216.7	1,068,828.6		226,084.2
05	1,052,979.0		12,023.1	1,766,223.4	1,091,990.1		93,635.3
06	1,090,348.4		10,477.3	2,878,669.1	1,156,831.9		82,248.3
07	1,123,487.9	1,087,515.9	10,839.6	3,044,466.2	1,053,442.3	1,381,367.6	197,351.2
08	1,131,218.4	1,094,529.2	10,479.8	3,189,895.1	1,114,753.8	1,441,810.6	498,921.7
09	1,210,680.8	1,173,809.5	7,921.9	3,596,648.7	1,227,262.8	1,561,405.7	628,095.1
10	1,269,221.3	1,241,508.9	4,728.6	3,450,097.0	1,259,629.8	1,594,368.2	669,838.2
11	1,253,741.9	1,216,282.7	4,924.7	3,488,181.6	1,270,574.0	1,606,535.4	815,787.4
12	1,182,255.1	1,145,336.4	3,914.9	4,295,526.1	1,342,761.3	1,737,732.7	384,537.8
2014 01	1,191,644.3	1,154,298.8	4,725.5	3,033,858.8	1,435,452.4	1,772,649.6	270,807.4
02	1,452,348.6	1,414,605.7	22,263.5	2,969,466.0	1,455,565.3	1,794,317.9	643,252.1
03	1,502,770.4	1,476,063.1	32,270.7	3,018,831.8	1,555,532.2	1,895,388.6	676,539.3
04	1,624,596.6	1,597,889.3	31,932.3	2,799,677.5	1,620,003.9	1,960,850.1	652,369.4
05	1,648,499.5	1,621,792.3	23,374.7	2,896,801.9	1,638,048.4	1,976,426.2	722,431.0
06	1,656,271.1	1,629,563.8	23,895.2	2,910,066.7	1,810,473.6	2,014,933.1	668,893.3
07	1,639,181.5	1,612,474.2	32,078.7	2,722,050.1	1,875,187.5	2,079,551.9	545,704.3
08	1,723,288.6	1,696,581.3	19,487.1	2,639,015.9	1,874,321.5	2,078,257.0	535,570.1
09	1,769,351.8	1,742,644.5	20,921.5	2,742,997.4	1,924,951.8	2,124,781.2	630,253.2
10	1,751,434.2	1,724,726.9	25,809.3	2,750,299.0	1,934,116.4	2,134,359.8	662,518.3
11	1,700,407.6	1,673,700.4	23,273.0	2,115,968.0	1,949,191.1	2,149,738.3	684,540.3
12	1,438,545.4	1,411,838.1	25,963.7	2,607,088.8	2,153,086.5	2,354,767.6	330,979.3
2015 01	1,409,532.1	1,382,824.8	26,063.4	2,157,718.2	2,170,657.4	2,372,090.1	-133,243.0
02	1,426,596.9	1,399,889.6	25,551.9	2,209,187.0	2,213,033.6	2,414,410.3	-161,413.1
03	1,377,306.6	1,377,306.6	36,198.4	1,790,561.9	2,236,508.0	2,405,192.5	225,467.6
04	1,349,132.1	1,349,132.1	35,824.0	1,847,519.2	2,279,757.9	2,448,349.1	218,392.4
05	1,336,745.5	1,336,745.5	36,377.0	1,944,364.3	2,355,608.8	2,525,909.7	92,919.8
06	1,322,147.1	1,322,147.1	34,859.5	1,901,378.8	2,344,428.7	2,516,016.0	-347,034.1
07	1,261,812.9	1,261,812.9	29,480.5	1,510,280.9	2,367,065.6	2,538,845.3	84,486.4
08	1,228,798.3	1,228,798.3	36,313.5	1,567,750.5	2,323,974.4	2,495,769.4	-169,661.1
09	1,433,102.5	1,433,102.5	33,571.4	1,543,760.4	2,398,808.6	2,570,036.3	-157,964.1
10	1,403,183.0	1,403,183.0	30,943.6	1,337,840.9	2,429,920.7	2,601,278.9	-192,580.6
11	1,442,341.3	1,442,341.3	30,021.6	1,298,377.5	2,400,222.7	2,571,957.2	-210,012.7
12	1,434,061.2	1,434,061.2	19,802.7	1,685,268.3	2,447,322.9	2,623,526.6	-399,467.1

¹ Data of Savings and Credit Cooperatives was included in Broad Money

САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ТОЙМ

Financial corporations survey

сая төгрөг

in millions of togrogs

Хугацааны эцэст <i>End-of-period</i>	Гадаад цэвэр актив <i>Net foreign assets</i>	Дотоодын зээл (цэвэр) <i>Domestic credit (net)</i>	Үүнээс	
			Of which	
			Засгийн газар <i>General Government</i>	Үүнээс: <i>Of which:</i>
				Төв Засгийн газар <i>Central Government</i>
2010 03	1,439,459.5	2,178,977.6	-629,417.9	-623,859.7
06	1,797,632.0	2,329,485.5	-599,207.2	-591,966.0
09	2,096,505.7	2,348,807.9	-787,055.7	-779,067.2
12	2,736,016.4	2,478,983.7	-835,523.9	-829,644.2
2011 03	2,613,967.8	2,790,891.5	-996,777.3	-989,064.4
06	2,943,481.5	3,449,704.1	-1,173,940.0	-1,163,042.2
09	3,033,837.7	3,765,565.2	-1,360,911.5	-1,351,921.0
12	3,055,546.7	4,354,219.2	-1,371,073.4	-1,363,784.1
2012 03	3,341,200.3	4,489,092.9	-1,378,430.1	-1,347,814.7
06	2,632,492.3	5,391,730.2	-1,031,201.1	-1,019,064.6
09	2,014,176.3	6,060,877.0	-1,004,831.4	-995,033.1
12	3,806,033.9	4,509,985.1	-3,040,624.5	-3,033,694.1
2013 03	3,285,344.0	5,164,304.0	-3,011,789.5	-2,997,903.1
06	1,974,117.7	6,795,346.8	-2,962,476.0	-2,951,998.7
09	970,327.6	8,539,646.9	-3,227,793.8	-3,219,871.8
12	60,613.9	9,954,605.6	-3,029,591.1	-3,025,676.2
2014 03	-923,831.0	11,029,441.9	-3,016,980.2	-2,984,709.4
06	-2,184,719.2	12,378,341.0	-2,764,167.1	-2,740,271.9
09	-3,050,573.5	13,263,519.2	-2,778,255.2	-2,757,333.7
12	-4,029,337.7	14,967,252.1	-2,149,844.9	-2,149,844.9
2015 03	-5,539,963.2	15,692,655.0	-1,962,664.8	-1,926,466.4
04	-5,755,768.9	15,786,596.0	-1,890,287.8	-1,854,463.8
05	-5,539,977.1	15,841,310.9	-1,780,849.6	-1,744,472.6
06	-5,505,682.9	15,815,123.8	-1,960,296.5	-1,925,437.0
07	-5,788,731.3	16,146,210.4	-1,867,944.4	-1,838,463.9
08	-5,785,734.8	16,419,084.8	-1,771,998.7	-1,735,685.1
09	-6,375,266.8	16,616,669.5	-1,791,839.1	-1,758,267.7
10	-6,565,787.6	16,688,906.3	-1,664,196.7	-1,633,253.1
11	-6,601,341.6	16,650,763.8	-1,793,149.9	-1,763,128.4
12	-6,527,344.3	16,807,865.6	-1,725,786.8	-1,705,984.1

¹ 2008 оны 12-р сараас эхлэн ОУВС-ийн ЯБХД хөтөлбөрийн зээлийн тооцоог ЗГ-аас авах авлагад оруулж тооцов.¹ From December 2008 the Settlement on PRGF loan was included in Net Domestic Credit, particularly in Claims on Government² Тухайн сард хадгаламж зээлийн хориооны үзүүлэлтийг нэгтгэж тооцов² Data of Savings and Credit Cooperatives was included in Broad Money

САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ТОЙМ

Financial corporations survey

үргэлжлэл
continued

Хугацааны эцэст <i>End-of-period</i>					
	Орон нутгийн төсөв <i>Local Government</i>	Улсын байгууллага <i>Public sector</i>	Хувийн байгууллага <i>Private sector</i>	Иргэд <i>Individuals</i>	Бусад <i>Other</i>
2010 03	-5,558.2	16,948.8	1,760,220.7	1,015,896.2	15,329.8
06	-7,241.2	15,592.9	1,806,502.8	1,096,347.0	10,250.0
09	-7,988.5	37,686.6	1,808,074.9	1,280,652.2	9,450.1
12	-5,879.7	17,073.9	1,854,774.6	1,433,029.7	9,629.5
2011 03	-7,712.9	13,029.5	2,099,485.9	1,667,399.5	7,753.9
06	-10,897.8	16,160.3	2,568,669.9	2,030,617.7	8,196.1
09	-8,990.5	27,143.3	2,770,747.4	2,320,113.9	8,472.1
12	-7,289.3	100,646.0	3,064,543.2	2,554,213.0	5,890.4
2012 03	-30,615.4	50,675.2	3,154,928.2	2,655,002.0	6,917.5
06	-12,136.5	71,278.4	3,451,365.5	2,892,421.2	7,866.2
09	-9,798.4	155,625.4	3,730,255.2	3,168,990.6	10,837.2
12	-6,930.3	402,467.4	3,913,008.5	3,223,565.3	11,568.4
2013 03	-13,886.4	609,835.5	4,047,757.4	3,508,327.4	10,173.2
06	-10,477.3	977,692.9	4,815,767.3	3,953,189.5	11,173.1
09	-7,921.9	1,407,157.1	5,620,929.8	4,721,918.4	17,435.4
12	-3,914.9	1,892,147.8	6,274,588.1	4,810,017.8	7,443.0
2014 03	-32,270.7	2,251,677.8	6,238,581.1	5,550,474.9	5,688.2
06	-23,895.2	2,395,306.9	6,656,349.2	6,083,315.7	7,536.4
09	-20,921.5	2,706,584.9	6,848,894.9	6,477,082.6	9,212.0
12	-25,963.7	3,016,073.0	7,368,568.6	6,722,219.1	10,236.3
2015 03	-36,198.4	3,139,654.3	7,476,769.1	7,030,711.0	8,185.5
04	-35,824.0	3,136,900.6	7,440,082.4	7,092,625.8	7,275.0
05	-36,377.0	3,222,462.1	7,248,605.2	7,145,370.4	5,722.8
06	-34,859.5	3,298,249.8	7,262,677.2	7,208,851.1	5,642.3
07	-29,480.5	3,447,566.1	7,319,060.4	7,237,518.8	10,009.6
08	-36,313.5	3,499,154.9	7,364,247.7	7,317,303.1	10,377.8
09	-33,571.4	3,685,722.7	7,372,282.2	7,340,234.3	10,269.4
10	-30,943.6	3,624,652.7	7,387,988.3	7,330,381.7	10,080.2
11	-30,021.6	3,739,854.1	7,370,095.5	7,323,996.0	9,968.2
12	-19,802.7	3,811,511.8	7,403,200.9	7,309,162.1	9,777.6

¹ Тухайн сард хадгаламж зээлийн хориооны үзүүлэлтийг нэгтгэж тооцов¹ Data of Savings and Credit Cooperatives was included in Broad Money

САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ТОЙМ

Financial corporations survey

үргэлжлэл
continued

Хугацааны эцэст <i>End-of-period</i>	Санхүүгийн байгууллагуудаас гадуурх мөнгө <i>Currency outside financial corporations</i>	Харилцах, Хадгаламж <i>Deposits</i>	Хөтөлбөрийн зээлийн эх үүсвэр <i>Government lending loans</i>	Бусад зүйл (цэвэр) <i>Other items (net)</i>
2010 03	294,303.8	2,680,155.2	18,075.6	625,902.5
06	348,882.6	3,174,701.5	16,456.8	587,076.6
09	343,754.5	3,507,938.3	17,499.9	576,120.9
12	388,179.9	4,291,778.8	17,781.0	517,260.5
2011 03	386,793.5	4,568,307.2	17,856.7	431,901.8
06	479,673.2	5,292,857.7	17,181.1	603,473.6
09	525,108.8	5,528,730.6	16,657.5	728,906.0
12	517,462.4	5,894,765.2	17,133.5	980,404.8
2012 03	448,055.9	5,656,735.5	16,665.7	1,708,836.1
06	662,897.8	6,388,267.3	15,710.8	957,346.7
09	551,754.6	6,566,543.9	17,040.1	939,714.8
12	603,331.3	7,016,536.6	17,031.9	679,119.2
2013 03	482,622.1	6,844,753.9	16,722.0	1,105,550.0
06	599,992.6	7,451,874.5	17,107.2	700,490.3
09	597,444.0	7,926,004.9	20,101.9	966,423.7
12	581,989.6	8,889,077.5	20,184.9	523,967.5
2014 03	549,758.9	9,418,556.8	21,657.6	115,637.7
06	571,089.6	9,539,509.8	21,636.8	61,385.6
09	536,114.5	9,542,838.4	20,373.0	113,619.8
12	499,192.4	10,194,486.7	19,722.1	224,513.2
2015 03	390,487.5	9,525,505.0	18,717.8	217,981.5
04	392,254.3	9,327,853.6	18,714.8	292,004.4
05	518,399.9	9,335,617.8	18,122.5	429,193.6
06	430,448.6	9,614,547.4	18,472.6	245,972.2
07	453,677.2	9,412,973.4	18,591.4	472,237.0
08	448,718.9	9,518,470.1	19,090.0	647,071.0
09	407,306.9	9,529,967.0	18,976.8	285,151.9
10	468,147.9	9,438,825.9	18,580.0	197,565.0
11	432,816.3	9,378,701.0	18,073.9	219,831.0
12	458,601.7	9,593,834.7	18,191.7	209,893.2

¹ Тухайн сард хадгаламж зээлийн хориооны үзүүлэлтийг нэгтгэж тооцов¹ Data of Savings and Credit Cooperatives was included in Broad Money

БУСАД САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ТОЙМ

Other financial corporations survey

сая төгрөг

in millions of togrogs

Хугацааны эцэст <i>End-of-period</i>	Касс <i>Cash in vault</i>	Гадаад актив <i>Foreign assets</i>	Авлага <i>Claims on</i>			
			Засгийн газар <i>General Government</i>	Үүнээс: <i>Of which:</i>		Бусад санхүүгийн байгууллага <i>Other financial corporations</i>
				Төв Засгийн газар <i>Central Government</i>	Орон нутгийн төсөв <i>Local Government</i>	
2010 03	24.2					
06	23.1					
09	22.5					
12	22.8					
2011 03	28.1					
06	27.0					
09	29.5					
12	31.7					
2012 03	26.2					
06	33.7	12.0				
09	34.5	4.0				
12	34.0	3.7				
2013 03	35.6	3.3				
06	41.8	2.7	3,857.3	3,857.3		
09	42.5	16.6	3,857.3	3,857.3		
12	44.6	24.3	8,132.7	8,132.7		
2014 03	55.4	25.6	8,236.5	8,236.5		
06	58.0	21.3	8,236.5	8,236.5		
09	63.2	16.5	24,041.3	24,041.3		
12	65.3	18.5	276,669.8	276,669.8		
2015 03	62.7	11.9	283,355.6	283,355.6		
04	62.4	14.3	286,963.8	286,963.8		
05	63.2	11.2	281,963.2	281,963.2		
06	62.5	2.7	136,991.6	136,991.6		
07	70.6	673.4	140,614.3	140,614.3		
08	65.9	655.2	141,588.3	141,588.3		
09	69.7	597.3	141,392.8	141,392.8		
10	63.8	579.8	145,847.0	145,847.0		
11	67.2	419.1	146,883.8	146,883.8		
12	65.6	395.6	153,014.6	153,014.6		

БУСАД САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ТОЙМ

Other financial corporations survey

сая төгрөг

in millions of togrogs

Хугацааны эцэст <i>End-of-period</i>	Зээл <i>Loans</i>			
	Улсын байгууллага <i>Public sector</i>	Хувийн байгууллага <i>Private sector</i>	Иргэд <i>Individuals</i>	Бусад <i>Other</i>
2010 03			51,861.0	
06			57,418.0	
09			62,257.2	
12			63,797.2	
2011 03			71,316.3	
06			85,804.1	
09			85,683.4	
12			101,528.0	
03			102,462.1	
06	7,169.5	0.0	109,350.9	0.0
09	84,339.1	0.0	124,301.6	0.0
2012 12	360,507.6	85,287.0	126,161.5	0.0
2013 03	578,180.2	86,403.3	132,348.0	0.0
06	930,538.3	88,599.6	141,317.7	0.0
09	1,347,556.5	131,425.4	153,726.5	0.0
12	1,811,601.5	275,775.3	150,047.2	0.0
2014 03	2,177,793.5	12,245.0	477,272.9	0.0
06	2,320,310.9	65,447.0	474,612.7	0.0
09	2,562,045.1	194,016.3	691,820.7	0.0
12	2,887,522.0	388,418.1	1,013,804.0	0.0
2015 03	3,042,173.9	500,602.6	1,474,348.9	0.0
04	3,044,906.9	498,717.1	1,466,019.6	0.0
05	3,135,142.6	486,434.8	1,457,409.3	0.0
06	3,202,424.4	517,647.0	1,741,317.5	0.0
07	3,336,067.6	594,961.2	1,756,595.8	0.0
08	3,389,423.6	614,666.0	2,007,994.0	0.0
09	3,509,340.5	621,746.2	1,996,627.8	0.0
10	3,460,311.3	637,528.0	2,002,577.4	0.0
11	3,583,904.3	637,191.5	1,992,132.7	0.0
12	3,588,243.4	642,378.9	2,274,141.2	0.0

БУСАД САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ТОЙМ

Other financial corporations survey

сая төгрөг

in millions of togrogs

Хугацааны эцэст <i>End-of-period</i>	Төгрөгийн харилцах <i>Demand deposits</i>	Нийт хадгаламж, Валютын харилцах <i>Total deposits & foreign currency current account</i>	Үнэт цаас <i>Securities other than shares</i>	Зээл <i>Loans</i>
2010 03				12,057.4
06				11,855.2
09				13,503.0
12				16,316.2
2011 03				16,143.9
06				19,355.8
09				26,424.2
12				21,137.4
03				28,395.2
06	0.0	1.1		31,367.6
09	6,090.0	7.0		31,656.6
12	6,090.0	7.0	84.6	32,452.0
2013 03	0.0	22,732.3	0.0	44,195.1
06	2,136.2	34,461.7	376.8	47,746.9
09	869.8	30,606.4	1,192.8	56,673.5
12	10,769.4	5,409.6	1,235.0	74,568.5
2014 03	5,616.8	1,348.9	487,461.0	81,533.1
06	2,184.1	1,411.3	478,409.1	100,214.5
09	377.6	3,914.1	691,131.4	115,238.5
12	525.1	59,209.5	1,001,697.5	110,179.2
2015 03	178.8	6,226.0	1,430,433.3	107,336.2
04	158.9	9,070.0	1,408,512.8	107,336.2
05	158.9	8,095.6	1,401,038.7	107,336.2
06	1,149.0	2,634.7	1,534,022.1	107,336.2
07	122.9	4,598.6	1,520,897.3	112,356.8
08	122.5	2,706.7	1,776,314.6	112,356.8
09	89.2	2,715.1	1,824,882.6	112,356.8
10	110.8	2,159.8	1,821,146.4	136,432.4
11	110.8	2,161.5	1,817,008.8	136,432.4
12	110.8	2,162.0	2,097,579.2	136,432.4

БУСАД САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ТОЙМ

Other financial corporations survey

сая төгрөг

in millions of togrogs

Хугацааны эцэст <i>End-of-period</i>	Гадаад пассив <i>Foreign liabilities</i>	Засгийн газрын хадгаламж <i>General Government deposits</i>	Үүнээс: Төв ЗГ-ын хадгаламж <i>Of which Central Government deposits</i>	Өөрийн хөрөнгө <i>Capital accounts</i>
2010 03	2,392.4	530.7	530.7	79,217.7
06	3,575.9	376.4	376.4	85,749.3
09	2,518.6	548.4	548.4	89,437.5
12	3,269.3	727.0	727.0	91,961.5
2011 03	4,944.6	695.4	695.4	101,704.6
06	6,212.2	1,300.3	1,300.3	119,933.0
09	7,486.0	1,288.2	1,288.2	123,484.3
12	11,892.7	823.5	823.5	138,182.4
03	13,601.1	701.9	701.9	142,722.9
06	815,909.0	758.2	758.2	185,648.0
09	850,703.7	679.0	679.0	203,028.3
12	818,136.8	810.0	810.0	246,577.1
2013 03	832,535.2	1,120.0	1,120.0	267,998.0
06	965,261.6	433,565.4	433,565.4	276,747.2
09	1,109,698.4	962,048.9	962,048.9	376,186.8
12	981,000.6	1,989,376.1	1,989,376.1	403,553.5
2014 03	1,486,905.7	2,378,940.9	2,378,940.9	449,526.2
06	1,532,193.9	2,515,866.7	2,515,866.7	496,219.7
09	2,094,283.2	2,520,116.0	2,520,116.0	585,640.2
12	2,332,702.9	2,532,801.5	2,532,801.5	656,546.1
2015 03	2,491,572.5	2,558,176.8	2,558,176.8	670,999.0
04	2,471,196.9	2,552,843.8	2,552,843.8	665,207.9
05	2,395,038.5	2,537,997.2	2,537,997.2	695,811.2
06	2,507,000.9	2,550,377.0	2,550,377.0	692,527.9
07	2,544,454.2	2,559,088.9	2,559,088.9	700,828.6
08	2,570,556.1	2,560,929.5	2,560,929.5	706,691.1
09	2,634,015.4	2,562,308.7	2,562,308.7	716,930.8
10	2,648,450.1	2,561,005.4	2,561,005.4	758,979.3
11	2,670,220.1	2,561,709.8	2,561,709.8	781,009.9
12	2,771,415.9	2,562,168.6	2,562,168.6	474,711.9

САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ЗЭЭЛИЙН ӨРИЙН ҮЛДЭГДЭЛ

Financial corporations outstanding loan

сая төгрөг

in millions of togrogs

Хугацааны эцэст End-of-period	Зээлийн өрийн үлдэгдэлийн хэмжээ Total loans outstanding		Үүнээс: Of which:					
	дүн amount	сарын өөрчлөлт Monthly changes	Хэвийн зээл Loans	Үүнээс: Салбарын ангиллаар Of which: By sectors				
				Улсын салбар Public sector	Хувийн хэвшил Private sector	Иргэд Individuals	Бусад Other	Бусад санхүүгийн байгууллага Other financial corporations
2010 01	2,674,444.5		2,093,793.2	18,774.1	1,251,606.3	811,343.2	8,288.0	3,781.6
02	2,715,751.1	1.5	2,123,853.9	18,389.5	1,266,896.9	820,527.6	13,149.8	4,890.1
03	2,768,600.2	1.9	2,183,409.1	16,749.7	1,327,133.0	812,447.5	15,116.2	11,962.7
04	2,764,923.1	-0.1	2,209,873.8	16,350.4	1,331,654.1	840,759.9	9,246.4	11,863.0
05	2,852,769.3	3.2	2,310,481.8	15,164.7	1,380,789.7	895,017.6	9,056.1	10,453.8
06	2,882,686.8	1.0	2,367,100.2	15,500.1	1,390,759.3	940,021.4	9,476.0	11,343.5
07	2,972,050.7	3.1	2,447,071.1	32,568.0	1,426,201.6	969,572.6	8,810.7	9,918.2
08	3,022,102.1	1.7	2,526,175.4	34,532.0	1,393,012.2	1,079,107.0	8,748.3	10,775.9
09	3,085,414.3	2.1	2,598,385.6	37,603.4	1,413,976.0	1,126,434.7	8,677.3	11,694.2
10	3,090,352.7	0.2	2,609,441.4	38,193.9	1,403,691.9	1,147,454.8	8,420.8	11,679.9
11	3,112,556.5	0.7	2,651,377.2	36,747.4	1,407,872.3	1,185,575.9	8,756.0	12,425.6
12	3,228,234.9	3.7	2,769,853.7	17,073.9	1,471,293.9	1,263,002.6	4,445.7	14,037.6
2011 01	3,403,722.0	5.4	2,945,802.4	16,598.0	1,524,722.8	1,386,220.8	4,635.9	13,625.0
02	3,526,366.8	3.6	3,053,391.3	15,756.6	1,608,257.6	1,411,873.7	4,301.1	13,202.4
03	3,730,902.9	5.8	3,278,293.0	13,029.5	1,727,484.4	1,520,305.8	3,047.1	14,426.2
04	3,973,950.4	6.5	3,510,298.7	16,163.3	1,844,186.5	1,632,754.4	3,657.5	13,537.0
05	4,246,890.3	6.9	3,773,473.8	15,393.4	1,993,612.0	1,745,813.8	3,299.9	15,354.7
06	4,552,877.1	7.2	4,092,454.3	16,132.5	2,177,210.6	1,879,970.2	4,286.2	14,854.8
07	4,681,485.0	2.8	4,228,222.0	23,925.6	2,253,704.5	1,932,511.4	4,491.5	13,589.0
08	4,870,888.5	4.0	4,427,935.5	26,413.9	2,310,497.5	2,070,638.9	4,868.7	15,516.6
09	5,059,163.1	3.9	4,641,422.7	27,117.4	2,427,321.5	2,163,670.4	5,137.2	18,176.3
10	5,221,994.0	3.2	4,803,469.7	26,201.8	2,513,241.7	2,242,618.8	5,003.6	16,403.8
11	5,438,824.6	4.2	5,024,156.3	41,692.3	2,626,566.0	2,333,319.7	4,960.6	17,617.7
12	5,641,335.3	3.7	5,237,629.6	100,646.0	2,745,096.9	2,369,593.6	4,905.1	17,388.0
2012 01	5,647,729.8	0.1	5,247,260.7	58,975.0	2,785,723.9	2,382,783.4	6,099.0	13,679.4
02	5,706,335.8	1.0	5,321,839.3	51,022.3	2,816,921.9	2,432,646.5	6,166.5	15,082.0
03	5,781,608.5	1.3	5,400,000.1	50,675.2	2,852,963.2	2,473,896.7	6,078.6	16,386.3
04	5,936,085.2	2.7	5,548,307.6	51,526.7	2,946,813.5	2,526,847.7	7,953.9	15,165.8
05	6,121,302.5	3.1	5,745,585.8	56,425.5	3,039,112.2	2,626,852.1	7,066.9	16,129.1
06	6,325,464.1	3.3	5,965,841.4	61,933.3	3,171,047.2	2,714,103.9	7,026.8	11,730.2
07	6,435,833.7	1.7	6,044,943.0	66,018.2	3,232,577.5	2,726,817.4	8,118.4	11,411.5
08	6,876,346.7	6.8	6,463,401.0	266,523.7	3,305,357.2	2,870,545.8	10,363.6	10,610.6
09	6,951,796.4	1.1	6,528,493.6	149,798.6	3,385,436.6	2,974,068.1	8,963.9	10,226.3
10	7,170,697.6	3.1	6,732,045.9	269,957.3	3,451,070.8	2,991,951.0	8,858.9	10,207.9
11	7,190,370.5	0.3	6,744,252.6	279,764.8	3,433,605.0	3,012,689.8	8,438.2	9,754.9
12	7,434,282.8	3.4	7,028,861.2	395,901.9	3,587,139.6	3,027,250.6	8,904.1	9,665.0
2013 01	7,602,234.5	2.3	7,189,245.7	410,227.6	3,636,933.5	3,125,613.1	8,388.7	8,082.7
02	7,818,767.6	2.8	7,401,948.9	578,270.2	3,643,812.7	3,162,618.8	8,246.6	9,000.7
03	8,055,344.7	3.0	7,646,578.3	609,287.9	3,722,207.4	3,296,329.1	7,327.2	11,426.7
04	8,459,856.1	5.0	8,038,174.7	630,853.3	3,966,744.7	3,422,271.6	7,256.3	11,048.9
05	9,177,227.9	8.5	8,712,781.5	906,548.4	4,195,154.5	3,592,902.2	7,325.8	10,850.5
06	9,627,533.5	4.9	9,160,914.6	977,168.7	4,436,573.7	3,727,956.9	8,361.8	10,853.4
07	10,260,808.1	6.6	9,646,524.9	1,099,855.2	4,589,577.3	3,930,247.7	14,587.7	12,257.0
08	11,115,451.6	8.3	10,464,185.6	1,253,529.5	4,915,326.1	4,274,136.6	7,390.0	13,803.4
09	11,632,532.9	4.7	10,941,904.6	1,406,656.7	5,027,160.6	4,474,090.9	14,592.1	19,404.4
10	12,206,198.9	4.9	11,443,612.6	1,608,128.2	5,163,790.6	4,642,672.8	9,100.5	19,920.5
11	12,653,462.5	3.7	11,886,890.9	1,738,434.0	5,382,238.2	4,722,041.1	22,649.3	21,528.3
12	12,582,666.8	-0.6	11,773,981.6	1,767,137.7	5,425,100.6	4,555,817.1	6,584.4	19,067.8
2014 01	12,947,074.8	2.9	12,083,287.9	1,923,101.8	5,398,344.4	4,737,112.1	5,429.2	19,300.4
02	13,329,796.5	3.0	12,398,394.9	2,108,271.6	5,459,162.4	4,805,201.1	5,187.2	20,572.6
03	13,884,372.5	4.2	12,876,128.9	2,117,070.6	5,483,364.5	5,250,741.2	5,141.8	19,810.9
04	14,309,720.1	3.1	13,236,247.1	2,160,180.4	5,609,455.7	5,435,562.8	5,913.4	25,134.8
05	14,726,906.9	2.9	13,565,712.4	2,248,153.7	5,683,582.3	5,613,410.4	5,665.9	14,900.0
06	14,992,387.9	1.8	13,870,032.4	2,277,721.7	5,769,246.1	5,789,354.3	7,488.0	26,222.4
07	15,012,193.0	0.1	13,742,401.1	2,387,245.3	5,690,224.1	5,644,360.5	7,808.5	12,762.7
08	15,210,164.3	1.3	13,946,884.0	2,485,186.0	5,621,770.6	5,815,158.2	8,869.8	15,899.3
09	15,880,831.7	4.4	14,707,723.1	2,699,052.2	5,838,575.1	6,136,387.7	9,146.1	24,562.0
10	16,240,116.3	2.3	15,063,834.7	2,789,625.3	6,016,246.8	6,222,102.9	10,548.3	25,311.5
11	16,164,986.6	-0.5	14,978,709.7	2,881,870.4	6,102,647.2	5,955,793.9	10,132.4	28,265.8
12	16,599,454.2	2.7	15,537,748.4	3,015,596.1	6,090,294.3	6,389,715.8	8,165.8	33,976.4
2015 01	16,330,765.4	-1.6	15,182,181.3	3,098,906.4	6,058,037.3	5,987,900.9	8,095.6	29,241.1
02	16,533,925.0	1.2	15,291,461.7	3,142,900.0	6,068,640.0	6,047,308.6	8,253.5	24,359.7
03	17,063,854.7	3.2	15,623,956.7	3,138,858.3	5,856,844.8	6,593,333.6	6,111.7	28,808.3
04	17,081,684.0	0.1	15,569,756.1	3,136,174.2	5,758,092.1	6,639,835.0	5,214.6	30,440.3
05	17,030,361.7	-0.3	15,518,526.3	3,221,664.2	5,570,887.9	6,689,403.7	5,529.1	31,041.3
06	17,184,387.0	0.9	15,600,342.3	3,267,977.7	5,546,154.4	6,756,048.6	3,694.3	26,467.4
07	17,430,430.2	1.4	15,426,828.8	3,235,373.1	5,424,117.8	6,727,747.3	8,061.1	31,529.6
08	17,603,230.2	1.0	15,493,747.2	3,286,779.1	5,378,041.9	6,789,281.5	10,247.9	29,396.8
09	17,816,554.1	1.2	15,671,152.6	3,473,336.9	5,337,307.5	6,825,157.4	8,297.3	27,053.6
10	17,742,726.3	-0.4	15,546,580.9	3,412,778.4	5,312,099.3	6,787,967.8	8,071.6	25,663.9
11	17,834,790.9	0.5	15,607,612.2	3,527,521.6	5,275,878.9	6,770,541.4	7,953.2	25,717.0
12	17,932,784.2	0.5	15,485,087.4	3,428,778.5	5,220,036.8	6,800,350.0	7,779.5	28,142.6

САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ЗЭЭЛИЙН ӨРИЙН ҮЛДЭГДЭЛ

Financial corporations outstanding loan

үргэлжлэл
continued

Хугацааны эцэст End-of-period	Хугацаа хэтэрсэн Principal in arrears	Үүнээс: Салбарын ангиллаар Of which: By sectors				
		Улсын салбар Public sector	Хувийн хэвшил Private sector	Иргэд Individuals	Бусад Other	Бусад санхүүгийн байгууллага Other financial corporations
2010 01	122,464.7	1,489.0	93,977.0	26,997.2	1.5	0.0
02	147,254.7	1,066.5	97,262.6	48,915.6	7.0	3.0
03	153,356.5	49.9	84,427.6	68,786.4	89.7	2.9
04	139,047.7	145.9	82,939.0	55,135.4	824.9	2.4
05	127,501.0	0.0	93,808.7	32,843.4	843.1	5.9
06	112,655.8	11.8	84,609.3	27,292.0	737.0	5.8
07	110,514.4	0.0	80,080.5	29,703.9	730.0	0.0
08	85,446.1	0.0	65,516.6	19,199.4	730.0	0.0
09	75,820.8	0.6	62,230.8	12,853.9	730.0	5.4
10	78,630.8	61.1	66,078.3	11,579.4	864.2	47.9
11	90,225.3	45.2	77,933.7	11,412.7	831.3	2.4
2010 12	87,867.7	0.0	76,197.3	6,523.1	5,147.3	0.0
2011 01	100,281.0	0.0	88,733.6	6,452.0	5,041.3	54.0
02	112,554.1	0.0	94,909.6	12,582.9	5,041.3	20.4
03	80,521.1	0.0	62,926.6	13,732.2	3,850.8	11.5
04	82,178.5	0.0	63,179.7	15,597.2	3,390.9	10.8
05	75,776.7	0.0	59,718.3	12,689.7	3,317.8	50.8
06	69,880.5	0.0	58,248.2	11,515.7	59.9	56.7
07	71,351.5	0.0	57,922.4	13,347.4	0.0	81.7
08	67,016.6	0.0	54,273.3	12,701.2	0.0	42.1
09	60,480.5	0.0	49,564.1	10,894.3	0.0	22.1
10	70,993.6	0.0	57,363.4	13,627.8	0.0	2.3
11	71,503.6	0.0	58,358.8	13,142.5	0.0	2.3
12	73,738.4	0.0	42,061.7	31,664.2	0.0	12.6
2012 01	73,824.4	0.0	35,550.7	38,271.4	0.0	2.4
02	61,173.6	0.0	29,988.3	31,163.6	0.0	21.8
03	61,440.8	0.0	30,153.9	31,286.9	0.0	0.0
04	71,161.8	7,458.0	32,023.3	31,680.5	0.0	0.0
05	60,058.6	0.0	30,603.6	29,405.1	0.0	50.0
06	51,781.2	1,765.3	31,748.2	18,255.0	0.0	12.7
07	85,137.0	0.0	63,516.6	21,580.4	0.0	40.0
08	100,635.8	0.0	76,887.0	22,727.8	1,001.0	20.0
09	117,004.1	0.0	90,758.3	25,245.1	1,000.7	0.0
10	132,476.4	0.0	103,597.0	27,870.8	1,008.5	0.0
11	147,660.4	0.0	120,898.1	25,220.6	1,541.7	0.0
12	110,916.6	0.0	83,907.5	26,677.3	331.7	0.0
2013 01	105,795.2	0.0	77,928.5	27,851.7	0.0	15.0
02	110,872.2	0.0	79,206.9	31,665.3	0.0	0.0
03	99,920.0	0.0	68,542.1	31,378.0	0.0	0.0
04	110,941.0	0.0	78,117.1	32,823.9	0.0	0.0
05	146,432.4	0.0	114,768.2	31,664.2	0.0	0.0
06	149,789.6	0.0	115,274.5	34,515.1	0.0	0.0
07	161,326.5	0.0	123,918.8	37,392.7	15.0	0.0
08	186,422.4	0.0	145,773.2	40,626.5	22.6	0.0
09	153,455.1	0.0	111,691.1	41,743.4	20.6	0.0
10	171,901.8	2,474.0	123,037.1	45,707.4	683.2	0.0
11	163,588.8	2,474.0	111,812.0	48,919.8	374.5	8.5
12	242,870.9	124,509.7	73,382.6	44,978.5	0.0	0.0
2014 01	281,989.0	129,712.0	95,845.9	56,431.0	0.0	0.0
02	333,509.0	134,556.8	139,293.3	59,658.8	0.0	0.0
03	413,770.6	134,162.9	219,638.5	59,969.2	(0.0)	0.0
04	457,304.5	158,313.6	237,629.0	61,361.8	(0.0)	0.0
05	541,412.9	160,735.8	316,281.8	64,358.3	36.9	0.0
06	555,376.8	117,140.8	371,775.3	66,460.7	(0.0)	0.0
07	670,069.8	9,150.9	561,383.7	99,535.1	0.0	0.0
08	643,262.5	7,156.8	544,767.3	91,319.1	19.2	0.0
09	582,651.3	7,056.0	485,579.7	89,998.4	17.2	0.0
10	569,963.0	6,943.5	445,004.1	118,012.5	3.0	0.0
11	566,232.2	7,902.6	436,126.2	122,192.8	10.5	0.0
12	435,987.3	1.3	363,092.7	70,884.3	2,009.1	0.0
2015 01	491,150.2	2.7	373,095.7	116,031.8	2,020.0	0.0
02	575,426.2	1,910.9	432,188.7	141,316.6	10.0	0.0
03	736,916.9	320.5	626,625.3	109,961.4	9.8	0.0
04	764,860.8	250.7	649,611.3	114,436.8	6.4	555.5
05	772,813.2	157.3	654,753.6	117,756.8	140.9	4.6
06	810,111.1	29,635.4	668,289.7	110,291.6	1,894.4	0.0
07	1,178,667.8	211,718.4	838,436.9	126,672.9	1,839.6	0.0
08	1,243,980.6	211,901.3	892,915.2	139,148.4	15.6	0.0
09	1,292,905.6	211,911.3	956,315.0	122,609.9	1,858.0	211.4
10	1,324,687.2	211,829.2	990,331.4	120,544.1	1,897.0	85.5
11	1,361,699.8	212,287.3	1,016,203.8	131,222.0	1,903.3	83.5
12	1,577,821.3	382,688.2	1,093,294.5	99,903.7	1,886.3	48.7

САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ЗЭЭЛИЙН ӨРИЙН ҮЛДЭГДЭЛ

Financial corporations outstanding loan

үргэлжлэл
continued

Хугацааны эцэст End-of-period	Чанаргүй зээл Non-performing loans	Үүнээс: Салбарын ангиллаар Of which: By sectors					Бусад санхүүгийн байгууллага Other financial corporations
		Хэвийн бус, эргэл- зээтэй, муу зээл Sub/d, doubtful, loss loans	Улсын салбар Public sector	Хувийн хэвшил Private sector	Иргэд Individuals	Бусад Other	
2010 01	458,186.6		159.8	375,278.9	82,576.4	126.0	45.5
02	444,642.5		159.3	360,095.9	84,211.7	125.9	49.8
03	431,834.5		149.1	348,660.1	82,853.2	124.0	48.2
04	416,001.6		93.0	339,477.1	76,376.3	37.1	18.1
05	414,786.5		81.0	340,878.7	73,778.5	37.4	10.9
06	402,930.7		81.0	331,134.3	71,673.1	37.0	5.3
07	414,465.2		83.1	337,865.7	75,955.0	43.4	518.0
08	410,480.7		82.6	330,818.9	79,229.7	42.2	307.2
09	411,208.0		82.5	331,868.1	79,168.5	42.8	46.0
10	402,280.4		81.0	327,269.7	74,837.4	41.8	50.5
11	370,954.0		81.0	297,546.2	73,260.6	36.3	30.0
2010 12	370,513.5		0.0	307,283.3	63,163.7	36.5	30.0
2011 01	357,638.7		0.0	295,562.5	61,901.5	142.2	32.4
02	360,421.4		0.0	295,891.4	64,357.6	142.4	30.0
03	372,088.8		0.0	309,074.9	62,116.5	856.1	41.2
04	381,473.2		0.0	319,602.8	60,983.1	855.0	32.4
05	397,639.8		27.8	339,868.3	56,853.2	851.7	38.9
06	390,542.3		27.8	333,211.2	53,413.6	3,849.9	39.8
07	381,911.5		27.8	325,855.9	52,535.4	3,442.7	49.7
08	375,936.4		27.8	321,055.0	51,445.4	3,335.1	73.2
09	357,259.8		25.9	293,861.7	59,951.6	3,335.0	85.7
10	347,530.7		23.9	290,674.7	53,572.6	3,162.4	97.1
11	343,164.6		23.9	284,633.8	55,573.5	2,849.2	84.2
12	329,967.2		0.0	277,384.7	51,528.7	985.3	68.5
2012 01	326,644.6		0.0	274,230.0	51,365.9	984.7	64.1
02	323,322.9		0.0	269,260.6	52,965.0	1,035.4	61.8
03	320,167.6		0.0	271,811.2	47,458.8	838.9	58.8
04	316,615.7		0.0	268,133.2	47,591.0	838.9	52.6
05	315,658.1	7,426.1		258,529.5	48,244.6	1,416.4	41.4
06	307,841.5	7,579.8		248,570.2	50,820.7	839.4	31.4
07	305,753.8	7,542.8		245,802.8	51,091.6	884.9	431.7
08	312,309.8	5,770.9		253,368.2	52,248.8	880.3	41.6
09	306,298.7	5,826.8		254,060.3	45,499.1	872.6	40.0
10	306,175.3	5,807.0		254,474.6	44,980.0	872.7	41.1
11	298,457.5	5,805.5		246,631.7	45,147.8	832.7	39.8
12	294,504.9	6,565.5		241,961.4	43,598.9	2,332.6	46.6
2013 01	307,193.6	6,425.9		254,784.0	43,616.5	2,322.6	44.7
02	305,946.5	655.7		256,461.6	46,503.0	2,283.8	42.4
03	308,846.4	547.7		257,007.9	48,404.7	2,845.9	40.2
04	310,740.4	539.2		258,442.2	48,880.0	2,841.0	38.0
05	318,014.0	529.2		265,830.8	48,781.1	2,811.2	61.6
06	316,829.4	524.2		263,919.1	49,541.1	2,811.3	33.6
07	452,956.7	512.4		400,014.4	49,585.7	2,812.6	31.6
08	464,843.6	508.4		411,064.5	50,426.0	2,815.2	29.5
09	537,173.2	500.4		482,078.2	51,744.5	2,822.8	27.3
10	590,684.5	30,662.5		501,111.0	58,299.4	586.5	25.2
11	602,982.9	30,986.2		510,506.3	60,880.6	586.8	23.0
12	565,814.3	500.4		507,074.5	57,634.0	584.7	20.8
2014 01	581,797.9	500.4		521,158.8	59,533.9	586.1	18.6
02	597,892.6	430.5		536,234.7	60,664.3	546.6	16.4
03	594,473.0	444.4		535,578.1	57,889.9	546.4	14.2
04	616,168.6	444.4		553,803.2	61,861.2	47.7	12.0
05	619,781.6	444.4		560,219.3	59,059.9	48.2	9.8
06	566,978.7	444.4		515,327.9	51,150.4	48.4	7.6
07	599,722.1	476.6		545,048.6	54,142.1	49.4	5.4
08	620,017.8	476.6		559,732.6	59,760.6	48.0	0.0
09	590,457.4	476.6		524,740.1	65,191.9	48.7	0.0
10	606,318.6	475.6		536,755.1	69,038.7	49.2	0.0
11	620,044.7	475.6		541,740.1	77,779.1	50.0	0.0
12	625,718.5	475.6		554,278.9	70,902.5	61.4	0.0
2015 01	657,433.9	475.6		577,322.9	79,572.3	63.1	0.0
02	667,037.1	475.6		581,184.0	83,313.7	2,063.8	0.0
03	702,981.0	475.6		614,272.9	86,168.5	2,064.0	0.0
04	747,067.1	475.6		647,311.8	97,225.6	2,054.0	0.0
05	739,022.2	640.6		634,329.5	103,563.0	52.7	436.4
06	773,933.6	636.7		665,220.8	108,017.9	53.5	4.7
07	824,933.6	474.5		704,361.2	119,984.7	108.9	4.3
08	865,502.4	474.5		739,001.6	125,908.5	114.3	3.5
09	852,495.9	474.5		722,295.4	129,608.3	114.0	3.6
10	871,458.2	45.1		730,839.8	140,252.8	111.7	208.8
11	865,478.9	45.1		721,219.6	143,928.3	111.7	174.1
12	869,875.6	45.1		737,395.0	132,283.0	111.8	40.7

БУСАД САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ЗЭЭЛИЙН ӨРИЙН ҮЛДЭГДЭЛ

Other financial corporations outstanding loan

сая төгрөг

in millions of togrogs

Хугацааны эцэст End-of-period	Зээлийн өрийн үлдэгдэлийн хэмжээ Total loans outstanding		Үүнээс: Of which:					
	дүн amount	сарын өөрчлөлт Monthly changes	Хэвийн зээл Loans	Үүнээс: Салбарын ангиллаар Of which: By sectors				
				Улсын салбар Public sector	Хувийн хэвшил Private sector	Иргэд Individuals	Бусад Other	Бусад санхүүгийн байгууллага Other financial corporations
2010 01								
02								
03	51.9		44.2			44.2		
04	51.9	0.0	44.2			44.2		
05	51.9	0.0	44.2			44.2		
06	57.4	10.7	49.5			49.5		
07	57.4	0.0	49.5			49.5		
08	57.4	0.0	49.5			49.5		
09	62.3	8.4	54.8			54.8		
10	62.3	0.0	54.8			54.8		
11	62.3	0.0	54.8			54.8		
2010 12	63.8	2.5	56.4			56.4		
2011 01	63.8	0.0	56.4			56.4		
02	63.8	0.0	56.4			56.4		
03	71.3	11.8	62.7			62.7		
04	71.3	0.0	62.7			62.7		
05	71.3	0.0	62.7			62.7		
06	85.8	20.3	78.6			78.6		
07	85.8	0.0	78.6			78.6		
08	85.8	0.0	78.6			78.6		
09	85.7	-0.1	76.5			76.5		
10	85.7	0.0	76.5			76.5		
11	85.7	0.0	76.5			76.5		
12	101.5	18.5	93.9			93.9		
2012 01	101.5	0.0	93.9			93.9		
02	101.5	0.0	93.9			93.9		
03	102.5	0.9	94.7			94.7		
04	102.5	0.0	94.7			94.7		
05	102.5	0.0	94.7			94.7		
06	7,278.9	7,004.0	7,269.6	7,169.5		100.1		
07	7,314.2	0.5	7,304.9	7,204.8		100.1		
08	201,275.7	2,651.9	201,266.4	201,166.3		100.1		
09	84,462.4	-58.0	84,453.2	84,339.1		114.1		
10	315,281.6	273.3	315,272.5	229,579.1	85,579.2	114.1		
11	322,588.7	2.3	322,579.6	236,908.2	85,557.2	114.1		
12	445,917.7	38.2	445,910.0	360,507.6	85,287.0	115.5		
2013 01	462,410.1	3.7	462,402.4	376,987.7	85,299.3	115.5		
02	650,303.8	40.6	650,296.2	564,329.5	85,851.3	115.5		
03	664,715.8	2.2	664,704.5	578,180.2	86,403.3	121.1		
04	688,796.0	3.6	688,784.7	600,851.9	87,811.7	121.1		
05	950,809.1	38.0	950,797.8	862,287.9	88,388.9	121.1		
06	1,019,279.2	7.2	1,019,265.2	930,538.3	88,599.6	127.3		
07	1,143,120.1	12.1	1,143,106.1	1,051,035.4	91,943.4	127.3		
08	1,332,350.9	16.6	1,332,337.0	1,203,004.5	129,205.1	127.3		
09	1,479,135.7	11.0	1,479,119.3	1,347,556.5	131,425.4	137.3		
10	1,717,401.9	16.1	1,684,749.3	1,549,229.3	135,382.8	137.3		
11	1,831,021.7	6.6	1,798,045.3	1,660,073.3	137,834.8	137.3		
12	1,818,496.5	-0.7	1,693,982.0	1,687,105.6	6,745.0	131.4		
2014 01	1,937,310.3	6.5	1,807,593.5	1,800,717.1	6,745.0	131.4		
02	2,175,881.8	12.3	2,041,320.2	2,034,443.8	6,745.0	131.4		
03	2,503,447.6	15.1	2,369,261.1	2,043,630.6	12,245.0	313,385.4		
04	2,571,973.2	2.7	2,413,676.9	2,088,046.5	12,245.0	313,385.4		
05	2,661,985.2	3.5	2,501,776.7	2,176,146.2	12,245.0	313,385.4		
06	2,690,310.2	1.1	2,573,173.0	2,203,205.8	65,447.0	304,520.1		
07	2,786,763.4	3.6	2,666,793.9	2,290,194.5	72,079.3	304,520.1		
08	2,871,773.0	3.1	2,755,585.7	2,370,982.3	80,083.3	304,520.1		
09	3,269,294.3	13.8	3,151,209.2	2,556,757.8	81,255.7	513,195.7		
10	3,406,658.5	4.2	3,287,248.3	2,656,901.8	117,150.9	513,195.7		
11	3,516,614.6	3.2	3,395,025.7	2,752,184.5	129,645.5	513,195.7		
12	4,096,928.5	16.5	3,930,410.6	2,887,522.0	221,940.3	820,948.3		
2015 01	4,241,944.9	3.5	4,068,495.7	2,984,505.5	263,041.9	820,948.3		
02	4,356,991.4	2.7	4,179,633.3	3,036,423.0	322,262.0	820,948.3		
03	4,792,442.7	10.0	4,615,140.2	3,042,173.9	323,348.0	1,249,618.3		
04	4,784,960.8	-0.2	4,607,847.2	3,044,906.9	321,651.4	1,241,289.0		
05	4,854,304.0	1.4	4,682,098.8	3,135,142.6	314,277.5	1,232,678.7		
06	5,236,731.3	7.9	5,030,472.0	3,172,874.8	340,990.0	1,516,607.3		
07	5,437,993.7	3.8	4,975,907.8	3,135,440.3	333,555.2	1,506,912.4		
08	5,762,452.7	6.0	5,298,795.2	3,188,693.1	351,791.5	1,758,310.6		
09	5,878,083.6	2.0	5,413,812.3	3,308,532.8	358,335.2	1,746,944.4		
10	5,832,673.8	-0.8	5,369,667.0	3,259,584.0	375,305.6	1,734,777.3		
11	5,945,485.6	1.9	5,483,267.7	3,383,137.6	375,797.4	1,724,332.7		
12	6,237,020.6	4.9	5,513,140.9	3,216,783.8	290,015.9	2,006,341.1		

БУСАД САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ЗЭЭЛИЙН ӨРИЙН ҮЛДЭГДЭЛ

Other financial corporations outstanding loan

үргэлжлэл
continued

Хугацааны эцэст End-of-period	Хугацаа хэтэрсэн Principal in arrears	Үүнээс: Салбарын ангиллаар Of which: By sectors				Бусад санхүүгийн байгууллага Other financial corporations
		Улсын салбар Public sector	Хувийн хэвшил Private sector	Иргэд Individuals	Бусад Other	
2010 01						
02						
03	2.5			2.5		
04	2.5			2.5		
05	2.5			2.5		
06	2.9			2.9		
07	2.9			2.9		
08	2.9			2.9		
09	2.0			2.0		
10	2.0			2.0		
11	2.0			2.0		
2010 12	2.6			2.6		
2011 01	2.6			2.6		
02	2.6			2.6		
03	2.6			2.6		
04	2.6			2.6		
05	2.6			2.6		
06	2.2			2.2		
07	2.2			2.2		
08	2.2			2.2		
09	2.9			2.9		
10	2.9			2.9		
11	2.9			2.9		
12	1.5			1.5		
2012 01	1.5			1.5		
02	1.5			1.5		
03	2.7			2.7		
04	2.7			2.7		
05	2.7			2.7		
06	3.8			3.8		
07	3.8			3.8		
08	3.8			3.8		
09	2.9			2.9		
10	2.9			2.9		
11	2.9			2.9		
12	1.5			1.5		
2013 01	1.5			1.5		
02	1.5			1.5		
03	4.4			4.4		
04	4.4			4.4		
05	4.4			4.4		
06	6.8			6.8		
07	6.8			6.8		
08	6.8			6.8		
09	6.8			6.8		
10	2,480.9	2,474.0		6.8		
11	2,480.9	2,474.0		6.8		
12	124,506.0	124,495.8		10.1		
2014 01	129,708.3	129,698.2		10.1		
02	134,553.1	134,543.0		10.1		
03	134,174.3	134,162.9		11.4		
04	158,284.1	158,272.7		11.4		
05	160,196.3	160,184.9		11.4		
06	117,121.8	117,105.1		16.7		
07	119,954.2	5,371.9	114,565.6	16.7		
08	116,172.0	5,202.5	110,952.8	16.7		
09	118,067.3	5,287.2	112,760.7	19.3		
10	119,392.3	5,346.6	114,026.4	19.3		
11	121,571.1	5,444.2	116,107.6	19.3		
12	166,498.6	0.0	166,477.8	20.8		
2015 01	173,429.9	0.0	173,409.1	20.8		
02	177,338.8	0.0	177,317.9	20.8		
03	177,278.2	0.0	177,254.6	23.6		
04	177,089.2	0.0	177,065.6	23.6		
05	172,180.9	0.0	172,157.3	23.6		
06	206,231.0	29,549.6	176,657.0	24.3		
07	462,057.6	200,627.3	261,406.1	24.3		
08	463,629.3	200,730.5	262,874.5	24.3		
09	464,243.1	200,807.8	263,411.0	24.3		
10	462,971.9	200,727.3	262,222.5	22.2		
11	462,183.0	200,766.8	261,394.1	22.2		
12	723,844.8	371,459.6	352,363.0	22.2		

БУСАД САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ЗЭЭЛИЙН ӨРИЙН ҮЛДЭГДЭЛ

Other financial corporations outstanding loan

үргэлжлэл
continued

Хугацааны эцэст End-of-period	Чанаргүй зээл Non-performing loans Хэвийн бус, эргэл- зээтэй, муу зээл Sub/d, doubtful, loss loans	Үүнээс: Салбарын ангиллаар Of which: By sectors				Бусад санхүүгийн байгууллага Other financial corporations
		Улсын салбар Public sector	Хувийн хэвшил Private sector	Иргэд Individuals	Бусад Other	
2010 01						
02						
03	5.2			5.2		
04	5.2			5.2		
05	5.2			5.2		
06	5.1			5.1		
07	5.1			5.1		
08	5.1			5.1		
09	5.5			5.5		
10	5.5			5.5		
11	5.5			5.5		
2010 12	4.7			4.7		
2011 01	4.7			4.7		
02	4.7			4.7		
03	6.0			6.0		
04	6.0			6.0		
05	6.0			6.0		
06	4.9			4.9		
07	4.9			4.9		
08	4.9			4.9		
09	6.3			6.3		
10	6.3			6.3		
11	6.3			6.3		
12	6.1			6.1		
2012 01	6.1			6.1		
02	6.1			6.1		
03	5.1			5.1		
04	5.1			5.1		
05	5.1			5.1		
06	5.5			5.5		
07	5.5			5.5		
08	5.5			5.5		
09	6.3			6.3		
10	6.3			6.3		
11	6.3			6.3		
12	6.1			6.1		
2013 01	6.1			6.1		
02	6.1			6.1		
03	6.9			6.9		
04	6.9			6.9		
05	6.9			6.9		
06	7.2			7.2		
07	7.2			7.2		
08	7.2			7.2		
09	9.6			9.6		
10	30,171.7	30,162.0		9.6		
11	30,495.5	30,485.8		9.6		
12	8.5			8.5		
2014 01	8.5			8.5		
02	8.5			8.5		
03	12.2			12.2		
04	12.2			12.2		
05	12.2			12.2		
06	15.4			15.4		
07	15.4			15.4		
08	15.4			15.4		
09	17.8			17.8		
10	17.8			17.8		
11	17.8			17.8		
12	19.3			19.3		
2015 01	19.3			19.3		
02	19.3			19.3		
03	24.3			24.3		
04	24.3			24.3		
05	24.3			24.3		
06	28.3			28.3		
07	28.3			28.3		
08	28.3			28.3		
09	28.3			28.3		
10	35.0			35.0		
11	35.0			35.0		
12	35.0			35.0		

ХАДГАЛАМЖИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ЗЭЭЛИЙН ӨРИЙН ҮЛДЭГДЭЛ

Depository corporations outstanding loan

сая төгрөг

in millions of togrogs

Хугацааны эцэст End-of-period	Зээлийн өрийн үлдэгдэл Total loan outstanding		Зээлийн өрийн үлдэгдэл Татан буугдсан банкуудыг хассанаар Total loan outstanding Excl. Banks in liquidation	Үүнээс: Of which:					
	дүн amount	сарын өөрчлөлт monthly changes		Хэвийн зээл Standard loans	Үүнээс: Салбарын ангиллаар Of which: By sectors				
					Улсын байгууллага Public sector	Хувийн байгууллага Private sector	Иргэд Individuals	Бусад Other	Бусад санхүүгийн байгууллага Other financial corporations
2000 12	66,756.7	6.6		50,861.2	5,378.3	43,305.6		2,177.3	
2001 12	135,070.7	5.2		124,204.8	9,534.4	108,722.7		5,947.7	
2002 12	231,449.8	9.4		214,885.5	11,318.3	194,578.2		8,989.0	
2003 12	442,148.1	2.7		405,448.2	15,647.4	335,978.3		53,822.5	
2004 12	606,798.6	2.5		546,063.4	12,560.1	320,077.8	196,020.3	16,950.6	454.6
2005 12	859,851.8	4.4		789,451.2	34,112.2	437,639.1	304,817.1	12,384.4	498.3
2006 12	1,223,287.3	3.5		1,129,945.4	36,255.6	594,446.6	483,212.6	14,436.8	1,593.9
2007 12	2,056,060.8	4.8		1,947,669.5	25,939.1	1,089,555.3	810,622.5	19,057.0	2,495.6
2008 12	2,635,551.6	-1.2		2,353,561.2	33,624.9	1,348,449.7	955,037.6	13,101.0	3,348.0
2009 12	2,655,000.4	0.9		2,071,259.4	18,594.3	1,238,995.1	800,490.4	8,513.8	4,665.7
2010 12	3,264,778.0	4.9		2,799,863.4	17,073.9	1,471,293.9	1,293,012.4	4,445.7	14,037.6
2011 12	5,641,233.7	3.7		5,237,535.7	100,646.0	2,745,096.9	2,369,499.7	4,905.1	17,388.0
2012 01	5,647,628.3	0.1		5,247,166.8	58,975.0	2,785,723.9	2,382,689.5	6,099.0	13,679.4
02	5,706,234.3	1.0		5,321,745.4	51,022.3	2,816,921.9	2,432,552.6	6,166.5	15,082.0
03	5,781,506.0	1.3		5,399,905.4	50,675.2	2,852,963.2	2,473,802.0	6,078.6	16,386.3
04	5,935,982.7	2.7		5,548,213.0	51,526.7	2,946,813.5	2,526,753.0	7,953.9	15,165.8
05	6,121,200.1	3.1		5,745,491.2	56,425.5	3,039,112.2	2,626,757.4	7,066.9	16,129.1
06	6,318,185.2	3.2		5,958,571.7	54,763.8	3,171,047.2	2,714,003.8	7,026.8	11,730.2
07	6,428,519.6	1.7		6,037,638.0	58,813.4	3,232,577.5	2,726,717.3	8,118.4	11,411.5
08	6,675,071.0	3.8		6,262,134.6	65,357.4	3,305,357.2	2,870,445.7	10,363.6	10,610.6
09	6,867,334.0	2.9		6,444,040.3	65,459.5	3,385,436.6	2,973,954.0	8,963.9	10,226.3
10	6,855,416.0	-0.2		6,416,773.4	40,378.2	3,365,491.5	2,991,836.9	8,858.9	10,207.9
11	6,867,781.8	0.2		6,421,673.1	42,856.6	3,348,047.8	3,012,575.6	8,438.2	9,754.9
12	6,988,365.1	1.8		6,582,951.2	35,394.4	3,501,852.6	3,027,135.1	8,904.1	9,665.0
2013 01	7,139,824.4	2.2		6,726,843.2	33,239.9	3,551,634.3	3,125,497.7	8,388.7	8,082.7
02	7,168,463.8	0.4		6,751,652.7	13,940.7	3,557,961.4	3,162,503.3	8,246.6	9,000.7
03	7,390,628.9	3.1		6,981,873.8	31,107.6	3,635,804.2	3,296,208.1	7,327.2	11,426.7
04	7,771,060.2	5.1		7,349,390.1	30,001.5	3,878,932.9	3,422,150.5	7,256.3	11,048.9
05	8,226,418.8	5.9		7,761,983.8	44,260.6	4,106,765.7	3,592,781.2	7,325.8	10,850.5
06	8,608,254.3	4.6		8,141,649.3	46,630.4	4,347,974.1	3,727,829.6	8,361.8	10,853.4
07	9,117,688.0	5.9	8,853,545.3	8,503,418.8	48,819.9	4,497,633.9	3,930,120.3	14,587.7	12,257.0
08	9,783,100.7	7.3	9,517,216.4	9,131,848.7	50,525.0	4,786,121.0	4,274,009.3	7,390.0	13,803.4
09	10,153,397.2	3.8	9,843,640.2	9,462,785.3	59,100.1	4,895,735.1	4,473,953.6	14,592.1	19,404.4
10	10,488,797.0	3.3	10,175,828.6	9,758,863.2	58,899.0	5,028,407.8	4,642,535.5	9,100.5	19,920.5
11	10,822,440.9	3.2	10,510,044.4	10,088,845.6	78,360.7	5,244,403.4	4,721,903.8	22,649.3	21,528.3
12	10,764,170.3	-0.5	10,456,347.7	10,079,999.6	80,032.1	5,418,355.6	4,555,685.7	6,858.4	19,067.8
2014 01	11,009,764.5	2.3	10,700,839.2	10,275,694.5	122,384.7	5,391,599.4	4,736,980.8	5,429.2	19,300.4
02	11,153,914.6	1.3	10,842,570.8	10,357,074.7	73,827.7	5,452,417.4	4,805,069.8	5,187.2	20,572.6
03	11,380,924.9	2.0	11,070,177.3	10,506,867.9	73,439.9	5,471,119.5	4,937,355.7	5,141.8	19,810.9
04	11,737,746.9	3.1	11,426,777.5	10,822,570.1	72,133.9	5,597,210.7	5,122,177.4	5,913.4	25,134.8
05	12,064,921.7	2.8	11,759,710.7	11,063,935.8	72,007.5	5,671,337.3	5,300,025.0	5,665.9	14,900.0
06	12,302,077.7	2.0	12,061,864.6	11,296,859.4	74,515.8	5,703,799.0	5,484,834.2	7,488.0	26,222.4
07	12,225,429.6	-0.6	11,075,607.2	11,075,607.2	97,050.8	5,618,144.8	5,339,840.5	7,808.5	12,762.7
08	12,338,391.2	0.9	11,191,298.3	11,191,298.3	114,203.7	5,541,687.3	5,510,638.2	8,869.8	15,899.3
09	12,611,537.4	2.2	11,556,513.9	11,556,513.9	142,294.4	5,757,319.4	5,623,192.0	9,146.1	24,562.0
10	12,833,457.8	1.8	11,776,586.4	11,776,586.4	132,723.5	5,899,095.9	5,708,907.2	10,548.3	25,311.5
11	12,648,371.9	-1.4	11,583,684.0	11,583,684.0	129,685.9	5,973,001.6	5,442,598.2	10,132.4	28,265.8
12	12,502,525.7	-1.2	12,261,583.6	11,607,337.8	128,074.0	5,868,354.0	5,568,767.6	8,165.8	33,976.4
2015 01	12,088,820.6	-3.3	11,846,092.2	11,113,685.7	114,400.9	5,794,995.4	5,166,952.7	8,095.6	29,241.1
02	12,176,933.7	0.7	11,933,598.6	11,111,828.4	106,477.0	5,746,378.0	5,226,360.3	8,253.5	24,359.7
03	12,271,412.0	0.8	12,032,129.5	11,008,816.5	96,684.4	5,533,496.8	5,343,715.3	6,111.7	28,808.3
04	12,296,723.2	0.2	12,058,396.0	10,961,908.9	91,267.4	5,436,440.7	5,398,546.0	5,214.6	30,440.3
05	12,176,057.7	-1.0	11,940,220.0	10,836,427.5	86,521.6	5,256,610.4	5,456,725.0	5,529.1	31,041.3
06	11,947,655.7	-1.9	11,710,168.8	10,569,870.3	95,102.9	5,205,164.4	5,239,441.3	3,694.3	26,467.4
07	11,992,436.4	0.4	11,753,773.4	10,450,920.9	99,932.8	5,090,562.6	5,220,834.9	8,061.1	31,529.6
08	11,840,777.4	-1.3	11,601,990.0	10,194,952.0	98,085.9	5,026,250.4	5,030,970.9	10,247.9	29,396.8
09	11,938,470.5	0.8	11,700,276.5	10,257,340.3	164,804.1	4,978,972.3	5,078,213.0	8,297.3	27,053.6
10	11,910,052.5	-0.2	11,672,245.2	10,176,914.0	153,194.3	4,936,793.7	5,053,190.4	8,071.6	25,663.9
11	11,889,305.3	-0.2	11,651,414.3	10,124,344.5	144,384.1	4,900,081.5	5,046,208.7	7,953.2	25,717.0
12	11,695,763.6	-1.6	11,458,999.4	9,971,946.5	211,994.7	4,930,020.9	4,794,008.9	7,779.5	28,142.6

¹ Тухайн сард хадгаламж зээлийн хориооны үзүүлэлтийг нэвтгээж тооцов

¹ Data of Savings and Credit Cooperatives was included in Broad Money

ХАДГАЛАМЖИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ЗЭЭЛИЙН ӨРИЙН ҮЛДЭГДЭЛ

Depository corporations outstanding loan

сая төгрөг

in millions of togrogs

Хугацааны эцэст End-of-period	Хугацаа хэтэрсэн Principal in arrears	Хугацаа хэтэрсэн Татан буугдсан банкуудыг хассанаар Principal in arrears Excl. Banks in liquidation	Үүнээс: Салбарын ангиллаар Of which: By sectors					
			Улсын байгууллага Public sector	Хувийн байгууллага Private sector	Иргэд Individuals	Иргэд Татан буугдсан банкуудыг хассанаар Individuals Excl. Banks in liquidation	Бусад Other	Бусад санхүүгийн байгууллага Other financial corporations
2000 12	1,281.8							
2001 12	1,798.3							
2002 12	4,819.4							
2003 12	15,549.7							
2004 12	21,617.1		209.3	16,685.0	4,709.3		13.6	
2005 12	20,929.6		45.8	15,124.4	3,899.4		1,859.9	
2006 12	33,320.4		369.9	22,252.8	8,674.6		2,020.4	2.7
2007 12	40,320.0		872.1	32,283.1	7,134.9		0.0	30.0
2008 12	93,323.1		1,046.3	74,988.0	17,278.1		0.0	10.8
2009 12	121,739.5		1,674.9	96,447.6	23,531.9		74.1	10.9
2010 12	90,557.1		0.0	76,197.3	9,212.4		5,147.3	0.0
2011 12	73,736.9		0.0	42,061.7	31,662.7		0.0	12.6
01	73,822.9		0.0	35,550.7	38,269.9		0.0	2.4
02	61,172.1		0.0	29,988.3	31,162.1		0.0	21.8
03	61,438.1		0.0	30,153.9	31,284.2		0.0	0.0
04	71,159.1		7,458.0	32,023.3	31,677.8		0.0	0.0
05	60,055.9		0.0	30,603.6	29,402.4		0.0	50.0
06	51,777.5		1,765.3	31,748.2	18,251.3		0.0	12.7
07	85,133.2		0.0	63,516.6	21,576.6		0.0	40.0
08	100,632.1		0.0	76,887.0	22,724.1		1,001.0	20.0
09	117,001.2		0.0	90,758.3	25,242.2		1,000.7	0.0
10	132,473.5		0.0	103,597.0	27,867.9		1,008.5	0.0
11	147,657.5		0.0	120,898.1	25,217.7		1,541.7	0.0
12	110,915.1		0.0	83,907.5	26,675.8		331.7	0.0
2013 01	105,793.7		0.0	77,928.5	27,850.2		0.0	15.0
02	110,870.7		0.0	79,206.9	31,663.8		0.0	0.0
03	99,915.7		0.0	68,542.1	31,373.6		0.0	0.0
04	110,936.6		0.0	78,117.1	32,819.5		0.0	0.0
05	146,428.0		0.0	114,768.2	31,659.8		0.0	0.0
06	149,782.7		0.0	115,274.5	34,508.3		0.0	0.0
07	161,319.6	161,304.6	0.0	123,918.8	37,385.8	37,385.8	15.0	0.0
08	186,415.5	186,415.5	0.0	145,773.2	40,619.7	40,619.7	22.6	0.0
09	153,448.3	153,370.1	0.0	111,691.1	41,736.6	41,658.4	20.6	0.0
10	169,420.9	169,363.5	0.0	123,037.1	45,700.6	45,643.2	683.2	0.0
11	161,107.9	161,051.2	0.0	111,812.0	48,913.0	48,856.3	374.5	8.5
12	118,364.9	116,806.7	13.9	73,382.6	44,968.4	43,435.3	0.0	0.0
2014 01	152,280.7	150,795.4	13.9	95,845.9	56,420.9	54,960.7	0.0	0.0
02	198,955.9	197,536.3	13.9	139,293.3	59,648.6	58,254.2	0.0	0.0
03	279,596.3	278,247.4	0.0	219,638.5	59,957.8	58,955.0	0.0	0.0
04	299,020.4	297,733.1	41.0	237,629.0	61,350.4	60,063.1	0.0	0.0
05	381,216.6	380,152.7	550.9	316,281.8	64,346.9	63,283.1	36.9	0.0
06	438,255.0	437,274.7	35.7	371,775.3	66,444.0	65,463.7	0.0	0.0
07	550,115.6	549,160.4	3,779.1	446,818.2	99,518.4	98,563.2	0.0	0.0
08	527,090.5	526,150.6	1,954.3	433,814.6	91,302.4	90,362.5	19.2	0.0
09	464,584.0	463,743.5	1,768.8	372,819.0	89,979.0	89,138.5	17.2	0.0
10	450,570.7	449,748.3	1,596.9	330,977.6	117,993.1	117,170.8	3.0	0.0
11	444,661.1	443,861.1	2,458.4	320,018.6	122,173.5	121,373.6	10.5	0.0
12	269,488.7	268,707.0	1.3	196,614.9	70,863.5	70,081.7	2,009.1	0.0
2015 01	317,720.3	316,964.8	2.7	199,686.6	116,011.0	115,255.5	2,020.0	0.0
02	398,087.5	397,339.9	1,910.9	254,870.8	141,295.8	140,548.3	10.0	0.0
03	559,638.8	558,934.8	320.5	449,370.7	109,937.8	109,233.9	9.8	0.0
04	587,771.6	587,076.5	250.7	472,545.7	114,413.2	113,718.2	6.4	555.5
05	600,632.3	600,241.9	157.3	482,596.3	117,733.2	117,342.8	140.9	4.6
06	603,880.2	603,570.6	85.7	491,632.7	110,267.3	109,957.8	1,894.4	0.0
07	716,610.2	716,303.7	11,091.2	577,030.8	126,648.6	126,342.2	1,839.6	0.0
08	780,351.3	780,101.0	11,170.8	630,040.7	139,124.1	138,873.9	15.6	0.0
09	828,662.5	828,415.7	11,103.5	692,903.9	122,585.6	122,338.8	1,858.0	211.4
10	861,715.3	861,479.3	11,101.9	728,109.0	120,522.0	120,285.9	1,897.0	85.5
11	899,516.9	899,397.3	11,520.6	754,809.7	131,199.8	131,080.3	1,903.3	83.5
12	853,976.5	853,857.0	11,228.6	740,931.4	99,881.5	99,762.0	1,886.3	48.7

¹ Тухайн сард хадгаламж зээлийн хориооны үзүүлэлтийг нэгтгэж тооцов

¹ Data of Savings and Credit Cooperatives was included in Broad Money

ХАДГАЛАМЖИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ЗЭЭЛИЙН ӨРИЙН ҮЛДЭГДЭЛ

Depository corporations outstanding loan

сая төгрөг

in millions of togrogs

Хугацааны эцэст End-of-period	Чанаргүй зээл Non-perform- ing loans	Чанаргүй зээл Татан буугдсан банкуудыг хассанаар Non-perform- ing loans Excl. Banks in liquidation	Үүнээс: Салбарын ангиллаар Of which: By sectors						
			Улсын байгууллага Public sector	Хувийн байгууллага Private sector	Хувийн байгууллага Татан буугдсан банкуудыг хассанаар Private sector Excl. Banks in liquidation	Иргэд Individuals	Иргэд Татан буугдсан банкуудыг хассанаар Individuals Excl. Banks in liquidation	Бусад Other	Бусад санхүүгийн байгууллага Other financial corporations
2000 12	14,613.8								
2001 12	9,067.6								
2002 12	11,744.9								
2003 12	21,150.3								
2004 12	39,118.0		356.4	28,295.0		10,201.5		264.6	0.5
2005 12	49,471.0		11.1	36,301.1		12,890.3		268.1	0.5
2006 12	60,021.6		106.1	42,320.0		15,682.7		1,912.2	0.6
2007 12	68,071.3		520.7	44,311.1		21,021.2		1,915.4	302.9
2008 12	188,667.2		123.4	146,961.2		41,378.4		150.8	53.4
2009 12	462,001.5		160.2	380,811.0		80,870.0		125.7	34.6
2010 12	374,357.6		0.0	307,283.3		67,007.7		36.5	30.0
2011 12	329,961.1		0.0	277,384.7		51,522.6		985.3	68.5
01	326,638.5		0.0	274,230.0		51,359.8		984.7	64.1
02	323,316.7		0.0	269,260.6		52,958.9		1,035.4	61.8
03	320,162.6		0.0	271,811.2		47,453.7		838.9	58.8
04	316,610.6		0.0	268,133.2		47,585.9		838.9	52.6
05	315,653.0		7,426.1	258,529.5		48,239.5		1,416.4	41.4
06	307,836.0		7,579.8	248,570.2		50,815.2		839.4	31.4
07	305,748.3		7,542.8	245,802.8		51,086.1		884.9	431.7
08	312,304.3		5,770.9	253,368.2		52,243.3		880.3	41.6
09	306,292.5		5,826.8	254,060.3		45,492.8		872.6	40.0
10	306,169.1		5,807.0	254,474.6		44,973.7		872.7	41.1
11	298,451.2		5,805.5	246,631.7		45,141.6		832.7	39.8
12	294,498.8		6,565.5	241,961.4		43,592.8		2,332.6	46.6
2013 01	307,187.5		6,425.9	254,784.0		43,610.4		2,322.6	44.7
02	305,940.3		655.7	256,461.6		46,496.8		2,283.8	42.4
03	308,839.5		547.7	257,007.9		48,397.7		2,845.9	40.2
04	310,733.4		539.2	258,442.2		48,873.1		2,841.0	38.0
05	318,007.1		529.2	265,830.8		48,774.2		2,811.2	61.6
06	316,822.2		524.2	263,919.1		49,533.9		2,811.3	33.6
07	452,949.5	189,478.9	512.4	400,014.4	147,115.1	49,578.5	39,007.2	2,812.6	31.6
08	464,836.4	199,554.2	508.4	411,064.5	155,617.9	50,418.8	40,583.2	2,815.2	29.5
09	537,163.6	228,404.1	500.4	482,078.2	183,155.9	51,734.9	41,897.6	2,822.8	27.3
10	560,512.9	248,437.1	500.4	501,111.0	198,966.5	58,289.8	48,358.6	586.5	25.2
11	572,487.4	260,954.5	500.4	510,506.3	208,806.3	60,870.9	51,037.9	586.8	23.0
12	565,805.8	259,612.0	500.4	507,074.5	210,914.1	57,625.4	47,592.1	584.7	20.8
2014 01	581,789.3	274,419.9	500.4	521,158.8	223,812.7	59,525.4	49,502.1	586.1	18.6
02	597,884.1	288,030.3	430.5	536,234.7	236,373.6	60,655.8	50,663.2	546.6	16.4
03	594,460.8	285,132.6	444.4	535,578.1	235,938.1	57,877.7	48,189.4	546.4	14.2
04	616,156.3	306,544.8	444.4	553,803.2	253,997.2	61,849.0	52,043.5	47.7	12.0
05	619,769.4	315,692.8	444.4	560,219.3	265,810.3	59,047.7	49,380.1	48.2	9.8
06	566,963.3	327,730.4	444.4	515,327.9	278,868.5	51,135.0	48,361.6	48.4	7.6
07	599,706.7	359,351.5	476.6	545,048.6	307,453.7	54,126.7	51,366.4	49.4	5.4
08	620,002.5	382,580.8	476.6	559,732.6	325,024.5	59,745.3	57,031.7	48.0	0.0
09	590,439.5	351,942.0	476.6	524,740.1	288,949.4	65,174.1	62,467.4	48.7	0.0
10	606,300.7	367,018.2	475.6	536,755.1	300,165.6	69,020.9	66,327.7	49.2	0.0
11	620,026.9	379,420.4	475.6	541,740.1	303,820.6	77,761.2	75,074.2	50.0	0.0
12	625,699.2	385,538.9	475.6	554,278.9	316,808.1	70,883.3	68,193.7	61.4	0.0
2015 01	657,414.6	415,441.8	475.6	577,322.9	338,006.9	79,553.0	76,896.1	63.1	0.0
02	667,017.8	424,430.2	475.6	581,184.0	341,206.2	83,294.4	80,684.6	2,063.8	0.0
03	702,956.7	464,378.2	475.6	614,272.9	378,330.3	86,144.2	83,508.3	2,064.0	0.0
04	747,042.7	509,410.6	475.6	647,311.8	412,193.2	97,201.3	94,687.8	2,054.0	0.0
05	738,997.9	503,550.6	640.6	634,329.5	401,653.8	103,538.7	100,763.3	52.7	436.4
06	773,905.3	536,727.9	636.7	665,220.8	431,016.3	107,989.6	105,012.8	53.5	4.7
07	824,905.3	586,548.7	474.5	704,361.2	468,717.2	119,956.4	117,243.8	108.9	4.3
08	865,474.2	626,937.0	474.5	739,001.6	503,210.6	125,880.2	123,134.1	114.3	3.5
09	852,467.6	614,520.4	474.5	722,295.4	487,020.6	129,580.0	126,907.7	114.0	3.6
10	871,423.2	633,852.0	45.1	730,839.8	495,794.6	140,217.8	137,691.7	111.7	208.8
11	865,443.9	627,672.5	45.1	721,219.6	486,073.2	143,893.4	141,268.4	111.7	174.1
12	869,840.6	633,195.9	45.1	737,395.0	503,327.3	132,248.0	129,671.0	111.8	40.7

¹ Тухайн сард хадгаламж зээлийн хоршооны үзүүлэлтийг нэгтгэж тооцов¹ Data of Savings and Credit Cooperatives was included in Broad Money

ХАРИЛЦАХ, ХАДГАЛАМЖИЙН ХҮҮ

Deposit rate

жилийн хүү, хувиар
in percent, annual

Хугацааны эцэст End of period	Харилцах, хадгаламжийн хүү Deposit rate								
	Харилцах данс, Current account				Хадгаламж, Deposit				
	Зарласан хүү, дээд доод Offered rate, highest lowest		Жигнэсэн дундаж хүү Weighted average rate		Хугацаагүй хадгаламж Demand deposit	Хугацаатай хадгаламж Time deposit		Жигнэсэн дундаж хүү Weighted average rate	
	Төгрөгийн DC	Валютын FC	Төгрөгийн DC	Валютын FC		Төгрөгийн DC 0-1 жил 0-1 year	Валютын FC 0-1 жил 0-1 year	Төгрөгийн DC	Валютын FC
2000 12	2.4-6.0	1.0-3.6			1.2-13.2	3.6-24.0	1.2-12.0		
2001 12	0.0-5.1	0.3-4.2			1.2-9.60	2.4-24.0	1.0-13.2		
2002 12	0.0-6.0	0.3-3.0			2.4-10.2	6.0-22.0	1.2-12.0		
2003 12	0.0-6.0	0.3-3.0			1.8-10.0	6.0-22.0	2.4-12.0		
2004 12	0.0-4.8	0.3-3.0			6.0-9.60	6.0-20.4	1.4-9.60		
2005 12	0.0-4.8	0.0-7.2			6.0-9.96	6.0-19.2	1.4-10.8		
2006 12	0.0-5.0	0.0-4.0			6.0-10.2	7.56-19.4	1.4-11.4		
2007 12	0.0-4.8	0.0-3.6			6.0-10.3	7.56-19.3	1.2-11.4		
2008 12	0.0-7.2	0.0-3.6	2.4	1.1	4.8-12.0	2.4-19.4	1.2-14.04	13.6	7.4
2009 12	0.0-7.2	0.0-7.2	2.6	1.8	3.6-12.0	2.4-19.2	1.2-14.04	12.9	6.4
2010 12	0.0-8.4	0.0-3.0	3.2	1.6	0.0-8.4	6.0-18.0	0.6-14.04	10.7	4.0
2011 12	0.0-7.2	0.0-7.2	2.8	1.1	0.0-8.4	3.0-18.0	1.0-10.2	10.5	4.5
2012 01	0.0-7.2	0.0-7.2	2.9	1.5	0.0-8.4	3.0-18.0	1.0-15.2	10.8	4.6
02	0.0-7.8	0.0-7.2	3.0	1.3	0.0-8.4	3.0-18.0	1.0-15.2	10.8	4.7
03	0.0-7.8	0.0-7.2	2.8	1.4	0.0-8.4	4.0-18.0	1.0-15.2	10.8	4.9
04	0.0-7.8	0.0-7.2	2.8	1.4	0.0-8.4	4.0-18.0	1.0-15.2	11.0	5.6
05	0.0-7.8	0.0-7.2	2.7	1.4	0.0-8.4	3.0-18.0	1.0-15.2	11.2	6.1
06	0.0-7.8	0.0-18.0	2.5	1.4	0.0-8.4	3.0-18.0	1.0-15.2	11.0	5.9
07	0.0-7.8	0.0-18.0	2.6	1.4	0.0-8.4	3.0-18.0	1.0-15.2	11.2	5.9
08	0.0-15.6	0.0-18.0	2.6	1.5	0.0-8.4	3.0-18.0	1.0-15.2	11.4	6.0
09	0.0-15.0	0.0-18.0	2.8	1.5	0.0-8.4	3.0-18.0	1.0-15.2	11.5	5.5
10	0.0-8.0	0.0-14.4	2.9	1.5	0.0-8.4	6.0-18.0	0.6-15.2	11.8	5.6
11	0.0-7.2	0.0-4.8	2.9	1.5	0.0-8.4	6.0-18.0	0.6-15.2	12.0	5.6
12	0.0-7.2	0.0-7.2	2.7	1.3	1.8-8.4	6.0-18.0	0.6-15.2	11.7	6.1
2013 01	0.0-7.2	0.0-7.2	2.9	1.4	0.1-8.4	3.0-18.0	1.2-15.0	11.7	6.2
02	0.0-7.2	0.0-7.20	2.9	1.4	0.1-8.4	3.0-18.0	1.0-10.2	11.5	6.6
03	0.0-7.2	0.0-7.2	3.0	1.5	0.0-8.0	3.0-18.0	1.0-10.2	12.3	7.0
04	0.0-7.2	0.0-7.2	3.0	1.4	0.0-8.0	3.0-18.0	1.0-15.2	12.1	6.0
05	0.0-7.2	0.0-7.2	2.8	1.5	0.1-9.5	3.0-18.0	1.0-15.2	12.2	5.4
06	0.0-7.2	0.0-7.2	2.8	1.5	0.0-9.5	3.0-18.0	0.0-15.2	12.1	5.6
07	0.0-7.2	0.0-7.2	2.8	1.4	0.1-9.5	3.0-18.0	0.0-10.2	11.8	5.5
08	0.0-7.2	0.0-7.2	2.7	1.4	0.0-9.5	3.0-18.0	0.0-10.2	12.2	5.5
09	0.0-7.2	0.0-7.2	2.7	1.5	0.0-9.5	3.0-18.0	0.0-10.2	12.1	5.4
10	0.0-7.2	0.0-7.2	2.6	1.5	0.0-9.6	3.0-18.1	0.0-10.3	12.2	5.3
11	0.0-7.3	0.0-7.3	2.8	1.5	0.0-9.5	3.0-18.1	0.0-10.2	12.3	5.4
12	0.0-7.2	0.0-7.2	2.6	1.5	0.0-9.5	3.0-18.0	0.0-10.2	12.1	5.4
2014 01	0.0-7.2	0.0-7.2	3.0	1.6	0.0-9.5	3.0-18.0	0.0-10.2	12.2	5.5
02	0.0-7.2	0.0-7.2	2.9	1.8	0.0-9.5	3.0-18.0	0.0-10.2	12.2	5.4
03	0.0-7.2	0.0-7.2	2.8	1.7	0.0-9.5	3.0-18.0	0.0-10.2	12.2	5.6
04	0.0-7.2	0.0-7.2	2.7	1.7	0.0-9.5	3.0-18.0	0.0-10.2	12.2	5.3
05	0.0-7.2	0.0-7.2	2.7	1.7	0.0-9.5	3.0-18.0	0.0-10.2	12.2	5.6
06	0.0-7.2	0.0-7.2	2.5	1.6	0.0-9.5	3.0-18.0	0.0-10.2	12.2	5.6
07	0.0-7.2	0.0-7.2	2.6	1.7	0.0-9.5	3.0-18.0	0.0-10.2	12.2	5.4
08	0.0-7.2	0.0-7.2	2.7	1.7	0.0-9.5	3.0-18.0	0.0-10.2	12.2	5.5
09	0.0-7.2	0.0-7.2	2.6	1.7	0.0-9.5	3.0-18.0	0.0-10.2	12.3	5.5
10	0.0-7.2	0.0-7.2	2.7	1.7	0.0-9.5	3.0-18.0	0.0-10.2	12.6	5.6
11	0.0-7.2	0.0-7.2	2.8	1.7	0.0-9.5	3.0-18.0	0.0-10.2	12.7	5.7
12	0.0-7.2	0.0-7.2	2.8	1.5	0.0-8.0	3.0-18.0	0.0-10.2	12.5	5.8
2015 01	0.0-7.2	0.0-7.2	3.0	1.6	0.0-8.0	3.0-18.2	0.0-10.2	12.7	5.9
02	0.0-7.2	0.0-7.2	3.1	1.6	0.0-8.0	2.3-18.2	0.0-10.2	12.8	6.0
03	0.0-7.2	0.0-7.2	3.0	1.5	0.0-8.0	2.3-18.2	0.0-10.2	12.9	6.0
04	0.0-7.2	0.0-7.2	3.0	1.5	0.0-8.0	2.3-18.2	0.0-10.2	12.9	6.0
05	0.0-7.2	0.0-7.2	3.0	1.5	0.0-8.0	2.3-18.2	0.0-10.2	12.8	6.2
06	0.0-7.2	0.0-7.2	2.9	1.4	0.0-8.0	2.3-18.2	0.0-10.2	12.9	6.3
07	0.0-7.2	0.0-7.2	2.9	1.6	0.0-9.0	2.3-18.2	0.0-10.2	12.9	6.3
08	0.0-7.2	0.0-7.2	3.0	1.6	0.0-9.0	2.3-18.2	0.0-10.2	13.0	6.5
09	0.0-7.2	0.0-7.2	2.9	1.6	0.0-9.5	2.3-18.2	0.0-10.2	13.1	6.5
10	0.0-7.2	0.0-7.2	2.9	1.6	0.0-9.5	2.3-18.2	0.0-10.2	13.3	6.7
11	0.0-7.2	0.0-7.2	3.0	1.6	0.0-10.2	2.3-18.2	0.0-10.2	13.3	6.8
12	0.0-7.2	0.0-7.2	2.9	1.6	0.0-9.5	2.3-18.0	0.0-10.2	13.3	6.6

ЗЭЭЛИЙН ХҮҮ

Loan rate

жилийн хүү, хувиар
in percent, annual

Хугацааны эцэст End of period	Төв банкны үнэт цаасны хүү Central bank's bills rate					Засгийн газрын үнэт цаасны хүү (тухайн арилжааны хүү) Government treasury bill yield (as a trading rate)						
	Бодлогын хүү Policy rate rate	Жигнэсэн дундаж хүү Weighted average rate	Хугацаа			Хугацаа						
			1 долоо хоног 1 week	4 долоо хоног 4 weeks	28 долоо хоног 28 weeks	12 долоо хоног 12 weeks	28 долоо хоног 13 weeks	1 жил 1 year	1.4 жил 1.4 years	3 жил 3 years	5 жил 5 years	10 жил 10 years
2000 12		8.6	8.5	10.5								
2001 12		8.6	6.8	8.8								
2002 12		9.9	10.0	10.9								
2003 12		11.5	9.2	11.9								
2004 12		15.75	15.49	15.90								
2005 12		4.75		3.80								
2006 12		6.42										
2007 12	8.40	9.85	8.40		12.62							
2008 12	9.75	14.78	9.75		16.73							
2009 12	10.00	10.82	10.00									
2010 12	11.00	10.99	10.99									
2011 12	12.25	14.25	12.25		13.72							
01	12.25	14.25	12.25		14.53							
02	12.25	14.53	12.25		14.78							
03	12.75	14.42	12.44		15.19							
04	13.25	14.88	12.92		15.97							
05	13.25	15.40	13.25		16.38							
06	13.25	15.69	13.25		16.49							
07	13.25	15.95	13.25		16.59							
08	13.25	16.31	13.25		16.68							
09	13.25	16.59	13.25		16.75							
10	13.25	16.33	13.25		16.86							
11	13.25	16.25	13.25		16.91							
2012 12	13.25	15.47	13.25		16.82							
01	12.50	14.20	13.20		16.82	12.75	12.86	11.65				
02	12.50	13.47	12.50		16.57	11.04	10.49	10.99				
03	12.50	13.27	12.50		16.15	10.32	10.29	10.24				
2013 04	11.50	12.91	11.95	11.50	15.92	10.18	10.39					
05	11.50	12.05	11.50	11.59	15.27	10.35	10.76	10.36				
06	10.50	11.39	11.31	11.61	12.95	8.75	10.05	10.12		10.52	9.64	
07	10.50	10.47	10.50	9.89	12.51	7.74	7.76	8.04				
08	10.50	10.56	10.50	10.76	12.46	8.81	8.41	9.75				
09	10.50	10.53	10.50	10.89	12.00	8.95	10.49	9.70				
10	10.50	10.51	10.50	10.70		8.16	8.25	9.22		10.01		
11	10.50	10.51	10.50	10.67		8.52	8.39	8.95		10.73	10.24	
12	10.50	10.54	10.50	10.77		9.15	9.97		10.29	10.72		12.85
2014 01	10.50	10.54	10.50	10.83		9.21	9.68	10.80	10.29	11.08	10.24	12.05
02	10.50	10.56	10.50	10.89		10.60	10.89	11.19	10.29	11.08	13.00	14.25
03	10.50	10.57	10.50	10.91		10.61	10.71	12.33	10.29	13.62	14.70	14.25
04	10.50	10.55	10.50	10.86		9.27	10.50	10.03	10.29	12.74	14.70	17.50
05	10.50	10.56	10.50	10.80		9.05	9.36	9.45	10.29	11.64	13.84	17.50
06	10.50	10.56	10.50	10.78		9.33	9.79	9.49	10.29	11.54	14.75	17.50
07	12.00	10.55	10.50	10.74		11.17	9.79	12.00	10.29	11.54	14.75	17.50
08	12.00	11.83	11.77	12.13		15.12	15.35	15.50	10.29	11.54	14.75	17.50
09	12.00	12.08	12.00	12.50		15.63	16.17	16.07	10.29	16.11	14.75	17.50
10	12.00	12.09	12.00	12.50		15.80	16.23	16.35	10.29	16.75	14.75	17.50
11	12.00	12.11	12.00	12.49		15.96	16.30	16.74	10.29	16.75	16.80	17.50
12	12.00	12.12	12.00	12.50		14.69	16.44	16.74	10.29	16.75	16.80	17.50
2015 01	13.00	12.30	12.25	12.93		14.84	15.29	16.22	10.29	16.75	16.80	17.50
02	13.00	13.06	13.00	13.50		15.54	15.75	16.78	10.29	16.75	16.80	17.50
03	13.00	13.06	13.00	13.50		15.19	15.80	16.44	10.29	16.90	16.80	17.50
04	13.00	13.05	13.00	13.50		14.97	15.53	16.03	10.29	16.70	16.80	17.50
05	13.00	13.04	13.00	13.50		14.67	15.02	15.85	10.29	16.70	16.80	17.50
06	13.00	13.02	13.00	13.47		14.41	14.89	15.09	10.29	16.70	16.80	17.50
07	13.00	13.00	13.00	13.43		14.25	14.27	14.62	10.29	16.70	16.80	17.50
08	13.00	13.02	13.00	13.41		14.00	14.05	14.65	10.29	16.70	16.80	17.50
09	13.00	13.01	13.00	13.39		13.78	13.95	14.41	10.29	16.70	16.80	17.50
10	13.00	13.01	13.00	13.31		13.87	14.31	15.00	10.29	15.80	16.70	17.50
11	13.00	13.00	13.00	13.29		13.80	13.80	14.88	10.29	15.80	16.80	17.50
12	13.00	13.00	13.00	13.16		14.87	14.00	15.20	16.00	15.80	16.80	17.50

ЗЭЭЛИЙН ХҮҮ Loan rate

жилийн хүү, хувиар
in percent, annual

Хугацааны эцэст End of period	Банк хоорондын захын хүү Interbank market rate					Тухайн сард олгосон зээлийн жигнэсэн дундаж хүү Weighted average lending rates (issued)				Тухайн сарын үлдэгдэлд жигнэсэн дундаж хүү Weighted average lending rates (outstanding)			
	Банк хооронд олгосон зээл Interbank loans	Репо нөхцөлөөр Repos	Төв банкны үнэт цаас цаас Central bank bills	Овернайт зээл Overnight loans	Банк хоорондын хадгаламж Interbank deposits	Жигнэсэн дундаж хүү Weighted average rate	Төгрөгийн Domestic currency	Валютын Foreign currency	Төгрөгийн (үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн зээл оруулснаар)	Валютын (үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн зээл оруулснаар)	Төгрөгийн (үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн зээл оруулснаар)	Валютын (үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн зээл оруулснаар)	Бодитоор төлөгдсөн хүү Paid rate
2000 12							34.7	25.8					30.7
2001 12							41.4	22.2					30.2
2002 12							33.4	19.8					25.0
2003 12	15.9	7.2	5.2	12.0		6.91	31.5	19.6					23.5
2004 12	15.91	15.59	11.9	15.52		10.24	30.0	17.9					23.0
2005 12	13.20	4.35	4.92	6.10		6.13	28.3	14.8					21.7
2006 12	5.80	6.06		6.16		6.12	24.5	15.5					19.3
2007 12	8.39		8.11	8.67	8.78	8.25	19.9	14.2					18.7
2008 12	11.00	7.48	9.87	19.82	14.71	17.87	20.4	16.8					19.0
2009 12	11.19	10.45	10.32	11.09	8.89	8.58	20.8	16.5					16.6
2010 12	11.54	12.65	12.84	12.61	6.53	9.45	17.9	12.6					16.4
2011 01		12.46	12.39	12.99	8.10	12.11	15.5	12.1					16.4
02		12.42	12.02	12.94	11.48	12.27	18.4	14.0					16.4
03		11.48	12.38	12.60	12.09	12.17	17.9	12.4					16.4
04		13.00	12.93	12.82	12.10	12.91	18.4	12.4					16.3
05		12.74	13.29	13.47	7.85	11.50	18.6	12.9					16.1
06		13.31	13.03	13.93	8.91	12.39	17.9	12.9					16.0
07		13.88	13.25	15.55	7.89	13.30	18.3	12.9					16.0
08		14.77	14.44	18.80	7.74	14.13	18.3	14.1					16.0
09		15.24	14.21	18.08	10.48	14.80	18.6	14.2					16.0
10		14.99	17.81	17.92	9.45	15.18	18.7	14.4					16.0
11		15.40	15.78	17.92	7.86	14.71	18.7	13.3					16.1
2012 12		14.77	13.68	18.59	9.75	13.97	18.2	13.5					16.1
01		13.94	14.94	18.9	10.61	13.22	18.9	13.1					15.9
02		13.37	12.51	13.81	7.18	12.48	19.1	14.2					16.0
03		12.91	12.05	14.17	7.05	11.29	19.6	13.5					16.1
2013 04		12.06	12.93	13.93	8.70	11.28	19.1	13.5					15.2
05		11.50	11.44	12.09	8.06	10.74	18.5	13.5					15.2
06		10.35	11.43	11.33	8.77	10.47	17.9	13.3					15.2
07		9.57	9.93	9.49	7.53	9.94	17.3	12.8					15.2
08		10.86	10.66	10.10	6.70	9.96	18.9	12.5					15.2
09		10.55	10.67	10.75	8.62	9.90	19.0	12.1					15.2
10		10.53	10.51	10.97	8.64	9.64	18.8	12.0					15.1
11		10.52	10.51	10.71	8.12	9.13	17.3	12.7					15.1
2014 01		10.49	10.52	10.80	7.04	8.91	17.4	12.7					15.1
02		10.50	10.52	10.50	8.58	9.48	18.9	13.4					15.1
03		10.53	10.52	10.63	8.52	9.78	18.4	13.8					15.1
04		10.64	10.52	10.12	8.20	9.35	19.7	13.7					15.1
05		10.50	10.50	10.50	8.24	9.58	19.4	12.1					15.0
06		10.80	10.50	10.71	9.30	10.28	19.1	12.1					14.8
07		10.51	10.49	10.93	9.13	10.39	18.8	12.1					14.7
08		10.58	10.52	10.64	11.35	10.78	19.2	12.4					14.7
09		12.02	12.24	12.41	12.41	12.39	19.2	13.3					15.3
10		11.96	12.00	12.52	12.41	12.41	18.3	13.8					15.3
11		12.03	12.17	12.59	12.86	12.67	18.9	13.2					15.4
12		12.07	12.18	12.49	12.18	12.44	18.6	12.9					15.4
2015 01		12.02	12.30	12.30	12.04	12.58	19.5	13.6					15.4
02		12.59	12.43	12.79	14.70	13.08	20.0	14.2					15.5
03		13.08	13.00	13.20	12.99	13.08	19.1	14.7					15.7
04		13.01	13.02	13.32	12.99	13.87	20.2	12.9					15.7
05		13.00	13.06	13.24	14.52	13.87	19.8	12.9					15.8
06		13.07	13.00	13.35	14.51	13.57	19.8	11.8					15.8
07		13.23	13.00	13.37	13.73	13.24	19.4	12.9					15.9
08		13.06	13.00	13.30	11.59	13.24	20.1	12.3					16.0
09		13.12	13.00	13.69	11.92	13.10	18.7	12.1					16.1
10		13.34	12.98	13.51	13.88	13.41	20.0	11.4					16.3
11		13.22	12.96	13.49	13.54	11.78	19.5	11.8					16.3
12		13.34	12.96	13.64	8.71	11.84	19.1	12.0					16.4

